ZIUA MACAVEILOR.

Luna lui *August* [1] începe cu *Ziua Macaveilor* [2], numită şi *Ziua Macoveilor* [3], *Macovei* [4], *Macavei* sau *Ziua crucii de vară* [5], serbându-se de fapt *Inchinarea sau Scoaterea sfintei cruci.*

Prin Bucovina se crede că acest *Macaveiu* are *şapte capete* iscusite, dar că păgânii, cu toată înţelepciunea sa, l-au ars în cuptor, de viu [6]. In această credinţă găsim de bună samă un răsunet al celor scrise în *Vieţile sfinţilor* cu privire la *Cei şapte fraţi după trup cari s'au numit Macobei,* ucenicii preotului Eleazar din Ierusalim, feciorii Salomoniei, cari au fost ucişi de către Antioh.

Prin jud. Neamţ se crede pe alocurea că au fost odată numai *cinci Macovei,* cari se şi serbează [7].

---

1. *August* se mai numeşte în popor şi *Agust, Agost;* Marian, *Sărbătorile,* I, p. 96: *Augustru, Aust, Măsălariu, Gustar, Gusteà* sau *Secerar,*— luna secerişului. — In Gr. Tocilescu, *Materialuri folkloristice,* p. 1198, găsim aceste şire,—de bună samă o compoziţie,—date ca populare:

In *August* este treierişul
Şi la graiu (= *grâu*?) aliş-velişul.
Aleargă pretutindeni gloate,
Unii la vie, alţii la cârşmuri,
De muncă obosiţi, ei, biet, n'au
răstimpuri.

Numai leneşii asigură
Să le pice mură 'n gură.
Du-te, leneşule, şi strânge
Şi la iarnă nu mai plânge,
Ajută pe alţii, împacă
Şi ţie parte să-ţi facă!

2. Marian, *Insectele*, p. 168.

3. Culegere din jud. Neamţ.

4. Culegere din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

5. Culegere din com. Vânătorii-Neamţului, jud. Neamţ, comunic. de d-l V. Ştirbu.

6. Dict. de Gh. Bileţcki, com. Voloca, comunic. de d-na E. N.-Voronca.— Voronca, *Datinile*, p. 561: «In Voloca, despre Macoveiu se spune.... [că] a avut 7 capete; [păgânii] l-au prins şi l-au pus să-l ardă; a venit însă unul cu un cap şi acela l-a scăpat».

7. Cred. Rom. din Bălţăteşti, jud. Nemţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

In această zi, prin Bucovina, se face *aghiasmă* în grădini, pentru *insectele* şi *viermii* vătămători pomilor şi legumelor. In com. Ropcea se duc la biserică snopi de *flori*, *buruieni* şi *spice*. Aceste flori şi buruieni, după ce se vor sfinţi, vor fi bune de întrebuinţat în scăldătorile sau băile oamenilor bolnavi; spicele îmblătite, după ce s'au sfinţit, dau cea mai bună sământă de sămănat [1]. *Macul* sfinţit în această zi nu face *viermi* [2].

Prin jud. Neamţ această zi se ţine de către gospodine, pentru ca să le fie copiii feriţi de boli «şi alte năpaste» [3]. Prin alte părţi, tot din acest judeţ, se crede că în această zi nu-i este nimănui îngăduit să culeagă *cânepă*. «Sunt cazuri când s'au găsit culegători morţi în cânepă». [4]

Prin Ţara-Românească, pe unde această sărbătoare se numeşte *Ziua-Crucii*, preoţii, ca de obiceiu, umblă «cu zi'ntâi» —, *botează* —, iar poporul o păzeşte cu nelucru, ca să fie ferit de *friguri* [5]. Acelaş nume îl poartă sărbătoarea şi prin Oltenia; pe aici însă o serbează numai femèile [6], «că e rău de lovituri de moarte».

Tot prin unele părţi ale Olteniei, sărbătoarea aceasta se chiamă şi *Macoveiul stupilor*; deci în această zi este datina de a se reteză, de a se tăià fagurii, luându-se mierea şi lăsându-se albinelor numai atât cât le-ar trebuì pentru hrana lor de peste iarnă. «Unii oameni, cari au stupi mulţi, mai opresc miere, păstrând-o în borcănaşe de pământ, mai pun în sticlele sau ploştele de rachiu», ca să aibă din ce să bea, dupăce o amestecă bine, pe la zile mari şi praznice [7].

Vremea începând să se răcorească, prin jud. Bacău se crede că nimănui nu-i este îngăduit peste această zi ca să se scalde, deoarece scăldându-se *cerbul* în apă acum, apele se răcesc [8].

---

1. Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român*, p. 942.
2. *Ibidem*, p. 561.
3. Cred. Rom. din Bălţăteşti, comunic. de d-l I. Preutescu.
4. Cred. Rom. din Vânătorii Neamţului, comunic. de d-l V. Ştirbu.
5. C. Rădulescu-Codin şi D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, p. 82.
6. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1911, la zi.
7. Dat. Rom. din Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.—Cred. Rom. din Balţăteşti, jud. Neamţ, comunic de d. I. Preutescu: «1 August, — *Macoveiu*, — e *cap de post*[ul Sântămariei] şi *ziua crucii*. Sunt trei zile ale *Crucii* pe an: ziua de 14 Septemvrie, Duminica a treia din Postul-mare şi ziua de 1 August».
8. Cred. Rom. din com. Larga, jud. Buzău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeiu.

POBRÈJENILE.

Ziua de 6 August, când biserica noastră serbează *Schimbarea la față a Domnului nostru Isus Hristos*, poporul o numește *Pobrèjeni, Probàjine, Probàjeni* în Bucovina, *Probàje, Probèjeni, Probrèjeni, Probàjne* în Moldova, *Bobreàjăn, Pobreàjen, Pobrejènia, Pobrijènia* [1] *Obrejènia* [2] sau *Obrojènia* în Țara-Româneàscă și Oltenia.

Poporul nostru crede că din această zi începe să se *probajenească*, adecă să se îngălbenească frunza codrului [3]. Prin unele părți se zice chiar că în această zi se *probozește* câmpul și codrul [4].

Mai pretutindeni se crede că orișicine are datoria să se poarte bine cu ai săi, — copiii mai ales, — să fie ascultători și cuminți, ca să nu fie *proboziți*, — ocărîți sau mustrați în această zi, căci altfel vor fi proboziți tot anul [5]. In deobște oamenii nu trebue să se *probozească*, — «huească», între dânșii [6].

Prin jud. Neamț, gospodarii caută să fie apucați de această zi împăcați și împăciuiți unii cu alții, căci altfel această sărbătoare îi va *probozì* și vor rămâneà vrășmași peste an [7].

Multe gospodine și câte odată și unii gospodari se păzesc ca să nu mânânce *mere, pere* sau *perje* până la această zi; în această zi însă pot mâncà, deoarece *cerul* este deschis [8]. Oricum, la această

---

1. C. Radulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, 1901, p. 10.

2. Com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. *Șezătoarea*, I, p. 128. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeiu.

4. *Șezătoarea*, II, p. 52.

5. Cred. Rom. din com. Scânteia, jud. Vasluiu, comunic. de d-l E. Vuza.—Voronca, *Datinele*, p. 693.

6. *Șezătoarea*, VI, p. 52. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeiu.

7. Cred. Rom. din com. Bălțătești, comunic. de d-l I. Preutescu.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 792.

sărbătoare *se desleagă,* — se îngădueşte, — mâncarea *poamei* sau *strugurilor,* când se şi duc la biserică spre a se sfinţi. Prin jud. Tutova se zice chiar că cel ce mănâncă struguri înainte de această zi, «îşi afuriseşte maţele» [1].

Prin Bucovina, *Moşii de Schimbarea la faţă* se sfinţesc, — se zice, — «prin rugăciune asupra *strugurilor* duşi la biserică, din cari gustând oamenii drept naforă, se socotesc astfel ca pomana *moşilor*. Dar şi afară de biserică, dau acasă matroanele această pomană de struguri; însă la *Schimbarea la faţă* se află puţini struguri *prispitori*, copţi» [2].

Prin jud. Fălciu în această zi se duce la biserică *must* făcut din *poamă văratecă,* pentru *apaos;* alţii fac colivă de struguri [3].

Aromânii din Strumiţa «nu mănâncă struguri până în ziua de 6 August, cum fac şi ceilalţi Aromâni din alte părţi. In ziua aceasta, fiind sărbătoarea *Schimbarea la faţă,* toţi Aromânii cari au vii, aduc *struguri* la biserică, în străchini ori în coşuri de nuiele, şi după ce preotul ceteşte asupra strugurilor şi-i binecuvântează, creştinii ieau în gură câte o boabă. De aici încolo este deslegare la mâncare de struguri». «In Moldova e obiceiul ca atunci când se iea în gură o boabă din strugurul cetit, se zice: «poamă nouă în gură veche». In Macedonia, când gustă întâiu dintr'un fruct nou, zic: «sănătatea a noastră, hiavra Uvreilor», adecă: «nouă sănătatea iar Ovreilor frigurile» [4].

Deoarece în această zi din postul Sântă-Măriei nu este îngăduită mâncarea de *peşte* şi *untdelemn,* în cinstea Pobrejenilor, aceste mâncăruri sunt *deslegate,* chiar de ar cădeà într'o Miercuri sau Vineri.

Prin Bucovina se duc faguri de miere sau miere ca colivă la biserică [5].

Pobrejenile socotindu-se ca zi de hotar pentru vară, urmează că *apele,* după credinţa poporului, se răcesc în această zi. *Cerbii* le spurcă, urinându-se în ele, şi deci dela această zi înainte nimănui nu-i mai este îngăduit să se scalde [6].

Berzele se duc, — «se călătoresc», — iar *şerpii, şopârlele, guş-*

---

1. Cred. Rom. din com. Schineni, comunic. de d-nii fraţi Kahu.
2. Marian, *Immormântarea*, p. 392.
3. *Etym. magn. rom.* p. 1260.
4. I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, p. 24.
5. Voronca, *op. cit.*, p. 1179.
6. C. Gheorghiu, *Calendarul femeielor superstiţioase*, p. 88.

terii și toate jigăniile intră în pământ. Care vietate nu va fi intrată până la această zi, se poate omorî ; în deobște *șerpii* trebuesc neapărat uciși. Dacă din întâmplare un voinic vede un șearpe și nu-l omoară, acel șearpe se va preface în *smeu*. Dacă șearpele va fi văzut de o femeie și nu va fi ucis, el va murì până la anul [1].

Prin Oltenia se crede că în această zi este bine ca fiecare să-și iea și să-și păstreze câte o *crecuță* cu șapte *prune*, și câtevà *alune* într'un loc îndosit, unde nimeni să nu umble ca să le atingă ori să le strice, căci ele vor fi bune de *friguri* și de alte boale în cursul anului [2].

Prin jud. Mehedinți femeile se duc la pădure și despoiate, caută *alune*, pe cări le culeg făcând trei închinàciuni. Aceste alune sunt bune pentru *friguri* [3].

Prin jud. Muscel se crede că la această sărbătoare este bine să se fure flori de *tigvă*, cari să se plămădească în *apă neîncepută*. Din această apă să bea orișicine chiar din această zi, ca să fie ferit peste an de *brâncă* și alte *umflături*. Oricum, cel care capătă brânca, dacă bea din această apă, se crede că se tămădueşte.

Acum se culeg de pe câmp *avrămeasa*, *împărăteasa*, *mușețelul*, *leușteanul* și *usturoiul de sămulastră*, precum și alte bălării, cari vor fi folosite peste an ca leacuri împotriva multor boale.

Fetele nu *se laie*, — nu *se lă*, căci dacă ar face astfel, coadele nu le-ar mai crește [4], întocmai cum nici iarba nu va mai crește peste această zi de început al toamnei.

Prin Bucovina se mai spune că această zi trebue ținută «pentru guri» [5].

In sfârșit sărbătoarea aceasta trebue ținută pentrucă... «trebue ținută». «Acum vreo câțivà ani, — ni se povestește din jud. Vâlcea, un om s'a dus cu carul să iea din fânul ce-l aveà peste Olt în zăvoiu. Nici n'a apucat să treacă Oltul dincolo, căci i s'a fărâmat carul, ducându-se pe apă la vale și ne mai găsind în urmă decât o roată, afară de proțap, pe care l-au scos boii înot la mal» [6].

1. R.-Codin, Mihalache, *Sărbătorile*, p. 82.
2. Dat. și cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tuțescu.
3. *Etym. magn. rom.*, p. 951.
4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 82—3.
5. Voronca, *op. cit.*, p. 694.
6. Culegere din com. Voicești, comunic. de d-l I. N. Popescu, învățător.

SÂNTĂ-MĂRÌILE.

I. Maica Domnului.

Răposatul *Păr. Sim. Fl. Marian* ne-a lăsat o lucrare întreagă și completă cu privire la persoana *Sfintei Fecioare Maria* [1], care cuprinde următoarele capitole: 1. *Nașterea Maicei Domnului*, 2. *Maica Domnului în stare binecuvântată*, 3. *Maica Domnului și Crăciun*, 4. *Maica Domnului și Trif cel nebun*, 5. *Fuga Maicei Domnului la Egipt*, 6. *Maica Domnului și păingănul*, 7. *Căutarea Domnului Isus Hristos*, 8. *Adormirea Maicei Domnului* și 9. *Maica Domnului, scăparea oamenilor*.

In cele ce urmează, vom alipì la aceste capitole, — numai în parte, — material inedit, vom adaoge ca al 10-lea capitol: *Minuni ale Maicei Domnului*, lăsând, firește, de-o parte interesantul material cu privire la «Minunile Maicei Domnului», recte: «Călătoria Maicei Domnului la Iad» și «Visul Maicei Domnului», de origine cărturărească.

Adaugeri la *Maica Domnului și Crăciun* se vor face când va fi vorba despre *Nașterea Domnului nostru Isus Hristos*, cu prilejul descrierii *Crăciunului* cu toate datinile sale.

La *Maica Domnului și Trif* se adaug următoarele două povestiri:

Intâia, care se aude prin jud. Covurluiu, are următorul cuprins:

«Și la patruzeci de zile după Nașterea Mântuitorului, *Maica Domnului* luă doi pui de *turturèle* și pornì spre biserică, că se împlinise sorocul după lege. Mergeà să-și închine pruncul la templu.

Cum mergeà pe drum, iată că într'o grădină sub un copac, sta *Trif* cu un cuțitaș în mână și curățià pomii de omizi. Trif,

---

1. *Legendele Maicei Domnului*, București 1904.

când vede pe Maica Domnului, începe s'o *tușească* [1], crezând că ar fi o altă femeie și nu Ea.

Maica Domnului a întors capul și a văzut pe Trif. Supărându-se, s'a întors înapoi zicând:

— Fie azi ziua ta, căci a mea o să fie mâni!

Și s'a întors acasă spre a se duce a douazi la templu.

Și de aceea la 1 Fevruarie cade *Triful* (ziua sfântului Trifon), iar la 2 cade *Stratenia*, adecă Intâmpinarea Domnului [2].

A doua povestire ő au Macedo-Românii și sună:

«*Maica Precista* a avut un frate, pe *Sfântul Trifon*. Acesta nu prea dădeà crezământ soră-sei, că a născut pe pruncul *Isus* din binecuvântarea lui Dumnezeu, și îi puneà la îndoeală cinstea ei de fată; din pricina asta nu vorbià cu dânsa și nici aveà ochi s'o vază.

Intr'una din zile, Trifon se aflà cu mai mulți oameni la *tăiat* [3] o vie.

Iaca pe o cărare ce treceà pe lângă gardul viei, oamenii văd o femeie tinericà, frumușică, cu un prunc în brațe, dar pe care n'o puteau cunoaște.

— Măi, cine să fie femeiușca ceea cu plodul în brațe? întrebă unul; și toți își aruncară ochii într'acolo.

— Cine să fie, răspunse Trifon, care cunoscù pe soră-sa, — ia cățeaua ceea a noastră!

Sfânta Fecioară, care se duceà să-și facă *molifta* de 40 de zile, și să închine pe prunc în templu, se întoarse din cale înapoi, când auzì cuvintele dușmănoase cu cari o cinstià frate-său, tocmai când se duceà la sf. altar.

— Fie ziua ta azi, c'a fi a mea mâni!—și plecă înapoi.

Ajungând acasă, spuse mamei sale:

— Mamă, iea o mână de sare și o cârpă de in și fugi la vie, că frate-meu și-a tăiat nasul!

Mamă-sa luă cele ce-i spuse și într'o fugă ajunse la vie, numai c'o mână de suflet, de teamă și grijă. Când colo, găsește pe Trifon bun sănătos.

---

1. Când un bărbat vrea să atragă atenția unei femei ori chiar și altui bărbat, cu anumite scopuri, *tușește*, se face că tușește: «châ-châ», spre a nu atrage luarea-aminte a altora, cari poate din întâmplare se află prin prejur. «Cine vrea să-și facă de cap, *tușește* și lume străină».

2. Culegere din com. Jorăști, comunic. de Păr. I. C. Beldie.

3. *A tăià* viea, primăvara ori toamna, a o curăți de uscături și de ramurile nefolositoare.

— Da ce-i, mamă, de veniși așà de speriată?

— Ce să fie, dragul mamei! Ia, soră-ta mi-a spus că ți-ai tăiat nasul!

— Hm!... Cum să-l taiu!.. Căci așà, ridicând cosorul cu încovoetura în sus,—nu l-am putut tăià; doar ia așà...

Și lăsând cosorul peste nas cu ascuțișul, făcù *barșt!*, iar nasul îi pică la pământ.

Atunci mamă-sa îl luă numai decât, trântì mâna de sare peste tăietură, și punându-l la loc, îl legă cu cârpa de in.

Trifon văzù în aceasta un semn dumnezeesc și începù a se încredințà de sfințenia și binecuvântarea dumnezeească a rodului pântecelui surorii sale» [1].

La *Maica Domnului și paingănul* se adaug următoarele două povestiri:

Intâia se aude prin jud. Tecuciu și sună astfel:

«Ci-că *Maica Domnului* torceà în furcă fuior de cânepă, când vine *painjânul* și-i spune:

— Maică Precurată, eu torc mai subțire ca tine!

— Dar dacă nu vei toarce, ce să-ți fac? îi zise Maica Domnului.

— Dacă n'oiu toarce, să-mi dai tu foc ațel mele; iar dacă nu, să-ți dau eu foc fuselor tale!

Mai trecù ce mai trecù și vine iar painjânul la Maica Domnului și-i zice:

— Maică Preacurată, eu torc și țes totdeodată, și nu ca tine!

— Dar dacă n'ai țese, ce să-ți fac?

— Să mă ucizi!

Și s'au despărțit. Peste puțintică vreme, văzù Maica Domnului pânza painjânului cea de tot subțire și pe painjân mândru foc. Și pentrucă Maica Domnului nu se dădù rămasă că pânza lui erà mai subțire decât tortul Preasfintei, lăsă gângania să-i dea foc fuselor.

Dar *tortul* grăì atunci:

— Maica lui Dumnezeu, de ce mă lași să ard?

Și Maica Fecioara a zis:

1. Dict. de Coba Munteanu, com. Grivița, jud. Tutova, care știe povestirea din Macedonia,—comunic. de d. T. Popovici. Această legendă aromânească, necunoscută în variante, o găsim aproape întocmai între povestirile bulgărești; cfr. L. Schischmánoff, *Légendes réligieuses bulgares*, Paris 1896, p. 125.

— Painjânule, pânza ta să fie subţire, dar tot pe unde nu-s oameni s'o ţeşi şi nimeni să n'o poarte; iar *cânepa* mea să crească pe toate căile şi cu dânsa să se îmbrace tot omul.

Ci-că l-ar mai fi şi blăstămat: că cine va ucide un painjân, să i se ierte «dela Dumnezeu» trei pacate [1].

Din vremea aceea, painjânul erà prigonit de oameni, iar cânepa cu mare cinste sămănată.

Văzând un painjân cinstea cea mare la care ajunsese cânepa, îşi luă chipul *sămânţei de cânepă*, şi coloarea şi-o schimbă, şi picioarele şi le subţiè, ca doar-doar va scăpà de moarte.

Maica Domnului află de această prefacere şi-l menì din nou să fie ucis şi aşà; iar cine îl va ucide, să i se ierte de Dumnezeu şapte pacate.

De atunci, cine ucide painjânul roşcat, cu cap şi cu picioarele grase, are iertate trei pacate, iar cine ucide pe celalt, «fără cap», cu trupul ca sămânţa cânepei şi cu picioarele lungi şi subţiri ca firele de păr, va aveà dela Dumnezeu şapte pacate iertate» [2].

A doua povestire se aude prin Oltenia şi sună astfel:

«*Păianjenul* s'a pus la întrecere cu *Maica Precista*: care să toarcă mai subţire.

Se pune Maica Domnului şi toarce subţire... subţire...

Un' se pune şi păianjenul şi toarce şi mai subţire, şi-şi mai dă şi drumu'n jos pe fir...

— Fă şi tu dacă poţi aşà!

Când vede Maica Precista una ca asta,—c'a întrecut-o un păianjăn, că-i mai dă şi cu *sic!*, — că vezi dumneata, ea nu puteà să se lase pe firu-i tors,—l-a blestemat:

— Unde-i fi tu, ori în ce colţişor ăi fi băgat, să te omoare; şi cin' te-o omorî, să i se ierte dintr'o dată şapte păcate!» [3].

---

1. C. Hogaş în *Arhiva*, IV, p. 494: «Această credinţă în popor şi e întemeiată pe faptul că oarecând *Maica Domnului* s'ar fi întrecut cu *painjenul* la ţesut şi că în cele din urmă, tot Maica Domnului ar fi întrecut pe painjen, dar ea, supărată de curajul lui, ar fi lăsat cuvânt în lume că se vor iertà câte şapte păcate de fiecare painjen ce va ucide cinevà». Cfr. mitul Arachneei, fiica lui Idmon, regele Colofonului, prefăcută de Minerva în painjen.

2. Culegere din com. Ţepu.

3. Dict. de M. I. Dumitraşcu, com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d. N. I. Dumitraşcu.

La *Cântarea Domnului Isus Hristos* se adaug următoarele povestiri:

Intâia se aude prin Bucovina; ea se poate socotì și ca o legendă a *șoarecelui* și *păiangănului* și are următorul cuprins:

«După ce au răstignit Jidanii pe Domnul Hristos, *Maica Domnului* umblà plângând și văicărându-se de jale și de durere că i-au răstignit fiul. Pe unde mergeà ea plângând, plângeau de jalea ei toate vietățile de pe pământ; iarba câmpului și florile livezilor se plecau înaintea Maicei Domnului în semn de jale.

Un stol de *rândunele* au ieșit înaintea Maicei Domnului pe un câmp frumos și i-au spus că Fiul ei a treia zi are să învie din morți, arătându-i-se ei și Apostolilor. Atunci s'a mai liniștit Maica Domnului și a zis către rândunele:

— Voi rândunelelor, de azi înainte să fiți cele mai curate paseri de pe fața pământului; și la care casă veți face voi cuibul, acea casă să fie cu noroc. Și cine va sparge cuibul vostru, să fie blăstămat!

A mers Maica Domnului mai departe, a trecut printr'o pădure și s'a întâlnit cu un *păiangăn* și cu un *șoarece*. Și văzând păiangănul și șoarecele pe Maica Domnului plângând, i-au zis:

— De geaba plângi, că Fiul tău e mort și nu mai învie după cum crezi tu!

Dar Maica Domnului le-a răspuns:

— Fiul meu e fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu va face ce voește!

Și s'a dus Maica Domnului mai departe, și a tot mers până ce a dat într'o pădure. Temându-se să nu rătăcească, s'a întors înapoi pe unde a venit. In timpul acesta, văzând păiangănul și șoarecele că Maica Domnului nu le-a dat nici o blagoslovenie, s'au sfătuit ca atunci când vor mai vedeà-o, s'o spânzure!

A zis șoarecele către păiangăn:

— Pentrucă n'a vrut Maica Domnului să ne blagoslovească, tu păiangănule fă o funie și când vom vedeà-o, s'o spânzurăm!

Și n'a trecut mult, numai ce iată Maica Domnului venind tot pe acel loc, la păiangăn și la șoarece. Păiangănul făcuse o ață groasă, o legase de o creangă, iar șoarecele săpase sub creangă o groapă adâncă.

Dar Maica Domnului a știut gândul păiangănului și al șoarecelui și le-a zis:

— Tu, păiangănule, ai făcut aţă să mă spânzuri pe mine ; tot spurcat şi plin de viermi să fii ; şi cine te va vedeà, să te ucidă [1]. Şi tu, şoarecule, atâta de spurcat să fii de azi înainte, că unde vei perì tu, să rămâie locul spurcat ; şi cine te va vedeà, să te omoare ; şi cine va ucide un şoarece ori un păiangăn, să-i ierte Dumnezeu trei păcate !

De atunci şoarecele şi păiangănul sunt spurcaţi !» [2].

A doua povestire se aude prin Transilvania şi sună precum urmează :

„A fost un om mare
Şi a plecat într'o pădure mare
Şi a tăiat un copac mare
Şi a făcut o biserică mare,
Cu nouă uşi,
Cu nouă altare.

In altarul ăl mare, a fost *cetindă Sfânta-Maria-a-mare* cartea milostivirii, de Joi până Sâmbătă.

Sâmbătă şi-a făcut *cârpe* de fier şi opinci de oţel şi a plecat la *Iordan*. Şi s'a întâlnit cu *Ioan*. Şi a zis Maica Precista :

— Părinte Ioane, Sfinte Ioane, ai văzut cevà şi ai auzit, că am avut şi eu un fiu din trupul meu ? Şi pe toţi fiii i-am putut *cetì* şi *adevără*, numai pre fiul meu nu l-am putut cetì şi adevărà.

— O, Maică Fecioară, că n'ar fi să grăesc înaintea sfinţiei tale, că l-au prins cânii de Jidovi, şi-l chinuesc şi'n cruce de brad îl răstignesc !

Şi se luă Maica Precista pe cale, pe cărare, cu cosiţa albă de porumb [3], faţă albă sgâriind şi se întâlnì cu *meşterul de lemn*.

— Bună ziua, meştere de lemn !

— Muţumesc dumitale, Maică Precistă !

— De unde vii, meştere de lemn ?

— Am fost la Hristos de i-am făcut crucea ! Mi-a zis să o fac mai uşoară, şi am făcut-o mai grea !

— Oh, să lucrezi cu anul şi să nu ieai banul !

— Mulţumim dumitale, Maică Precistă !

---

1. Compară această credinţă cu cele ce rezultă din povestirile capitolui *Maica Domnului şi paingănul*, de mai înainte.

2. Dict. de d-l Nichita Bizom, com. Vatra-Dorna şi comunic. de d-l Teofil Bizom, tot de acolo.

3. Cu părul ca pana hulubului alb ?

Şi se luă Maica Precista pe cale, pe cărare, cu cosiţa albă de porumb, faţă albă sgâriind, şi se întâlnì cu meşterul de fier.

— De unde vii, *meştere de fier?*

— Am fost la Hristos de i-am făcut piroane în tălpi şi în pălmi. Mi-a zis să le fac mai mici, şi le-am făcut mai mari!

— Oh, să lucrezi cu anul şi să nu ieai banul!

Se luă Maica Precesta pe cale, pe cărare, cu coşita albă de porumb, faţa albă sgâriind şi a ajuns la *Impilat*[1]. Acolo porţile erau încuiate. Maica Precesta a strigat, porţile s'au descuiat şi a văzut pe fiul său chinuindu-se pe cruce; şi a zis:

— Pentru ce te chinueşti tu, o fiul meu?

— Nici pentru tine, nici pentru mine, ci pentru lumea toată. Căci n'ai auzit glas de secure în pădure şi cântec de fată mare; şi n'ai auzit să se despartă viţelul de vacă şi vaca de viţel şi copilul de mamă şi mama de copil!...

Şi care va auzì cuvintele mele şi nu le va spune la lume, la lună, la săptămână, la an, la jumătate de an, va apucà pe mâna [ce]a stângă, se va duce pe calea a strâmbă, la mese strânse, la pahare goale, la viermii ăi neadormiţi, în care se va *viclui* în veci, amin!

Iar care va auzì cuvintele mele şi le va spune la lume, la lună, la săptămână, la an, la jumătate de an, se va duce pe mâna a dreaptă, pe calea a oablă, la mese puse, la pahare pline, la îngerii lui Dumnezeu, unde va viclui în veci, amin!» [2].

A treia povestire ne vine din părţile de sus ale Moldovei, sub numele de *Povestea lui Dumnezeu*. Ea este versificată, după cum de altfel pare a fi fost şi cea de mai sus:

Cruce'n casă,
Cruce'n masă,
Cruce 'n tuspatr'unghiuri de casă;
Da asta nu-i de fel casă,
Da-i biserică frumoasă,
Cu *pristariu*
De mărgăritari,
Cu fereştile de bucăţi de tămâie
[mari.
Şi-i biserică mare,
Din lemn mare,
Cu nouă uşi, cu nouă altare.
Maica Precestă'n mijlocu' bisericii
[erà,
'N mâna dreapta cruce sfântă,
Carte albă'n mâna stângă;
Şedeà
Şi cetià
Şi-*adiverià*
Pe toţi sfinţii,
Pe toţi proorocii,
Pe toţi şchiopii,

1. De sigur că: *Pilat*.

2. Dict. de bătrânul D. Măgrineanu, de loc din com. Frâna, comunic. de d-l C. N. Mateescu, profesor în R.-Vâlcea.

Pe toți orbii
Și pe toată lumea.
Și-a putut ceti
Și-adeveri
Și'n ce chip ar fi;
Da de fiul ei Hristos,
Isus cel prea frumos,
Nu l-a putut ceti,
Nu l-a putut adiveri,
Nici în ce chip ar fi.
Și-a pornit cu poalele strânse;
Maica Precista
Pe drum mergeà,
Lacrămi din ochi îi curgeà,
Mere de aur se făceà,
Pe toți sfinții strângeà,
La Raiu îi duceà,
Pe Hristos îl pomenià.
Iar pe la o *mijlocire* de loc,
S'a 'ntâlnit cu *Moisi-Prooroc.*
— Moisi-Prooroc,
N'ai văzut,
N'ai auzit
De fiul meu, Hristos cel iubit?
— N'am văzut,
N'am auzit,
Nici cine-i n'am *oblicit.*
— Că eu în mijlocul bisericii stam,
Pe scaun de aur ședeam,
'N mâna dreaptă cruce sfântă,
Carte albă'n mâna stângă,
Ședeam
Și cetiam
Și-adeveriam
Pe toți sfinții,
Pe toți proorocii,
Pe toți șchiopii,
Pe toți orbii
Și pe toată lumea.
Și am putut ceti
Și-adeveri
Și'n ce chip ar fi.
Da pe fiul meu Hristos,
Isus cel prea frumos,
Nu l-am putut ceti,
Nu l-am putut adeveri,
Nici în ce chip ar fi.

— Ba, Maică, l-am văzut
Că el e de mult știut:
Pușca lui de vară
Fulger de cu seară;
Dacă-i acela,
Eu îl știu
Și l-am văzut
Cum l-au chinuit
Și l-au bătut,
L-au prins doisprezece tâlhari,
Jidovi cărturari,
Nu-adevărați
Ci rău învățați;
Pe cruce de chiparos l-au răstignit.
Drept în poartă la Pilat,
Cu piroane-l pironià
De sângele-i curgeà,
Din sânge, *vin* se făceà.
Cine muriâ,
Cu vin îl prohodià
Și'n pământ îl puneà,
Pe Hristos îl pomenià.
Cu cămeșă de urzică-l îmbrăcà,
De sudori vărsà,
Din sudori *mir* se făceà;
Cine se nășteà,
Se botezà,
Cu mir îl miruià,
Creștin îl făceà,
Pe Hristos îl pomenià.
Coroana de spini 'n cap îi puneà,
De părul pe jos cădeà;
Din păr *busuioc* creșteà,
Biserici se făceà,
Preoții le sfințià,
Cu busuioc le sfințià,
Pe Hristos îl pomenià.
Și-a pornit pe muntele *Vaflimului*
Și-a strigat din vârful muntelui:
— Secați voi mărilor,
Secați izvoarelor,
Uscați-vă voi, câmpurilor
Uscați-vă voi florilor,
Uscați-vă voi codrilor,
Că fiul meu Hristos îi mort!
Maica de munte s'apropià
Și muntele se topià

Şi'n aur şi-argint *se sleià*.
Maica Precista sta
Şi se mirà:
Ce să fie astà:
Şi-atunci a strigat înger din cer:
— O, Maică Precistă, ce-ai făcut,
Bine n'ai făcut,
Că lumea'n ist ceas ar'să moară!
— Las'să moară,
Că nu-mi pasă,
Că fiul meu Hristos îi mort!
— O, Maică Precistă, să te duci
Pe *cararea lui Adam*,
La *fântâna lui Iordan*,
C'acolo te-i întâlnì
Cu *Maria Magdalina*,
Cu *Maria lui Iacov*
Şi cu toate mironosiţele.
Dimineaţa te-i sculà,
Pe faţă albă te-i spălà,
La răsărit te-i uità,
Pe Hristos că l-ăi vedeà,
Nici în cer, nici pe pământ,
Foarte de cânii de Jidovi rănit.
Cu Duhul îi suflà,
Rănile i-i vindecà.
Ea atuncea s'a bucurat
Şi-aşà a strigat:
— Izvorîţi voi mărilor,
Izvorîţi izvoarelor,
Inverziţi voi câmpurilor,
Infloriţi voi florilor,
Faceţi-vă voi pânilor,
Infrunziţi voi codrilor,
Veseliţi-vă voi paserilor,
Că pe fiul meu, Hristos cel iubit,
L'am adiverit.
Şi s'a dus Maica Precista
Pe cărarea lui Adam,
La fântâna lui Iordan
Şi-acolo s'a 'ntâlnit
Cu Maria Magdalina,
Cu Maria lui Iacov
Şi cu toate mironosiţele.
Acolo a dormit,
Cu dânsele-a vorbit.
De dimineaţă s'a sculat,
Pe faţă albă s'a spălat,
La răsărit s'a uitat.
Pe Hristos când l-a văzut,
Cu duhul a suflat,
Rănile i-a vindecat.
— O fiul meu Hristos,
Toate puterile'n mâna ta au fost,
Ce nu i-ai deţunat,
Ce nu i-ai trăsnit,
In fundul Iadului
Să-i fi băgat,
Unde stau şerpii
Şi smeii
Şi balaurii
Şi toate limbile cele rele!
— O, maica mea sfântă,
Cu cât vorbeşti,
Cu-atâta păcătueşti!
Păr' nu m'am dat chinului
Şi nacazului
Şi muncilor,
Cine se nășteà,
Nu se botezà:
Cine se 'mpreunà,
Nu se cununà.
Da de-amù,
Cine se naşte, se botează,
Creştin se face;
Cine se'mpreună
Se cunună.
Şi se leagă
Oaia de miel,
Mielul de oaie;
Iapa de mânz,
Mânzul de iapă;
Vaca de viţel,
Viţelul de vacă;
Şi câte-s pe pământ
Toate una de alta!
— O, fiul meu Hristos!
Scrie'n cărticic' aceste cuvinte:
Cine o spune cuvintele-aceste
'N-toată seara.
Da nu-*aşişi* în toată seara,
Da la o jumătate de an;
Da nu la o jumătate de an,
Da măcar la un an,

Aceala să dea din mâna dreaptă,
Să se ducă pe cărarea dreaptă,
La mese 'ntinse,
La făclii aprinse,
La pahare pline,
La cuvinte bune.
Da cine-a şti-o
Şi n'a spune-o,
Să deie din mâna stângă,
S'apuce pe cărarea strâmbă,
La mese strânse,
La făclii aprinse,
La pahare deşarte,
La cuvinte rele,
Amin, amin, amin! [1]

A patra povestire, asemenea versificată, cu mai multe amănunte însă, se aude prin partea Moldovei de jos şi sună astfel.

Plecat-a un om mare
Cu un topor mare,
Pus pe spinare,
La pădurea mare,
Pe drumul cel mare,
Să taie un lemn mare,
Dintr'însul să facă o mânăstire [mare.
Lemnul l-a aflat,
In nouă l-a despicat,
Dintr'însul c'a durat
Mânăstirea cea mare,
Cu nouă altare,
Iar din *lamura* şi cranca mai mică,
Făcù şi o biserică
Mai mititică.
La biserica cea mare
Cetià *Sântă-Măria-cea-mare*,
La strana cea mare,
Cartea cea mare.
La mânăstirea cea mica
Cetià *Sântă-Măria-cea-mică*,
La strana cea mică,
Din cartea cea mică.
Cetià Sântă-Măria cea *milostivnică*,
La toţi fiişorii creştini cetià,
Toţi cetiau
Şi-*adiveriau*,
Numai fiişorul Maicei Preciste nu [se aflà
Şi nu cetià,
Nici nu adiverià,
Şi Maica cu ochii îl càtà.
Purces-a Maica Domnului
Pe cale,
Pe cărare,
Plângând,
Văicărând,
Faţă albă *zărâind* [2]
Păr galben *dărăpănând* [3].
La mijloc de cale
Se întâlnì cu Ion
Sân-Ion,
Botezătorul Domnului.
Grăì Maica Domnului:
— Ioane,

---

1. Comunic. de d-l D. Furtună, com. Mânăstireni, jud. Botoşani, care adauge: «Această poveste mi-a spus-o mătuşa Marghioala P. Furtună,

S'o scriu prin cărţi,
S'o audă *toţi*;
Cine-a vrea ş'a ceti,
M'a pomeni!

Ea o zice în fiecare dimineaţă şi sară, după rugăciune şi fetelor din sat cu de-a sila le-o spune!»

2. Mai înainte am văzut:

Faţă alba sgâriind.

3. Păr galben *despletind* [pe spate, cum obişnuesc femeile când le moare cinevà din casă ori dintre rudeniile apropiate].

Sân-Ioane,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit,
De Hristos, fiul meu
Și fiul lui Dumnezeu,
Ce-a făcut cu dânsul neamul Ji-
[dovilor ?
Grăit-a Ion
Sân-Ion,
Botezătorul Domnului,
Către Maica Domnului :
— Maică Preacurată,
De văzut
Nu l-am văzut,
De-auzit
Nu l-am auzit,
Da' am auzit
Ce Jidovii cu dânsul au făcut,
Că l-au prins
Și l-au legat
Și l-au bătut
Și l-au judecat
Și osândă i-au dat
Cânii,
Căpcânii
De Jidovi.
Chinuitu-l-au,
Horopsitu-l-au,
Cum nu s'a mai văzut
Si nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.
Cu crucea'n spinare l-au purtat,
Pe cruce l-au țintuit,
Sus l-au ridicat,
Intre doi tâlhari l-au pus,
In coastă l-au înțepat,
Din coastă i-au curs
Sânge și apă.
Din sânge și apă
Viță de vie ;
Din viță de vie
Poamă,
Din poamă
Vin,
Sângele Domnului pentru creștini.

Maica plângeà
Și se văicărà,
La *puțul Iordanului*
Cu *broasca* se'ntâlnià.
— Bună ziua broască !
— Mulțămim, Maică !
Dar ce ești așà de mâhnită ?
— Cum să nu fiu mâhnită,
Că un fiu avui
Și de acela aflai
Ce Jidovii cu dânsul au făcut.
Că l-au prins și l-au legat,
Că l-au bătut
Și l-au judecat,
Și osândă i-au dat.
Cânii,
Căpcânii
De Jidovi
Chinuitu-l-au,
Horopsitu-l-au,
Cum nu s'a mai văzut,
Cum nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.
Cu crucea'n spinare l-au purtat,
Pe cruce l-au țintuit,
Sus l-au ridicat,
Intre doi tâlhari l-au pus,
In coastă l-au înțepat,
Din coastă i-au curs
Sânge și apă ;
Din sânge și apă
Viță de vie,
Din viță de vie
Poamă,
Din poamă
Vin.
Sângele Domnului pentru creștini.
Broasca grăì :
— Măicuță, nu te mâhnì
Și nu te tânguì,
Că și eu avui doisprezece feciorei
Ca doisprezece luceferei,
Mititei,
Și-a venit o roată
Forforoată
Și mi-a omorît unsprezece dintr'o
[dată ;

Şi am rămas cu unul,
Cel mai mititel,
Mai frumuşel,
La ochi *holbăţel* [1],
La picioare crăcănăţel.
Zise Maica Domnului către broas-
[că :
— Chiamă-l să-l văd şi eu !
Strigă broasca către fiu:
— Siminoace,
Busuioace,
Vin la Maica Domnului încoace !
Maica îl văzù
Şi-l drăgălì
Şi către broască grăi:
— Broască, brosculiţă,
Tu'n apă să trăeşti,
Din ea să te hrăneşti,
Puţuri să nu *părăduești* [2],
In apă să mori
Şi de împuţit să nu te împuţeşti,
Să fii spaimă Jidovilor.
Plecat-a Maica Domnului mai de-
[parte,
Şi se întâlnì cu *lemnarul*,
Meşterul lemnar :
— Tu meştere lemnar,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit,
De fiul meu,
Fiul lui Dumnezeu,
Tatăl cerului
Şi al pământului ?
Răspuns-a meşterul lemnar :
— Măicuţă,
Măicuţă,
De auzit
Nu l-am auzit,
Dar de văzut
L-am văzut,
La curţile lui Pilat.
Il chinuiau cânii,
Căpcânii
De Jidovi.
Cu spini l-au bătut,
Pe faţă sfântă l-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârît,
Pe cruce l-au răstignit,
Cuie'n palme i-au bătut,
Cuie'n palme şi tălpi.
Chiar eu crucea i-am făcut.
De ce ziceau să i-o fac mai mică,
De ce [3] eu i-am făcut-o mai mare,
Ca să-l întinză mai tare.
— Alei, meştere lemnar !
Blestemat să fii de azi înainte,
Ca să munceşti cu anul
Şi cu greu să-ţi câştigi banul !
Şi a purces Maica Domnului
Pe cale,
Pe cărare,
Plângând
Şi văicărând,
Faţă dalbă zârâind,
Păr galben dărăpănând.
La mijloc de cale se'ntâlnì cu *fie-*
[*rarul*,
Meşterul fierar:
— Tu, meştere fierar,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit
De fiul meu,
Fiul lui Dumnezeu,
Tatăl cerului
Şi al pământului ?
Răspuns-a meşterul fierar:

1. Holbat, ochios, cu ochii mari şi bulbucaţi ; Eminescu zice : «Bulbucaţii ochi de broască !»

2. *A se părădui*, a se dărăpănà, a se pustiì (despre casele părăsite). Inţelesul viersului este deci : «Prin fiinţa ta în apa de fântână, aceasta să nu fie socotită ca spurcată şi din această pricină *să se părăduească*.

3. *De ce... de ce*, cu cât... cu cât.

— Măicuță,
Măicuță,
De auzit nu l-am auzit,
Dar de văzut
L-am văzut
La curțile lui Pilat:
Il chinuiau cânii,
Căpcânii
De Jidovi.
Cu spini l-au bătut,
Pe față sfântă l-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârît,
Pe cruce l-au răstignit,
Cuie'n palme i-au bătut,
Cuie'n palme și 'n tălpi.
Cuiele chiar eu le-am făcut.
Adusu-mi-au fier de-ajuns și de [rămas,
Eu le-am spus că nu-i de-ajuns
Și dânșii încă mi-au adus.
Și din fierul dat,
Eu nouăzeci și nouă de părți [le-am furat;
Spus-au să fac cuiele cât palma.
Eu le-am făcut cât degetul
Și le-am scurtat, să nu fie mări- [șoare,
Ca să nu-l străpungă tare.
— Alei, meștere fierar,
Blagoslovit să fii de mine,
Ca să dai odată cu ciocanul,
Să-ți iasă lesne banul!
Plecat-a Maica Domnului
Pe cale,
Pe cărare.
Și-a ajuns la *Dealul-mare*.
Pe deal s'a suit.
Când la mijloc de deal,
Ușa raiului închisă.
Strigă Maica:
— *Petre*
Sân-Petre,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit,
De fiul meu,
Fiul lui Dumnezeu,
Stăpân cerului
Și pământului?
— Măicuță,
Măicuță,
De auzit
Nu l-am auzit,
Dar de văzut
L-am văzut
La curțile lui Pilat.
Il chinuiau cânii,
Căpcânii
De Jidovi.
Cu spini l-au bătut,
Fața sfântă i-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârît,
Pe cruce l-au răstignit,
Cuie'n palme i-au bătut,
Cuie'n palme și'n tălpi.
Fiul ți-a murit
Și'n Raiu stă de-a dreapta Dom- [nului.
Strigă Maica Domnului
Cu glas tare:
— O fiul meu,
Fiul lui Dumnezeu,
Stăpân cerului
Și pământului!
De văzut
Nu te-am văzut,
De auzit
Despre tine am auzit,
Ce Jidovii cu tine au făcut,
Că te-au prins
Și te-au legat,
Că te-au bătut
Și te-au judecat
Și osândă ți-au dat.
Cânii,
Căpcăunii
De Jidovi
Chinuitu-te-au,
Horopsitu-te-au,
Necinstitu-te-au,
Cum nu s'a mai văzut
Și nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.

Cu crucea'n spinare te-au purtat,
Pe cruce te-au ţintuit,
Sus te-au ridicat,
Intre doi tâlhari te-au pus,
In coastă te-au înţepat
Din coastă au curs
Sânge şi apă,
Din sânge şi apă
Viţă de vie,
Din viţă de vie
Poamă,
Din poamă
Vin,
Stângele tău pentru creştin!
Răspuns-a fiul cu gura către Maica:
— Maică, toate s'au întâmplat,
Cu rostul lor cel adevărat,
Că nainte oamenii *se luau* [1]
Şi de cununat nu se cununau;
Copiii se năşteau
Şi de botezat nu se botezau;
Oamenii când muriau,
In iadul negru mergeau.
Pe-atunci, ştiuca'n talger nu se [sbăteà [2]
Şi cocoşul noaptea nu cântà.
Iar de când toate s'au întâmplat
Cu rostul lor cel adevărat,
Oamenii cari se ieau, *se cunună*,
Făcuţii *se botează*,
Iadul s'a sfărâmat din temelie
Şi raiul s'a deschis,
Ştiuca se sbate
Şi *cocoşul* cântă.

Mai văzut-aţi până acum
Urme de secure
In pădure,
Ori copil de fată mare
Şi sbierând oaia după miel
Şi mielul după oaie,
Ori copilul după mamă
Şi mama după copil?
De-acum toate-or fi!
Povestea asta cine o ştie,
S'o spuie;
Cine n'o ştie,
Să n'o spuie;
Cine-a şti-o
Şi a spune-o,
Il va luà Dumnezeu de mâna [dreaptă
La luna,
La săptămâna,
Şi-l va purtà pe la mese'ntinse
Cu făclii aprinse,
Cu pahare pline,
Cu bucate bune;
Iar cine-a şti-o
Şi n'a spune-o,
Il va luà Dumnezeu de mâna [stângă
La luna,
La săptămâna,
Şi-l va purtà pe la mese goale,
Cu ochii beliţi,
Cu dinţii rânjiţi,
Amin! [3]

---

1. *A se luà* = a se căsătorì.

2. Stând Jidovii la masă şi ospătând rasol de *ştiucă*, îndată după răstignirea Domnului, se zice că unul dintr'înşii a zis:

— Cu toate acestea, mă tem ca nu cumvà Isus Nazarineanul să nu învie a treia zi din morţi, după cum s'a lăudat!

Atunci săriră alţi Jidovi şi strigară:

— Atunci va învià cel răstignit, când va învià *ştiuca* aceasta!

Dar ştiuca îndată, zice-se că a început a sărì în taler şi a stropì pe Jidovi pe faţă.

Şi de atunci neamul jidovesc se crede că-i *pistruiat*. (Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu).

3. Dict. de Maria N. Rugină, com. Ţepu, jud. Tecuciu.

A cincea poveştire se aude tot prin aceeaş parte a Moldovei şi are părţi deosebite de cea de mai sus. Ea urmează astfel:

Erà un om mare
Şi-aveà un topor mare,
S'a dus la o pădure mare
Şi-a tăiat un lemn mare
Şi-a făcut o mănăstire mare,
Cu nouă uşi, nouă altare,
In altarul cel mare,
Sfânta-Maria-mare;
In celelalte altare,
Maica Precista.
Domnul nostru Isus Hristos
I-a dat voie
Să se suie la ceruri
Şi el s'a dat jos.
Dacă s'ar fi dat
La nişte creştini botezaţi,
Dar el s'a dat
La nişte câni de Jidovi spurcaţi.
Şi a ieşit Maica Domnului afară
Şi s'a uitat în sus, în jos,
Să vadă pe fiul ei.
Şi nu l-a văzut.
Şi a intrat înuntru
Şi a luat cârja
Cu mâna dreaptă
Şi a plecat pe *pârtea* [1] Ierusali-
[mului,
Care pe deasupra se topià,
Pe dedesubt *se sleià.*
Măicuţa Domnului
Pe dânsa mergeà,
Cu glas mare pân' la cer,
Cu lacrimi pân' la pământ,
Cu faţa albă sgâriind,
Cu păr mare *decurând* [2].
S'a'ntâlnit c'un *meşter de lemn*
Şi-a zis:
— Bună calea, Măicuţă;
— Mulţămescu-ţi, drăguţă!
— Ce umbli, Măicuţă,
Ce cauţi?
— Ce umblu, ce caut
Sfânta *verdeleancă (sic)*
Fiul lui Dumnezeu,
Carele-i mai marele cerurilor
Şi al pământului
Şi al tuturor noroadelor.
— De văzut, nu l-am văzut,
Dar de auzit
L-am auzit,
Când l-au prins cânii de Jidovi
In câmpul Ierusalimului.
Cu brâu de rug l-au încins,
Coroană de spini pe cap i-au pus,
Cu fiere l-au hrănit,
Cu oţet l-au adăpat,
Trestie pe sub unghii i-au băgat,
In sfântul obraz l-au scuipat,
Cu suliţa în coastă l-au împuns.
Sângele l-au pornit,
In pahar l-au oprit.
Pe cruce l-au răstignit,
Cu piroane l-au pironit
Şi crucea chiar eu i-am făcut:
De ce ziceà s'o fac mai mică,
De ce o făceam mai mare,
Că nu mă ţineà lemnul bani.
— Să dea Dumnezeu,
Meşter de lemn,
Câte surcele,
Atâtea *cârpèle!* [3]
Şi iar a plecat Maica Domnului
Pe pârtea Ierusalimului,
Care pe deasupra se topià,
Pe de desupt se sleià.
Măicuţa Domnului

1. *Pârte, pârtie*, cărare făcută prin omăt; accent pe *â* (Ţepu-Tecuciu).
2. «Expresie ce se poartă din gură în gură şi ţine loc de *despletind*» (nota culegătorului).
3. *Cârpeală*, cârpitură, petec, — adecă: Să ai pe tine atâtea petece [din lipsa banilor], câte surcele ai făcut cioplind crucea!

Pe dânsa mergeà,
Cu glas mare până'n cer,
Cu lacrămi până'n pământ.
Faţă albă sgâriind,
Cu păr galben decurând,
S'a întâlnit c'un *meşter de fier.*
Şi i-a zis :
— Bună cale, Maicuţă,
— Mulţumescu-ţi, drăguţă !
— Ce umbli, Măicuţă,
Ce cauţi ?
— Sfânta verdeleancă,
Care-i mai mare-al cerurilor
Şi al pământului
Şi al tuturor noroadelor.
— De văzut
Nu l-am văzut,
Dar de dânsul am auzit
Când l-au prins cânii de Jidovi
Pe câmpul Ierusalimului :
Cu brâu de rug l-au încins,
Coroană de spini pe cap i-au pus,
Cu fiere l-au hrănit,
Cu oţet l-au adăpat,
Trestii sub unghii i-au băgat
In sfântul obraz l-au scuipat,
Cu suliţa în coastă l-au împuns,
Sângele s'a pornit,
In pahar l-au oprit,
Pe cruce l-au răstignit,
In piroane l-au pironit,
Şi cuiele chiar eu le-am făcut.
Şi de ce ziceau să le fac mai mari,
De ce le făceam mai mici
Şi mai subţiri,
Să nu treacă prin degeţel,
Să nu-l doară, sărmanul de El !
—Să dea Dumnezeu, meşter de fier,
Când ai da cu ciocanul,
Să se facă banul !
Şi iar a plecat Maica Domnului
Pe partea Ierusalimului,
Care pe deasupra se topià,
Pe dedesubt se sleià.
Măicuţa Domnului,
Pe dânsa mergeà,
Cu glas mare până'n cer [1],
Cu lacrămi până'n pământ.
Faţă albă sgâriind,
Şi cu părul decurând.
S'a întâlnit cu o *broască.*
— Bună calea, Măicuţă !
— Mulţămescu-ţi, drăguţă !
— Ce umbli, Măicuţă, ce cauţi ?
— Ce umblu, ce caut ?
Sfânta verdeleancă,
Fiul lui Dumnezeu
Care-i mai mare cerurilor
Şi pământului
Şi tuturor noroadelor.
— A, Maică, pentru un fecioraş îţi
[faci samă ?
Eu am avut
Doisprezece feciorași
Ca nişte năsturaşi
Şi a venit *Sf. Petru*
Cu roată
Fulfuroată
Şi mi i-a omorît pe câte doispre-
[zece deodată.
Atunci Măicuţa Domnului
Işi făcù samă
Şi-i dădù cu cârja'n cap
Şi-o omoară.
Şi se duse la un lac
Şi se spălă pe braţă,
Pe faţă,
Pe spate.
Şi aveà un *ou roş* în buzunar.
Se uită 'n sus,
Se uită 'n jos,
Pe câmpul Ierusalimului
Şi-a văzut o fată de Jidov
Şi a zis :
— *Căţelico*, ia vino'ncoace!
Na oul aist'roş şi te du
La tată-tău acasă, şi-i spune :
„Tată, a înviat Dumnezeu !"
Copila se duse
Şi spuse

1. [Plângând] cu glas mare, [că se auzià] până'n cer.

Cum a învățat-o Maica Domnului.
Pe când tată-său se gătià
Să se pună la masă,
Cu *cocoș* fript,
Știucă fiartă'n zeamă,
Pâne de grâu în vatră,
Atunci copila zise:
— Tată, a înviat Dumnezeu!
— Da, a mai 'nvià
Isus Nazarineanul,
Când a cântà
Cocoșul aist fript
Și a bate știuca asta fiartă
Din zeamă, din aripi!
Și a crește pânea cea de grâu
Din vatră!
Atunci cocoșul cel fript
De grabă a cântat,
Știuca cea fiartă în zeamă
Din aripi a bătut,
Când alergă la pâne,
Dăduse spicele pe *băgeac*[1].
Un sgomot mare s'a auzit,
Porți de fier singure s'au deschis,
Măicuța Domnului a râs
Pe fiul ei l-a văzut și a zis:
— Ah, fiul meu,
Eu ți-am dat voie
Să te sui dela *cerul întâiu*
Până la *al doilea,*
Și dela al doilea,
Până la *al nouălea cer*,
Și tu te-ai dat jos.
Dacă te-ai fi dat
La niște creștini botezați,
Dar te-ai dat la niște câni de
[jidovi spurcați.

— A, maică, măicuța mea,
Mi-a fost drag
S'aud vântul bătând,
Iarba fâșâind,
Boii mugind,
Plugurile scârțiind,
Voinicii șuierând,
Copiii cântând,
Femeile cântând[2].
Cine va spune
Aceste cuvinte
La luna,
La săptămâna,
Când i-a da mâna,
De mâna dreaptă l-oiu luà,
Și l-oiu duce
La porți deschise,
Făclii aprinse,
La mese 'ntinse,
Pahare pline
Și bucate bune.
Cine-a ști
Și nu le-a spune
La luna,
La săptămâna,
Când i-a da mâna,
De mâna stângă
L-oiu luà,
Și l-oiu duce
La porți închise,
Făclii stânse,
La mese strânse,
Pahare deșerte
Și străchini deșerte.
Amin, Amin
Și cu Dumnezeul nostru laudă![3]

---

1. *Băgeac*, *băgeag*, *băgeacă*, *hogeag*, *horn*, *hornă*.

2. Cele 7 versuri de până aici se aud și în *plugușoarele* din ajunul lui Sf. Vasile și descrie mergerea carălor încărcate de grâu, spre moară pentru a măcinà de colaci.

3. Dict. de Ilinca V. Vintilă, și comunic. de d-l T. Cruceanu, învățător, Țuțcani, jud. Covurluiu.

A șasea povestire se aude prin jud. Buzău și sună precum urmează:

A fost un om mare
Și a luat un topor mare
Și a tăiat un copaciu mare
Și a făcut o biserică mare,
Cu nouă uși, cu nouă zăbrele.
In zăbreaua mare
Șade *Sântă-Măria-mare;*
In zăbreaua mică
Șade *Sântă-Măria-mică;*
In zăbreaua din mijloc
Șade *Maica Domnului.*
Maica Domnului ședeà,
Carte cetià,
Lacrămile îi curgeà,
Cu măhramele ștergeà,
Slove de aur se făceà.
Se uită Maica Domnului pe umărul [stâng
Și n'a văzut pe nimeni;
Se uită și pe umărul drept
Și văzù pe Ion
Sfântu-Ion,
Pe un cal alb.
Ci nu erà alb de fel,
Ci erà alb de spumă.
Și îl întrebă Maica Domnului:
— Ioane,
Sfinte-Ioane,
N'ai văzut un fiu al meu,
Domnul Dumnezeu,
Și un fin al tău?
— Nu l-am văzut, Maică,
Dar de auzit
Am auzit,
Că-l căsnesc câinii de Jidovi
La poarta lui Pilat,
Pe cruce de brad [1].
Maica Domnului dacă auzià,
Lepădà haine cerești
Și luà haine călugărești
Și plecà multă cale împărăție,
Față albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând
Și tânguind,
Prin spini
Și prin mărăcini.
Dincolo de gârlă erà un *cal,* un [*măgar* și o *salcie.*
— Vino încoace, calule!
Să trec,
Că mă înec
Iară calul n'a voit să vie
Și Maica Domnului l-a blăstămat.
— Să mănânci și saț să nu mai ai.
A chemat pe măgar
Și măgarul a venit.
Dar Maica Domnului i-a zis:
— Intoarce-te îndărăt,
Că ești prea mărunt și mă înec.
Apoi i-a zis salciei:
— Sălcioară.

---

1. Cuprinsul câtorvà versuri de până aici, îl găsim în acest colind ardelean, comunic. de d-l Petre Ugliș:

La cea piatră răzimată
Maica sfântă-i supărată.
Vin trei îngeri și-o întreabă:
— Ce ești, Maică, supărată?
— Cum să nu fiu supărată,
Că cu ochii m'am uitat,
Pe Hristos mi l-or lŭat
Mi l-or luat
Și mi l-or dus
La curțile lui Pilat,
Pe cruce de lemn l-or pus,
Cu sulița l-or străpuns,
Apă și sânge a curs.
Și-l luară
Și-l sburară,
Sus la cer îl ridicară,
Plânge Maica și se frânge
Și inima-i noată 'n sânge.
Luna fața și-a schimbat,
Soarele s'a'ntunecat!

Sălcioară,
Pleacă-ţi vârful şi te fă punte
Să trec,
Că mă înec.
Iară salcia şi-a plecat vârful
Şi s'a făcut punte
Şi a trecut Maica Domnului.
Şi i-a zis:
— Să fii blagoslovită!
In ziua de *Florii*,
Să te iea toţi oamenii prin mâni
[şi biserică!
Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăţie,
Faţă albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând
Şi tânguind,
Prin spini
Şi prin mărăcini
Şi s'a întâlnit cu un *meşter de*
[*lemn*.
— Meştere de lemn,
Meştere de lemn,
N'ai văzut un fiu al meu,
Domnul Dumnezeu?
— Nu l-am văzut,
Dar au venit la mine să-i fac
[crucea.
Şi de ce au zis ca să i-o fac mai
[mică,
D'aceea am făcut-o mai mare;
Şi de ce au zis s'o fac mai uşoară,
D'aceea am făcut-o mai grea.
Maica Domnului a zis:
— Meştere de lemn,
Meştere de lemn,
Nici un spor să nu se mai aleagă
[de lucrul tău!
Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăţie,
Faţă albă sgâriind,
Păr galbăn smulgând,
Plângând
Şi tânguind,
Prin spini
Şi prin mărăcini
Şi s'a întâlnit cu un *meşter de fier*,
Şi-l întrebă Maica Domnului,
[zicând:
— Meştere de fier,
Meştere de fier,
N'ai văzut un fiu al meu,
Domnul Dumnezeu?
— N'am văzut, Maica Domnului,
Dar au venit la mine să-i fac
[piroane de fier.
De ce au zis să le fac mai subţiri,
De aceea le-am făcut mai groase;
Şi de ce au zis să le fac mai as-
[cuţite,
De aceea le-am făcut mai ne-
[ascuţite.
Maica Domnului a zis:
— Meştere de fier,
Meştere de fier,
Să dai cu ciocanul
Ca să capeţi banul!
Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăţie,
Faţă albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând
Şi tânguind,
Prin spini
Şi prin mărăcini,
Până a ajuns la poarta lui Pilat.
Maica Domnului
A dat cu piciorul stâng şi nu s'a
[deschis,
A dat cu piciorul drept şi s'a des-
[chis.
Când în curte,
Erà o piatră ascuţită
Şi s'a pus cu inima pe ea,
Ca să se taie,
Dar piatra s'a topit ca ceara de foc.
Maica Domnului s'a sculat
Şi Ovreii au văzut-o
Şi i-au zis:
— Mario, Mario,
Când s'o face pânea spic de grâu
Şi paharul de vin viţă de strugure,
Şi ouăle albe dela babă roşii,

Şi cocoşul din strachină o învià
Şi din aripi o da,
Atunci fiul tău o învià!
Dar nici vorba nu sfârşià,
Şi pânea spic de grâu făceà,
Paharul viţă de strugure se făceà
Şi ouăle albe se roşià
Şi cocoşul învià
Şi pe toţi îi orbià
Şi Domnul Hristos învià.
Maica Domnului
Dacă îl vedeà,
Ii ziceà:
— Fiul meu,
Dumnezeu,
Mare putere ţi-am dat eu ţie,
Să nu te dai câinilor de Jidovi,
Să te chinuească
Şi să te omoare.
— Maică, maică,
Nu m'am dat pentru unul ori pen-
[tru doi,
Ci m'am dat pentru lumea toată,
Că până nu mă dădusem,
Eu n'auziam cocoşul cântând,
Bicişor trosnind,
Flueraş zicând,
Nici a dorì fiica de maică,
Nici maica de fiică,
Nici vaca de viţel,
Nici viţelul de vacă,
Nici oaia de miel,
Nici mielul de oaie.
Dar când m'am dat,
Pre toate le-am auzit!
— Fiul meu, Dumnezeu,
Cine a şti povestea ta şi o povesti-o
[la anul,
La jumătate de an,
La lună,
La săptămână,
Să mâi drepţii să îl iea
De mâna dreaptă
Şi să îl ducă pe calea cea dreaptă,
La mese întinse,
La făclii aprinse
Şi la pahare pline.
Iară cine o şti-o
Şi n'o povesti-o,
Nici la anul,
Nici la jumătate de an,
Nici la lună,
Nici la săptămână,
Să mâi strâmbii tăi,
Să-l iea de mâna stângă,
Să-l ducă pe calea cea strâmbă,
La mese strânse,
La făclii stânse
Şi la pahare goale [1].

In sfârşit a şaptea povestire ne spune numai partea care priveşte întâlnirea Maicei Domnului cu broasca. Ea se aude prin părţile de jos ale Olteniei şi glăsueşte astfel:

«Când Jidovii au răstignit pe Domnul Hristos, *Maica Domnului* s'a dus să-l *jălească* [2]. Tot jăluindu-se ea aşà, haid' că nimereşte o *broască*. Mai din una, mai din alta, broasca *'ce* [3]:

— La ce te mai jeleşti, Maică Precistă, de geaba, că... s'a dus... s'a dus!...

Da' Maica Precista:

1. Culegere din com. Săgeata, jud. Buzău, comunic. de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea.

2. *A jălì* un mort, a-l bocì la stâlp, a-l plânge la stâlp.

3. [Zi]*ce*.

— Păi de ce să nu mă jălesc, că doar unul am avut și și pe ăsta mi l-au răstignit Jidovii !

— Las', Maică Precistă, că și eu am avut

Nouă *brotăcei*,
Toți *crăcănăței* [1],
Cu ochii *holborăței* [2],
Ca mine de frumușei,

și pe toți i-au călcat carele mocănești de pe drum ; și *dor* unul mi-a mai rămas, și și-acela ca vai de el !

Maica Precesta de colo :

— Ia chiamă-l să ți-l văd și eu !

Broasca-l chiamă :

— Fir de busuioace,
Ia fă-mi-te 'ncoace,
Să mi te vadă Maica Precista !

Și brotăcelul odată sare de unde era băgat : *creac-creac, țâști-țâști,* — cum e el făcut.

Cum l-a văzut așà Maica Precista, a început să zâmbească (lângă fiu-său răstignit !), *unde* [3] i-a zis și «fir de busuioace...»

Și fiindcă a făcut-o să zâmbească, broasca pe Maica Domnului, Maica Precista a blestemat-o :

— Tu să mori și să nu te'mpuți și nici *hoară* [4] să nu faci ca alte leghioane...

Și zice[-se], e adevărat.

Și ci-că de-atunci broasca se usucă'n drum, calcă căruțele peste ea și hoară nu face !» [5]

O variantă a acestei povestiri se aude și'n părțile de sus ale Olteniei:

«Pe vremea când răstigniseră Jidovii pe Domnul Hristos, Maica Domnului plângeà la cruce, de udà lemnele și pietrile. O broască, trecând din întâmplare p'acolo, și văzând cum Maica Domnului plângeà și se văicărià, prinse a o'ntrebà :

— Da' bine, femeie, ce ai de plângi așà cu foc și cu suspin ?

---

1. *Crăcănățel* și *crăcănicel*, crăcănat de picioare.
2. *Holborățel*, cu ochii bulbucați.
3. *Unde*, fiindcă ; ex. unde n'ai nici o palmă de loc, sprijini pe cei ce vor împărțirea pământurilor străine ?
4. *Hoară*, viermi.
5. Culegere din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

— Iaca ce să am, broasca lui Dumnezeu, e fiul meu răstignit de Jidovi, îi răspunse Maica Domnului.

— E, şi numai pentru atâta te olicăi şi te văicări dumneata?

— Păi vezi bine că da; ce, e puţin lucru să-ţi omoare cine-và copilul?

— He, he, dar mie că aveam:

Nouă copilaşi,
Nouă *crăcănei*
Şi *borţoşei*,
A trecut unul cu carul peste ei!

şi tot nu mi-a părut rău; dar ţie de unul numai!

— I, broască necredincioasă, omul să te omoare, dar tu să nu te împuţi: să te usuci ca *prigorica* la soare!» [1].

Dintre colindele ce pomenesc această căutare a Maicei Domnului, pomenim următoarea, care se aude în Transilvania:

Zori, dragi zori,
Nu vă revărsaţi,
Nu vă arătaţi,
C'am întârziat,
Umblând, colindând,
Toate satele,
Toate casele,
Până ce-am ajuns
La această casă
Naltă şi frumoasă,
Cu var văruită,
Cu *şic şicuită*,
Cu aur boltită.
Umblând, colindând,
Noi c'am întâlnit
Maică supărată,
Faţă lăcrămată;
Maică obidită,
La haine cernită.
Maica lăcrămà
Ş-i aşà ne'ntrebà:
— Juni colindători,
D'umblând, colindând,
Nu cumv' aţi văzut
Pe unde-aţi trecut
Fiişorul meu,
Drag sufletul meu?
— Fiişorul, maică,
Noi nu l-am văzut.
Şi de l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.
— Fiişorul meu,
Sufleţelul meu,
Lesne-i d'a-l cunoaşte;
Perişorul lui,
Pana corbului;
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
Ochişorii lui,
Două mure coapte,
Coapte de sub foi,
Ne-ajunse de ploi;
Coapte la răcoare,
Ne-ajunse de soare;
Coapte la pământ,
Ne-ajunse de vânt;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului! [2]

1. Dict. de d-l I. Fîra, com. Zlătărei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l Gh. Fira. Mai scurt în *Şezătoarea*, XIII, p. 176.

2. A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde*, Braşov 1903, p. 567.

La capitolele de mai sus, ar mai fi trebuit, după socotinţa mea, încă alte două. In întâiul trebuiau aşezate toate *Minunile Maicei Domnului* pe cari poporul nostru le cunoaşte, iar în cel de-al doilea, tot ce nu se puteà cuprinde în capitolele premergătoare şi anume: *Alte povestiri şi credinţe cu privire la Maica Domnului*. Acestea însă, ca şi minunile, sunt aşà de multe, încât de bună samă că răposatul academician dinadins le-a lăsat de-o parte, pentru ca să nu mărească prea mult culegerile celor nouă capitole. Tot din această pricină nu pot nici eu adăugà, la cele de mai sus, decât următoarele şire, ca exemplu numai:

Intre minuni pomenim legenda plantei *Palma Maicei Domnului*:

«Se zice că mai înainte vreme, *boala grabnică* nu aveà leac.

Intr'o zi, *Lisaveta,* maica Sfântului Ioan Botezătorul, care suferià de această boală, călătorià împreună cu *Maica Domnului* pe nişte câmpii; şi din una în alta, s'au luat în vorbă.

Şi a zis Maica lui Sf. Ioan:

— De mulţi ani umblu să mă lecuesc şi n'am dat încă peste o buruiană bună.

Şi Maica Domnului i-a răspuns:

— Uită-te la iarba asta; iea-o, fierbe-o şi'n scăldătoare scaldă-te de câte trei ori pe zi, trei zile în şir, că te vei tămădui!

Maica Lisaveta făcù întocmai după învăţătura Fecioarei şi dobândì sănătate.

De atunci rămase acelei buruieni numele de *Palma Maicei Domnului*, pentrucă are frunza în chip de palmă; iar o *boală, cea grabnică*, de atunci are leac pe lume» [1].

Prin jud. Dorohoiu, se aude următoarea legendă a *Năvalnicului*:

«*Năvalnic* erà numele unui flăcău frumos, căzut din cer de frumos. Fetele, cum îl vedeau, se prăpădiau după dânsul şi-şi făceau samă. Dacă intrà undevà în vreun sat, toate cărările se încurcau pentru fetele cele frumoase şi toată partea femeiască nu-şi mai ţineà firea şi umblau femeile buimace, bete, nu altcevà.

Băiatul cel năzdrăvan, — căci şi năzdrăvan erà gălătuşul cel frumos, ajunse într'o pădure, şi acolo ce să se mai afle? *Maica Domnului*, având a trece prin locurile acelea pline de copaci şi de buruieni fel de fel, îşi încurcă şi ea drumul din pricina lui, şi ori încotro s'ar fi întors, tot degeaba; trei zile şi trei nopţi a trebuit

1. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

să rătăcească Prea Sfânta, până ce într'o bună dimineață, drept în zori, se întâlnește în întunericul pădurii c'o babă îmbrăcată în cămașă albă, umblând după buruieni de leac. Și fiind pe semne și ea tehuită de holteiul cel fermecător, o întrebă:

— Pe cine cauți, bătrână a lui Dumnezeu, în zorii dimineței?

— Hei, pe *Năvalnic*, — voinicul cel ce urseşte fetele, — răspunse baba. Si am să-i fac de urît, să nu mai încurce cărările oamenilor!

Năvalnic, care pândià într'un tufiș, a și ieșit la lumină, gata să iea vieața, și bătrânei precum și Maicei Prea-curate. Dar aceasta, cunoscând cine-i făcuse mare necaz, a blagoslovit asupră-i, zicând:

— Năvalnic ești, navalnic să fii;
Intre buruiene de dragoste ești,
Și buruiană de dragoste să rămâi, —

precum a și rămas: buruiană de dragoste pentru leac, căci și acum el crește prin păduri pe *vetre*, anume știute de babe făcătoare de «lumea dragă».

De Sfânta-Maria mare, de obiceiu, se duce vreo babă de acestea în zori la pădure; și împreună cu ea merge tineret mult chiuind: «uiu-iu-iu-iu!». Supărat, nu se cade nimeni să meargă la o așà iscodire, care cere veselie și voie bună. Duc în mână mai cu samă zăhar și pe lângă altele, zice biata baba cea îmbrăcată în curată și frumoasă cămeșă albă:

— Cum năvălește lumea la zăhar, așà să năvălească și dragostea'n casă la mine!

De obiceiu se chiue mai tare, când se dă cu ochii de buruiana dragostei, adică a năzdrăvanului și frumosului Năvalnic»[1].

Ca «povestire diferită», pomenim iarăș numai una în care se vorbește despre blestemarea Apostolilor de către Maica Domnului:

«In seara vinderii Fiului dumnezeesc, Jidovilor de către Iuda, văzuse *Maica Precista* cum din toată mulțimea *Apostolilor*, nici Petru, — care se jurase că nu se va deslipi de Domnul nici la moarte, — nu erà lângă Fiul ei. De asta, cu mare jale își plânse ea odrasla

1. Culeasă de d-l D. Furtună, dela d-ra Alexandra Leontescu, com. Vlăsinești. — Z. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*, București 1906, p. 185—6: «*Năvalnic*, *Limba cerbului*, *Limba vacii*, *Limba vecinei*, *Scolopendrium vulgare* Smith. = *Scolopendrium officinarum* Schwartz... Această plantă, cu proprietăți amare și rezolutive, este purtată de fete în sân, căci după credința poporului, năvalnicul are puterea magică de a face să năvălească pețitorii din toate părțile».

dumnezeească ; și jalea îi erà cu atât mai mare, cu cât nici un ucenic nu-l apărase cu credință și bărbăție.

După înmormântarea trupului sfânt, venit-au Sâmbătă dimineața Apostolii la Maica Domnului, să plângă împreună cu dânsa pe stăpânul lor, dar Sf. Fecioară nu-i primì, ci-i blăstămă să se împrăștie și să umple pământul, cum s'au împrăștiat în seara vinderii ; iar lui *Iuda*, cel care prețuise mai presus banul decât pe Fiul lui Dumnezeu, îi zise :

— Iar tu, și neamul tău, să vă vindeți și pentru bani să vă ucideți.

Cei unsprezece apostoli s'au împrăștiat, propăvăduind cuvântul lui Dumnezeu, că-i usturase mult la suflet blăstămul Maicei Domnului, iar Iuda se făcù negustor, el și urmașii lui ; aceștia pentru bani se mănâncă și se vând unii pe alții. Din neamul lui Iuda se trag *Iudeii*, adică Ovreii sau Jidanii, «că lor, în cărțile adevărate le zic numai Iudei, adecă feciori de-ai lui Iuda vânzătorul !» [1].

Cât privește credințele pe cari poporul nostru le are despre persoana *Maicei Domnului*, ele sunt nenumărate. Iarăș numai ca o pildă însemnăm aici următoarele lucruri :

S'a văzut în povestirile cu privire la «Căutarea Domnului Isus Hristos», cum se vorbește de *Maica Domnului*, de *Sântă-Măria-mare* și de *Sântă-Măria-mică*, întocmai ca de trei persoane bine deosebite între dânsele. Cu privire la aceasta, mărturisesc și eu că prin cele mai multe părți cele două *Sântă-Marii* sunt privite de poporul neștiutor de carte ca neavând nici o legătură cu Maica Domnului.

Prin Bucovina, unii spun că *Maica Domnului* e o stea care se află lângă lună [2]. Tot pe acolo se zice că Maica Domnului este *Luceafărul de dimineață* [3].

Cultul Maicei Domnului însă este foarte adânc săpat în sufletul poporului nostru. Dacă uită cu totul aproape pe *Dumnezeu* și pe *Sf. Duh*, pomenind numai pe Isus Hristos, — «Doamne Isuse Hristoase, *Dumnezeul nostru*», — nu uită niciodată pe *Maica Domnului*. Formulele «Doamne, Maica Domnului» și «Dumnezeu și Maica Domnului» sunt stereotipe.

Când cere ploaie, zice : «Doamne, Maica Domnului,—dă Doamne

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 1142.
3. *Ibidem*, p. 1329.

ploaie!»; când blăstămă zice: «Să dea Dumnezeu şi Maica Domnului, să nu mai vadă lumina soarelui, etc.». Pentru aceasta şi icoana Sfintei Fecioare rareori lipseşte din casele Românilor. Mânăstirile posed multe asemenea icoane despre cari se zice că sunt *făcătoare de minuni* şi-s numite *sfinte*, — «sfânta dela...», — scoţindu-se în procesiuni pentru ploaie şi purtându-se spre acest scop din sat în sat [1].

Prin Bucovina, pe vremuri de secetă, se aruncă o icoană de a Maicei Domnului pe apă [2]. «Pentru dragoste», tot prin aceste părţi, feciorii şi fetele spală Icoana Maicei Domnului cu busuioc şi apa se aruncă peste flori [3].

Pe lângă nepreţuitul ajutor pe care Maica Domnului îl dă creştinilor, atât prin rugăciunile ei către Domnul Hristos, cât şi prin puterea sa însăş, precum ar fi scoaterea cu năvodul, — făcut din fuiorul ce se dă preoţilor la Bobotează,—a sufletelor din iad [4], pe lângă marea ajutorinţă ce o dă bolnavilor ce se «căinează şi se văicărează», Ea singură auzindu-i şi scoborîndu-se la ei pe «scări de aur», Maica Domnului, pe lângă toate acestea, mai porunceşte spre binele norodului şi o sumă de lucruri. Astfel de câte ori poporul nu ştie să motiveze o trebuinţă, zice câte odată că «aşà e bine», dar mai ales că «aşà-i place Maicei Domnului»; şi de câte ori vrea să dovedească pricina pentru care cevà «nu-i bine», zice că «nu-i place Maicei Domnului». Cu câtevà exemple încheiu acest prea lung capitol:

Prin jud. Vâlcea, după ce se ridică răsboiul din casă, trebue ca gospodina să-şi măture de îndată casa, ca să nu stea Maica Domnului în genunchi din această pricină [5];

Cu spatele înapoi să nu meargă nimeni, că râde *Dracul* şi plânge Maica Domnului [6]; şi

Să nu şezi cumvà pe o masă, că lăcrămează Maica Domnului. [7]

---

1. Vezi mai pe larg într'a mea *Agricultură la Români*, p. 12-3.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 931.
3. *Ibidem*, p. 897.
4. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 173—4; *Immormântarea*, p. 350—1.
5. Cred. Rom. din Zlătărei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l G. Fira.
6. *Şezătoarea*, I, p. 125.
7. Culegere din jud. Tecuciu.

II. Postul Sântă-Măriei.

Cu două săptămâni înainte de ziua *Adormirii Maicei Domnului*, se lasă sec pentru *Postul Sântă-Măriei*, care se socoteşte a fi tot aşà de «mare», adică de samă, ca şi «Postul mare» de dinaintea Paştilor, din care se zice că este chiar rupt. Toată lumea trebue să-l ţină cu sfinţenie, nefiind îngăduită mâncarea de frupt sau de dulce decât bolnavilor şi copiilor [1].

Cu privire la jud. Muşcel, despre acest post se scriu următoarele: «In acest post nu se mănâncă nici chiar [mâncări prăjite cu] untdelemn, iar deslegarea de peşte nu-i decât o singură zi, *Pobrejenia*, căci *Postul Sântă-Măriei* este rupt din Paresemi». E credinţă că la început postul Paştilor erà de nouă săptămâni, dar văzându-se că e prea lung şi prea sărăcăcios, aşà că oamenii ieşiau prea slabi în primăvară, când trebuià să se dea cu totul muncilor, s'a micşorat acest post cu două săptămâni şi s'au pus aceste zile de post înaintea *Sântă-Măriei mari*, când e belşug de legume şi zarzavaturi [2].

Prin unele părţi din Bucovina se crede că dacă plouă mult în acest post, aceasta se întâmplă din princină că la sfârşitul *Căşlegilor de carne* a nins mult [3]. Lucrul acesta este vrednic de ştiut, pentrucă pe această vreme munca câmpului este în toiu şi se ştie cât de mult pot strica ploile.

Nu trebue să se confunde postul acesta al Sântă-Măriei cu *Postul Maicei Domnului*, care este altcevà. Acest post dacă se păzeşte, se crede că aduce împlinirea tuturor dorinţelor. Fără a fi mânios pe cinevà sau supărat pentru vreun lucru, gospodarul, şi mai ales gospodina, începe să postească ziua de *Luni* toată ziua, până a doua zi dimineaţa. In săptămâna următoare se posteşte ziua de *Marţi*, şi tot astfel mai departe, zilele următoare, în curgere de şapte săptămâni. *Candela*, în tot timpul acesta, trebue să ardă fără curmare. Unii oameni totuş mănâncă puţină pâne şi beau apă [4]. Prin jud. Suceava,

1. „*Ion Creangă*", I, p. 23, credinţă din com. Ţepu, jud. Tecuciu: «Copilul mic se înţarcă de obiceiu la un an şi jumătate. El n'are păcat dacă suge ţâţă în zi de post şi chiar în *posturile mari* (Postul cel mare şi *Postul Sântă-Măriei* care-i rupt din postul cel mare)». — Cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu, înv.

2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit*, p. 83.

3. Cred. Rom. din com. Straja, comunic. de d-l D. Dan.

4. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 280.

postirea aceasta de şapte zile se făceà mai de mult numai în *Postul mare*, în chipul arătat mai sus. In săptămâna patimilor se postiau de-a valma, toate zilele, mâncând numai o singură dată pe zi, seara, după ce răsăriă *Steaua ciobanului*. «Cine vrea să aibă noroc şi să ajungă zile bune, posteşte cu drag şi Dumnezeu îl ajută» [1].

Acest post se aseamănă şi el cu un altul, care se chiamă *postul negru*. «Dacă ţi s'a furat o vită sau altcevà de samă, să faci postul negru pentru a aflà pe hoţ, adică dacă îl începi Joia, de pildă, să nu mănânci nimic şi nici să bei, şi desbrăcat de orice haină, să te închini şi să baţi mătănii toată ziua, de dimineaţă până seara, şi nici din casă să nu ieşi. Aceasta, ziua întâia. In săptămâna viitoare, posteşti ziua care vine la rând, Vineri, şi tot aşà şapte săptămâni, până ce ai încheiat săptămâna la ziua în care ai început postul negru. Dacă ziua de încheiere cade într'o sărbătoare mare, ca Crăciunul, Paştele, trebue să se postească şi aceasta pentru ca postul să fie cu folos. Dacă postul e făcut cu credinţă, i se va trage moartea tâlharului, dacă nu se va descoperì. Acest post se face tot aşà şi stând în pielea goală la întunerec, astupat în cuptorul unde coci pânea, pentru a fi şi mai negru» [2].

III. **Sântă-Măria-mare.**

Sărbătoarea dela 15 August, *Adormirea Maicei Domnului*, se cunoaşte şi se serbează în popor sub numele de *Sântă-Măria-mare*, *Sântă-Măria-cea-mare* sau *Precista-mare*.

Ea este aşteptată cu aceeaş bucurie aproape ca şi Paştele sau Crăciunul, «căci *postul* ei a fost ţinut mai abitir ca al Crăciunului».

Inspre această zi, ca şi în zilele de primejdie, prin jud. Muscel rostesc următoarele versuri, cari sunt cunoscute sub numele de *Visul Macei Domnului*.

Piatră peste piatră,
Maica Domnului
Jos pe piatră şedeà,
Domnul Hristos
P'altă parte veniă.
— O! Maica noastră ce iubeşti,
Ori dormi, ori *odineşti?*
— O, Doamne, fiul meu,
Nici dorm, nici odinesc,
Puţinel somn *însomnai*
Şi mare vis că visai:
Unde te prinsese cânii de Jidovi.

1. Credinţă şi datină comunic. de d-l M. Lupescu, pentru com. Bogdăneşti şi Spătăreşti.

2. Dat. şi cred. Rom. din com. Hânţeşti, jud. Dorohoiu, împărt. de d-l N. V. Hânţescu.

In *Udeia*
Te căsniă,
Te chinuiă,
Cu oţet şi fiere te-adăpă';
Te'mbrăcase
Cu cămaşă de urzică,
Te 'ncinsese
Cu brâu de mărăcine,
Şi-ţi pusese
Coroană de spini pe cap,
— O, Doamne, Maica noastră,
Cum mă *vrea* bate cu palmele
Peste faţa obrazului,
Cu biciu de foc din cer,
L-oiu săgetă.
. . . .
— O, Doamne, fiul meu,
Cine va prea zice
Aste cuvinte sfinte,
Ziua de trei ori
Şi noaptea de două ori,
Nici focu nu-l va arde,
Nici *Tatarii* nu-l va robì,
Nici de ciumă nu va murì;

lucru care se şi urmează, recitându-se ziua de trei ori şi noaptea de două ori [1].

Dimineaţa, femeile merg la biserică şi împart *struguri* la saraci [2], pentru sufletul morţilor. Tot astfel se dau şi *prune* coapte [3]; asemenea prin Bucovina şi părţile Moldovei de sus, gospodinele aduc la biserică *faguri de miere* [4]. In de obşte, cu acest prilej merg şi pe la cimitire şi-şi tămâiază morţii familiilor lor [5]. Prasnice pentru aceşti răposaţi se fac atât în dimineaţa Sâmbetei de dinaintea Sântă-Măriei [6], cât şi a doua zi după Sântă-Mărie, mai ales când aceşti morţi sunt proveniţi din înecaţi, arşi, mâncaţi de lupi, şi alte cumpene [7].

Peste zi se fac hori în sate: tineretul joacă, iar bătrânii şi copiii *bat nucii* pe la vii, câmpuri şi prin grădini.

Femeile cari au ca nume de botez pe cel de *Maria* sau Măria, îşi serbează «patronul», adică ziua numelui; tot astfel fac şi bărbaţii cari poartă numele de *Marin* sau *Mărin*. Totuş unele femei se feresc de a-şi aveà acum *hirtimósul*, când e vorba de o *Adormire* şi deci de o *Moarte*, fie chiar şi a Maicei Domnului. Hirtimosul îl vor ţineà deci la cealaltă *Sântă-Mărie* sau la *Maria Magdalena* [8].

«In această zi se povestesc *Minunile Maicei Precistei*, făcute atunci când i-au prins Jidovii feciorul: cum a binecuvântat pe *broască* când a mângâiat-o, cum a binecuvântat pe *rac* să poată merge şi

1. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 84.
2. *Calendarul Ilustrat*, Craiova 1910, la zi.
3. Marian, *Immormântarea*, p. 392.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 1179.
5. Marian, *Immormântarea*, p. 341.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 389.
7. *Ibidem*, p. 887.
8. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

așà (d'a'ndăratelea, pentrucă d'a'ndăratelea mersese când furase cuiul pe care îl bătuse Mântuitorului în inimă), să-i fie de atunci înainte cleşte apărător piciorul cu care a apucat cuiul; şi carnea lui — a racului — să se poată mâncà în orice zi, chiar în post»[1]. Asemenea povestiri am dat şi eu mai sus.

Prin unele părţi din Transilvania, în această zi unii caută să prindă insecta numită *goanda-de-câni*[2]; ea se va ţineà ascunsă un an întreg sub icoana Maicei Domnului, pentru ca să fie feriţi de *turbare* cânii de pe lângă casa gospodarilor[3].

Prin jud. Muscel, deoarece rodul viilor acum începe să dea în copt, în această zi se obişnueşte a se tocmì *pândarii*[4].

Din *struguri*, în această zi este bine să se mănânce întâiu[5]. Despre gustoşii şi frumoşii *struguri* de pe la această sărbătoare, se pomeneşte în descântece, zicându-se:

...Iar N. să rămâie curat,
Luminat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca strugurii în vie
In ziua de Sântă-Mărie[6].

Tot pe acum este şi vremea când turmele scoboară dela munte, după cum ne spune următorul cântec muscelean:

La *Sântă-Măria-mare*
Tulesc oile devale
Şi se duc şi nu mai vin
Pân' la Sfântul-Constantin;
Şi se duc şi nu vin iară
Pân' la dalba primăvară.
Rămân stânì
Fără stăpâni,
Strunguţe
Fără oiţe,
Scaune făr' de *băciţe*,
Izvoare
Făr' de mioare[7];

sau acest cântec argeşean, o variantă a celui de mai sus:

— Săraci brazi încetinaţi,
Voi la ce vă legănaţi?
— Cum să nu ne legănăm,
Când noi singuri rămânem!

1. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83—4.
2. *Hippobosca equina*, Latr.
3. Marian, *Insectele*, p. 398.
4. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83.
5. Dat. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.
6. Dintr'un descântec de *spurc*, cules din com. Rusca, jud. Fălciu.
7. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83.

La *Sântă-Măria-mare*
Tulesc oile devale
Şi rămân stânele goale;
Rămân stâni
Fără stăpâni,
Strungute
Fără oițe,
Scaune fără băcițe,
Munte
Fără oi mărunte[1]!

Sau, în sfârşit, acest cântec doljean:

Drăguță *Sântă-Mărie*,
Nu lăsà toamna să vie,
Că-mi iea baciu'n melițic,
Rămân stânile pustie,
Târlița fără oițe,
Scăunel fără băciță,
Care face brânza dulce,
Să dea la ciobani să mânce.
Foaie verde mărgărit,
Merge vitele păscând
Şi ciobanii fluierând
Şi mieluşeii *vghierând*[2]
Şi mamele lor plângând[3]!

Despre culegerea *năvalnicului* în această zi am pomenit mai sus.

IV. **Sântă-Măria-mică.**

Ziua de 8 Septemvrie, când Biserica noastră sărbează *Naşterea Maicei Domnului*, poporul român o numeşte *Sântă-Măria-cea-mică*, *Sântă-Măria-mică* sau *Precista-mică*.

Prin unele părţi, poporul o socoteşte ca ziua unei sfinte, în deosebi de Sf. Fecioară Maria sau Sântă-Măria-mare [4].

Ca şi *Pintilie-Călătorul*, prin unele părţi se socoteşte şi această sărbătoare ca zi de hotar pentru *vară* [5]. Pălăria nu se mai poate purtà şi când copiii văd pe alţii cu pălării pe cap după această zi, le strigă:

A trecut Sântă-Măria,
De-acum se spurcă cânii în pălărie,

sau încă mai de-a dreptul [6]. Prin jud. Vâlcea se strigă:

A trecut Sântă-Măria,
Să lepădăm pălăria[7]!

---

1. T. Pamfile, *Cântece de ţară*, Bucureşti 1913, p. 233.
2. *Vgherând*, sbierând.
3. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru* I, Bucureşti 1906, p. 83.
4. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstiţioase*, p. 89.
5. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 94.
6. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
7. Culegere din com. Voiceşti, comunic. de d. I. N. Popescu, ca referindu-se, fără cuvânt după socotinţa mea, la *Sântă-Măria-mare*.

«*Gerul* stă până în *Postul Sâmpietrului* pe ape și dă *bruma*, când sunt pe-atuncea brumi; apoi se ridică și se duce cu totul și tocmai între *Sântă-Mării* vine iar» [1].

Prin unele părţi se crede că dacă dela Săntă-Măria-mare și până la Sântă-Măria-cea-mică nu cade *brumă*, se împut *Jidovii*. Fiindcă în timpul celor trei săptămâni dintre aceste două sărbători se întâmplă foarte rar să cadă *brumă*, poporul român din Banat spune astfel, ca să-și bată joc de *Jidovii* blestemaţi de Maica Domnului.

Prin jud. Muscel se fac *prasnice* pentru răposaţi, iar bărbaţii şi femeile cari n'au copii merg la biserică și se închină cu multe mătănii, ca să se îndure Dumnezeu şi să le dea și lor prunci, cum a dat odată bătrânilor Ioachim și Ana, născătorii Maicei Domnului [2].

Prin jud. Vâlcea, «această *Sântămărie* se socoteşte mai mică decât cealalta, dar se păzește cu nelucru ca și *Sântămăria cea mare*» [3].

V. Stoborul Sfântă-Măriei-mici.

A doua zi după Săntă-Măria-mică, prin jud. Muscel poporul serbează *Stoborul Sfântă-Măriei-mici*, în cinstea Sfinţilor Ioachim și Ana.

Cine lucrează în această zi, va suferi de *lovituri* [4].

1. Voronca, *op. cit.*, p. 888.
2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 84—5.
3. Cred. Rom. din com. Voicești, comunic. de d-l I. N. Popescu.
4. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

SFÂNTUL IOAN DE TOAMNĂ.

Sărbătoarea *Tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul* se numeşte în popor *Sfântul Ioan de toamnă*, *Sf. Ioan taie capul pe varză* [1], *Sf. Ioan taie capul pe curechiu* [2], *Sf. Ioan, tăierea capului* [3], *Sf. Ioan cap tăiat* [4], *Ziua crucii* [5] sau *Brumariul* [6].

De această sărbătoare se leagă următoarea legendă care se aude prin jud. Muscel:

Sf. Ioan erà un tânăr sărac, cuminte şi foarte frumos; şi tocmai pentru această frumuseţe, o femeie bogată îşi puse ochii pe dânsul.

Intr'o zi se întâlneşte şi-i spune chiar că peste noapte îl va aşteptà la dânsa acasă. Să vină dar, că va fi bine de el, — să vină, că de nu va venì, vai şi amar va fi de capul lui.

Sf. Ioan, care ştià din ce pricină îl paşte acest greu păcat, se întristă adânc şi se rugă lui Dumnezeu să-i iea ceeace ce-i căşunează atâta scârbă — frumuseţea cea ademenitoare — şi să-l facă urît. In acest chip socotià el că femeia aceea îşi va întoarce faţa şi gândurile cele rele dela dânsul.

Dumnezeu se milostivì de fecior şi-l învăţă, se zice, ca să scoată cuţitul şi să-şi taie capul. Sf. Ioan făcù întocmai în această zi de toamnă şi în locul capului său se pomenì cu un *cap de oaie*.

Astfel a plecat spre casa femeii care îl chemase. Când aceasta l-a văzut, s'a cutremurat de spaimă şi cu ocări l-a dat afară.

---

1. Com. Ţepu, jud. Tecuciu.

2. Com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu. — Voronca, *op. cit.*, p. 944.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 797.

4. *Ibidem*, p. 754.

5. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1910, la zi. — Com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

6. Com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu: «*Sf. Ioan de toamnă* se mai numeşte şi *Brumariu*, fiindcă el de multe ori vine cu brumă».

In acest chip Sf. Ioan a fost scutit de păcat.

Frumosul lui cap a fost aflat tocmai mai târziu, la 25 Maiu, când biserica porunceşte şi poporul nostru serbează chiar *Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul*[1].

Bucovinenii cunosc următoarea povestire:

Sf. Ioan cap tăiat erà un fecior în casă la *Irod-Impărat* şi femeia lui Irod tare s'a *îngrădit* cu dânsul, dar el n'a vrut să se dea în dragoste cu ea.

De ciudă, împărăteasa i-a pus un inel scump în buzunar. A căutat la toţi şi numai la el s'a găsit inelul; şi de aceea l-a pus la închisoare.

Impăratul acesta aveà o fată care jucà tare frumos şi la o petrecere fata a jucat aşà că tatăl ei i-a zis să ceară ce va vrea, căci el îi va da.

Mă-sa a 'nvăţat-o să ceară capul lui Sf. Ioan.

— De ştiam aşà, a zis împăratul, îţi dam mai bine capul meu.

Dar amù n'aveà ce face şi a poruncit de i l-a tăiat.

Atunci fata a venit cu capul pe tipsie, jucând; şi împăratul a blestemat-o:

— De-amù, draga mea, tot să joci!

Şi întru una joacă, căci ea e *frigurile,* boala ce cutremură pe om»[2].

Aceste povestiri, fireşte, sunt înrudite cu cele ce se cetesc în biserică, din Mineie, la această sărbătoare.

Tăiarea capului pe varză sau *pe curechiu* însemnează Tăierea capului *ca pe varză*, adică nu retezarea gâtului, ci *băcuirea* capului, cum se *băcuie* sau se *toacă* (*tocăneaza*) varza (curechiul). Deci în această zi nu va fi îngăduit să se taie nimic cu cuţitul, ci totul să se rupă cu mâna[3]; nu va fi îngăduit să se mânânce *varză*[4] căci «lui Sf. Ioan de şapte ori i-au tăiat capul pe curechiu şi iar a'nviat»[5].

Tot astfel în această zi nu este bine să se mânânce fructe ro-

1. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 66 şi 84.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 754.

3. Dat. şi cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic de d-l I. N. Popescu, înv. — Cred. Rom. din com. Costeşti, jud. Tutova, împărt. de d-ra Maria I. Mircea: „Să nu se taie nimic în această zi; nici chiar unghiile".

4. Pretutindeni.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 944. - Cred. Rom. din Nemţişor, jud. Neamţ, împărt. de d-l Al. Moisei.

tunde cari seamănă cu un cap, precum: *merele, perele, nucile* și nici *căpățînile* de *usturoiu*[1]. De asemeni nu se mănâncă *perje* sau *prune*, cari, fiind negre, au cerut acelaş post şi pentru *poama* sau *strugurii negri*. Cine gustă dintr'acest soiu de fructe, face un păcat[2] sau se pune în primejdie de a căpătà tot soiul de boale[3].

Prin alte părți nu se bea nici *vin roșu* și nici fructe sau legume roșii, — asemuite, credem, cu sângele ce a curs din capul Sfântului Ioan, — și nici coarne sau *curechiu murat*[4] nu trebue să se mânânce, deoarece «în această zi e Sf. Ioan care taie capul pe curechiu»[5].

Numai femeile însărcinate, cari din pricina poftelor ar puteà pierde, au voie să guste în această *zi de post* din orișice ar voì[6].

Postul se ține pentru tămăduirea de boale și mai ales de *friguri*.

In această zi, la Mânăstirea Topolnița din jud Mehedinți, care are hramul acestei zile, «din vechime este obiceiu» să se adune «o mulțime de lume din satele vecine la petrecere. Această adunare, unii o numesc *goire*, alții *rugă*. Este credință în popor, că oricine ar fi prins de *friguri*, de ar postì în ziua aceasta și ar merge la mânăstire, este însănătoșit îndată și pentru totdeauna scăpat de a-l mai prinde acea boală»[7].

Prin jud Neamț, în această zi de post *hora* nu este îngăduită.

Vitele scoboară dela munte, în așteptarea frigului[8].

---

1. Voronca, *op. cit*, p. 278, 797 și 944.
2. Cred. Rom. din com. Jorăști, comunic de d-l P. Gh. Savin.
3. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.
4. Nici nu se găsește pe această vreme, decât foarte rar și numai pe la târguri poate, pe la birturi.
5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 88.
6. El. Sevastos, ***Nașterea*** (câteva coale întrerupte), p. 89.
7. *Rev. pentru ist. arh. și filolog.* An. I, vol. I, p. 166.
8. Cred. Rom. din com. Costești, jud. Tutova, împărt. de d-ra Maria I. Mircea.

SIMION STÂLPNICUL.

Legenda *Sfântului Simeon Stâlpnicul*, căruia poporul îi zice mai ales *Simion Stâlpnicul, Stâlnicul*[1] sau *Stâlpnicul*[2], al cărui prasnic se serbează în ziua de 1 *Septemvrie*[3], urmează așà cum se aude în Bucovina:

A fost odată un băiat sărac dar frumos, frumos de sta să se măsoare cu soarele, cu toate că nimic nu-i mai frumos pe lume ca soarele. Și într'o zi, flăcăuașul acesta se împăcă să aducă apă unui

1. *Șezătoarea*, VI, p. 63.

2. Culegere din com Ștefănești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. *Septemvrie* se mai numește și *Sâctèmvre, Răpciune, Răpciuni, Vinimeriu* sau *Vinițel*. O zicală din Țară-Românească zice că:

In luna lui *Răpciuni*,
Cad copii pe tăciuni,

arătând, cred, lăsarea frigului și deci îndesarea copiilor la foc (Marian, *Sărbătorile* I, p. 98—7).

Prin alte părți se aude:

A venit luna lui Răpciuni,
S'așează Țiganii pe tăciuni,

cu acelaș înțeles (Tocilescu, *Mat. folk.*, p. 1206). In jud. Vâlcea, acest fragment de cântec, învederat nou, sună:

Septemvre (Răpciune,
Cad copiii pe tăciune).
Septemvre este răcoare,
După brumă dă și soare
Dar el nu prea încălzește,
Pielea o cam *înurzică*
Și rău o *înfurnică*,
Musca d'abià sbârnâește,
Ea ca vara nu ciupește.
Puricele stă, nu pișcă,
Lesne-l prinzi dacă te mușcă!
(*Mat. folk.*, p. 1198).

Macedo-Românii numesc luna lui Septemvrie *Avidzmăciunle*, — culesul viilor (P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 546.)

Jidov. Merge la fântână, dar când să scoboare cofa, vede un *şearpe* încolăcit în fântână. Cum îl vede, se înspăimântă şi dă să fugă, dar şearpele îndată îl strigă :

— Băiete, băiete, nu te'nspăimântà din pricina mea ; vino mai bine şi mă scoate de aici, că mare bine ţi-oiù prinde şi eu. La ce vei gândì, aceea ţi se va izbândì pe dată !

Flăcăul se întoarse îndărăt, scoase şearpele din fântână, merse apoi într'alt loc, luă apă pentru Jidov şi apoi i-o duse.

Mergând pe drum se gândià că i-i foame ; şi se mai gândià că bine ar fi să aibă cevà ţoale nouă. Acasă vede spânzurat într'un cuiu un suman şi alături de el o cămaşă. Pe masă apoi, stăteau fel de fel de bucate şi băuturi, ca să mănânce şi să se îndestuleze cum se cade.

Seara deci, se culcă mulţămit şi a doua zi se sculă plin de voia cea bună.

— Apoi dacă-i aşà, îşi zise băiatul,—de ce să nu mă folosesc eu de darul acesta dat de Dumnezeu. Hai de-acum la împărat !

Şi la împărat porneşte numai decât. Impăratul tocmai atunci îşi nuntià fata cu nu ştiu cine. Nunta erà mare, minunată, frumoasă, dar mireasa erà pare-că şi mai frumoasă.

— Ce bine i-ar sta fetei de împărat lângă mine şi mie ce bine mi-ar sta lângă dânsa ! Colea, alături ! Şi să purceadă îngreuiată, şi să facă un copil, ca să aibă cine să-mi zică şi mie «tată» !

Şi pe dată lucrurile se întâmplară după gândurile lui. Toate se împlinesc, dar împăratul se întunecă amar de această ruşine ne mai pomenită. Ia auzi ! Iute porunceşte să-i facă un poloboc mare, să pună în poloboc pe cele trei suflete şi apoi să le dea drumul pe apă, să se tot ducă, şi de întors să nu se mai întoarcă !

Şi cum porunceşte, aşà se şi face. Feciorul cel frumos cu fata de 'mpărat şi cu pruncul lor încep să plutească în poloboc pe apă, şi ar fi plutit mult şi bine, dacă voinicul nostru nu s'ar fi gândit că mai bine ar fi să tragă vasul la mal, acolo să-i crape cercurile şi astfel el şi cu ai săi să se pomenească pe uscat.

Şi întocmai aşà s'a şi întâmplat.

A doua zi a socotit să se trezească în palatul împărătesc, — şi-aşà a fost, tocmai atunci când împăratul bătrân se întâmplase şi murise. Tânărul nostru s'a încununat şi a început să-şi stăpânească norodul.

Acest împărat a fost mai târziu, nu se știe cum, *Sf. Simion* [1].

Prin unele părți se zice că *Sf. Simion* se numește *Stâlpnicul*, din pricină că el «toată vieața lui a stat într'un picior pe un stâlp înalt și cu mânile ținea pământul să nu cadă; mă-sa niciodată nu l-a văzut la față, din pricina că nu voia să se scoboare jos» [2].

Credința că Sf. Simion a stat toată vieața lui într'un stâlp, o cetim de altfel în mineiul acestei zile, de unde, firește, a trecut în popor:

«Supărându-se fericitul [Simion, la care lumea se adunase ca să-l vadă] de o cinstire ca aceea și de neodihnă, și-a aflat un străin chip de scăpare din gâlcevile omenești. Pentrucă a gândit să-și zidească un *stâlp* și pe dânsul să stea ca așà să nu poată cei ce veniau a se atinge de dânsul. Deci a zidit *stâlpul* și pre dânsul o chiliuță strâmtă de doi coți și acolo suindu-se, petreceà în post și în rugăciune».

Prin jud. Neamț se crede că acest sfânt și-a petrecut treizeci de ani în acest stâlp [3].

Prin Bucovina se spune că Sf. Simion a stat pe stâlp un an de zile, într'un picior, rugând pe Dumnezeu numai să nu ploaie în acest timp. «In ziua aceea, — cred că la 1 Septemvrie, — merg *vrăbiile* și-l ciupesc» [4], poate pentru a nu îndurà lipsa foamei pricinuită de secetă.

Povestirea cu «stâlpul» o întâlnim și prin Oltenia [5].

Sf. Simon ține, se zice pe alocuri, cerul și pământul, adică *stâlpii pământului* ce stau pe *peștele din mare*. Pentru acest cuvânt, ziua lui se serbează prin Bucovina ca zi de mare primejdie [6].

Prin Oltenia ziua se lucrează; prin unele părți din Țara-Românească nici nu se pomenește de acest sfânt [7].

Prin Bucovina se zice că Sf. Simion ține *vânturile* toate la un loc. Odată, murindu-i un copil, s'a mâniat într'atâta pe Dumnezeu, încât s'a pus și a închis vânturile, astfel că în curând lumea s'a

1. Voronca, *op. cit.* p. 414—5.
2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 88.
3. Cred. Rom. din com. Bălțătești, comunic de d-l I. Preutescu.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 393.
5. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic de d-l I. N. Popescu: «Se numește astfel (Stâlpelnicul), fiindcă toată vieața lui a șezut numai într'un stâlp înalt».
6. Voronca, *op. cit.*, p. 393.
7. In R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, nu-l aflăm.

umplut de toate răutăţile neavând cine să le spulbure de pe faţa pământului. Dumnezeu, văzând aceasta, s'a pus cu rugăminte pe lângă dânsul, dar de geaba; i-a trimis pe ceilalţi sfinţi apoi ca să-l roage, dar iarăş în zadar. Numai într'un târziu, când a venit *cocoşul* şi i-a spus că şi lui i-a luat Dumnezeu o mulţime de copii, Sf. Simion s'a mai potolit şi a dat drumul vânturilor. Iar pe cocoş l-a blagoslovit ca să poată aveà până la patruzeci de găini de neveste![1].

In această zi se zice că *vrăbiile* merg să-şi facă *boierescul*, luând din tot soiul de *pâne* câte cevà în cioc şi ducând aceste roduri nu se ştie unde. Plecarea vrăbiilor, — căci în ziua de Sf. Simion nu se văd[2], — se mai chiamă şi *mergerea la măsură*. «Undevà, într'o vizuină de munte sau codru, este o babă, *Impărăteasa tuturor paserilor*», unde pornesc toate vrăbiile. Baba «le măsură [grăunţele] cu dimerlia; numai vârful îl rade şi acela sboară înapoi, iar celelalte [grăunţe] îi rămân să-i fie de hrană babei peste an»[3].

Pe-alocuri, unii socot această zi ca *început de an*, se înţelege, o rămăşiţă din vechea datină bisericească care socotià la 1 Septemvrie începutul anului. De aici credinţa că Sf. Simion «ţine anul; cum e ziua lui, aşà e tot anul».[4]

Prin jud. Neamţ se socoteşte ca *început de toamnă* şi ca zi de hram[5].

Felul cum va fi vremea peste an, se poate aflà şi după *viermele* care de obiceiu se află în *merele* sau *gogoaşele de stejar*. In acestea, «cine ştie să caute în ziua de Sf. Simion, e ca şi cum ar căutà în zodie». Dacă viermele va fi sburat pe această vreme, e semn că anul va fi secetos, uscăcios. Dacă viermele va fi cu aripi, anul va fi potrivit în roade. Dacă aripele nu-i vor fi crescute, încă anul viitor va fi bogat în roade[6].

Prin jud. Suceava se crede că dacă va tunà după această zi, este semn că *toamna* va fi lungă[7].

---

1. Voronca, *op. cit.*, p. 413—4.
2. «Nu-i găsì o *vrabie*, să dai un galben».
3. Voronca, *op. cit.*, p. 393.
4. *Ibidem*: «Dacă dimineaţa e ploioasă, va fi primăvară ploioasă. Dacă e la amiazi frumos, va fi anul bun. Dacă toată ziua e ploaie sau soare, va fi tot anul ploios sau secetos. Dacă este Sf. Simion posomorît, toamna e rea şi n'au chip oamenii să-şi strângă grânele».
5. Cred Rom. din com. Bălţăteşti, comunic de d-l I. Preutescu.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 394.
7. *Şezătoarea*, *VI*, p. 63.

Mai pretutindeni, în această zi, atât barbații, cât și femeile lucrează.

Dacă nu va fi o greșeală, pomenesc și faptul că prin unele părți, sub numele de Simion Stâlpnicul, se înțelege și ziua de 21 Iulie [1].

VAVILA.

In ziua de 4 Septemvrie se serbează prin unele părți *Vavila*, ziua Mucenicului Vavila, «pentrucă toată vieața lui a petrecut-o numai în pădure cu dobitoacele», din care pricină chiar ajunsese să aibă trupul acoperit cu păr, ca și dânsele [2].

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87.
2. *Ibidem*, p. 88—9.

CIUDA LUI ARHANGHEL.

Ciuda lui Arhanghel, numită și *Ciuda Arhanghelului* [1], *Ciuda Sfinților Arhangheli* [2], *Ciuda* [3] sau *Minunea Sfântului Arhanghel Mihail*, se serbează mai ales în Bucovina și partea de sus a Moldovii, în ziua de 6 Septemvrie.

Ciuda [4] *lui Arhanghel* se crede a fi, prin unele părți din Bucovina, numele nevestei lui *Arhanghel*, pe care acesta ar fi lăsat-o din pricina traiului rău, aici, în această zi, iar el a fugit atâtea săptămâni, până s'a oprit la 8 Noemvrie.

Prin alte părți, asemenea bucovinene, se crede că această zi este lăsată ca să se serbeze în cinstea *ciudei* Sfântului Arhanghel, care i-a pricinuit-o diavolul atâta vreme cât Sfântul l-a slujit. Într'adevăr, se povestește că hotărînd Dumnezeu lui *Adam* să are numai trei brazde, acesta, după sfatul diavolului, care i-a prins boii, în schimbul unui legământ, s'a dat necuratului, pe sine și pe toți urmașii lui. Dumnezeu, ca să scoată legământul dela iad, a trimis pe *Arhanghelul Gavriil*, spunându-i să slujească un an, până când diavolul îl va întrebà la ce a venit.

Arhanghelul slujì un an, diavolul nu-l întrebă și Dumnezeu trimise pe cel mai mare între îngeri, din nou. După al doilea an, Arhanghelul trântì cu *ciudă* ușa iadului, încât diavolul se înspăimântă. Atunci acesta a fost întrebat:

— Cum se poate dobândì zapisul de închinare al omenirii?

Iar stăpânul iadului îi răspunse:

---

1. Culegere din com. Bălțătești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89.

3. I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. IX, p. 289. — D. Dan, *Straja*, p. 99.

4. Ca nume propriu întâlnim un personaj în povești, *Ciuda-fraților*, numele celui mai mic, dar celui mai isteț dintre cei trei frați, care cu tot *năcazul* sau *ciuda* ce-i purtau frații, îi scapă dela multe nevoi (T. Pamfile, *Graiul vremurilor*, p. 81).

— Când se va naşte cinevà din Duh sfânt prin Fecioară[1]!

In această zi nu se cade să lucreze nimeni, căci se poate întâmplà ca pe unul ca acela să-l apuce o *ciudă* din care i se poate trage chiar moartea.

Arhanghelul Mihail zice chiar:

— Nu te teme de mine, dar teme-te de *ciuda* mea!

In această privinţă se povesteşte că doi fraţi au pornit în această zi să-şi facă stogurile de fân. Alţi oameni, văzându-i, le-au zis:

— Nu mergeţi astăzi, că-i zi de mare primejdie; azi e *Ciuda lui Arhanghel*!

Dar fraţii răspunseră:

— Puteţi să vă *ciudiţi* voi cât veţi voì, că noi tot ne ducem!

Şi s'au dus.

Acolo la câmp, unul s'a ridicat pe stog ca să aşeze palele de fân, iar celălalt a început să-i dea de jos fânul cu furca. Şi tot lucrând astfel, a greşit cel de jos şi a luat pe cel de sus în furcă, ucigându-l în chipul acesta.

Iar Dumnezeu, ca să dea lumii o pildă, luă chipurile acestor doi fraţi şi le puse în lună[2].

Prin jud. Dorohoiu, în această zi *nu se coasă*, ca să nu se întâmple cevà rău[3].

Prin alte părţi se crede că în această zi fiecare trebue să se ferească de *sfezi* şi *bătăi*, ca să nu fie *mânios* tot anul[4].

Prin jud. Neamţ, sub numele de *Ciuda Sfinţilor Arhangheli* se înţelege şi ziua de 13 Iulie[5].

1. Voronca, *op. cit.*, p. 37.

2. *Ibidem*, p. 620—1. — D. Dan, *Straja*, p. 99: Ciuda Arhanghelilor se serbează *pentru primejdii*.

3. Cred. Rom. din com. Vlăsineşti, împărt. de d-l Al. Leontescu.

4. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 289.— Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu: «*Ciuda Arhanghelului* se ţine pentru a nu fi cuprins [omul lesne] de mânie, sau pentru [a fi ferit] de *ciudă*».

5. Culegere din com. Nemţişor-Vânătorii, jud. Neamţ, comunic. de d-l Al. Moisei.

ZIUA CRUCII.

I. Postul Crucii.

Prin jud. Tecuciu unele femei țin *postul crucii* în cinstea *Sfintei Cruci*, nemâncând de dulce o săptămână întreagă înainte de 14 Septemvrie, adică înainte de *ziua Crucii*.

Femeile cari țin acest post «*nelegat* la carte», adică neporuncit de biserică, merg în ziua de *Inălțarea Sfintei Cruci* la biserică, ieau *nafură* și *aghiasmă mare*,—aghiasmă dela Bobotează,— iar acasă urmează a nu mâncà și a nu bea nimic până seara, când văd c'au răsărit *stelele*. Când stelele se ivesc pe cer, ieau din nou nafură și aghiasmă mare și apoi cinează [1].

Se pare că acest post erà mai de demult păzit pe o scară mai întinsă. Astăzi, prin unele părți din Bucovina, se postesc numai trei zile: ziua de Ziua-crucii și celelalte două zile dinaintea acestei sărbători. Asemenea se postește și *Vineria* ce cade înaintea lui 14 Septemvrie,—a douăsprezecea din *cele douăsprezece Vineri* [2], «pentru întărirea cinstei» [3].

II. Ziua Crucii.

Ziua Crucii,—Inălțarea Sfintei Cruci,—este una din sărbătorile cele mai mari ale poporului nostru, dacă nu «cea mai mare, că ea

---

1. Imi aduc aminte că-l ținea o mătușă a mea, Paraschiva lui Iancu Mareș, com. Negrilești, jud. Tecuciu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 277: «Afară de *Vinerile* din săptamână, sunt peste an *Douăsprezece Vineri mari*, în cari se cuvine ca omul să nu mânânce nimic până a doua zi. Alții mănâncă înspre seară o bucățică de pâne și [bea] apă, iar toată ziua o petrec în post și rugăciune. De regulă se postește pentru scopuri anumite: fetele postesc ca să se mărite». Aceste Vineri sunt înainte de Sf. Andreiu, Crăciun, Stratenie, Patruzeci de Sfinți, Blagoviștenie, Duminica mare, Sânzieni, Sf. Petru, Schimbarea la față, Sf. Maria, Tăierea Capului Sf. Ioan și Ziua Crucii.

3. *Ibidem*, p. 278.

(crucea)-i arma cea mai puternică a Domnului Hristos şi a omului». Prin *cruce* s'a sfinţit,—s'a blagoslovit pământul,— când Diavolul a dus pe Dumnezeu în cele patru părţi ale noului pământ, cu gând ca să-l arunce în apa cea fără sfârşit; prin *cruce* s'a sfinţit carul ce erà al diavolului, luându-se acum din stăpânirea lui; prin *crucea* ferestrei,—cerceveaua,—s'a sfinţit casa, izgonindu-se Diavolul dintr'însa; prin *cruce* se sfinţeşte în fiecare zi omul, făcându-şi semnul ei şi tot *crucea* ajută la orice împrejurare, când Necuratul şi duhurile rele stau să primejduească pe creştin.

Când pe om îl cuprinde o spaimă, scapă numai decât, dacă îşi aduce aminte în ce zi a săptămânii a fost în anul acela *Ziua-Crucii* [1].

In această zi se cade ca toată lumea să postească,—să nu mănânce frupt; pe alocuri se spune că-i bine să postească omul toată ziua, nemâncând nimic [2]. Numai femeile însărcinate pot gustà din ce le va fi poftă în această zi [3]. In nici un chip nu se vor mâncà fructe cari au ceva cu înfăţişare de *cruce* într'însele, precum ar fi *usturoiul* [4], *nucile, pepenii*, ş. a.

De muncit nu se munceşte nimic şi fiecare este dator să meargă la biserică, ducând colive şi poame pentru sufletele celor răposaţi.

Măcar în această zi fiecare creştin trebue să intre în făgaşul dreptăţilor, spre cinstirea Sfintei Cruci; minciuna nu-i îngăduită; se spune că unul s'ar fi spânzurat, spunând că ar fi fost la biserică, lucru ce nu-l făcuse [5].

Prin unele părţi se obişnueşte ca preoţii *să boteze*, adecă să facă *aghiasmă* în această zi [6].

Prin Bucovina, în această zi se pun pe *pomii* cari n'au rodit peste vară, curpeni de *pepeni*, pentru ca să rodească la anul viitor.

Tot prin aceste părţi se duc *pomi* la biserică şi se fac prasnice [7]. Aceste pomenìri constau din *ulcele* nouă, pline cu *apă* curată, *miere*

---

1. Voronca, *op. cit.*, p. 491.

2. Dat şi cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.—Voronca, *op. cit.*, p. 278 şi 852.

3. E. Sevastos, *Naşterea* (foi), p. 89.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 549.

5. *Ibidem*, p. 854.

6. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

7. Voronca, *op. cit.*, p. 389.

sau *mied*, fiind împodobite pe la gură cu *strămătură* roşie, iar pe deasupra fiind acoperite cu un *colăcel* sau *covrig* şi o *lumină* de ceară. Acestea se trimit mai ales la casele cu copii. Pe unde nu sunt copii, se trimit *cane* precum şi alte vase mai mari, de cari se ştie că sunt de nevoie în acea casă. Cei ce duc capătă de asemenea *moşi*, întocmai ca şi la *Sâmbăta moşilor* [1].

Poamele cari se duc în această zi la biserică spre a se sfinţi, se păstrează în parte până în ziua de *Alexă*, când se vor arde prin grădini, la olaltă cu cuiburile de omizi ce se vor culege în această zi, pentru ca pomii să se afume ca să fie feriţi prin chipul acesta de *omizi* peste vară [2].

Dacă după *Ziua Crucii* se întâmplă şi mai tună, acest fapt se socoteşte ca un semn că toamna va fi lungă [3].

In sfârşit, prin unele locuri din Transilvania, precum şi prin Banat, sub numele de *Ziua Crucii* se înţelege adesea şi ajunul Bobotezei [4].

III. **Inchiderea pământului.**

Prin Bucovina se aude următoarea povestire cu privire la supărarea oamenilor de către *insecte* :

«La început atât gângăniile, cât şi gujuliile necăjiau aşà de tare pe oameni, că acestora nu odată le erà lehamite chiar şi de vieaţă din pricina lor.

Văzând dela un timp Dumnezeu că gângăniile şi gujuliile îşi fac de cap, că necontenit îi necăjesc pe oameni, i s'a făcut milă de aceştia şi voind să-i mântue de aceste vietăţi nesuferite, le-a vârît într'o lacră.

Nu mult după ce a prins Dumnezen pe toate gângăniile şi gujuliile din lume şi le-a băgat în lacră, iată că trece pe acolo din întâmplare un om cu numele Alexă.

Dumnezeu, cum îl vede, îl opreşte şi-l întrebă : unde merge ?

— Spre mare, răspunse Alexă.

— Dacă ţi-i calea spre mare, zise mai departe Dumnezeu,—atunci fă bine şi du lăcriţa aceasta până acolo, şi aşà cum o vezi aruncă-o

1. Marian, *Inmormântarea*, p. 392—3.
2. Idem, *Sărbătorile*, II, p. 205—6.
3. Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
4. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 169

în mare; cată însă nu cumvà să o deschizi și să te uiți în lăuntru, c'apoi nu e bine!

Și cum rostì cuvintele acestea, îi dete lăcrița în care erau toate gângăniile și toate gujuliile de pe lume băgate.

Alexă nu se puse de pricină, luă lăcrița și pornì departe, încotro erà îndreptat. Însă când a ajuns la malul mării, nu s'a putut răbdà ca să nu deschidă lacra și să vadă ce-i într'însa, de-i așà de grea..., că lacra erà foarte grea.

N'a apucat însă bine a deschide lacra, și numai ce vede că o sumedenie de gângănii și gujulii prind a sărì dintr'însa și anume: unele pe mal, altele în apă, și a se ascunde care unde apucà: unele prin iarbă, altele prin nisip, unele pe sub pietre și prin borți, iar altele prin crăpăturile lemnelor și ale pomilor și iarăș altele în adâncul mării.

Alexă, când văzù aceasta, se băgă în toate răcorile. Iar mai după aceea venindu-și în fire, a început a alergà în dreapta și în stânga, ca să le prindă și să le bage iarăș în lacră. Dar degeaba i-a fost toată alergătura și munca, deoarece nu le-a mai putut prinde.

Și de atunci, nu numai pământul, ci chiar și apa mării e plină de tot felul de jigănii, gângănii și gujulii. Iar pe Alexă, pentrucă n'a ascultat, ci a deschis lacra, Dumnezeu l-a prefăcut în *cocostârc*, ca să le strângă înapoi.

Și tot de atunci, dela *Ziua Crucii* și până la *Alexii*, toate gângăniile, jigăniile și gujuliile sunt ascunse ca într'o lacră prin cele borți, văgăuni și alte ascunzișuri, iar când sosește ziua lui Alexă, atunci iarăș încep a ieșì din ascunzișurile lor, a umblà în toate părțile și a-i necăjì pe oameni, dacă nu se știu ferì de dânsele, mai tot așà ca și la început» [1].

Credința că pământul se închide pentru unele vietăți, la *Ziua Crucii*, o aflăm în multe părți din Bucovina [2].

Șerpii, înainte de a intrà în pământ [3] se adună la *aluniș*, ca acolo să facă *piatra scumpă*. Cine se va întâmplà prin urmare pe

1. Marian, *Sărbătorile*, II, p. 201—3.

2. Cred. Rom. din com. Țepu și Brăhășești, jud. Tecuciu.

3. Cred. Rom. din Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C. Gh. Vartolomeiu: «Șearpele nu se mai arată dela Ziua Crucii până la *Sf. Gheorghe*. De-aici prinde a ieși».

acolo, e bine să iea nuià de alun, sá o vâjâie înspre aluniş şi să zică de trei ori:

Şerpi, şerpişori,
De rău făcători,
Intră'n bortă, că iarna vine
Şi-i rău pentru tine!

După rostirea acestor vorbe, să se dea repede la o parte, căci şerpii înşirându-se unul după altul, vor pornì din aluniş. Vrăjitorul trebue să ucidă pe cel din frunte, pe cel din mijloc şi pe cel din coadă; în guşa acestui din urmă să caute, căci va aflà în ea piatra cea scumpă, tămăduitoare de foarte multe boli [1].

După o credinţă bucovineană însă, sunt şerpi cari nu intră în pământ în această zi. Aceştia sunt cei ce au muşcat oameni; pentru acest mare păcat, pământul nu-i poate primì în sânul său. Ei sunt meniţi ca omul să-i ucidă şi cu chipul acesta greşeala făptuită să se şteargă. Cu băţul cu care s'a ucis un asemenea şearpe, să se încunjure casa de trei ori pe vremuri de *ploaie cu piatră*, ca aceasta să se împrăştie [2].

Prin alte părţi, tot din Bucovina, se spune cu toate acestea că după Ziua Crucii nu-i mai este îngăduit nimănui să mai ucidă şearpe; «de acum li-i rânduiala să se ascundă sub pământ» [3]. Ziua Crucii e ziua şearpelui; de aceea, în această zi nu se taie lemne, ca să nu vină şearpele în casă.

Pământ «se închide» nu numai pentru vietăţi, ci şi pentru *ierburi*: de Ziua Crucii vorbesc toate florile şi-şi arată părerea lor de rău că se usucă. Acele plante cari încă îşi mai păstrează vieaţa, se socotesc a fi necurate, sau a fi menite altor scopuri decât nevoilor şi desfătărilor omeneşti.

Fragi, dacă se vor mai găsì după Ziua Crucii, nu trebue să se mănânce, căci aceştia sunt sorociţi morţilor.

Inchizându-se pământul şi pentru gâze, e firesc lucru ca şi paserile să se călătorească [4].

Prin Bucovina se crede că dacă cinevà zace de *friguri* şi-l a-

1. Cred. Rom. din com. Negrileşti, jud. Tecuciu, dic. de T. Mariş.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 807. — *Ibidem*, p. 853: De *Ziua Crucii* toate dihăniile intră în pământ, afară de *şerpii* ce-au mâncat oameni şi pe cari pământul nu-i primeşte.
3. *Ibidem.*
4. Culegere din com. Jariştea, jud. Putna.

pucă această sărbătoare tot bolnav, boala «se va închide» în trupul lui şi frigurile nu-l vor slăbì până la anul viitor [1].

Vremea răcindu-se pe la această sărbătoare, prin unele părţi Ziua Crucii se socoteşte ca zi de soroc, când turmele de oi trebue să scoboare din munte [2].

IV. Buruieni şi poame de leac.

De Ziua Crucii, atât în Bucovina, cât şi în Moldova, se duc la biserică tot soiul de frunze şi flori de *văzdoage, boz, micşunele, busuioc*, ş. a., cari se pun împrejurul sfintei cruci. Preotul după ce sfârşeşte rânduealal slujbei, ridică crucea, o *închină* în patru părţi şi odată la mijloc, iea un mănunchiu din frunze şi flori şi merge în altar. Atunci norodul caută ca prin toate chipurile să dobândească măcar cât de puţine flori sau frunze, cari se crede a fi bune de leac pentru durerea de cap şi de dinţi [3]. Cu crăcuşoare de busuioc aprins se afumă cei bolnavi de *friguri* [4]. Deasemenea busuiocul care se iea dela crucea preotului e bine să se pună în teica din care beau *găinile* apă, spre a le ferì de molimă [5].

Florile şi verdeaţa sfinţită în această zi se folosesc de fete în *lăutoarea* ce şi-o fac pentru spălatul capului, crezând astfel că nu le va cadeà părul.

Deasemenea sunt bune de leac şi buruienile din grădină [6] sau din câmp [7], cu toate că nu-s sfinţite în biserică. Ele trebue să se culeagă însă în această zi.

---

1. Voronca, *op. cit.*, p. 853.

2. Dat. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

3. Culegere din jud. Tecuciu.

4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89. — Voronca, *op. cit.*, p. 852.

5. Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina populară*, II, p. 15.

6. Culegere din jud. Tecuciu.

7. Dat şi cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu : «Femeile strâng fel de fel de buruieni (mai ales babele, crezând că acestea au leac mai sigur la vindecarea feluritelor boale».—*Şezătoarea*, III, p. 49 : In ziua de Ziua Crucii se strâng fel de fel de buruieni şi poame pentru leacul oricăror boale.—Dat şi cred. Rom .din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu : «In această zi se culeg *călune*, burueni de leac ; pui *perje* pe o crenguţă de perj şi-s bune de leac... Se strânge *baligă* dela vite din această zi, care-i bună de leac. Se culege *macul*.»

Matrăguna, *năvalnicul* şi alte ierburi sunt bune pentru făcut de dragoste [1].

Năjâtnica sau *buruienile de năjit* cari se strâng în această zi sunt bune pentru năjit la vite [2].

Dacă aceste ierburi şi flori se strâng în această zi şi se pun sub streşina casei, ele vor apără casa şi vecinătatea de *tunet* şi *trăsnet* [3].

Dintre poame, se duc la biserică mai ales *perjele* cari vor fi bune de lecuit durerile de cap, cele de dinţi, umflăturile şi gâlcile. Prin părţile de jos ale Moldovei, se aduc acasă, se înşiră pe un băţ şi se pun la streşină sau la o grindă, iar când cinevà are *buba cea rea* sau *beşica cea rea*, desface o asemenea perjă sau prună şi o întinde pe bubă sau beşică [4].

Prin Bucovina, unii ieau cu gura nouă *perje* din copac şi le pun la păstrat, iar când îl doare pe cinevà capul [5], fierbe două dintr'însele şi le pune la frunte. «Tot astfel şi când ţi *se desveleşte* mâna».

Alţii, tot prin aceste părţi, ieau din pom câte o perjă pe care o ţin în casă şi când simte că cinevà îl vorbeşte de rău, se spală cu această perjă,—punând-o în apă [6].

Nucile din această zi sunt bune de *os mort* : se mestecă miezul în gură şi cu aceasta se unge osul [7].

Prin jud. Suceava, în această zi, înainte de a răsări soarele, femeile aruncă în garduri câte o *baligă*, înfigând într'însa *boance* [8], astfel ca la răsărirea soarelui să se găsească în gard. Cu această baligă, uscată şi aprinsă, se afumă, descântându-se *beşica cea rea* [9]. Prin alte

1. C. D. Gheorghiu, op. *cit.*, p. 89.
2. *Şezătoarea*, IV, p. 129.
3. Voronca, *op. cit.*, p. 806, 852.
4. Culegere din jud. Tecuciu. — Dat Rom. din com. Costeşti, jud Tutova, împărt. de d-ra Maria Mircea.
5. Voronca, *op. cit.*, p. 855 : Ziua Crucii se ţine pentru durere de cap.
6. *Ibidem*, p. 694.
7. Dat şi cred. Rom. din com. Vicovul de sus, Bucovina, comunic. de d-l P. Cârstean.
8. Comunic. de d-l M. Lupescu : *Boance*, *bochioi*, *văzdoage*.
9. *Şezătoarea*, I, p. 55.

părţi, această baligă este bună şi de *năjit* [1], *bubă* [2], *buba cea rea* [3], *junghiu*, *scrintituri*, durere de dinţi şi altele [4].

Tot cu această balegă se poate afumà şi *roiul* de albine, ca să nu fugă; câte odată, şi tot spre acest scop, se pune pe lângă balegă şi *busuioc de-al albinelor*, care se mai numeşte şi *roiniţă* [5].

In sfârşit, flăcăii pun în această zi *busuioc* prin buzunare, ca să-l joace în horă, crezând că cu chipul acesta răutăţile vor fugì dela dânşii şi cinstea îi va încununà pretutindeni [6].

V. Cârstovul.

Prin părţile de răsărit ale Olteniei, la şes, precum şi prin unele părţi pin Ţara-Românească, Ziua Crucii se chiamă şi *Cârstov* sau *Cârstovul viilor*, când se crede că este bine să se înceapă culesul viilor. «In multe părţi, — prin Muscel, — se fac petreceri mari de bucuria acestei deslegări» [7].

Tot dela această zi încep să se bată şi *nucii*, pe unde nu s'au bătut la Sântă-Măria. Se ştie că prin vechile vii se găsesc foarte mulţi nuci [8].

SF. MACOVEIU.

Prin Bucovina, când la 15 Septemvrie Biserica cinsteşte pe Mucenicul Nichita, poporul român serbează pe-alocuri pe *Sf. Macoveiu*, cel ce fereşte paserile de *uli* [9].

1. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 124.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89. Dat.—Rom. din com. Costeşti, jud. Tutova, împărt. de d-ra Maria I. Mircea.
2. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 28.
3. *Ibidem*, p. 12.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 852.
5. *Ibidem*, p. 1179.
6. Dat. şi cred. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina, comunic. de d-l P. Cârstean.
7. *Calendarul Ilustrat* pe 1910, la zi.—R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85: «E post şi îl ţin femeile».
8. Dat Rom. din com. Ţepu, Nicoreşti ş. a., jud. Tecuciu; ale celor din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu: «In această zi [se] bat nucile şi [se] începe culesul *poamei*».
9. Voronca, *op. cit.*, p. 854.

MĂCINICA FOCA.

In ziua de 22 Septemvrie Biserica noastră prăsnueşte pe Mucenicul *Foca*, iar poporul, prin unele părţi din jud. Muscel, fie din legătura ce-o fac între numele de *Foca* şi *foc*, fie din confuzia acestei zile cu cealaltă sărbătoare, cu acelaş nume [1], serbează pe *Foca*; «mulţi săteni, — femeile mai ales, — nu lucrează în ziua aceasta, căci se tem de foc» [2].

ZĂMISLIREA.

Zămislirea Sf. Ioan Botezătorul, prăsnuită de Biserică la 24 Septemvrie, e ţinută în popor, după cum aflăm pentru unele părţi din jud Muscel, sub numele de *Zămislirea* [3].

TÈCLELE.

Ziua de 24 Septemvrie, când Biserica noastră cinsteşte amintirea *Mucenicei Tecla*, este cunoscută şi serbată prin unele părţi din Ţara-Românească sub numele de *Tecle* sau art. *Tèclele*.

Prin jud. Muscel, unii săteni socotesc Teclele ca pe nişte *Filipi*, — despre cari se va vorbì mai încolo, — serbându-le prin urmare în acelaş fel şi pentru aceleaşi pricine.

Alţi săteni, tot din acest judeţ, cred că Teclele sunt *Strefetiţele*, *Tresfetitele* sau *Tiecăraşii* [4].

Teclele se păzesc cu mare străşnicie, mai ales prin părţile muntoase, crezându-se că ar fi rele de *foc*, dar mai ales de *lupi*. La casa celui ce va îndrăznì să lucreze, lupii vor venì şi vor mâncà *berbecii* şi oile celui ce va fi crescător de turmă; din această pricină, peacolo această sărbătoare se mai numeşte şi *Teclele berbecilor* [5].

---

1. T. Pamfile, *Sărbători de vară*, p. 213—4.
2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.
3. Ibidem.
4. *Trei-Ierarhii*. Vorba *Treieraşi* se aude şi prin Bârlad; numele acesta îl poartă chiar şi o biserică. De altfel în literatura populară în loc de *Patriarhi* se zice *Patriarşi*.
5. R.-Codin-Mihalache, *ob. cit.*, p. 85. — R.-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, p. 72.

Prin alte părţi, Teclele se numesc *Berbecari* şi ţin trei zile: 26, 27 şi 28 Septemvrie. Ele se serbează «pentrucă-i rău de lupi, ce fac *sbranca* printre dobitoace». In aceste zile, nu *se mătură* prin casă, nu *se râşneşte*, nu *se macină*, nu *se coasă*, nu se umblă cu *frigări* sau ţepoaie, topoare şi alte unelte ascuţite [1].

Prin jud. Prahova, Berbecarii se mai numesc şi *Filipi*, ţinând trei zile; în acest timp «nu se împunge în *piele*», nu se dă nimic cu împrumut, *foc* mai ales, — pe lângă că nu se coasă şi mătură, — crezându-se că făcând aceste lucruri, neascultătorul va fi încercat de lupi sau va fi păgubaş în vite [2].

ADORMIREA.

Prin unele părţi din jud. Muscel, ziua de 26 Septemvrie, când se cinsteşte de Biserică *Adormirea Sf. Ioan Evanghelistul*, poporul serbează *Adormirea*, cu nelucru, ca nu cumvà să dea peste dânşii vreo primejdie şi să-i «adormă» pentru veşnicie [3].

HARITONUL.

Ziua *Mucenicului Hariton*, — 28 Septemvrie, — se serbează prin unele părţi din jud. Dolj sub numele de *Hariton*, spre a fi lumea ferită de boale [4]. Prin alte părţi, această zi se numeşte *Hariton cel nebun* şi se serbează cu mare smerenie de către cei ce se tem ca această zi să nu-i înnebunnească [5].

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

2. *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, An. II, P. III, pag. 388. — Culegere din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ şi comunic. de d-l I. Preutescu: «*Teclele* cad în Iunie şi-s patroane».

3. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

4. Dat. şi Cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj. comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

PROCOAVĂ.

Luna lui *Octomvrie*[1] începe cu sărbătoarea care, prin Bucovina și părțile Moldovei de sus, se numește *Procoavă, Sf. Procoavă* sau *Procoavele*, când «Biserica prăsnuește *Acoperământul*[2] *Maicei Domnului*[3]».

Mai în toate părțile este o sărbătoare cu totul a femeilor.

Sf. Procoavă se crede că este un sfânt sfințit de Dumnezeu printre cei dintâi. El acopere pământul cu stratul de *zapadă*; de aceea fetele se închină lui ca să le acopere și capul lor cu bielșugul *părului*, precum și ca să le ajute spre a se mărită cât mai curând.

Prin jud. Neamț, Procoavele se serbează pentru *vite*[4], sau «ca să ne acopere *Maica Domnului* și să ne aibă în pază, de toate primejdiile: de *înec*, de *foc*, de *cumpănă*, de *năpastie*, de *ducă-se-pe-pustiu* sau *ucigă-l-toaca* și de vrăjmașul cel rău»[5].

Prin unele părți din Bucovina, în această zi se scot *icoanele* la câmp și se face *aghiasma*[6].

Pe-alocuri e o zi de hram.

In sfârșit, pe-alocuri se povestește că în această zi, pe vremea lui, *Sf. Andreiu* a văzut pe Maica Domnului plutind în văzduh, cu mânile întinse, rugându-se lui Dumnezeu pentru neamul omenesc[7].

---

1. Octomvrie se mai numește și *Brumărel*, «luna când începe *să brumuească*», adecă să cadă întâile *brume*. Intr'o versificațiune cărturărească, se pare, cetim (*Mat. folk.* p. 1198).

Octomvrie e *necăjos* și suflă rece,
Pasul leneș nu se trece,
El pe unde merge, pârlește
Și copacii verzi nu-i iubește.
Golanii, să-i vadă, nu-i place,
Cu leneșii el n'are pace.
Face pe leneși să plângă
Și la pieptu-și să se stângă.
Tremură de-a lui frică
Și pielea i-o înfurnică!

2. Prin jud. Tecuciu, căpacul, pocrișul sau *acoperământul* sicriului (cosciugului), se numește *procovăț*.
3. Culegere din orașul Piatra-Neamț; de fapt în această zi e Sf. Ap. Anania și cuv. Roman.
4. Dat. și Cred. Rom. din com. Bălțătești, comunic de d-l I. Preutescu.
5. Idem celor din Vânători-Neamț, comunic. de d-l V. Stirbu.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 11 și 278.
7. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

VINERÈLELE.

1. Vinerea mare.

Sub numele de *Vinerea mare* sau *Vinerea celor 12 Vineri* [1], se înţelege de către poporul român de pretutindeni sărbătoare *Cuvioasei Paraschiva*, prăzmuită de Biserică în ziua de 14 Oetomvrie, şi care, prin Bucovina, se mai numeşte şi *Nicuvioasa* [2].

Moaştele acestei Sfinte se află în biserica *Trei-Ierarhi* din Iaşi, de unde se scot în procesiune la acea zi de mare sărbătoare, şi când, din toată Moldova aproape, din Basarabia şi Bucovina, se adună lângă sfânta raclă o mare de credincioşi. Astfel înţelegem de ce, prin unele părţi din Bucovina, sărbătoarea aceasta, după numele sfintelor moaşte, se mai numeşte şi *SfântaVineri din Iaşi* [3].

Românii basarabeni povestesc, prin împrejurimile Akkermanului, legenda unui izvor numit al Sfintei Paraschiva, în următorul cuprins :

«De mult, de foarte mult, pe când pe aci *mişuiau* hordele tătăreşti, o bandă de Tătari a pus mâna pe o fată de o frumuseţă mare, care se numià *Paraschiva*. Prizoniera a fost vândută în haremul unui Paşă din Akkerman. Paşa, cum a văzut acea fată, a căzut fermecat de atâta frumuseţă şi a voit s'o înduplece cu fel de fel de daruri scumpe, ca să-i fie de nevastă. Dar totul a fost în zadar : fata n'a voit să se facă cadână. Atunci paşa a turbat de mânie şi într'o noapte a voit s'o iea cu sila, însă fata a izbutit să fugă din harem. Soldaţii trimişi ca s'o prindă au găsit-o pe malul limanului şi, când erau să puie mâna pe dânsa, ea s'a prefăcut într'un izvor» [4].

Prin jud. Muscel, «poporul ştie că sfânta aceasta a fost fată săracă, fără părinţi, care-şi dădeà şi bucăţica dela gură săracilor ; d'aia s'a făcut sfântă. Asemeni şi haine, *ce bruma* le-aveà, le împărţià cu săracii» [5].

Prin unele părţi se crede că Sf. Paraschiva *a fost chinuită* de păgâni într'o *Vineri*, şi de aceea, în orice zi ar cădeà această sărbă-

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.—Despre *Vineri*, vezi M. Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 388 şi urm.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 610.

3. *Ibidem*, p. 278.

4. Z. C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, p. 277—8.

5. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

toare, poporul o numeşte Vinerea mare şi o socoteşte ca una din cele mai mari sărbători [1].

Şi prin jud. Tecuciu găsim credinţa că Cuv. Paraschiva *a fost chinuită* de către păgâni, şi anume a fost fiartă «în smoală şi'n pucioasă» ca să se lepede de credinţa creştină. Această socotinţă populară credem că porneşte din faptul că Sf. Paraschiva se numeşte *Vinerea mare*, iar despre o *Sfântă Vineri* se rostesc colindele cu adevărat, că pentru credinţele sale cele creştine, păgânii au chinuit-o. O variantă a unui astfel de colind sună precum urmează:

Sus pe slava cerului,
La poalele raiului,
La scaunul Domnului,
La scaun de judecată,
Unde vine lumea toată,
Genunchiat-a *Sfânta Vineri*,
Genunchià
Şi mi-şi plângeà:
— Ştii, Doamne că m'ai trimis,
Pământul să ţi-l botez.
Toţi s'au dat botezului,
Numai una nu s'a dat:
Cetatea Iordanului
Nu s'a dat botezului,
Nici creştinătăţilor.
Dar pe mine prinsu-m'au,
Prinsu-m'au,
Legatu-m'au,
Cu cuţit tăiatu-m'au,
In cazan băgatu-m'au
Şi trei zile fiertu-m'au,
Numa'n ceară şi'n răşină.
Apoi strecuratu-m'au,
In gard aruncatu-m'au;
Şi-am făcut cum am putut
Şi la tine c'am venit,
Să-mi dai sfinţi de ajutor,
Pe Irod ca să-l omor [2]!

In această zi nu se lucrează, fiind primejdie de *boale* [3]; cu nici un chip nu *se coasă*, fiind rău de *trăsnet*, de *grindină* şi *boli de ochi*. Prin unele părţi din jud. Neamţ, în această zi, ca şi în celelalte «12 Vineri de peste an», cine va coase sau va *toarce*, se crede că va face *negèi* la mână [4].

Unii gospodari postesc această sărbătoare nemâncând frupt [5] chiar dacă ar cădeà într'o zi de dulce; alţii o postesc cu desăvârşire, sau: nu beau *vin roş*, nu mănâncă *nuci*, *castraveţi* şi alte poame cari au *cruce* [6].

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.
2. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu. Variantele sunt numeroase.
3. Cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.
4. Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.
5. Idem.
6. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

Prin unele părţi în locul lui Sf. Dumitru se socoteşte Vinerea mare ca zi de soroc când îşi încheie slujba păzitorii de vite şi oi precum şi pândarii; tot acum se încheie învoelile de închirieri ale imaşurilor, pentru oi mai ales, când deci «încep a plecà ciobanii cu oile de vale» [1], spre alte locuri necuprinse încă de iarna aspră a muntelui.

Oile strămutate nu se mai pot ţineà despărţite de *berbeci* şi deci în ziua de Sf. Paraschiva sau Vinerea mare se slobod oile la berbeci pentru prăsire [2], crezându-se că aceasta se face pentru ca mieii să fie frumoşi şi pestriţi şi ca să fie născuţi înainte de Paşti cu două săptămâni. Pentru aceasta, ca ajutor, Vinerea mare trebue să se păzească din partea muncii. [3] Prin jud. Suceava, ciobanii se feresc în această zi ca să cioplească cevà, căci se tem să nu le iasă *mieii* tarcaţi [4], ceeace le-ar micşurà preţul.

Plecând păzitorii de ţarine, acestea, precum şi livezile şi islazurile, rămân slobode pentru păscătoarea vitelor.

Vinerea mare fiind într'o vreme când munca în câmp se sfârşeşte, când fiece gospodar îşi cunoaşte sporul agonisitei lui de peste an şi când frigul începe «a-şi arătà colţii», e firesc deci ca pretutindeni oamenii să înceapă a se pregătì pentru iarnă cumpărându-şi de pe la târguri sau iarmaroace tot ce le lipseşte în privinţa îmbrăcămintei. «Acum, de Vinerea mare, îşi cumpără şi *soarele* cojoc. Alţii zic că-şi cumpără şi *Sfântul Dumitru*» [5].

II. **Vinerèlele.**

Prin Bucovina, ziua de *Cuvioasa Paraschiva*, împreună cu o altă Sf. Paraschivă, care, după spusa poporului, cade a doua zi de Sf. Dumitru, la 27 Octomvrie, alcătueşte *Vinerèlele*.

In acest timp, 14—27 Octomvrie, nu este bine să se samene *secară*, căci e primejdie de moarte pentru acel ce ar sămănà [6]. Vre-

1. Cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu. — R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

2. Dat. rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

3. D. Dan, *Straja*.

4. Cred. Rom. din jud. Suceava, comunic. de d. M. Lupescu.

5. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86: «Cu 2 — 3 zile înainte de Vinerea mare, sătenii pleacă cu nevestele câr̂d pe la târguri, ca să-şi cumpere scoarţe, velinţe, cojoace, zeghii, şi pentru iarnă».

6. Voronca, *op. cit.*, p. 278.

mea, între aceste sărbători se zice că rămâne neschimbată: cum va fi în ziua de Cuvioasa Paraschiva, va fi necurmat până la Sf. Dumitru [1].

LUCINUL.

In ziua de 17 Octomvrie, *Sf. Osie,* prin unele părţi se serbează *Lucinul,* spre a fi oamenii feriţi de *lupi* [2].

SÂMEDRU.

I. Moşii de Sâmedru.

Una din cele mai mari *Sâmbete a morţilor* sau *Sâmbete a moşilor* este şi Sâmbăta ce cade înainte de Sf. Dumitru şi care se numeşte prin Bucovina *Moşii de toamnă, Moşii cei mari* [3], una din cele trei *Sâmbete a morţilor* [4] iar prin ţară poartă numele de *Moşii de Sâmedru* sau *Moşii de Sf. Dumitru.*

Ca *moşi,* adecă drept bucate sau pomană, se dă *grâu* fiert cu *unt* sau *untură,* cu *lapte* sau *brânză. Colacii* şi *lumânările* obişnuite nu lipsesc.

Prin părţile Oraviţei, A'maşului şi Bozoviciului, când se împart aceşti moşi, se face următoarea menire:

Voi moşi, strămoşi
Să-mi fiţi tot voioşi,
Să-mi daţi spor în casă,
Cu mult pe masă,
Cu mult ajutor
In câmpul cu flori.

Prin Banat se obişnueşte ca moşi şi *scrobul* cu făină de grâu [5];

1. Voronca, *op. cit.*, p. 930.
2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.
3. Marian, *Sărbătorile,* I, p. 262.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 389: Cele trei *Sâmbete ale Morţilor* sunt: două înainte de Sf. Dumitru şi una înainte de Arhanghel.
5. Marian, *Immormântarea,* p. 393.

II. Focul lui Sâmedru.

In ajunul lui *Sf. Dumitru* şi se pare că şi în seara de Sf. Dumitru [1], este datină ca prin Oltenia şi partea de apus a Ţării-Româneşti, să se aprindă nişte focuri cari se numesc *focuri sumedre*, dar mai ales, la sing., *Focul lui Sumedru* sau *Sâmedru*.

Prin jud. Muscel, în partea de către munte, copiii «în alergăt» se urcă pe coastele plaiurilor, veseli, trezind bolovanii de piatră, cărora le dă drumul la vale. Sus, «unii taie cetină pe margini de *surpuş*, alţii, sus în brazi, curăţă râmuri», pe când ceilalţi leagă maldurii, îi încarcă şi pleacă la drum, «cu câte şase telegari la ham, şi-un voinic în car. *Godănacii* rup câte o cracă mare de brad, grămădesc *rătini* de-asupra-i şi proptind-o voiniceşte pe umeri, o târăsc de vale. «P'alocurea se mai face şi câte o mică încăiereală între cei cu căruţul şi alţi *haidamaci* cari vor să iea d'a gata munca altora»...

— Ia mai staţi o ţâr', voinicilor, şi mai daţi-ne şi nouă din ăi brazi, că doar ne-or trebuì şi nouă.

Iar altul de colo :

— Ce mai umblaţi cu focul şi voi, nişte *ţângăi* ! Ia aprindeţi şi voi câte o cracă de brad şi-mi alergaţi prin vecini după căpătat, cum fac nevoiaşii din oraş, că d'aia vi-i nasul vostru !

Bradul adus din munte se face *mormân*,—grămadă,—pe câmp.

Dintre voinici, «de-odată unul dă o gură. Se face mare mişcare, şi strigătele de veselie pornesc. Vreo şapte — opt flăcăi, fraţi ori rude de-ale lor, duc pe sus un brad, mare cât o turlă de biserică», pe care, cu mare greutate o pun într'o groapă făcută în pământ, curăţind-o pe-o parte de crăci, cât un stat de om. «Aici pun întâiu *strujele*, apoi aşchi subţiri şi ţăndări de *lăturoi*, ca să facă cevà jăratec, iar dasupra şi printre râmuri, grămădesc din răsputeri din cetina adusă.

Şi când clopotele de vecernie pornesc să sune, se aude :

— Hei, gata ? Un copil aruncă o lumânărică aprinsă în strujele uscate. Puţin fum, şi îndată limbi de foc aleargă în toate părţile căutând pradă de rumegat. Vârful plăpând al bradului se suceşte odată, ca şearpele prins de cap, aruncă potop de ghimpi roşii şi-şi pleacă'n jos căpuşorul răpus.

— Hai la *focul lui Sumedru* !

---

1. *Lumina pentru toţi*, III, p. 516.

Bradul se mistue mereu. In acest timp «se'ndreaptă spre foc, babe, neveste de toată mâna cu șiruri întregi de *covrigi*, cu câte o traistă de *nuci*, ori de *mere*, cu felii de *pâne* caldă, mai cu colăcei anume făcuți și spoiți pe deasupra cu *miere*, în scurt, cu tot felul de *mirodenii* de-ale pământului.

Și pe când femeile împart, pe când copiii cer, în mijlocul acestui sgomot asurzitor, din când în când se aude strigătul:

— Hai la focul lui Sumedru!

Bradul se mistuie mereu, «dar poporul de *țoi gălăcioși* [1] nu-i dă pace cu nici un chip. Când și când aruncă peste el din cetina de alături și-l chinuește așà, până târziu în noapte».

Vin alte femei cu bunătăți de împărțit, valurile de strigăte se aud din nou, iar când noaptea se lasă cu totul, băieții pornesc la cărat apă spre a stinge focul, căci din pricina vântului ar puteà aduce primejdii.

După ce și aceasta s'a sfârșit, fiecare pleacă spre casa lui, cu traista plină de pâne și poame [2].

Tot astfel se urmează prin satele și dealurile din șesul Muscelului.

Cu o zi sau două înainte de Sf. Dumitru, copii adună *sipici*, coceni, găteje, *spăldării* de cânepă dela meliță, ș. a., și le strâng la un loc, de fac un maldăr mare. Apoi în seara spre Sfântului Dumitru, când începe *a se întunecà*, se strâng copiii ciopor pe lângă grămada de sipici și aprind un foc.

Focuri de acestea sunt câte cinci-șase sau șapte-opt într'un sat, în anume puncte ale satului.

Pe foc pun sipici câte un braț, câte un braț, nu toate odată.

Când e vulvoarea mai mare, copii sar peste foc, ca să fie sănătoși tot anul. Apoi încep a strigà cu toții deodată cât le iea gura:

— Hai la focul lui *Sumendru*!... Hai la focul lui Sumendru!...

Iar femeile din sat, cum îi aud, ieau câte un coș cu nuci, ori cu mere, *struguri*, covrigi, *prune* uscate, ș. a., ori uneori câte o vadră cu *vin*, pe cari le împart copiilor seara la lumina focului.

La sfârșit când femeile au isprăvit de împărțit, copiii mai înteţesc odată focul sdravăn și mai sar la întrecere peste vâlvătăi. Pe urmă, după ce se potolește, pleacă fiecare la vatra lui, luând cu el

1. Nu: gălăgioși.

2. M. Lungeanu, *In sărbători*, București 1910, p. 5—13; descrierea datinei este din Rucăr.

şi un tăciune, doi, pe cari îi aruncă în grădinile cu *pomi*, ca să se facă poame în vara viitoare» [1].

Prin alte părţi, asemeni muscelene, băieţii şi fetele se aşează pe câte doua rânduri, la puţină depărtare de foc şi încep să sară prin *valvoarea* focului. Cel ce poate sărì, socoteşte că în curgerea anului se va însurà, sau de e fată aceea, se va măritá.

După ce vin femeile şi împart covrigii, feliile de pâne, nucile şi merele, unul dintre băieţi începe să cânte din fluier, iar toţi ceilalţi, tineri şi babe, se prind şi joacă astfel cu toţii în horă, — «babele chiar joacă şi chiuesc» [2].

Prin unele părţi olteneşti, *focul lui Sâm-Medru* se face în seara de Sf. Dumitru. «Copii fac *bâlbătăi* prin sat, şi strângându-se împrejurul focului, strigă:

— Hai la focul lui Sâm-Medru!

La întoarcere acasă, iea fiecare câte un tăciune pe care îl aruncă în grădinile cu pomi, având credinţă că în vara viitoare se vor face poame multe. Femeile împart poame ş. a.» [3].

Asemenea focuri, fără însă de a le legà cu sărbătoarea Sf. Dumitru, se fac şi prin jud. Neamţ, prin livezile cu perji ca să rodească [4].

III. **Sfântul Dumitru.**

Cu privire la persoana lui *Sf. Dumitru*, poporul nostru cunoaşte următoarele povestiri:

Intâia ne spune că Sf. Dumitru a fost la început cioban, având-şi turma într'un miez de codru, necălcat de picior omenesc. Deci trăià acolo, neştiind că în lume mai sunt şi alţi oameni în afară de dânsul. Seara, când se închinà lui Dumnezeu, sărià de trei ori peste o cioată şi zicea:

1. R.-Codin, D. Mihalache, *op. cit.*, p. 87.

2. *Albina*, II, p. 1521—2.—*Lumina pentru toţi*, vol. III, p. 516, ştiri tot despre Muscel: In seara de 26—7 Octomvrie, când se face focul lui Sumedru (*Sumetru*), după obiceiul ce este spre partea muntelui, de a se face focuri grupuri-grupuri prin sate, unde femeile se duc de dau copiilor mere, pere şi alte poame, copii strigă tare:

— 'Ai la focul lui Sumedru.

Când se întorc acasă, ieau câte un tăciune dela acel foc şi-l aruncă prin grădinile cu pomi, ca să se facă fructe în vara viitoare.

3. Dat. şi Cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

4. Idem ale celor din Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

— Acestea sunt ale tale, Doamne!

După aceasta săriă şi a patra oară şi adăugă:

— Asta este a mea!

Dupăce-şi făceà rugăciunea, plecà după turmă.

Intr'o noapte visează Sf. Dumitru că pe lume, în afară de dânsul, mai sunt încă şi alţi oameni. Deci, dornic să ştie cum stă treaba, pleacă în lume. Merge şi merge, dă peste râpi şi nu cade într'însele, dă peste ape şi trece fără ca să se ude măcar, iar după mult mers, ajunge într'un sat, într'o zi de Duminică.

In sat vede el o mulţime de oameni intrând într'o casă, de unde nu mai ieşiau. Se miră cât se miră, dar mai apoi întrebă pe unul despre aceasta, iar cel întrebat îi răspunse că acei oameni merg ca să se închine lui Dumnezeu; cât priveşte despre casa în care intrau, ea se chiamă «biserică».

Ce să facă? Hai să intre şi el după dânşii, să vadă şi el cum este biserica şi cum obişnuesc oamenii să se închine lui Dumnezeu.

Inăuntru stăteà lumea, dar cum stăteà aşà, Sf. Dumitru vedeà la fiecare câte un fel de *gămuieţe*[1] în spate. Şi cum văzù aceasta, nu mai stătù mult pe gânduri, ci ieşì afară, îşi umplù şi dânsul un sac cu paie şi intră din nou în biserică, spre a fi cu chipul acesta la fel cu toţi oamenii.

Lumea, cum prinse de veste, începù să-i strige ca să iasă afară, dar ciobanul nu voì; şi nu se înduplecà, pentrucă vedeà că nu se deosebià întru nimic de ceilalţi credincioşi.

Gămuieţele pe cari Sf. Dumitru le vedeà la alţii erau sarcinile cu păcatele omeneşti, pe cari, fireşte, nimeni nu le vedeà, fără numai ciobanul. In chipul acesta deci, erà firesc ca lumea să se mire uimindu-se la cioban, să râdă şi să strige la dânsul, pe câtă vreme el să stea ca un sfânt şi să asculte slujba dumnezeească.

Intr'o strană vede Sf. Dumitru pe *Diavol* stând şi însemnând pe toţi cei ce râdeau şi vorbiau în biserică şi înciudându-se că nu-i găseşte şi ciobanului pricină, ca să-l însemneze şi pe dânsul.

După o vreme însă, Diavolul luă o piele de bivol şi începù să tragă cu dinţii de dânsa. Şi trase şi trase, până când a făcut o mare necuviinţă. Nimeni nu vedeà şi deci nimeni n'a auzit nimic, dar ciobanul vedeà, şi-a auzit, şi-a râs. Atunci Dracul l-a însemnat la condică şi pe dânsul.

1. *Desaci.*

Slujba s'a isprăvit şi ciobanul a ieşit dela biserică; dar acum la întors, trecând peste ape, se udă până la glezne, iar prin râpi se cufundă până la genuchi. Acum s'a încredinţat că fiind la biserică, a greşit înaintea lui Dumnezeu şi l-a supărat. De aceea s'a hotărît să rămână la oi, sus la munte, şi să nu mai aibă nici un amestec cu lumea cea plină de pacate.

După aceasta mai trece un când de ani. Ciobanul moare în stâna lui şi oamenii îi găsesc trupul neputrezit; l-au luat, l-au îmmormântat, pe locul stânii au ridicat o biserică, iar numele ciobanului, care a fost Sf. Dumitru, l-au cinstit de atunci, şi-l cinstim şi noi şi astăzi [1].

Povestirea aceasta se aude şi prin jud. Muscel. *Sf. Dumitru* «a fost cioban care trăià numai în fapte bune. Odată a păcătuit şi el în vieaţa lui, şi anume, ducându-se în biserică, când biserica gemeà de multă lume, nu ştiu ce-a fi văzut în biserică, că l-a pufnit râsul.

Mai pe urmă însă s'a căit amar de ceeace făcuse. Şi ducându-se iar la oi în munte, şi-a ispăşit păcatul prin post şi rugăciuni.

Târziu de tot s'a aflat trupul *pomăit* şi neputrezit ca la cei fără păcate [2]».

Şì prin jud. Tecuciu se aude această povestire, însă numele lui Sf. Dumitru lipseşte, fiind înlocuit cu al unui bătrân.

Ea sună precum urmează:

Un unchiaş bătrân nu aveà de obiceiu să se ducă la biserică, dar erà curat şi drept înaintea lui Dumnezeu. Intr'un rând însă, feciorii l-au luat cu sila şi l-au dus.

In uşa bisericii erà un lac mare, că fiecare trebuià să se descalţe, ca să poată trece printr'însul. De aceea feciorii moşului şi-au scos imineii şi au vrut să iea pe tatăl lor în spate, ca să nu-l mai lase să se ude şi dânsul.

Dar unchiaşul le zise:

— Lăsaţi-mă, că dacă oiu fi drept la Dumnezeu, oiu trece şi pe deasupra.

Unchiaşul nici nu s'a mai suflecat, ci a trecut aşà pe deasupra lacului, fără ca macar să se ude. Iar lumea şi feciorii lui s'au minunat mult.

A intrat moşneagul în biserică şi s'a aşezat în faţa altarului, ascultând cu mare luare aminte tot ce ziceà preotul şi dascalii; dar

---

1. N. Trofin în *Şezătoarea*, V, p. 148—9.
2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

fiind el tare curat, vedeà tot ce alţii nu puteau să vadă. Vedeà cum într'un colţ al bisericii stăteà diavolul şi scrià în catastivul lui pe toţi cei ce ţineau cu dânsul, pe cei cari râdeau, pe cei cari vorbiau, pe cei cari erau cu gândurile într'alte părţi. Umpluse toată condica şi tot îşi întindeà hârtia ca să facă loc şi pentru alţii, şi iar însemnà. Şi când erà aproape-aproape să se isprăvească slujba, bătrânul văzù pe diavol strâmbându-se şi pocindu-se în tot felul, că începù şi dânsul să zâmbească. Atunci diavolul îşi muiè condeiul pe limbă şi-l însemnă şi pe moşneag tocmai la urmă.

Când a ieşit bătrânul din biserică, n'a mai putut trece pe deasupra lacului, ci a trebuit să se dăscalţe şi dânsul. Pentru mersul lui la biserică, mult s'a căit şi întotdeauna a povestit, ca să înţeleagă fiecare, că legea creştinească nu trebue să se împlinească numai de ochii lumii, ci şi cu deplină credinţă şi curăţenie de suflet, deoarece Dumnezeu toate le vede şi le ştie![1].

A doua povestire despre Sf. Dumitru se aude şi prin unele părţi doljene şi are următorul cuprins:

Sf. Dumitru a fost păzitor de vite,—umblà după oi ori vaci—cu credinţă nestrămutată în Dumnezeu, bun şi drept cu toată lumea, şi dar fără pic de păcat. O singură dată, din întâmplare, a omorît o pasere, pentru care lucru singur s'a pedepsit, umblând desculţ trei ani de zile.

A trăit prin munţii *Balcani*, unde a şi murit, îngheţat fiind de o lapoviţă care se vede că a fost foarte grea. Când lapoviţa s'a topit, trupul sfântului a fost luat de apă, la vale, şi a fost dus în râul *Lomului*, iar de acesta a fost mânat până aproape de *Lom-Palanca* bulgărească.

Intr'această vreme, Ruşii, având răsboiu cu Turcii, tăbărîseră prin părţile de pe acolo. Intr'un rând văzură o candelă aprinsă la marginea apei, deasupra ei. Şi cum văd aceasta, încep să caute în dreapta şi în stânga, ca să afle ce este. Dar oricât am scotocit, n'au putut află nimic. Tocmai târziu le-a dat în gând ca să iea casmalele şi să sape. Săpând pământul, au dat de trupul Sfântului Dumitru *năsăpit* de apă.

După ce l-au scos pe mal, au băgat Ruşii de seamă că şi candela s'a tras deasupra lui; dacă l-au mutat într'alt loc, candela a fost nedespărţită de trupul sfântului. Atunci au înţeles ei că au de a face cu o minune dumnezeească şi că trupul acela e al unui mare sfânt.

1. Culegere din com. Ţepu.

Moaştele au fost trecute în Ţara-Românească, unde s'au strâns preoţi de au făcut sf. slujbă; mai departe însă moaştele au arătat semne că nu voesc să plece. Pentru aceasta au fost aşezate în Mitropolia din Bucureşti, unde se află şi astăzi [1].

Aici se face o confuzie între *Sf. Dumitru, marele mucenic dela Tesalonic* (26 Oct.) şi *Cuv. Dumitru din Basarabov* (27 Oct.). Despre acest cuvios părinte cetim următoarele: Născut în satul Basarabov pe Lom, a fost păzitor de vite şi apoi s'a călugărit trăind într'o peşteră. Erà făcător de minuni. Simţindu-şi sfârşitul, a adormit între două pietre, cu cari mai târziu, dus de apă, a ajuns în apa Lomului, mare fiind. O copilă epileptică îşi îndemnă părinţii să scoată moaştele cuviosului, cari i se arătaseră în vis, spre a fi tămăduită. Fiind adus în sat, acolo au venit preoţi trimişi de Domnul Ţerii-Româneşti, ca să-l iea, dar moaştele s'au oprit la Ruşi. De acolo a fost aşezat într'un car tras de doi juncani neînvăţaţi cari au fost lăsaţi slobozi şi cari s'au oprit în Basarabov. La 1769, generalul rus Salticov a vrut să iea moaştele în Rusia, dar fiind rugat, le-a lăsat Ţerii-Româneşti, ca răsplată pentru nenorocirile întâmplate. Moaştele s'au aşezat la Sfânta Mitropolie, când s'a sfârşit răsboiul şi s'a stins molima ciumii [2].

A treia povestire legată de numele acestui sfânt este un basm, tipul «Porcului fermecat», sub forma căruia se ascunde un voinic şi pe care tânăra lui nevastă îl va căutà cu opinci de fier şi cârjă de oţel, pentrucă, ascultând pe maică-sa, a căutat să-i descopere faţa pe timpul nopţii [3].

O variantă mai scurtă a acestei poveşti este şi următoarea, care se aude prin satele muscelene.

«Un unchiaş şi o mătuşă, neavând copii, au plecat unul într'o parte şi altul într'altă, să găsească vreun copil, pe care să-l crească de suflet.

Unchiaşul a găsit în cale un *purcel.*

Când împăratul voì să-şi mărite fata, nimeni nu izbutì s'o iea, fiindcă împăratul dedeà peţitorilor de făcut nişte treburi peste puterile lor; doar purcelulul făcù întocmai pe placul împăratului şi izbutì să iea fata.

Purcelul noaptea lepădà pielea şi rămâneà un flăcău frumos, care strălucià ca soarele.

---

1. Şt. St. Tuţescu, *O parte din sfinţii poporului*, Craiova 1908, pag. 33—4.

2. Dr. Gherasim Timuş, *Dicţionar aghiografic*, Bucureşti 1898, p. 209.

3. Poveste auzită din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

Dar a cărat-o păcatul pe nevastă-sa, de i-a aruncat într'o noapte pielea pe *jerăgai*.

Atunci voinicul s'a făcut «foc și pară» de mânie; i-a spus că el e *Sfântul Dumitru* și că are să-și iea lumea'n cap, iar ea să-l caute până l-o găsì, căci numai atunci va puteà naște copilul. Bag samă că rămăsese grea... Ci-că l-ar fi găsit tocmai după nouă ani, și apoi ar fi trăit amândoi până la moarte» [1].

In legătură cu numele acestui sfânt, trebue să mai pomenim încă și următoarea povestire macedo-română, care ne arată că nici Sf. Dumitru nu are putere așà de mare, încât să abată rostul sorții, dela cele hotărîte de Dumnezeu sau de cei ce-l ajută și-i fac voia lui.

La un om odată, vin cele trei *ursitoare* ca să-i urseasească pruncul de curând născut. In casa lor se aflà atunci *Sf. Gheorghe* și *Sf. Dumitru*, cari au auzit ursirea, prin gura celei mai mici dintre ursitori:

— Copilul va crește mare și când se va însurà, va trece cu mireasa lui peste un râu, va cădeà de pe cal și va murì înecat!

Cei doi sfinți, auzind aceasta, spun omului că atunci când va fi să-și însoare feciorul, să-i poftească și pe dânșii la nuntă.

Ceeace omul nu uită să și facă.

Nunta trebuià să treacă peste apa hotârîtă. Atunci Sf. Dumitru, ca să împiedice îndeplinirea soartei, își schimbă calul său cu al mirelui. Dar nu se știe cum se întâmplă, căci calul lui Sf. Dumitru poticnì, iar cu coada stropì pe mire, așà că acesta s'a înecat numai decât.

Văzând aceasta, sfinții merseră la Dumnezeu și se rugară ca să-l învieze. Dumnezeu însă le răspunse că una ca aceasta s'ar puteà face numai dacă părinții mortului și-ar da din zilele lor.

Dar aceștia nici nu voiră să audă și astfel mirele rămase «bun-mort» [2].

Prin Bucovina se crede că *Sf. Dumitru* este al patrulea sfânt făcut de Dumnezeu [3].

Prin jud. Muscel se zice că după cum *Sf. Gheorghe* are grijă ca la ziua lui să fie codrul înverzit, *Sf. Dumitru* are grijă să-l facă negru, adică să-l desfrunzească. Acești sfinți și-au hotărît aceasta între dânșii și s'au învoit ca acel ce nu va urmà întocmai, să fie

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 86—7.
2. L. Șăineanu, *Basmele*, p. 144—5.
3. Voronca, *op. cit.*, p. 11.

ucis de celalt. In această privinţă iată ce ne spune o povestire a unuia ce se referă la o vreme cunoscută.

«Şi să ştii că aşà e. Mai ca acum, vreo doi ani. Avurăm zapadă până mai la jumătatea lui Prier, şi cu toate astea, codrul tot erà verde de Sf. Gheorghe. Fu frig, frig, până mai erau 3 zile până'n Sf. Gheorghe. Atunci se puse pe căldură şi *odată* s'au deschis pomii.

Şi tot în anul ăla, când fu toamna lungă, fu vreme frumoasă până mai erau vreo două, trei zile până în Sf. Dumitru. Frunza în codru erà *neciintită*, că erà cald şi frumos ca vara.

Atunci se puse, nene, pe un frig, cu brumă şi îngheţ. Iar când dete soarele, curgeau frunzele grămadă din pomi, de parc'ar fi fost opărite cu apă fiartă. Şi'n ajunul Sfântului Dumitru, *odată se goloşiră* pomii» [1].

IV. **Sâmedru.**

Sărbătoarea *Sf. Dumitru*, 26 Octomvrie, se păzeşte în popor cu nelucru şi se numeşte *Sf. Dumitru* (în pron. pop.: *Dugnitru*), *Sfeti Dumitri* [2], *Sâmedru, Sâm-Medru, Sânmedru, Sumetru* sau *Sămedru* [3], iar în pron. pop.: *Sâgnèdriu*.

Prin Oltenia se crede că celui ce va păzì cu sfinţenie această sărbătoare, îi vor fi ferite *vitele* de stricăciunile lupilor [4].

Prin jud. Muscel, ciobanii cari vor să afle dacă iarna va fi moinoasă sau geroasă, îşi aştern dulama în mijlocul oilor şi se uită ca să vadă ce fel de oaie se va culcà pe dânsa. Dacă se va culcà oaie neagră, e semn pentru ei că iarna va fi bună; dacă se va culcà o oaie albă, după socotinţa lor, iarna va fi aspră.

Tot prin aceste părţi oamenii se uită să vadă cum e *luna*. Dacă luna va fi plină şi cerul senin, iarna va fi bună; dacă dimpotrivă, luna va fi plină şi cerul va fi acoperit cu nori, dacă ar plouà sau ar ninge, aceste semne arată că iarna va fi aspră, că zăpezile vor fi grele, iar gerul va fi straşnic [5].

Prin Bucovina, numai până la această zi se mai poate sămănà *usturoiul*. Cine va mai pune usturoiu şi după Sf. Dumitru, va aveà

---

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 62—3.

2. Cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 105.

4. Cred. Rom. din Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.

5. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 87—8.

pagubă în gospodărie sau îi vor murì copiii [1]. Totuş dacă cinevà are usturoiu sămânat până la această dată, mai poate pune şi peste această sărbătoare.

Prin unele părţi din Dobrogea, întâlnim în această zi datina *Saiegiilor :* Mai mulţi flăcăi se întrunesc la o casă, de unde pornesc apoi prin sat cântând din fluiere şi cavale. Intre dânşii se află un flăcău îmbrăcat ca o cadână. Astfel capătă bacşişuri [2].

Sf. Dumitru este ziua soroacelor pentru slujbe şi felurite închirieri. Invoelile nouă aduc prilejuri de aldămaşuri şi veselie. Implinirea soroacelor vechi aduce câteodată şi supărări [3].

In această privinţă, Macedo-Românii au următoarea zicală: *Li-apirĭ Sumedru la poartă,* adică, în ziua de Sf. Dumitru i s'a luminat la poartă [şi n'are cu ce-şi plătì datoriile] [4].

V. Sf. Dumitru cel nou.

Prin unele părţi din jud. Muscel, ziua de 27 Octomvrie se serbează de către unii sub numele de *Sf. Dumitru cel nou*. El se crede a fi frate cu *Sf. Dumitru*. Se ţine pentru felurite boale şi *lovituri* [5].

---

1. Cred. Rom. din Straja, Bucovina, comunic. de d-l D. Dan.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

3. Dat. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu: In această zi se aleg vitele dela *tomnat.* — *Calendar ilustrat* pe 1910, Craiova, la zi: «Sân-Medru, ciobanii îşi caută stăpâni».

4. I. A. Zanne, *Proverbele,* IX, p. 421.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 88.—Vezi la p. 69 despre confuzia între cei doi Sf. Dumitru.

CUVIOSUL PAVEL.

Despre *Cuviosul părintele Pavel*, al cărui hram biserica îl cinsteşte în ziua de 6 Noemvrie [1], poporul român de prin unele părţi ştie numai atât că «aveà o barbă albă şi lungă, de-i ajungeà la pământ» [2].

---

1. *Noemvrie* se mai numeşte şi *Vinicer*,—luna vinurilor,—*Yinar*,— la Macedo-Români, *iezmăciune*,—luna aiasmei,—*Brumar*, *Brumariu*, *Brumarul mare*, *Promorar*, *Luna brumei*, luna *promoarei*, luna promoroacei, şi se pare că chiar şi *Brumărel*.

Cu privire la această lună se spune că dacă

In luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni,
Iar în Brumar
Cad şi cei mari (*Mat. folk.* p. 97);

sau:

A trecut Noemvrie
Luna lui Brumar,
Când cad pe tăciuni şi ăi mari,
Când nopţile sunt mari
De şezi cu mândra cât îţi place
Şi ziuă nu se mai face (*Albina* III, p. 871);

sau, după cum zice o chiuitură din Ardeal:

Foaie verde d'alunică,
Primăvara-i noaptea mică,
Nu-i vreme de ibovnică,
Până 'n *luna lui Brumari*
C'atuncea-s nopţile mari,
Şezi cu mândra cât îţi place
Şi ziuă nu se mai face! (Marian, *Sărbători*, I, p. 97.)

O versificaţiune din jud. Vâlcea ne aduce aceste şire:

Noemvrie cu cojocul
Numai ciucuri
Şi cu biciuri,
Cu cari bate şi ceartă
Pe *hăl* cu pungă deşartă.
Apoi, vai de a lui mumă,
Că el nu ştie de glumă (*Mat. folk.*, p. 1198).

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

HRANGHELUL.

I. Hranghelul.

Sărbătoarea *Sf. Arhangheli Mihail și Gavril,* pe care biserica o cinstește la 8 Noemvrie, se numește *Hrănghel, Hrănghelul,* prin Moldova, *Sf. Aranghel* prin Țara-Românească [1] și Oltenia [2], sau numai *Arhanghel* prin Transilvania [3]. Arareori această sărbătoare se mai numește și *Sân-Mihaiu* [4].

Sâmbăta de dinaintea Hranghelului se numește *Hranghel,* când se fac prasnicele prin casă, pentru sufletul celor răposați. Pe alocuri, se mai numește și *Moșii de Hranghel* sau *Moșii de toamnă;* prasnicul ce *se pune* sau *se ridică* în această zi, se numește de asemeni *hranghel.* El se obișnuește prin Moldova [5] și Bucovina [6].

La biserică, fiecare creștin aprinde în ziua aceasta câte o lumânare, ca să aibă «lumina de veci» pe cealaltă lume. Această lumânare va luminà și calea întunecoasă a celor ce vor murì de moarte năprasnică, sau cari au murit și n'au avut la căpătâiu nici o lumânare [7].

Pe alocuri, în ziua de Hranghel, finii merg cu colăcei pe la *nașii* sau *nânașii* lor [8].

Prin Transilvania se obișnuește ca în această zi să se facă *turta arieților, arieții* fiind numele *berbecilor* despărțiți de oi. Acum arieții se amestecă din nou cu oile, și cu acest prilej se face o turtă de făină de cucuruz ori de grâu, care, după ce se coace, se aruncă

---

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 88.
2. *Calendarul ilustrat*, cit., la zi.
3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1625.
4. *Idem*, p. 1544.
5. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu; datina e și în împrejurimi.
6. Voronca, *op. cit.*, pag. 389.
7. Dat. și cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.
8. *Etym. Magn. Rom.*, pag. 1625.

între oi. Dacă această turtă cade cu fața în sus, este semn că oilor le va merge bine când vor fătà; dacă turta va cădeà cu fața în jos, se zice că le va merge rău [1].

Ziua aceasta se socotește ca o sărbătoare mare; deci se serbează cu desăvârșit nelucru. Prin Bucovina se spune că «Sf. Hranghel e bine să-l ții, că-i cu îngăduealǎ» [2].

II. Arhanghelul Mihail.

Sf. Mihail este numit în popor mai curând *Arhanghelul Mihail, Sf. Arhanghel* sau numai *Arhanghel*, «mai marele voivod al oștilor îngerești» [3]; prin Transilvania i se zice și *Sân-Mihaiu* [4].

Arhanghelul Mihail se întâlnește în următoarele povestiri și credințe:

Prin Bucovina se spune că este cel dintâiu sfânt sfințit de Dumnezeu, și care i-a stat de-a dreapta.

La început erà slugă la Diavol. Acolo, văzându-l *Sf. Petru*, l-a îmbiat să meargă la Dumnezeu:

— Cum pot să merg, i-a răspuns Sf. Mihail, când sunt așà de păcătos?

— Haide, căci Dumnezeu te va iertà.

Intr'o zi, Sf. Mihail erà cu diavolul la scăldat. Ca să scape din slujba Necuratului, Dumnezeu a făcut să înghețe apa, așà că Diavolul a rămas dedesubt. Atunci Sf. Mihail a început a se ridicà spre cer, dar nu după multă vreme văzu că Necuratul spărsese ghiața și se apropià ca să-l prindă.

— Doamne, mă ajunge Diavolul, strigă Sf. Mihail.

Iar Dumnezeu poruncì lui *Sf. Ilie*:

— Ilie, iea *tunul* și dă'ntr'însul, — în Diavol!

---

1. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1544—5.

2. Voronca, *op. cit.*, pag. 621.

3. *Ibidem*, pag. 511: Sf. Arh. Mihail și Gavril sunt mai mari peste cetele îngerești.—*Carte de rugăciuni*, București 1899, pag. 185; troparul, zilei: «Mai marilor voivozi ai lui Dumnezeu, slujitori ai dumnezeieștii măriri, căpeteniile îngerilor și spovăduitorii oamenilor, ceeace este de folos cereți nouă și mare milă, ca niște mai mari voivozi ai celor fără de trupuri».

4. Voronca, *op. cit.*, pag. 11.

Sf. Ilie a început să-l detune pe Necurat; iar după ce i-a tăiat și aripele, Sf. Mihail a putut să ajungă nevătămat în cer [1].

A doua povestire se aseamănă cu cea de până aici numai în ceeace privește sfârșitul ei; ea se aude tot prin Bucovina și are următorul cuprins:

Dintre toți îngerii și arhangelii lui Dumnezeu, s'a răsvrătit într'un rând unul numit *Lucifer*.

Acesta, ne mai voind să asculte de Ziditor, a căutat să se ridice mai presus de dânsul. Dumnezeu însă, ca să dea o pildă și celorlalți îngeri, l-a aruncat din înaltul cerului, jos pe el și pe toți cei părtași cu el în răsvrătire.

S'a întâmplat însă, că în această cădere Lucifer a luat cu sine și *stima*, — haina cea sfântă de arhanghel, care nu puteà să rămână la dânsul. De aceea Dumnezeu a trimes pe Sf. Mihail ca s'o ducă din nou în cer.

Sf. Mihail s'a dus la Diavol, s'a prefăcut prieten cu dânsul, și într'un rând s'au pornit amândoi ca să se scalde.

In apă a intrat întâiu Lucifer, și s'a dat la fund. Arhangelul Mihail, cum a văzut aceasta, a luat stima și a început să se ridice spre cer cu dânsa, văzând mai ales că Dumnezeu făcuse ghiață pe deasupra apei.

Pe când se ridicà însă, Lucifer își trase seama și făcu așà cum putù, ca să spargă ghiața. O sparse și, cu toate că își rupse aripile, putù totuș să sboare după Sf. Mihail și să-l apuce de picior, dar din această prindere nu rămase decât cu o bucățică de carne din talpă. Lucifer se scoborî pe pământ, iar Arhangelul Mihail ajunse cu bine în cer, ducând lui Dumnezeu stima arhanghelească.

Dela această întâmplare ne-a rămas nouă, oamenilor, scobitura pe care o avem în *talpa piciorului* — lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat [2].

Fie că de astă dată, fie cu alt prilej Sf. Mihail a avut să se lupte cu Diavolul. Acesta a fost atunci așà de mânios, încât i-au sărit scântei din ochi. Din acele scântei s'au născut insectele numite *licurici* [3].

Tot cu privire la acesta, poporul nostru crede pe alocuri că

1. Voronca, *op. cit.*, pag. 1294.
2. *Ibidem*, p. 501.
3. Marian, *Insectele*, p. 51.

Sf. Arhanghel Mihail tună alături cu Sf. Ilie împotriva Dracilor [1].

Cea mai răspândită credinţă populară cu privire la Arhangelul Mihail este următoarea : el, împreună cu *Arhanghelul Gavril,* ca cei mai mari între îngeri ce sunt, păzesc pe oamenii în tot timpul vieţii lor,[2] iar la sfârşitul vieţii, «în ceasul cel de moarte», tot ei le ieau sufletele [3].

Macedo-Românii spun că aproape când este ca să-şi dea bolnavul cea din urmă suflare, Arhanghelul Mihail şade în dreapta acestuia, *dracul* se aşează în stânga, iar *îngerul păzitor* se pune la căpătâiu. Diavolul caută ca prin toate mijloacele să atragă sufletul celui ce va murì spre sine, însă Sf. Mihail îl împiedică. Atunci când vede că trupul este aproape să-şi dea sufletul, sfântul taie capul muritorului cu sabia. Acum, nevăzut, sângele mortului se risipeşte în toate părţile, şi de aceea, după moarte, în casa omului se văruеşte din nou şi se spală rufele.

Megleno-Românii adaug apoi că Arhanghelul Mihail duce, după moartea omului, sufletul acestuia în lumea cealaltă [4].

Credinţa aceasta, că Arhanghelul Mihail stă lângă om din ceasul morţii, poate chiar în chip de *Moarte,*— cum ne arată următoarea iconiţă făcută pe hârtie, înainte de 1747, — se află pretutindeni. Iconiţa o aflăm în Oltenia şi Ţara-Românească [5]. Prin Bucovina o aflăm în următoarea povestire:

Sf. Mihail a fost trimis de Dumnezeu în două rânduri ca să iea vieaţa unei femei sărmane care aveà doi copii, dar el s'a înduioşat şi s'a întors la stăpânul său fără împlinirea poruncii. Atunci Dumnezeu îl trimise în mare, să-i aducă o piatră în care trăiau doi viermuşori numai prin grija lui Dumnezeu.

După ce îl mustră pe Arhanghel, Dumnezeu îl trimise a treia oară la femeiea cea saracă; după moartea ei fu trimis la mânăstire, ca să stea călugăr cinci ani.

După trecerea acestei vremi, Arhanghelul Mihail se aflà într'o zi pe drumul târgului, mergând cu alţi călugări. Pe drum întâlneşte

1. Voronca, *op. cit.*, p. 502.

2. Cred. Rom. din Com. Joràşti, jud. Covurluiu, comunic. de d-l P. G. Savin.

3. *Ion Creangă*, III, pag. 102. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

4. I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, p. 445.

5. C. N. Mateescu în *Calendarul revistei «Ion Creangă» pe 1913*, p. 104 şi urm.

cu o trăsură în care se aflau mai mulţi inşi, dintre cari unul începù să strige :

— La o parte, boaitelor!

Atunci Arhanghel a râs pentru întâia dată, că a cunoscut între cei din trăsură pe cei doi feciori de demult ai femeii sărace.

Ajungând mai târziù la un boier, Arhanghelul Mihail fură un taler de argint, poleit cu aur, pe care boierul vrea să-l dăruească bisericii, dar pe urmă, părându-i prea frumos, îl puse la icoane.

In altă noapte Arhanghelul Mihail ucide pe un copil al unui bogat unde petrecuse cu alţi tovarăşi ai lui.

Călugării îl întrebară cu mânie, iar Arhanghelul Mihail le răspunse:

— Intâia dată am râs pentrucă am stat cinci ani în mănăsire pentru cei din trăsură; talerul erà al bisericii, iar copilul pe care l-am omorît, erà să omoare mai târziu pe părinţii lui.

Dumnezeu l-a iertat și l-a ridicat la cer [1].

Din jud. Dolj, mai pe scurt, povestea aceasta se aude în următorul cuprins:

«Inger ales a fost odată în cer *Arhanghelul Mihail*. Slujitor credincios erà el la toate poruncile Domnului. De aceea puterea lui n'o aveà orice înger. Sufletele, mai ales ale oamenilor muritori, Arhanghelul Mihail le ridicà totdeauna fără zăbavă și fără șovăire.

A venit odată însă ora ispitei, ceasul cel fără noroc, care face din bun rău și din tare slab. Intr'acel ceas Dumnezeu poruncì îngerului ca să iea sufletul unei femei. Arhanghelul se coborî pe pământ și găsì pe femeie. Dar, Doamne, ce erà să facă?! Femeia creșteà doi prunci drăguți, plini de vieață și de lumină. Fericiți erau pruncii, dar mai fericită erà mama lor. Dacă sufletul femeii se ridicà, copii rămâneau nenorociți și se pierdeau în neîngrijire, mai curând sau mai târziu. După porunca lui Dumnezeu, se sfărâmă o fericire pământească.

Cam astfel a judecat marele și strălucitul înger; a amânat deci lucrul pentru altă dată, și, lăsând femeia în pace, s'a suit la cer pentru a primì alte porunci.

Mai târziu, Dumnezeu i-a cerut socoteală, iar îngerul i-a răspuns:

— Am văzut, Doamne, pe acea femeie, săracă, ce e drept, dar fericită, pentrucă alăptà doi prunci gemeni. Când m'am plecat spre ei, femeia m'a privit cu frică, iar pruncii au surâs. Din pricina copiilor am amânat lucrul pentru altă dată; n'am putut să-i ieau sufletul!

Nimic nu zise Dumnezeu, și deocamdată nu-l mustră, dar fără veste îi dădu altă poruncă. Ii poruncì să bage mâna în râul cel limpede și să scoată afară o piatră.

Arhanghelul îndeplinì porunca și spărgând piatra, găsì în lăuntrul ei doi viermi mici.

Dumnezeu care erà de față îi zise:

— Vezi, Mihaile? Viermii acei din mijlocul pietrii, așà mici și neînsemnați cum poate ți se par, trăiau îngrijiți de mine. Fără mamă îngrijorată de soarta lor, au trăit și ei atâta timp; copiii femeii de pe pământ cum erau oare să piară? Copii trăiau bine și mult timp chiar și fără mamă.

Arhanghelul a lăsat capul în jos, amărît de vina ce făptuise.

1. Voronca, *op. cit.* p. 623-5. — Subiectul mi l-a povestit și d-l M. Lupescu, com. Zorleni, jud. Tutova, precum și fratele meu Vasile, din com. Țepu, jud Tecuciu.

Dumnezeu l-a trimis pe pământ, ca prin muncă pământească să-şi ispăşească păcatele.

Coborît din cer, Arhanghelul Mihail începù să colinde lumea însetat şi înfometat, dar pururi cu gândul la Dumnezeul dreptăţii.

— «Dumnezeu de sus, zicea el,—care a avut grijă de vermii de piatră, are grijă şi de mine; prin suferinţă mă voi curăţì; trebue să sufăr.

Cugetând astfel, iată aude glasul preotului care îl chiamă la sine şi îl îndemnă să se tocmească slugă. Sf. Mihail nu-i răspunse nimic, dar rămase acolo; ospătă seara, iar a doua zi pleacă cu preotul la cosit.

In ziua întâia adună fân; a doua zi lucră cu coasa; în alte zile făcù alte treburi cu dela sine îndemn, şi când preotul ori preoteasa îl întrebau, el răspundeà că toate câte le face, le face «aşà, din vedere», fără ca cinevà să-l înveţe. Două lucruri însă puneau pe preot pe gânduri: Mihail niciodată nu s'a arătat nemulţumit, niciodată nu a vorbit pe nimeni de rău şi niciodată nu a cerut sototeala sâmbriei lui.

Intr'un rând merge cu preotul la târg şi acolo se întâlneşte cu o trăsură în care se aflau doi negustori, cari dau ziua bună preotului. Sf. Mihail, văzând aceasta, se întoarce cu faţa spre preot şi surâde. Preotul, fireşte, rămâne immărmurit când îl vede zâmbind.

Merse apoi la un cismar, unde un ţăran îşi tocmise încălţăminte, rugându-se de meşter mult ca să facă lucru bun şi trainic. Sf. Mihail iarăş surâse şi peotul iarăş se minună de aceasta.

Când să plece spre casă, văd, preotul şi sluga cea sfântă, pe un tânăr furând o oală dela un negustor sărac. Sf. Mihail râse şi preotul iarăş se minună.

Pe drum, aproape de sat, opriră căruţa. Vorbiră puţin, urmând apoi o scurtă tăcere.

— Mihaile, zise preotul, sunt aproape douăzeci de ani de când îmi serveşti. Nu te-am întrebat şi n'am stăruit ca să te fac să vorbeşti. Te văd bun şi meşter, dar nu ştiu cine eşti şi de unde eşti. Nu poţi să-mi spui, — este dreptul tău, — dar te ştiu om credincios, căci nu m'ai minţit niciodată. De aceea acum te rog să-mi răspunzi la o întrebare: N'ai râs niciodată cât ai stat la mine, şi astăzi în târg ai râs de trei ori... Fără îndoeală că îţi aduci aminte de oala furată; în urmă, când ai văzut hoţul, ai râs. Aşà este?

— Da, aşà este, răspunse Mihail nemişcat. Cum să nu râd de

asemenea slăbiciune? N'ai văzut, părinte, cum furase *pământul* pe pământ? Omul e o humă vie şi oala nu mai departe, o humă arsă!

Preotului i se părù înţelepţesc răspunsul vizitiului său. Increzut, şi cu plăcere îl întrebă iarăş:

— Dar în prăvălia cismarului de ce ai râs?

— Am râs şi acolo, fiindcă săteanul acela, voinic şi foarte mult încrezut în priceperea sa, cereà ghete trainice, cari să le poată purtà doi ani, fără să ştie că e la sfârşitul vieţii. El nu mai are de trăit nici două zile măcar. Peste o zi şi o noapte, el va fi mort.

— Apoi de unde ştii tu aceste lucruri? întrebă preotul mirat.

— Le ştiu foarte bine şi aşà va fi, răspunse Mihail aproape încruntat, stăpânit parcă de o vedere năsdravană care îi dădeà mai multă putere.

— Foarte bine; nimic nu mai am de zis. Dar fii bun şi mai ascultă: când intrarăm în târg, fără îndoeală ai putut vedeà o trăsură frumoasă, în care erau doi cunoscuţi ai mei. Ştiu că nu-i cunoşteai; deci ce te-a făcut să zâmbeşti acestor negustori bogaţi, când ei nici nu te-au zărit?

Chipul lui Mihail se făcù alb ca creta, zâmbi şi mai frumos, uşură glasul şi răspunse parcă sub părerea de rău a unei aduceri aminte, a unei fericiri pierdute. Vorbià ca un copil orfan, luminat de lumina unei priviri bune şi sfinte.

— Apoi, eu sunt Arhanghelul Mihail, pedepsit de Dumnezeu din cer, pentru neascultare. Când am vrut să ieau sufletul unei femei am şovăit. Femeia aveà doi prunci la sân, doi copii frumoşi şi fericiţi. Mi-a fost milă de ei şi de aceea am cruţat vieaţa mamei lor.

I-am lăsat sufletul şi am greşit, căci Dumnezeu mi-a luat strălucirea şi puterea şi m'a pogorît pe pământ ca om cum mă vezi. Am zâmbit când ţi-am văzut prietenii, căci ei sunt pruncii de cari mi-a fost milă odată. Şi mama lor e femeia cărei trebuià să-i ieau sufletul, după porunca lui Dumnezeu. Am cruţat-o şi ea încă trăeşte, pe când eu, pentru slăbiciune şi păcat, m'am pogorît pe pământ, ca să trăesc între oamenii de cari am avut atâta milă.

Preotul, înlemnit, se închină şi se rugă pentru iertarea păcatelor şi a greşealelor ce făptuise, poate, ca stăpân al îngerului.

Ingerul, de astă dată curat şi luminat la faţă, îl ridică de jos, îi dă binecuvântarea şi-i spuse iarăş măreţ:

— Pe pământ mi-am ispăşit păcatele. Dumnezeu mi-a dat stră-

lucirea şi puterea. Iea aminte: peste câtevà clipe voiu ridicà sufletul săteanului care şi-a poruncit ghete în târg.

Lumină se făcu în juru-i. Hainele de argint foşniră un moment. Ingerul mai zâmbi odată preotului şi se pierdù sus în lumină[1]».

Din credinţa că Sf. Arhanghel Mihail iea sufletele oamenilor în clipa răposării, a rămas zicala: «îl iea Sf. Arhanghel», care însemnează «moare», *se duce*[2].

Al doilea mănunchiu de povestiri are un caracter anecdotic, dar este în strânsă legătură cu credinţele pomenite până aici.

Un lemnar, ne spune o povestire, dobândind un copil, plecă în lume ca să-şi găsească un cumătru cum se cade. Pe drum se întâlnì cu un unchiaş foarte bătrân.

— Buna ziua!

— Mulţumesc dumitale, omule; da unde mergi dumneata?

— Merg să-mi caut un cumătru pentru copilul acesta.

— Ţi-l botez eu, dacă vrei, zise unchiaşul.

— Bine, răspunse omul;— ţi-l dau; dar cine eşti dumneata?

— Eu sunt *Dumnezeu*.

— Apoi dacă-i aşà, nu vreau; mie îmi trebue un cumătru cum se cade, şi dumneata n'ai semne, căci cum poate fi Dumnezeu un om drept, când pe unii îi ţine săraci, lipiţi pământului, iar pe alţii îi rabdă să se'mbuibeze cu toate bogăţiile de pe lume; pe unii îi ţine bolnavi-putrezi, iar pe alţii sănătoşi. Asta nu-i dreptate! Bună ziua, Doamne!

— Bună ziua, omule.

Se despărţiră deci, plecând unul într'o parte şi altul într'alta.

Merge cât mai merge omul şi se'ntâlneşte cu un tânăr, care nu erà alt cinevà decât Sf. Arhanghel, cu care intră numai decât în vorbă şi cu care se înţelese ca să se cumătrească.

— Dumitale îţi dau băietul ca să mi-l botezi, căci eşti om drept: *ieai sufletele tuturora*, şi bun şi rău, şi nu cauţi nici bogatului, nici săracului, nici frumosului, nici urîtului, nici celui mare, nici celui mic!

Astfel înţeleşi, botezul se făcù şi Arhanghelul i-a dat omului ca dar de *năşie*, darul de a se face *vraciu*, — *doftor* de oameni: să scoale oamenii dela moarte.

1. P. Danilescu, *In drumul păcatelor*, Craiova 1908, pag. 5-16.
2. Zanne, *Proverbele*, *VII*, pag. 173.

— Eu, cumetre, zise Arhanghelul Mihail, când zace omul, stau lângă dânsul, fără ca să mă poată vedeà cinevà. Dumitale îţi înlesnesc vederea celor nevăzute. Să strigi prin împărăţie că eşti meşter de sănătate, să te tocmeşti şi să intri la bolnav. Dacă mă vei vedeà la capul bolnavului, să ştii că *se duce*; dacă mă vei vedeà la picioarele lui, *se scoală*; în chipul acesta îi vei da bolnavului o buruiană, care de altfel «nu-i face nici cald, nici rece» şi treaba îţi va merge strună.

In chipul acesta, cumătrul Arhanghelului în scurtă vreme făcù o avere foarte mare.

Aşà odată a fost chemat chiar de împărat, ca să-i scape fata dela moarte. Vraciul vine şi vede pe Arhanghel la căpătâiul bolnavei. Atunci porunceşte să i se întoarcă patul în aşà chip, ca picioarele fetei să vină acolo unde i-a fost capul. Astfel Arhanghelul pâcâlit a rămas la picioarele bolnavei, care n'a întârziat să se însănătoşeze. Impăratul, fireşte, l-a răsplătit cu multe de toate.

Dar la ce ţi-i bună averea, dacă odată şi-o dată trebue să-ţi vină şi ţie ceasul de pe urmă! Trebuià şi lemnarul să moară ca toţi morţii: mai întâiu să se îmbolnăvească şi apoi să închidă ochii.

Astfel s'a şi întâmplat: lemnarul s'a îmbolnăvit; şi stând pe pat, a văzut la căpătâiul său pe Arhanghelul Mihail.

Ce să facă acum? Cu lacrămi în ochi îl rugă pe cumătru-său, să-l mai îngădue; Arhanghelul se rugă lui Dumnezeu, iar Dumnezeu îi mai prelungì vieaţa cu un an de zile.

Dar, dupăce trecù anul, alt bucluc: dorul de vieaţă e straşnic lucru! Deci, «când a fost să fie», cumătrul Arhanghelului se gândì să-şi înşele binefăcătorul. Şi ştiind că după toate poate alergà Arhanghelul, numai după cal nu se poate ţine, se îmbrăcă turceşte, încălecă pe un cal iute ca focul, şi când îl văzù pe Arhanghelul Mihail că-i intră în casă, o luă la sănătoasa şi începù să fugă de credeai că mănâncă pământul.

Sf. Arhanghel, văzând că lemnarul o'ntoarce pe altă foaie, îl lăsă să fugă, dar făcù să-i iasă înainte, după ce se îndepărtà îndeajuns, o *comoară*. Lemnarul, cum văzù comoara şi cum de felul său se făcuse foarte lacom de bani, se oprì şi descălecă. Lângă bani, simţì mai întâiu cum pământul începe să i se scufunde sub picioare, până când mai apoi se pomenì într'o groapă, din care nu mai putù să iasă.

Acolo îl găsì cumătrul său cel drept, Arhanghelul Mihail, şi-i

luă sufletul pentru totdeauna. Căci în lume toate sunt *amăsurate*[1].

Intâia variantă munteană sună, pe scurt, precum urmează:

Inainte de a fi sfânt, Arhanghelul Mihail erà om ca toţi oamenii şi muncitor de pământ. Se însurase şi îşi luase de nevastă pe una, Stăncuţa, o femeiuşcă afurisită şi rea, de sta să mănânce sufletul bietului Mihaiu.

Mihaiu a răbdat cât a răbdat, până ce l-a văzut Dumnezeu de sus, şi când, pentru suferinţele lui, l-a făcut sfânt şi i-a dat darul de a luà sufletele oamenilor.

Astfel lăsând pe Stăncuţa focului, plecă în toată lumea.

Pe drum se întâlneşte cu un om nevoiaş, căruia îi botează un copil, dându-i ca dar de cumetrie un şipuşor. Şi-i zise:

— Ţine sticluţa asta; şi când finul meu Ionică se va face mare, să meargă pe unde vor fi oameni bolnavi. De mă va vedeà stând la căpătâiuri, să ştie că nădejde de scăpare nu se mai află; de mă va vedeà stând la picioarele bolnavului, să-i dea din sticluţa asta trei picături, căci bolnavul se va face îndată sănătos. Cu chipul acesta, Ionică îşi va dobândì darurile cuvenite.

Ionică, la vremea lui, se făcù om în toată firea şi pornì să scoale oamenii dela moarte cu meşteşugurile lui. Umblà încoace, umblà încolo, strângeà averi peste averi, cu ajutorul darului Sfântului Arhanghel, până când îl chemà şi Craiu-împăratul locului, să-l scoată din mâna morţii, căci zăceà de nouă ani încheiaţi.

Pentru aceasta, împăratul îi făgăduise jumătate din împărăţie.

Ionică se învoì, intră în odaie, dar rămase încremenit când îl văzù pe Sfântul Arhanghel stând greceşte la capul împăratului.

Ce să facă vraciul atunci? Se plecă la urechea Sfântului şi-i spuse:

— Sfinte naşule, te caută Stăncuţa la poartă; e aici.

Arhanghelul, cum auzì vestea asta, lăsă şi pe împărat şi pe Ionică în plata Domnului şi se tot duse!

A doua variantă, de asemene munteană, s'aude prin jud. Muscel şi sună precum urmează:

---

1. Comunic de d-l I. V. Nistor, Praja-Tutova.—Variante transilvănene şi bucovine în L. Şăineanu, *Basme*, pag. 895—96, unde se reproduce după D. Stăncescu, *Basme*, povestirea de mai sus cu acelaş cuprins. In unele variante nu se pomeneşte numele Arhanghelului.

«Ci-că Sf. Arhanghel s'ar fi pus naş la copilul cel mic al unui om sărac, că ziceà omul:

— Pe Arhanghel vreau să-l prind cumătru, că el e drept: iea de-a rândul: şi pe bogat, şi pe sărac, şi pe împărăt, şi pe cioban.

— Fiindcă eşti afară din cale de sărac, zise Arhanghelul într'o zi cumătrului său,— am să-ţi dau un dar, să te pricopseşti!

— Ce?

— Să te fac doftor, să vindeci lumea.

— Cum o să mă fac eu doftor, când nu ştiu nici carte?

— Nu e nimic, zise Sfântul.—Ţine sticla asta şi mergi cu ea la bolnavi. La care bolnav m'ăi vedeà prin sticlă, la capul lui, să-i spui că moare. La care nu, să-i dai doctorìi, că se îndreptează.

Aşà a făcut omul. S'a făcut vestit şi a prăsit bănet şi avere de nu-i mai da de seamă.

La vreo trei ani după asta, într'o zi, omul nostru se duceà cu plocon la naşu-său *Aranghel*. Intr'o vale, văzând nişte lumânări, cari mai mari, cari mai mici, arzând îl cuprinse mare mirare. De-aceea întrebă pe naşu-său:

— Ce-i acolo, naşule?

— Ce să fie! *Zilele* oamenilor. Cu cât lumânarea e mai mare, cu atât vieaţa acelui om e mai lungă, iar lumânările cele scurte arată pe acei oameni, cărora li s'au cam scurtat zilele.

— Aşà? A cui e lumânarea aia mai lungă din toate, de colo, din mijloc?

A cui să fie? A copilui tău, finul pe care l-am botezat eu.

Dar muculeţul acela, care-i pe sfârşite, că de-abià se mai vede licărind?

— Acela e al tău, cumetre! Dă fuga de te primineşte, te grijeşte şi te spovedeşte, că pe la ziua jumătate, vin să-ţi ieau sufletul.

S'a rugat şi s'a tânguit mult cumătru-său, să-l mai îngădue şi să-i mai dea niţel zilişoare, dar n'a fost chip, că Sf. Arhanghel e ca *Turcul*: nu vrea să ştie de nimic. Şi i-a luat zilele!»[1]

Din Oltenia avem această frumoasă povestire:

«Un om a avut doisprezece copii; i-au murit unsprezece şi i-a mai rămas unul, şi şi-acela nebotezat. Aşà ăst om ce s'a gândit?

— Hai să plec pe drum şi pe cine-oiu întâlnì întâiu, pe-ala să-l puiu naş copilului ăsta.

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, pag. 88—9.

Cum el mergând cu băiatul de mână — că erà mare, — pe drum întâlneşte un om — *Sfeti Aranghel* — şi-i zice:

— Cine eşti tu?

— Eu? Eu sânt Sfeti Aranghel; da ce vrei?

— Vreau să botez copilul ăsta şi n'are cin' mi-l botezà, şi... şi dacă vrei, botează-mi-l tu...

— Ţi-l botez, bine...

Şi i l-a botezat.

După ce i l-a botezat, i-a spus lui finu-său:

— Tu ai să mai trăeşti, fine, numai optsprezece ani de-acum înainte...

— Păi de ce, naşule? *Tomnai* atunci să mor? In floare?

— Atunci, c'atunci ţi-e dat ţie să mori... Ascultă, dacă zici, iaca un bine: cei optsprezece ani, cum zici, sunt puţini; da o să-ţi fac o lună, un an, ca să vezi şi tu ce este vieaţa.

— Aşà?

— Aşà!... Da' stăi... O să te fac doftor ca să vindeci lumea... Vrei?...

— Vreau, naşule...

— Bine; aşà dară, când ăi ajunge în sate, să strigi: «Doftor bun, doftor bun!»; şi ţine minte: când m'ei vedeà pe mine la picioarele ăluia bolnav, — da tu vezi să fii tot la capu-i — să-i spui că se face sănătos; dacă nu, nu; şi să cei bani cât ăi vrea, că el n'are încotro; trebue; trebue să-ţi dea; iar dacă nu ţi-o da, să-i spui că n'are nici un leac. Aşà?...

Şi-aşà a şi făcut. Pe unde s'a dus, a vindecat pe cutare — a luat bani, — pân' s'a îmbogăţit de nu mai aveà ce să facă banilor.

Dar sfârşitul vieţii i se tot apropià... i se tot apropià!... Pân' i-a şi venit.

Atunci veni naşu-său — Sf. Aranghel — să-i iea sufletul. El — finul — nu, că să-l mai amâie, barem zece zile.

Sf. Aranghel i-a dat voie încă zece zile.

El — finu-său — ce s'a gândit să facă? S'a mânjit pe ochi cu scrum, apoi se duse în pădure de s'a băgat într'o scorbură de copac: s'a pitulit ca să nu-l mai găsească Sf. Aranghel. Da Sf. Aranghel — îl ştià el — îl lăsă să facă astfel. Aşà Sf. Aranghel se face că-l caută prin pădure. Il caută încolo, îl caută pe dincolo, nu e, nu e! Se face că strigă:

— Uuuu!... măi fine, măăă!... Vino că-ţi mai dau încă zece ani d'ei buni de trăit!...

Cum aude finu-său așà, ieși de acolo de unde erà băgat, cu ochii plini de scrum — că se gândise el, că dac'o da Sf. Aranghel peste el, n'o să-l cunoască.

— Da ce-o mai fi, fine?

— Bine, nașule!

— Da' nu mergem încoace?

— Ba să mergem.

Au luat-o înainte. Mergând ei așà, dau de-o fântână. Și cum le erà sete, bea Sf. Aranghel, și când să bea și finu-său, îi și luă sufletul Sf. Aranghel.

Mai merg ce mai merg înainte, și fiului i-a venit sete, și-mi *parme*[1] își uitase și o batistă la fântână,

— Nașule, iar îmi venì sete, și îmi parme uitai batista la fântână.

— Du-te de-ți bea apă, fine, și iea-ți și batista.

Când s'a întors acolo, la fântână, nici n'a putut să se apropie, că puțià, de ziceai Doamne!

Și-a luat-o iar fuga după Sf. Aranghel.

— Ei, ce făcuși, fine? Băuși?

— Nu băui, nașule, că nu mai putui să mă apropiu. Erà lângă fântână un stârv și puțià de ziceai Doamne!

— Păi, fine, stârvul erà chiar trupul tău[2]!»

A treia variantă, care se aude prin Oltenia, are acest cuprins:

«Un om sărac a avut opt copii și unul nebotezat. Deci nouă cu toți. Când a fost să-l boteze, n'a găsit naș — n'a vrut nimeni să-l boteze, c'a fost sarac... Așà el ce-a făcut? A plecat acel om sarac — că n'aveà nici sare'n *troacă* — cu copilul după el pe drum.

S'a dus cât s'a dus, și s'a întâlnit cu un om în cale.

— Bună cale, măi prietene!

---

1. Imi pare.

2. Spusă de d-l N. D. Gigea, din Bărca, jud. Dolj, și împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu. — *Ion Creangă* VI, p. 340, într'o povestire moldovenească se spune despre o femeie care moare. Dumnezeu o iea și-o trece peste *hoitul* ei, după care a dus-o prin Raiu unde i-a arătat vieața celor ce pe lumea noastră își caută de suflet. Și fiindcă femeia aceea nu fusese bună creștină, s'a rugat lui Dumnezeu ca s'o mai lase să trăească 7 ani, ca să-și îngrijească de suflet.

«Și după ce-a grăit Dumnezeu așà, femeia a ieșit din grădina aceea (a Raiului) și s'a petrecut iar peste *hoitul* ei. Și numai a deschis ochii văzându-se pusă în raclă.

— Mulţumim dumitale!

L-a întrebat omul cel singur, pe cel cu copil:

— Ce, unde te duci, măi prietene?

— Unde să mă duc! Nu vezi dumneata că eu am opt copii, — am avut naş la ei, da' cu copilul acesta nu pot gâsì.

Omul singur, de colo:

— Ce, nu mă pui pe mine naş?

— Cine eşti dumneata? întrebă el.

— Eu sunt *Sf. Pătru.*

— Nu te pun, răspunse el.

Şi s'au despărţit.

S'a dus omul sărac câtvà timp, s'a dus înainte, s'a dus, s'a dus... [până] s'a întâlnit cu alt om pe drum.

— Bună calea, măi prietene!

— Mulţămim dumitale!

— Unde te duci, măi prietene? întrebă drumeţul.

— O, Doamne, frate! Ce, unde mă duc! Nu vezi dumneata, că Dumnezeu nu ştiu cum face: am avut opt copii şi cu acesta nouă. Da la acesta nu am găsit naş. Sunt om sarac.

— Şi vei să pui naş? întrebă omul.

— Da, răspunse el.

— Nu mă pui pe mine?

— Cine eşti dumneata!

— Eu sunt *Dumnezeu.*

— Nu te pun!

— De ce nu mă pui pe mine?

— De ce? De ce: că nu vezi drept; unii prea bogaţi şi le dai prea mult, şi alţii prea saraci...

— Să ne întânim sănătoşi, i-a zis Dumnezeu, şi şi-a văzut de drum.

S'a dus iar câtva timp omul, cu copilul după el, [şi] s'a întâlnit cu un unchiaş.

— Bună calea, măi omule!

— Mulţumim dumitale.

— Unde te duci?

— Unde să mă duc: am opt copii şi cu acesta nouă. Nu găsesc naş să-l botez cu orice chip. E de doisprezece ani, [şi e] nebotezat!

Apoi zise unchiaşul:

— Nu mă faci pe mine naş?

— Cine eşti dumneta?

— Eu sunt *Arhanghelul.*

— Ba pe dumneta te pun, fiind că vrei drept. Eşti bun, *ieai de-a rândul,* — nu mai laşi când vii pe pământ.

Sf. Arhanghel boteză copilul.

— Naşule, n'am să-ţi dau nici un ban.

— Lasă, fine, zise Arhanghelul,— că viu eu la dumneta acasă.

A plecat fieştecare. S'a dus finul câtvà aşà, un rând de loc, şi-a găsit şase sfanţi. A strigat după Sf. Arhanghel:

— Naşule, naşule, găsii şase sfanţi; vino să ţi-i dau.

— Lasă fine, că viu eu la dumneta acasă.

— Dar când vii, naşule?

— Când va da Dumnezeu.

— Vii?

— Viu.

Aşà a trecut câtva timp şi s'a dus naşul la finu-său.

— Buna seara, fine.

— Mulţumim dumitale, naşule!

— Iaca am venit după vorba care am vorbit-o amândoi. Fine zise Sf. Arhanghel, — eu mă duc în cutare oraş; dumitale îţi dau o slujbă.

— Ce slujbă să-mi dai, naşule, că nu ştiu nici carte!

— Te învăţ eu ce să faci. Eu mă duc la un boier mare. Are un fecior, are parale multe; [pe fecior] îl îmbolnăvesc eu. Dumneta să treci pe acolo şi să zici: «Doftor bun, doftor bun»! O să iasă din casă boierul şi o să zică: «Măi, ce ştii tu?». Şi tu să răspunzi: «Mă pricep şi eu cevà lucru. Pe unde am descântat, toţi oamenii s'au sculat». Fine, dumneta să ieai sama: când voiu fi eu la cap, tu să zici că nu poţi să-l scoli; dar când voiu fi la picioare, să ceri un pahar cu apă, să ceri puţinică cenuşă şi-un paiu de mătură şi să descânţi acolo şi tu, — să mesteci paharul şi să-i dai să bea.

Aşà a şi făcut. El a intrat în casa boierului cu feciorul bolnav, dar nevăzând pe naşu-său, a mers la un colţ al casei şi-a strigat:

— Naşule!

Dar nu s'a ivit Arhanghelul.

S'a dus la alt colţ şi iar a strigat; Arhanghelul nu s'a ivit. La al treilea colţ când s'a dus, s'a ivit naşu-său la picioarele bolnavului. Zice:

— Acum, daţi-mi un pahar cu apă, să descânt şi eu cum m'oiu pricepe.

A descântat şi a dat bolnavului de băut. Arhanghelul, ca un puternic, i-a dat bolnavului sănătate.

L-a întrebat tatăl bolnavului pe fiu-său :

— Cum îţi e, măi băiete ?

— Mi-e mai bine acù, tată !

Tatăl bolnavului a zis doftorului:

— Dumneta să stai trei zile aici.

— Stau.

A şezut trei zile acolo. La trei zile s'a sculat bolnavul în picioare, — s'a făcut sănătos.

Zice tatăl bolnavului :

— Măi prietene! Ce ceri dumneta ?

— Ce mi-ăţi da dumnevoastră.

— Vino încoa la banii aceştia; iea-ţi bani câţi vreai.

— Nu pot să ieau bani dela dumneta. Să-mi dai cât vreai cu mâna dumnetale.

Stăpânul i-a dat o traistă de bani. Zice vizitiului boieresc :

— Mă, pune caii cutare la trăsură şi să duci omul acesta la locul lui. Tu să te duci la omul acesta, un an de zile servitor, cu cai şi cu trăsură.

Arhanghelul Mihail, naşul lui, ce a făcut ?

— Fine, să lăsăm banii aici, în drumul acesta, grămadă, şi haide într'un loc cu mine îndărăt, să-ţi mai dau câţivà bani.

[După ce mai merg, zice Sf. Arhanghel :]

— Măi fine !

— Ce ?

— Vezi tu casa aceea mare ? Eu mă duc acolo. Tu să vii şi să zici «Doftor bun», că boierul acesta are bani cât păr pe el. El are o fetiţă. Şi-o îmbolnăvesc eu, o fac *butuhan*.

El s'a dus, — Arhanghelul, — la fată, şi a luat fata. Finul său trecând pe lângă casă, pe acolo a strigat :

— Doftor bun, doftor bun !

Acel boier, tatăl fetiţei, s'a brodit afară, în prispă.

— Măi prietene, măi; ce fel de doftor eşti tu, măi ?

— Descânt şi eu, domnule, din ce mă pricep.

— Ia vino încoace la mine, că am o fată bolnavă.

— Vin, de ce să nu vin; pentru aceea am plecat eu.

Când a intrat în casă la boieri, sumă de doftori; nu s'a priceput nici unul ce are fata. El, îndată ce a mers, a cerut un pahar cu apă.

— Daţi-mi şi un fir de mătură încoace şi niţică cenuşă.

Indată ce el a început să descânte, doftorii au plecat toţi. A rămas numai unul din ei, ca să vadă ce să fie? O să fie cevà?

A şezut doftorul. Şi descântând cel nou venit, a dat fetiţei apă să bea din pahar. Indată ce a băut apa din pahar, *s'a învârtejit* fata. A venit tatăl fetiţei şi a întrebat:

— Cum îţi e?

— Ce, îmi e mai bine acum.

N'a trecut mult, şi fata s'a sculat *în capul oaselor.*

— Domnilor doftori, a zis ea, către cel ce rămăsese acolo, nimic nu ştiţi dumnevoastră... N'aţi cunoscut nimic... Iacătă că dumnelui descântă şi îmi e bine.

Tatăl fetiţii o întreabă:

— Ţi-e bine?

— Mi-e bine.

— Să stai trei zile aici, măi prietene.

— Stau.

După trei zile, vine tatăl fetei; zise:

— Ce ceri dumneta, măi prietene?

— Ce să cer eu! Dumneta ce m'ei da. Eu nu cer nimic; fac o pomană.

— Nu se poate. Eu am bani. Ce ceri, îţi dau, zise boierul.

— Nu cer nimic. Ce-mi dai dumneta.

I-a pus o traistă de bani.

Omul a zis:

— Nu pot s'o duc...

Arhanghelul i-a spus:

— Iea-o, c'o duc eu.

— O ieau; m'oiu puteà duce cu ea până acasă, zise omul în urmă.

A ieşit din casa boierului cu naşu-său, cu Arhanghelul care i-a zis.

— Fine, haide acasă!

Când a ajuns acasă, i-a spus:

— Fine, îţi dau odihnă trei ani de zile. Să faci la toţi copiii

case, să le cumperi boi, cai, pluguri, ce le trebue lor, că banî ai. La trei ani, să ştii că te ieau şi pe dumneta.

— Ba, naşule, nu!

Când a fost la trei ani să vină să-l iea, a întrebat Arhanghelul:

— Ei, fine! Eşti gata?

— Mai lasă-mă anul acesta.

— Bine, fine, te las; dela anul viitor te ieau, să mă aştepţi.

El a ţinut minte când are să vie arhanghelul, naşu-său, să-l iea şi a zis:

— Fă, nevastă! Fă-mi o turtă de pâne.

— Da unde te ducì, măi omule?

— Mă duc în pădure.

Se împlinise [vremea] şi pleacă, să nu-l găsească naşu-său acasă!» [1].

In sfârşit a patra variantă, frumos scrisă, se aude prin Moldova sub numele de *Nevasta morţii*, în umătoarea cuprindere:

«Ci-că odată *Arhanghelului Mihail*, *purtătorul de moarte*, i-a venit şi lui poftă, — dă, ca tot omul, — să se scoboare pe pământ şi să se gospodărească.

Da Dumnezeu cel bătrân i-a zis lui:

— Măi Mihaile, bagă-ţi minţile în cap şi şezi la locul tău, că cei ce-s în lumea de jos nu ştiu cum să fugă de acolo; şi tu vrei să te bagi în prăpastie?

— Ba că nu vrau, ba că voesc să văd lumea mai de-aproape, ba că *cârc*, ba că *mârc*, Arhanghelul se tot codià pe lângă Dumnezeu, până ce l-a făcut să-i fie lehamete de atâta buimăceală, şi i-a zis Dumnezeu:

— Da du-te, omule, şi mă lasă în pace! Da să ştii dela mine: la bun capăt n'ai s'o scoţi.

Dacă-i dete voie Dumnezeu, Arhanghelul se coborî într'o clipă pe pământ. Şi nu trecù nici trei zile la mijloc, şi-şi şi alese o femeiuşcă, *coz* de frumoasă. S'a dus cu ea la popa, s'a însurat, şi-a făcut o nuntă mare-mare, de se auziau cobzarii tocmai la al optulea sat depărtare.

Aşà, după ce s'a însurat el, nu apucă să trăească, dragă-Doamne, nici o lună cum ţi-i omul, şi şi-a şi început a se *tărăgăì* de chica dracului.

1. Scrisă de d-l Şt. St. Tuţescu, com. Catanele, jud. Dolj.

Muierea ca toate muierile, hărţăgoasă; sfântul cu mofturile lui: azi *hâr*, mâine *haţ*, — în toate zilele trebuià să sară starostele şi cu megieşii să-i despartă, că nu mai erà chip: îşi scoteau ochii de vii.

Mai azi mai cu bine, mai poimâni cu *ştropseala* [1], o duseră ei *câne-câneşte* vreo patru-cinci ani, — că într'o zi chiar i-a scos un ochiu sfântului nevasta lui. Şi de atunci e *Moartea* chioară şi nu vede bine pe cine să iea. Dacă văzù aşà că nu-i chip, se duse sfântul la decasterie şi cerù să se despărţească. Vlădica însă l-a trântit la butuc trei zile şi trei nopţi, numai pe apuşoară şi pe o mână de hrişcă...

Da a dat Dumnezeu şi s'a milostivit Vlădica, şi i-a dat drumul, şi l-a despărţit de talpa iadului.

Acù, după multă vreme şi după multe metanii şi post, Dumnezeu l-a primit iar în cer pe *Arhanghel* şi l-a pus iar în slujba lui. Da' precum lui îi erà dor în lume numai de fecioru-său, care erà acù băiet de vreo optsprezece ani, Dumnezeu i-a îngăduit ca să se arăte la faţă câte odată feciorului său, sub chip omenesc, — dar la nimeni altul.

Aşà odată Arhanghelul se duse la capul unei fetişoare ca de cinsprezece anişori, ca să-i ieie sufletul. Cum s'a întâmplat că tocmai fetişoara aceea erà ibovnică băiatului *Morţii* [2].

Băiatul stăteà la picioarele bolnavei şi suspinà adânc, când deodată vede ivindu-se tatăl său, care se gătià să ieie sufletul fetei.

— Vai de mine, dar ce vrei să faci, tată? strigă deodată el cât ce putù.

— Ce să fac! ian să ieau sufletul fetei *ieştia*, să-l duc în cer!

— Da nu se poate, tată, că-i drăguţa mea, că ţiu la ea ca la ochii din cap...

— Ce să-ţi fac, puiule, dacă slujba mea cere aşà!

— Da te rog, tată, da nu te îndurà!

Da chiu, da vai, degeaba şi pace! Moartea nu se îndură cu nici un chip!

— Trebue să ieau sufletul cu orice preţ, să-l duc lui Dumnezeu, şi pace!

---

1. Poate că *stropşeală*, fig.: bătaie cruntă, dela *a stropşì*.

1. Confuzia dintre *Arhanghel Mihail* şi *Moarte* explică şi aici chipul de pe pag. 78, unde se vede lângă mort, la olaltă cu Ingerul şi Dracul, şi *Moartea* cu coasa pe umăr.

— Dacă-i așà, tătuță, dacă nu vrei să asculți rugăciunile mele, tătuță, să știi că mă duc să chem pe mama, să vie și ea să te roage...

Când auzì sfântul de mă-sa, odată i se încrețì carnea de pe oase, i se sburlì părul *măciucă*, își deschise aripele, și — să te duci *duluță*! Cât te-ai șterge la nas, se făcù nevăzut.

Iar fata rămase vie, nevătămată. Și s'a măritat cu băiatul și a făcut o nuntă cu masă ...»[1]

Prin jud. Covurluiu,—în legătură cu cele de mai sus,—se spune că odată oamenii știau când trebuiau să moară și de aceea, în preajma sfârșitului lor, nu mai munciau nimic.

Văzând aceasta, *Sfinții Arhanghel Mihail și Gavril* au căutat o femeie vădană și au învățat-o o vrajă ca oamenii să muncească până vor murì. Vraja o făceà văduva, descântând într'o sticlă.

In vremea aceea, iată că într'un sat tocmai stăteà un om întins pe pat, așteptându-și moartea, pe când alți oameni îl păziau. Văduva cea învațată venì la această casă cu sticla ei și zise oameniloa ce erau strânși acolo ca pentru priveghiu:

— Lasați-mă, oameni buni, să intru eu singură la mort, iar dumneavoastră să rămâneți afară.

Oamenii o ascultară, și femeia rămânând singură lângă mort, începù să descânte în sticluță:

Pasere cudalbă sburară,
Trei picături de sânge picară
Și leac să se scoale Român în picioare
Și să ceară demâncare.

Vrăjitoarea a chemat apoi pe oameni să între în casă și oamenii s'au foarte minunat când au auzit că omul pe care ei îl așteptau să-și dea sfârșitul, le cerù demâncare.

Și de atunci, mulțămită sfinților Arhangheli cari ieau zilele omului, nu la soroc știut de om, ci atunci când vrea Dumnezeu, a rămas pe lume obiceiul *descântecelor* pentru tămăduirea *boalelor* și

1. N. A. Bogdan, *Povestiri și anecdote din popor*, Iași, ed. II, pag. 118—20.—O variantă a acestei legende în D. Furtună, *Firicele de iarbă*, București, f. a. (1912), p. 70 și urm. In loc de Arhanghelul Mihail este vorba însă de *Sf. Petre*.—O altă variantă în *Columna lui Traian*, 1882, p. 522 și urm.—Vezi și *Ion Creangă*, VI, p. 290—3: *Cumătrul Arhanghelul Mihail.*

lucrul sfânt ca omul să muncească până la moarte, neştiind când îi este scris să se săvârşească din vieaţă [1].

Sfinţilor Arhangheli, când trebue să iea sufletele oamenilor, li-i milă, şi plâng când fac aceasta. De aceea, ziua lor se cade ca fiecare creştin s'o petreacă în post şi în smerenie [2]. Mai mult chiar: prin Bucovina se crede că atunci când este trimisă *Moartea* la om, Arhanghelul îi zice :

—Să-l mai lăsăm un ceas, două; şi numai după aceasta îi taie capul[3].

In afară de aceste povestiri şi credinţe ale poporului român despre Arhanghelul Mihail, care, sub numele de *Arhanghel*, întruchipează adesea şi pe *Sf. Gavril*, se mai pomenesc şi următoarele :

Prin Bucovina se zice că Sf. Mihail este cel mai puternic dintre sfinţi, deoarece lui i-a dat Dumnezeu să poarte luna şi soarele. «El face *vara*, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mare, şi lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică (!),—precum şi *iarna*, dând drumul lunii mai pe sus şi soarelui mai pe jos, de e ziua mică şi noaptea mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii cât şi cei morţi. Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara şi el dă vietăţile în mâna lui *Sf. Neculai*, de le poartă şi le hrăneşte până la *Iordan;* şi atunci când se sfinţeşte cu aghiasmă şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie, — merg iarăş la mâna Arhanghelului» [4].

Prin alte părţi, tot din Bucovina, se spune că Sf. Mihail ţine în frâu pe *Mamarca*, nevasta lui Scaraoschi, stăpâna iadului şi mama dracilor. El îi arată cât să răsucească la cheie, ca să nu fie *gerul* prea cumplit [5]. Tot Sf. Mihail taie cu sabia şi pânza nourilor de grindină sau *piatră*, cari *bat* apoi câmpurile cu sămănături [6].

După o credinţă ce o întâlnim prin jud. Brăila, Sf. Mihail ţine *cheile raiului*. [7].

La judecata de apoi, Arhanghelul Mihail împreună cu Gavril

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru*, I, pag. 328—9.
2. Cred. Rom. din com. Vânători, jud. Neamţ, comunic. de d-l Al. Moisei.
3. Voronca, *op. cit.*, p. 622.
4. *Ibidem*, p. 621.
5. *Ibidem.*
6. Cred. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina, comunic de d-l P. Cârstean.
7. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1625.

vor *bucinà* din *bucine*, ca să se trezească şi să se întrupeze toţi morţii, pentru ca să se înfăţişeze la înfricoşatul judeţ al lui Dumnezeu. Acele bucine şi le vor alcătuì din *unghiile* oamenilor morţi, cari se taie înainte de îngropare, punându-li-se în sân [1].

In sfârşit, prin Bucovinea se mai spune că după cum nici *Sf. Ilie*, «n'a luat canun», adică n'a suferit moarte de mucenic, tot astfel şi Sf. Mihail se află în cer cu trupul viu. Prin urmare, înainte de a face Dumnezeu judecata de apoi, Sf. Arhanghel va trebuì să scoboare pe pământ, după ce va trâmbiţà judecata. Aici *Diavolul* îl va luà, îl va pune într'o piele de *dihor* şi acolo îl *va muncì*. Acea piele are *răsături* şi prin ele va picurà sângele Arhanghelului Mihail pe pământ. Din acest sânge pământul va arde de şapte stânjini, curăţindu-se de toate blăstămăţiile, păcatele şi nelegiuirile câte sunt şi câte s'au săvârşit pe lume [2].

Afară de acestea însă, trebue să pomenim cevà şi despre rostul pe care îl are Sf. Mihail, după literatura populară scrisă, care a fost până dăunăzi şi este chiar şi astăzi pe alocuri foarte cetită, şi care, prin urmare, a avut şi are o influenţă covârşitoare în formarea şi răspândirea legendelor şi credinţelor populare.

Arhanghelul Mihail îşi are însemnatul său rost hagiografic, credem, numai mulţumită celor două cărţi populare: *Călătoria Maicii Domnului la Iad* şi *Minuniile Sfântului Sisoe* sau *Avestiţa, aripa satanei*.

Amândouă aceste cărţi sunt în parte studiate de Haşdeu în *Cuvente den bătrâni* [3]; prin urmare aici mă voiu mărginì să dau numai următoarele texte-variante cari lipsesc acolo.

Intâiul text alcătueşte sfârşitul unui manuscript moldovenesc, datat cel mai târziu la 1838. El este numai o fărâmă din *Călătoria Maicii Domnului la Iad*.

«Cine sunt aceştia ci să muncesc până la brău? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt părinţii cari au blestemat pe ficiori şi n'au căzut la ertăciune până ce au fost pe lume cu zile părinţii lor; drept să muncesc şi să vor muncì în veci. Şi iar întrebă Precista: Dar cei ci să muncesc până în piept în focul nestins? Arhanghelul Mihail zise: Carii pre naşii săi nu i-au cinstit, i-au blestemat şi i-au urît, i-au bătut şi curvie au făcut şi pentru aceia ard în focul nestins. Şi

1. Marian, *Immormântarea*, p. 52.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 1293.
3. Vol. II, pag. 310-66. — Vezi şi Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 362-6.

zise Precista: Dar cei ce sînt până la grumazi cine sînt? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt care mănâncă carne de om, mănâncă munca saracilor şi sudoarea altor oameni şi părăşte pe alt om fără de vină şi nu va fi vinonat şi va luà bucatele lui prădându-l, pentru păra care au făcut; pentru aceia mănâncă carne de om şi arde sufletul lui în para focului care n'are sfirşit. Prea cinst[i]ta zisă: Dar cei ce sînt până la creştet în viermii neadormiţi? Arhanghelul Mihail zisă: aceştia sunt care au jurat pe cruce nedrept, împreună cu îngerii, încă cu frică să închinau înaintea crucei şi de frică s'au jurat; pentru aceea se muncesc aşà. Intru alt loc iar văzù Precista oameni spânzuraţi de picioare şi viermii îi mâncà pre dânşii; şi întrebă cine sînt aceştia şi ce le iaste greşeala lor. Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt cari au luat camătă pe banii lor. Şi iar văzù Precista muieri multe spânzurate şi ieşind şărpi din gurile lor şi le mâncà pre dânsele: şi întrebă Precista cine sunt aceştiia şi ce le iaste greşala lor. Arhanghelul Mihail zisă: Aceştiia sînt cari au ascultat pe la ferestile oamenilor şi au purtat minciuni şi vorbe dela unul la altul, de i-au învrăjbit. Pentru aceia să muncesc aşà. Lăcrămă Precista zicând: Mai bine să nu să fi născut om pe lume. Arhanghelul Mihail zise: Ce-ţi pare rău, Doamna me, că n'am văzut munca cea mare până acum. Şi zisă Precista către Mihail: Să mergem să vedem unde să muncesc creştinii. Şi mearse până la munca de jos şi văzù Precesta norod mult în munca de foc; şi suspină Precista zicând: Cine sînt aceştia şi ce sînt păcatele acestora? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt care nu se scoală Duminica dimineaţa să se ducă la biserică. Acelora li se cade să să muncească aşà în veci. Iar zisă Precista: Dar care va fi bolnav şi nu va puteà merge la biserică, ce va face? Arhanghelul zise: Şi casa de se va aprinde pe dânsul şi nu va puteà să iasă afară, acela va fi ertat, căci D[u]mnezeu au dat şase zile întru o săptămână să lucreze omul, iar a şaptea zi au dat-o D[u]mnezeu să nu lucreze, ci să se roage lui D[u]mnezeu cel milostiv, căci în şase zile a făcut D[u]mnezeu cerul şi pământul iar în a şaptea zi s'au odihnit. Iară ei Duminica dimineaţa şi întru alte sărbători dorm şi nu se scoală la biserică. Drept aceia ard în focul nestins. Şi iar văzù Precista într'un loc scaune de foc şi şedeà pe ele barbaţi mulţi şi muieri multe şi întrebă cine sînt aceştiia şi care sînt greşealele lor? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sânt cari n'au cinstit pe preoţi şi nu s'au sculat înaintea lor viind dela biserică, când au slujit sf[â]nta leturghie, şi nu s'au sculat înaintea lor; atunci arde pământul de şapte coţi sub

dănsul; aceştia şed pe scaune de foc. Şi iară văzù Precista un copac de fier cu crăngile fără număr şi într'acele crăngi erau mueri şi bărbaţi mulţi spănzuraţi şi copaciul erà sădit în mijlocul iadului; şi întrebă Precista: cine sînt aceştia? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt carii au jurat strămb, cari au hulit, cari au făcut vrajbă şi au părăt pe alţii şi fac vrajbă între fraţi şi care nu ascultă învăţătura lui D[u]mnezeu, nici pe preoţi, nici pe dascali, cari spun [=vorbesc] în biserică, numai fac ci le iaste voia lor. Aceia să muncesc aşà. Iar văzu Precista un om spănzurat, şi-i curge săngele din gura lui şi limba lui erà legată de nu puté să suspine măcar; şi dacă văzù Precista [1], zisă: D[oa]mne, miluiaşte-mă! Şi veniră îngerii de-i deslegară limba lui şi întrebă Precista: cine este acesta şi ce este greşeala lui? Arhanghelul Mihail zisă: Acesta ce-a fost ispravnic bisericii. Şi au zis: Cine este slujitor bisericii din biserică să mănănce. Şi zise Precista: Cum ai crezut. Şi iar să legară limba lui. Şi ziseră Arhanghelul Mihail: vremea îţi este D[oa]mna me să mergem să vedem unde să muncesc preoţii care nu sînt vrednici a fi preoţi. Şi văzù Precesta în focul nestăns. Şi eşà foc din crestetul lor. Şi zisă Precista: Cine sînt aceştia şi ce le iaste greşala lor? Aceştia sînt cari slujesc scaunului D[o]mnului nostru Is. Hs. şi făcănd sf[ă]nta leturghie fără de frică şi poartă trupul lui Hs. fără de frică şi căzù sfărămături din sf[ă]ntul trup şi atunci arde pămăntul înprejurul lui. Pentru aceasta să se sparie toată mintea, să auză şi îngerii şi să să spăimănteze şi să să înfricoşeze, pămăntul să se cutremure. Pentru aceasta să muncesc. Şi văzù Precistă într'un loc un om unde-l mâncà pe el un smău. Şi zice: Cine este acesta? Acesta este care nu ceteşte scripturile şi nu le face pre cumui [=cum e] învăţătura lui D[u]mnezeu şi cum grăeşte sf[ă]nta evanghelie. Drept aceia să munceasc aşà. Şi iar zisă Precista către Arhanghelul Mihail: Să mergem să vedem unde să muncescu sf[i]nţii pre pământ şi nu să poate intrà alt chip ca să-şi măntuiască sufletul de păcate. Şi merse Precista întru alt loc să vadă călugări şi călugăriţe zăcănd în smoală şi în foc nestăns şi în vermii cei neadormiţi şi întru întunericul cel nesfărşit; şi-i mâncà fără de repaos. Şi întrebă Precista: Cine sînt aceştia şi ce le iaste vina lor? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt călugării şi călugăriţele cari s'au dat în curvie şi au făcut farmece şi vrajbe şi să părăsc unul pre altul şi să poartă

1. Cuvântul *Precista* e scris în locul cuvintelor şterse: *Pre cinst[ita]*.

pe voia trupului lor şi nu cată ca să-şi măntuiască sufletul de păcate, numai să călugăreşte ca să să odihnească şi să să poarte măndru şi neted; pentru aceea să muncesc aşà. Şi'ntru alt loc iar văzù Precista muieri multe spănzurate şi pară de foc ieşià din gurile lor. Şi întrebă Precista şi pentru aceştia cine sânt? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt preotesele preoţilor, că dacă le moare preotul, ele să mărită după alt bărbat; pentru aceea să muncesc aşà. Deci mearse Precista şi văzù o boltă fierbine ca marea turburată unde zăcè mulţime multă de oameni şi de muieri păcătoase. Intrebă Precista: Cine sînt aceştia? Arhanghelul Mihail zice: Aceştia sînt curvari, mincinoşi, nemilostivi, hulitori, iubitori de bani şi măreţi, cari iubesc să să închine lor oamenii şi le pare că lumea nu are sfărşit şi să va duce, nici ascultă pe mişei, că de să jăluesc la ei, numai caută făţării şi îngroapă săraci şi-i înpresoară şi le iau bucăţile neputincioşilor şi le pare că lumea sfărsit nu are; iar dacă moare, această muncă îi este dobăndă. Şi zisă Precista: Vai de păcătoşii curvari, nemilostivi, mai bine să nu să fi născut în lume. Şi iar zise Precista: Mai este muncă fără de aceasta? Arhanghelul Mihail zise: Şi încă n'ai văzut pănă acum unde să muncesc păcătoşii adecă Jidovii cari au muncit pe D[o]mnul Is. Hs. Precistă zisă: Să mergem să vedem şi această muncă mare. Şi să dusă şi văzù în smoală şezănd cu mare putoare şi turburare, mergănd în focul nestăns şi în vermii neadormiţi; îi ard pre dânşii de limbele lor. Şi după ce mearsă Precista acolo, nu să potolì mâncărimea lor; ca ceară pre dănşii cumplit pedepsindu-să, vărăndu-i şi scoţându-i din foc. Deci văzù Precista şi lăcrămă zicănd: cine sînt aceştiia şi ce le iaste păcatele lor? Arhanghelul Mihail zisă. Aceştia sânt Jidovii cari n'au crezut nici s'au botezat, ci au răstignit pe D[o]mnul nostru Is. Hs. şi alte limbi cari n'au crezut nici s'au botezat în sf[ă]nta cruce şi cari s'au lepădat de D[o]mnul nostru Is. Hs. Şi zisă Precista: Vai de păcătoşii în munca nestănsă şi iar să vor muncì căci iadul n'are sfârşit. Deci văzù Precista şi întru alt loc o boltă de foc şi într'ănsa zăceà mulţime multă de oameni. Unii să vedeà şi alţii să auzià. Şi întrebă Precista şi pentru aceştia. Iar Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia au ucis oameni la drum; aceea ard în focul nestăns, unde este plăngere, scrăşnirea dinţilor în veci.

Au stătut Precesta şi cu Arhanghelul Mihail şi cu toţi îngerii şi au înălţat molitvele lor la ceriu înaintea Tatălui şi a Fiului şi a sf[â]ntului Duh, şi au zis Precesta: D[o]amne miluiaşte păcătoşii că

am văzut toate muncile unde să muncesc ei. Ci mă rog să nu să mai muncească că au greşit ţie numai să le arață (*sic*) mila ce mare a sf[i]nţiei tale. Şi să auză glas din ceriu zicând aşà: Cum voiu miluì că ei n'au miluit pre fraţii mei, adecă pe cine au păzit poruncile meale, nici n'au cinstit învăţătura mea şi n'au ascultat scripturile mele nici sf[ă]nta evanghelie. Acolo, ş'au agonisit ca să locuească ei. Şi iar se rugă Precista zicând: Miluieşte-i, Doamne, pentru rugăciunile maicei tale şi pentru ruga sf[ă]ntului Ioann (*sic*) Botezătoriul şi pentru ruga Apostolilor tăi, şi pentru ruga lui Moisi Proorocul şi pentru ruga îngerilor tăi *şi pentru* [1] ruga mucenicilor tăi, cari ş'au vărsat săngele pentru numele tău. Şi venì glas din ceriu, zicând aşà: Pentru ruga maicii meale şi pentru ruga celor ce au făcut voia me, dau răpaos din ziua de Paşti până în ziua de Voscresenie. Şi zisă Precista: Auziţ[i], slăviţ[i] numele D[o]mnului milostivului, că au ascultat ruga maicii sale. Şi iar venì glas din ceriu zicând: Luaţi pe mama me şi o duceţi în ceriu. Şi luo îngerii pe Precista şi o dusă în raiu. Şi văzù răpaos mare şi bucurie şi lăudă Precista pe D[o]mnul milostivul. Şi întrebă pe Arhanghelul Mihail zicând: Cine sînt aceştia ce se bucură cu atâta bucurie şi cu atâtea bunătăţi? Arhanghelul Mihail zisă: Acestora le-au fost urîte vrăjbile toate şi poftele trupeşti şi toate câte au fost nedrepte le-au urît. Drept aceia să bucură şi să veselesc aşà. Amin $\frac{\text{Is Hs}}{\text{Ni Ka}}$».

Al doilea text este o variantă a *Avestiţei*, scoasă dintr'un manuscript oltean din 1809. Intr'însa se vede cum *Arhanghelul Mihail* opreşte pe Avestiţa de a supără lumea, omorînd copiii. Cuprinsul acestui text este următorul:

«In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin.

Eu robul lui Dumnezeu *Sf. Sisoe*, pogorîndu-mă din muntele Elionului, văzui pe Avestiţa, aripa Satanei a căruia părul capului îi eră până la călcăie şi cù ochii roşii de foc, şi cu mâinile schimonosite, şi de *her*, şi căutătura sălbatecă, şi cu trupul schimonosit, şi erà forte *strajnică* şi grozavă. Şi trecând mai pe urmă, auzii de către dânsa şi văzui unde o întâmpină *Arhanghelul Mihail voivodul îngeresc* şi îi zise:

— Stăi, Satano, duh necurat, cu frica lui Dumnezeu.

Şi ea îndată stătù şi groaznic se uită asupra îngerului. Şi îi zise Arhanghelul Mihail:

1. Cuvintele acestea sunt repetate încă odată.

— Ţie îţi zic, satano, duh necurat, de unde vii şi unde mergi şi cum îţi este numele tău?

Iară ea căută îndărăt şi groaznic se uită asupra îngerului şi îi zise:

— Eu sunt Avestiţa, aripa Satanii, duh necurat şi viu acum din fundul iadului, fiindcă am auzit propovăduind bune vestiri *Arhanghelul Gavril* prin toate cetăţile de o prea curată fecioară Maria, fata lui Ioachim şi Anii, precum că dintr'acea fecioară va să nască Isus Hristos Nazarineanul, împăratul ceresc şi pământesc; şi merg cu ale mele mai mari meşteşuguri văzute şi nevăzute.

Iar Mihail Arhanghelul o apucă de părul capului şi-i înfipse paloşul în coastele ei, şi o bătù foarte straşnic, cu usturime de foc, şi o întrebă îngerul:

— Tu, duh necurat, cum şi în ce chip te faci tu şi intri în casele oamenilor şi le omori copiii?

Şi ea zise:

— Când sunt în somn, cu ale mele mari meşteşuguri văzute şi nevăzute.

Iară îngerul se *străjnicì*. Iară ea pe multă durere şi usturime strigă cu glas mare ca s'o mai înceteze din bataie şi i le va spune toate pe rând. Iar îngerul pe loc a încetat-o din bătaie, iară ea începù a i le descoperì toate şi a le spune pe rându.

— Eu mă fac ogar şi pisică eu mă fac; eu mă fac umbră şi lăcustă; eu mă fac păianjan şi muscă şi toate nălucirile văzute şi nevăzute eu mă fac. Şi aşà intru prin casele oamenilor de le smintesc maicile lor când sunt îngreuiate şi le iau şi faţa lor când sunt în somn. Şi mai curând mă apropiu de fata care este îngreuiată şi de ruşinea lumii îşi frământă trupul său, de-şi omoară copilul său într'însa, *i* [1] de *vezevenghe* [2], i de *fermecătoare*, i de care caută cu *ceară*, sau de care dă cu *bobii*, şi de care caută cu *sita* sau cu *peria* şi de care nu ţine cu bărbatul său. Şi am *nouăsprezece* nume: 1. *Avestiţa*, 2. *Nădarca*, 3. *Salomia*, 4. *Nacara*, 5. *Avezuha*, 6. *Nadaria*, 7. *Salmona*, 8. *Paha*, 9. *Puha*, 10. *Grapa*, 11. *Zliha*, 12. *Nervuza*, 13. *Hamba*, 14. *Glipina*, 15. *Humba*, 16. *Gara*, 17. *Glapeca*, 18. *Tisavia*, 19. *Pliaştia*. Şi supuindu-mă cu mare străjnicie, tu sfinte Arhanghele Mihaile, voivodule, iată că-ţi arătai toată puterea

1. Şi.
2. De bună seamă că *pezevenche, codoşă*.

ţie, îmbolditorule, care mă munceşti cu mari şi strajnice munci şi-ţi dau acest zapis al meu, la mâna prea puternicii tale, sfinte îngere, ca oriunde s'ar aflà acest zapis al meu, la orice casă, eu la acea casă eu nu mă pociu apropià de şapte *mile* de loc şi nici o treabă să nu am la acea casă.

Şi-i zise Arhanghelul Mihail:

— Iată că-ţi poruncesc întru numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh şi întru numele prea curatei fecioarei Mariei, care a născut pe Domnul nostru Isus Hristos. Nici de zidirea mânilor lui Dumnezeu robilor aceştia: Nicolaie [1], nici de robul lui Dumnezeu Ştefan, nici de Stana, nici de tot neamul lor, nici de meşteşugul lor, nici de dobitoacele lor, nici de agoniseala lor, nici de toate ce se vor numì ale lor, nici de casa lor, nici de copiii lor, până în vecii vecilor, Amin» [2].

III. **Arhanghelul Gavril.**

Arhanghelul Gavril, Gavriil, Gavrilă, numit şi *Gavril Blagovecinicul* [3], care, împreună cu Sf. Mihail, conduce ceata îngerilor, după cum am văzut [4], rămâne umbrit în credinţele poporului nostru, întocmai ca şi Sf. Ap. Pavel, faţă de Sf. Petru.

Pe alocuri se crede că Sf. Gavril ţine *Ciuma* de păr [5], întocmai ca şi *Sf. Haralambie,* că tună alături pe *Sf. Ilie,* şi *Sf. Mihail,*

1. Acest nume şi cele următoare aparţin unei gospodării care şi-a scris această povestire, sub numele şi de «Minunile Sfântului Sisoe». La altă casă, fireşte, se vor întâlnì alte nume.

2. Comunic. de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea.—Vezi asupra Avestiţei, cap. IV din Marian, *Naşterea*, p. 26 şi urm. — Patru variante s'au publicat de d-l C. N. Mateescu în revista *Ion Creangă* an. IV, p. 38—40 şi 70—71, însoţindu-le de această însemnare «Până acum, pe cât ştiu, această carte poporană a fost publicată de Haşdeu în *Cuv. d. bătr.* II, p. 280—1, aflată în scrierile lui popa Grigorie din Măhaci, dar cu multe lipsuri din cauza stricăciunilor manuscriptului, şi de d-l Gaster în *Crestomaţia,* II, p. 171, după un manuscript din 1799. Ca descântec a mai fost publicată de d-l Tiktin în *Arhiva* din 1889, No. 2, p. 247, după un manuscris din 1880 şi de S. Fl. Marian în *Foaia societăţii Românismul.* Toate variantele diferă însă mai mult sau mai puţin unele de altele».

3. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 19.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 511.

5. Cred. Rom. din jud. Brăila, comunic. de fratele meu Vasile.

împotriva Diavolilor [1] şi că adesea el singur poartă *piatra*, — «orândueşte cu tunul şi piatra» [2].

Ca povestiri, pomenim următoarele două. Intâia se aude prin Moldova şi sună precum urmează :

După ce Dumnezeu zideşte pe *Adam*, după ce acesta greşeşte prin ispitirea Evei de către Diavol, Dumnezeu hotărăşte întâiului dintre oameni, că, de atunci încolo, spre a aveà cu ce să se hrănească, să-şi are şi să-şi samene, însă nu mult, căci Ziditorul va aveà grijă să dea roadă îndestulă în ogor puţin.

Adam se apucă îndată şi trase numai trei brazde, dând pe urmă drum boilor ca să se ducă în voia lor.

Nu mult după aceasta însă, trece pe acolo Diavolul, cu gând vrăjmaş ca să afunde pe Adam strămoşul încă mai mult în păcate. Intâlnindu-l, îi zice chiar :

— Vai, Adame, moş Adame! Cum Dumnezeu, de ţi-a dat în gând, să ari dumneata numai trei brazde! Ce-s trei brazde? Nimica toată! Trebuià să ari mult, mult, că uite, din ceeace vei culege, nu vei aveà nici până la moartea ta; unde mai pui, după aceasta, că vei aveà copii, vei aveà nepoţi şi că omul de astăzi înainte va fi dator să se sârguească nu numai pentru el, dar şi pentru urmaşii lui. Cum crezi dumneata, moş Adame, că făcând precum ai făcut, vei aveà odată şi odată urmaşi cari să te pomenească! După dumneata nu se va aflà cine să-ţi dea o bucăţică de pâne şi o ulcică de apă, ca să ai pentru suflet, pe lumea cealaltă.

Adam, auzind toate acestea, pică pe gânduri şi se gândì mult. Şi cugetând astfel, iată că vine şi Eva, nevasta lui, şi-l întreabă şi dânsa :

— Ce-i, Adame, de eşti aşà de cătrănit la inimă?

— Ce am, nu-i treaba ta, femeie!

— N'a fi, omule, dar ce mare primejdie, de-oiu şti şi eu?

— Uite ce-i...

Şi-i spuse moş Adam ce-i spusese şi lui *Nefârtatul*.

— Apoi, zise Eva,—eu una cred că *Negrea* are multă dreptate. Ce s'or face urmaşii noştri fără un grăunte la hambar? Cu ce vor trăi? Ne-or blăstămà, Adame, că nici carnea nu s'o deslipì de pe oasele noastre!

---

1. Voronca, *op. cit.*, p. 502.
2. *Ibidem*, p. 792.

— Ba nu-i așà, se împotrivi Adam.—M'ai mai învățat odată să ascult de Negrea și-ai văzut, și vezi tare bine unde am ajuns! Fugi de-aici și lasă-mă'n pace!

— Mă duc, nu zic ba, dar bagă și dumneata de seamă cum stă *felul*. Mie una nu-mi prea vine la *borătic* [1] întocmirea lui D-zeu cu cele trei brazde. Nu te stătuesc ce să faci, cu toate că omul este dator s'asculte și dintr'ale femeii una la o sută!

Adam se mai sucì și se mai foì, se mai socotì și apoi, mergând la Diavol, îi zise:

— Iată, acuma văd că ai dreptate; dar ce să fac? Am dat atunci drumul boilor și acum nu-i mai pot prinde.

Iar Diavolul, șiret:

— Cum nu-i mai poți prinde? Se poate astfel de vorbă?

— Cum să-i prind dacă-s sălbateci! Prinde-mi-i dumneata, că ești mai priceput și mai sprinten. Mi-ai făcut odată atâta bine, scăpându-mă din Raiu, fă-mi și acuma unul...

— Bine, rânjì Diavolul, — dar după faptă, și plată...

— Se înțelege! Numai să-mi spui anume care ți-i pofta.

— Mare nu. Dacă nu vei arà, neamul dumitale va pierì de foame; dacă-ți voiu cere să-mi dăruești mie după moarte pe toți fiii, nepoții și strănepoții dumitale, din neam și neam, nu-mi pare mare lucru. Ce ți-ar mai trebuì după moarte trupurile acelea pe cari nici cânii nu le-ar mistuì?

Adam, se gândì puțin și se învoì, dând zapis în mâna Necutului, pentru vânzarea neamului omenesc, după moarte, celui ce stăpânește întunerecul Iadului. Necuratul strânse frumușel zapisul, prinse boii, îi aduse lui Adam, iar acesta începù să are câmpurile părăginite.

Arase hăt multișor moș Adam, când numai iată pe bunul *Dumnezeu* că-i iese înainte și-l întreabă:

— Ce-i asta, Adame?

— Ce să fie, Doamne! Treabă!

— Treabă, treabă, dar nu ți-i treaba bună. Știai că ți-am dat numai trei brazde, dar tu nu te-ai mulțămit. Te-ai lăcomit; și lăcomia, știi bine, pierde omenia. Să nu crezi că dacă ari mai mult, culegi mai multe roade. Nu. Iată, de asta voiu aveà tot eu grijă!

Și Dumnezeu s'a dus. Și de atunci nimeni nu știe taina roa-

1. *Nu-mi vine la borătic*, nu-mi vine la socoteală, nu-mi place.

delor din câmp. Şi de atunci spicul nu mai este plin de jos şi până în sus, *bătut cu lopata,* ci tocmai în vârful paiului dacă se mai găsesc câtevà grăunţe, de multe ori uscate înainte de vreme şi acelea! Şi de atunci pe brazde nu se mai văd spice lângă spice, ca turnate, ci tocmai unde şi unde!

Dar lui Dumnezeu mai cu seamă alt lucru nu-i plăcuse: anume acela că tot rodul omenesc este închinat *Spurcatului* pe lumea cealaltă. De aceea se gândì cât se gândì, şi chemând la sine pe *Arhanghelul Gavriil,* îi zise într'un rând.

— Gavriile, uite cum Necuratul a înşelat seminţia omenească şi şi-a îngenunchiat-o sieşi pentru vecii vecilor. Astăzi Iadul este plin de suflete şi se va umpleà încă mai mult; acesta nu se poate deşertà cu nici un chip, căci *Tartorul* are zapis la mână, iscălit de Adam, strămoşul oamenilor. Mergi dară la iadul cel negru şi întreabă pe Necurat, cu ce se va puteà sfărâmà acea întărită scrisoare.

— Dar dacă nu va voì să-mi răspunză? întrebă Arhanghelul Gavriil pe Dumnezeu.

— Il vei întrebà a doua oară!

— Dar dacă nici după aceasta nu-mi va da răspunsul?

— Mai încearcă o dată.

— Şi apoi tot aşà, până când?

— Până-ţi va spune.

— Dar dacă mă va oprì acolo pentru totdeauna? îndrăznì Arhanghelul să-l întrebe pe Dumnezeu mai departe.

— Asta nu se va puteà; eu te-am trimis şi nu tu ai pornit, după voinţa ta.

— Dar dacă mă va bate ori mă va ucide?

— Nici o durere nu vei simţì.

Iar după aceasta, Arhanghelul scoborî în negrul pământului, la împărăţia Necuratului. Acolo se înfăţişă Diavolului, celui mai mare între diavoli şi-l întrebă:

— Cum se poate sfărâma zapisul care ţi l-a dat Adam, Sarsailă?

Iar Diavolul îi răspunse:

— Nu-i treaba ta!

Şi Arhanghelul Gavriil iar îi întrebă şi Necuratul iar îi răspunse:

— Nu-i treaba ta să ştii.

Văzând Arhanghelul că nu capătă răspunsul dorit, îl îndesì cu întrebările, până când Necuratul *îşi sărì din căpriori* şi-i trase o

palmă voivodului îngeresc. Dar lovitura asta nu-l durù pe sfânt. Deci îl mai întrebă odată, de două ori, de nouă ori, de nouăzeci și nouă de ori, până când Necuratul, sătul și năucit de atâta stăruință de om *cârcotaș*, îi răspunse *răsghios* :

— Zapisul lui Adam nu se poate strică de orișicine. Trebue om !

Şi judecând apoi că nici un om din sămânța lui Adam nu poate să se ridice împotriva zapisului și a lui, adaose a zice :

— Trebue om din Duh și din fecioară prea curată și prea nevinovată,—socotind astfel că una ca asta nu se va puteà întâmplà niciodată ; cum să iasă om din Duh, și din fecioară fără bărbat! Şi de zis, *a zis*.

Dar Arhanghelul cum a auzit acest răspuns, s'a făcut pară de foc ce a luminat iadul. După aceasta s'a suit la cer și i-a dus veste lui Dumnezeu. Diavolul, a văzut c'a greșit, dar ce alta puteà să mai facă ? Tăcù, mișcându-și buzele și așteptă să vadă ce va să fie.

Iar acolo, sus în cer, auzind Dumnezeu cele spuse de Arhanghel, i-a grăit :

— Gavriile, zapis a dat Necuratul prin cuvântul lui, și zapis pe zapis se fărâmă. Mergi dară jos pe pământ și vestește pe *Maria-Fecioara*, din sămânța lui Adam, din neamul lui *Valhaam*, că va naște fiu din Duhul Sfânt. Acela va fi om și va sfărâmà porțile iadului.

Arhanghelul Gavriil, primind această poruncă, merse în ziua de *Blagoviștenie* la Maria, Fecioara prea curată, și o vestì despre Nașterea Domnului nostru Isus Hristos, care va nimicì tăria întunerecului, în cele trei zile cât va sta în pământ [1].

Aproape la fel, povestirea aceasta se aude și prin Bucovina. Pentru aceeaș pricină, Diavolul iea zapis dela Adam, «pământ în mână, și l-a dus în beznă». Dumnezeu trimise pe *Arhanghelul Gavriil*, ca să slujească la Sarsailă un an, «doar ar aflà cum poate să scoată contractul dela dânsul», așteptând ca Necuratul să-l întrebe pe înger, pentru ce a venit.

După un an, Arhanghelul merge și îi spune lui Dumnezeu că Diavolul nu l-a întrebat. Ziditorul îl mai trimise un an, sfântul pornì și la sfârșitul celui de al doilea an, Scaraoschi îl întrebà, Arhanghelul îi răspunse, și apoi zise Necuratul :

---

1. Dict. de d-l V. D. Năzare, cát. Talpigi, jud. Tecuciu. — Pentru începutul acestei povestiri, vezi și a mea *Agricultură la Români*, p. 4—6.

— Contractul acele nu-i vrednic să-l iea nimene; numai acela care s'ar naşte din Duh sfânt, din fecioară.

Aflând acest răspuns, Arhanghelul a luat-o la fugă, dar şi Sarsailă, părându-i rău de ceeace făcuse, s'a luat după sfânt, cu gând ca să-l prindă. Fugăreala aceasta a ţinut până când sfântul erà aproape să ajungă la cer. Atunci l-a apucat cu putere de talpa piciorului şi i-a rupt-o; — la om se vede şi acuma acea scobitură în *talpa* piciorului [1].

Ajungând în cer cu răspunsul, *Arhanghelul Gavriil* a fost trimis în cer la *Maica Domnului,* la Mănăstire,— unde se aflà dăruită de părinţii ei, deoarece se făgăduiseră cu aceasta înainte de-a o face.—Acolo a vestit-o că va naşte pe Hristos, care, «acele trei zile ce a mers în mormânt, a mers în iad şi a luat contractul şi a dat drumul la toate sufletele. Iar pe Diavol l-a legat; şi aşà şade până la a doua înviere» [2].

A doua povestire se aude prin Transilvania; ea este şi legenda *grieruşilor* şi *vacii-domnului,* două insecte făcute prin minunea Arhanghelului Gavriil. Ea sună în următoarea cuprindere:

«Nu ştiu, zău, dar totuş cred că o fi hăt multă vreme de atunci, de când *Ileana Consângeana* cea mândră şi frumoasă umblà cu *Voinic-înflorit,* ţinându-se de după brâu şi doinind hori de sunau munţii de ţi se făceà inima izvor de lacrămi la auzul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai ieri vremea când sfântul *Arhanghel Gavril* umblà şi el ca un moşneag răzimat în cârja-i de oţel, dând oamenilor veste că Dumnezeu pe capul lor o să trimită un potop de limbi străine şi nemernice, de nu se vor îngăduì cu pisma şi de nu vor încetà cu sudălmile. Sfântul Gavrilă, umblând multă lume împărăţie, în un vârf de râpă piezişă, de te *îmbătai* uitându-te din vârful ei în jos, întâlnitu-s'a şi cu Ileana Consângeana, ce din ochi plângeà şi din gură doinià, şi cu Voinic-înflorit, cu care dat-au în poveşti, după cum dau toţi drumarii, când rândueşte Dumnezeu ca să se întâlnească.

— Până unde, moşule? îl *agrăì* Voinic-înflorit.

— Până mai departe decât tine, voinicel, îi răspunde Arhanghelul Gavrilă.

1. Povestirea aceasta se leagă şi de persoana lui *Sf. Ilie.* V. *Sărbătorile de vară la Români.*

2. Voronca, *op. cit.*, p. 37—8.

Pe fecior îl cuprinde roşeaţa până după urechi de ruşine, auzindu-i vorbele—, căci cum nu, când un moşneag ca el se laudă, că «până mai departe decât el», ca şi când el nu ar fi voinic ca să umble mai mult şi mai departe decât un moşneag gârbovit de bătrân şi alb de cărunt.

— Hei, moşule, că slăbănog mă mai ţii, când îmi zici că nu-s în stare a *drumărì* cât d-ta!

— Voinice, glasul tău puternic şi dulce, de azi într'un an nu se va mai auzì!

— Şi de ce?

— Aşà vrea Dumnezeu!

— Aşà ar fi, de ai fi tu frate cu Hristos, îi răspunse feciorul a batjocură.

— Voinice, de nu oiu fi frate cu Hristos, apoi cu *Sân-Petru* a bună seamă; de nu crezi, hai, prindem *rămaş* că de azi în un an să ne întâlnim iară. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decât cum ţi se pare că îs eu acum.

— Bine, fie cum zici, dar *grijì,* că de câştig rămaşul, apoi vai de chica ta! îi răspune voinicul.

— Fie!

Dorindu-şi drum bun, fiecare se duse gândul ca să-şi câştige rămaşul.

— Cine a fost acel moşneag îndrăzneţ? întrebă Ileana Cosângeana,— căci mi se pare că nu e aşà de bătrân, după cum îl arată părul. Măi, acela a fost un voinic, ori ştie Dumnezeu cine, numai om bătrân nu a fost.

— Şi de pe ce l-ai cunoscut?

— De pe ce? Iac' când mi-a dat mâna, m'a strâns cu atâta foc, cât îmi venià să-mi ardă sufletul de căldura mânii lui.

Voinicul, auzind-o, se mânie de nu mai semănà mai mult a om, făr'a fiară sălbatecă, şi aşà mânios cum erà, se năpustì asupra frumoasei copiliţe, şi luând-o de cap, o asvârlì pe râpă în jos, de *sfărmi* şi bucăţele se făcù. După aceea o luă la fuga, de gândiai că să mănânce pământul şi nu alta.

Aşà a umblat multă lume, până a sosit vremea ca să se împlinească anul de când s'a *rămăşit* cu moşneagul.

Când mai erà o zi până la an, Voinicului i-a venit în minte de rămaşul făcut, şi uitându-se într'o fântână se văzù mai slab şi mai petrecut decum erà atunci moşneagul. Se supără rău, văzând

că pierde rămaşul, şi în necazul lui se aruncă în fântână, dar fântâna nu-l primì, căci aşà a fost voia lui Dumnezeu. Erà îmbătrânit rău, bietul Voinic-înflorit, căci gândul şi supărarea îi învârstă faţa cu o mulţime de sbârcituri, iar părul din negru ce erà, îl prefăcuse în alb ca omătul. Gândurile îl puseră bine, căci el în o mânie, ori poate în un ceas fără de noroc, îşi omorîse pe scumpa lui Ileana, aruncând-o în jos pe râpă.

Arhanghelul Gavrilă, care le ştià toate cele întâmplate, *înschimbându-se* în un voinic frumos ca un soare şi voinic ca un craiu şi viteaz ca un leu, se suì călare pe un armăsar negru ca noaptea şi iute ca vântul şi se duse la râpa unde s'a fost rămăşit cu moşneagul drumeţ.

Mai mare i-a fost spaima, când în locul moşneagului de odinioară întâlnì un voinic ca şi care el nu mai văzuse.

— Bună ziua, Voinic-înflorit!

— *Mulţam*, om de omenie, dar eu nu-s Voinic-înflorit, că-s un moşneag încărunţit.

— Hei, hei, vezi că ai ajuns aşà după cum ţi-am fost spus, aşà că tu ai îmbătrânit şi eu am întinerit.

— Aşa-i, că voia lui Dumnezeu cine i-o poate strică. El poate face cum vrea, noi ceşti oameni slăbănogi trebue să ne lăsăm voii lui!

— Aşà-i, aşà-i, dar cum stăm cu rămaşul? Unde ţi-i fata cea frumoasă, la care mai mult credeai decât la Dumnezeu?

— A murit atunci.

— A murit, că ai omorît-o tu, netrebnicule!

— Eu nu, fără din voia lui Dumnezeu a murit.

— Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Eu ştiu că am văzut urma pe unde a alunecat.

— Asta nu-i adevărat, că eu ştiu, că doar eu am îngropat-o cu popa din satul vecin; de nu crezi, vino să-ţi arăt mormântul.

— Asta e o minciună încoronată, căci tu o ai omorît; hai să-ţi arăt eu unde-i sângele ei.

Şi ducându-l îi arătă o roşaţă, care nu erà altcevà decât o mulţime de insecte roşii şi mărunte.

— Vezi tu aceste gujulii? Ele sunt făcute din sângele Ilenii Cosânzene.

Voinic-înflorit auzindu-l, se înspăimântă aşà de tare de, din

om gârbovit ce erà, se prefăcù în o insectă mică şi neagră, care şi azi plânge mult după iubita lui Ileana. Oamenii îi zic *grieruş*, iar la insectele făcute din sângele Ilenii le zic *paşti*, căci chiar în ajunul Paştilor a fost aruncată pe râpă în jos.» [1].

SĂRBĂTOAREA TÂLHARILOR.

Ziua de 11 Noemvrie, închinată Sfinţilor Mucenici *Mina, Victor* şi *Vichentie*, se numeşte în popor *Sărbătoarea tâlharilor* [2] sau numai *Sf. Minà*.

Sf. Mina este ajutorul celor păgubaşi pentru prinderea şi dovedirea hoţilor şi a tuturor făptaşilor de rele. De aceea, în această zi, femeile duc la biserică *lumânări*, pe cari le lipesc pe sfeşnice cu capătul care de obiceiu se aprinde, ca să se întoarcă spre casa lor inimile voitorilor de rău, întocmai cum au întors lumânarea.

Fetele mari duc şi ele astfel de lumânări, le întorc şi astfel le aprind, ca să se întoarcă spre dânsele inimile celor doriţi [3].

Bisericile cu hramurile Sf. Mina,—care prin Moldova obişnuit se pronunţă *Minàh*,—în zilele hramului se umplu de pelerini de prin vecinătate, cari vin cu bani, odoare şi ce le mai trebue spre a plătì cu aceastea *sărindare* şi *acatiste*, «pentru măritiş, pentru blăstăm, pentru vrăjbire, pentru moarte de om, pentru năpaste», pentru cà «să se aleagă» într'un fel, în timpul celor patruzeci de zile!

Astfel de biserici sunt în jud. Botoşani la Turbureni, «unde lumea năvăleşte cu lumânări, mai tare ca la ori şi ce biserică» [4], la Bârlad, la Focşani,—care are şi o icoană făcătoare de minuni,—şi alte părţi.

1. T. Bogdan în *Revista Bistriţei*, I, p. 22.
2. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 113.
3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 529.

SF. ION MILOSTIVUL.

Ziua de 13 Noemvrie, când se serbează *Sf. Ion Crisostomul*, poporul român o prăznueşte prin unele părţi sub numele de *Sf. Ion Milostivul*, «ca să fie vitele ferite de muşcătură de *şarpe* şi de *lup*» [1].

Cu privire la *Sf. Ion Gură-de-aur*, iată următoarele două povestiri moldoveneşti.

Intâia se aude prin jud. Dorohoiu şi ne spune cine a hotărît *leturghia* :

«După ce *Sf. Ştefan* a făcut toate mânăstirile şi bisericile, mai erà nevoie a se şti ce leturghie trebue să ducă omul, când se duce de sărbători [la biserică].

— Să punem leturghia zece lei, zise *Sf. Vasile*.

— Ba nu, zise *Sf. Grigore*, — să fie numai cinci lei.

— Nici aşà, părinţilor, zise Sf. Ioan. — E prea grea o asemenea leturghie. Ci să fie, aş zice, numai zece bani, ca s'o poată aduce şi văduvele şi oricine, şi câţi mai mulţi. Şi pentru creştini fi-va mai uşor, şi pentru slujitori mai bine!

— Sfânt să-ţi fie rostul, strigară ceilalţi doi sfinţi.

— Sfântă şi *de aur să-ţi fie gura*, strigă şi o văduvă.

De atunci, fiecare om trebue să ducă în ziua de *Treisfetite* numai decât leturghia de cel puţin zece bani la Sf. Biserică. Iar Sf. Ioan şi în cărţi e trecut cu numele de gură de aur» [2].

A doua povestire se aude prin jud. Tecuciu şi se leagă tot de înţelepciunea Sfântului Ion:

Intr'o zi de mare sărbătoare, — se zice, — trei sfiinţi părinţi slujiau la biserică.

Şi a zis *Sf. Vasile* între altele:

— Măi fraţilor, când omul gândeşte, e ca şi când ar vorbì, iar când vorbeşte, e ca şi când ar face cutare lucru!

Grăì apoi şi *Sf. Grigore* :

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.
2. D. Furtună, *Firişoare de iarbă*, p. 77—8.

— Aici ai greşit tu, frate! Gândul cu vorba, tot una sunt; dar dela gând şi până la faptă, e departe!

— Dar nici aşà nu-i destul de nimerit, adăugă *Sf. Ion Gură-de-aur.*—A gândì e una, a vorbì alta şi iarăş a face, alta este!

Din norod, nimeni nu-şi dădu cu părerea de care parte stă dreptatea, ci plecă fieştecare acasă cu vorbele tustrei Sfinţilor în minte.

Tocmai târziu, iată pe Sf. Ioan că face praznic mare şi chiamă lume multă să se ospăteze; iar la praznic chiamă şi pe ceilalţi doi sfinţi părinţi să blagoslovească.

Bucatele stăteau gata pe masă, dar nimeni nu întinse mâna să guste înainte de ridicarea rugăciunilor.

Părinţii aşteptau, pe semne, îndemnul Sfântului Ioan ca să înceapă slujbă.

Şi au aşteptat mult şi tocmai târziu grăì Sfântul Ioan:

— Dar de ce, oameni buni, nu mâncaţi din praznicul meu?

— Că nu-i sfiinţit, cinstite părinte!

— Atunci, cuvioşi părinţi, de ce nu faceţi rugăciunile? întrebă Sf. Ion pe Sfinţii Vasile şi Grigore.

Iar aceştia răspunseră:

— In casa ta suntem şi numai tu ai cuvânt de poruncă.

— Ba nu-i aşà, sfârşì Gură-de-aur. După spusa sfinţiilor voastre, a gândì, a vorbì şi a face, toate una sunt. Şi dacă v'aţi gândit, de ce n'aţi vorbit şi n'aţi început ospătarea praznicului?

Cei doi părinţi plecară ochii în pământ şi începură rugăciunile şi apoi ospăţul.

Târziu, creştinii şi-au adus aminte de chipul cum stăteà întâmplarea şi i-au înţeles rostul [1].

---

1. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu, comunic. de fratele meu Vasile.

FILIPII.

I. Filipii.

Ziua de 14 Noiemvrie, închinată *Sf. Apostol Filip*, nume căruia prin Moldova i se mai zice şi *Hilip* sau *Cilip*, este miezul unei sărbători populare care se numeşte *Filipi, Pilipi, Cilipi*, sau *Cilichi*, cunoscută şi păzită cu mare sfinţenie, pretutindeni pe unde locueşte poporul român.

Filipii,— zice d-l I. Bianu, într'un studiu [1] asupra lor,— sunt «nişte zei ai casei, nişte *penaţi*, în onoarea cărora numai femeile măritate sau rămase văduve (capul femeiesc al casei)», ţine sărbătoare, nemuncind cu desăvârşire nimic.

Prin unele părţi se crede că Filipii sunt nişte sfinţi mai mari peste fiarele sălbatece sau peste lupi [2].

Unele femei au un Filip, «ţin un Filip» [2]; altele au doi Filipi, iar cele mai multe ţin trei Filipi. Cele cu un Filip îl serbează la 14 Noemvrie, când începe postul Crăciunului. Pe al doilea Filip,— cele cu doi Filipi — îl ţin la 15 Noiemvrie; cele cu trei Filipi, serbează la 14, 15 şi 16 Noemvrie [4]. Prin unele părţi din Oltenia însă, Filipii se serbează în zilele de 13, 14 şi 15 Noiemvrie [5]. Tot astfel se îndătinează a se urmà şi prin unele părţi din judeţul Neamţ [6].

---

1. Publicat în *Revista nouă*, IV, p. 338—9, folosit şi la alte amănunte pentru părţile vâlcene.

2. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 253. Sunt: unul la 2 Fevruarie, alţi doi la Sântămării, şi unul la lăsatul secului de Crăciun.

3. *Ibid.*, p. 253.

4. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru*, I, p. 272. Credinţă din jud. R.-Sărat: *Chilichii* sunt trei la număr. — Cred. Rom. din com. Goruneşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

5. *Calendar ilustrat* pe 1910.

6. Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu.

Unele gospodine au şase Filipi, pe cari îi serbează la 11, 12, 13, 14, 15 şi 16 Noemvrie, după cum aflăm că se obişnueşte prin jud. Vâlcea şi Constanţa, sau în zilele de 12—17 Noiemvrie [1].

Prin jud. Muscel se păzesc 5 Filipi, în zilete de 12 — 16 Noemvrie, iar pe al şaselea îl ţin la 21 Noemvrie [2].

Prin alte părţi cei şase Filipi încep la 15 Noemvrie şi ţin până la 20 Noemvrie [3].

In sfârşit, sunt sate prin jud. Prahova, pe unde se serbează şapte Filipi: trei sunt în căşlegi şi 4 în postul Crăciunului [4], iar prin alte sate din jud. Muscel şi Neamţ, încep dela 14 Noemvrie.

Femeia începe să ţină Filipii de îndată ce se mărită. Dacă se duce în casa barbatului, va ţineà Filipii soacrei sale. Dacă bărbatul va venì în casa ei, tânăra nevastă va ţineà Filipii pe cari îi ţine şi mama sa.

Când fata, măritându-se, părăseşte casa părintească şi mama ei rămâne fără altă fată şi moare fără noră, atunci tânăra îşì iea şi ţine Filipii mamei sale sau ai casei părinteşti, pe lângă cei ai soacrei. In chipul acesta, ajung Filipii până un număr de şase.

Când însurăţeii îşi fac casă nouă, nevasta tânără îşi ţine Filipii soacrei sale sau ai mamei sale, ca şi când chiar ar fi rămas în casa lor [5].

Filipii apără casa de rele, de primejdii: de *foc* [6], de *lupi* şi îndeobşte de jigănii, cari strică vitele [7] şi chiar primejduesc vieaţa

1. *Albina*, VII. p. 1222: «*Chichilii* cari încep în ziua de 12 Noemvrie, adică trei zile înainte de lăsatul secului de Crăciun şi trei zile le ţin în postul Crăciunului».

2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*

3. Marian, *Sărbătorile* I, p. 253.

4. Cetim în *Revista p. Ist. Arh. Filolog.*, An. II, Partea III, p. 388 aceste şire lipsite de legătură: De 10 *(sic)* [=12] Noemvrie ţin Filipi şapte: trei înainte de lăsatul secului şi 4 în post. — Gheorghiu, *op. cit.*, p. 95.—In *Conferinţe populare*, Bucureşti 1903, p. 217, probabil din neştiinţă, se scrie la p. 117 că prin unele părţi se ţin «4—5 Filipi».

5. Bianu, *loc cit.*

6. *Ibidem.*

7. Cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.—a celor din com. Catanele, acelaş jud., comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.—a celor din jud. Vâlcea, în Bianu, *loc cit.*, — a celor din jud. R.-Sărat, în Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 188, 269, 270—3.—*Şezătoarea* VI, p. 32: «E rău de *gavăd* (lup)».— Voronca, *op. cit.*, p. 1060, 1083, 1212. — I. Antonovici, *Monografia comunei Bogdana*, p. CLXXIV—CLXXV.—Zanne, *Proverbile* IX, p. 297.—*Albina*, VII, p. 1222.

omului, căci dacă lupul nu găsește cevà pe lângă o casă, *va îndrăzni* și la oameni [1]. Filipii apără casa de *pagube*, pe *copii* de primejdii, și alte nenorociri [2].

Strigoii cari umblă în această zi, nu vor mai aveà nici o putere asupra celor ce vor păzì aceste zile cu nelucru [3].

Șerpii nu se vor arătà acestora [4].

Mai pretutindeni însă, cu toate că se spune că în acestă zi «doar mâncare de este îngăduită femeia a-și face» [5], se arată totuș dinadins cà gospodina n'are voie *să măture* prin casă, sau să dea *gunoiul* afară [5]. Prin ûnele părți din Oltenia, se mătură noaptea și gunoiul se ține strâns după ușă trei zile, după cari se ardeiază și apoi se aruncă afară [6]. Gospodina n'are voie *să coase*, să împungă în piele sau să iea *acul* ori un alt lucru ascuțit în mână [7]; să nu *coasă* [8] cu *roș* mai ales [9], să nu *macine* [10], să nu *toarcă* [11], și să nu dea nimic cu împrumut, mai ales *sărături* și foc [12]. «Când o da *cinevașilea* cenușă cu cărbuni în noaptea de Filipi, atunci vine lupul și-i mănâncă cevașilea de pe lângă casă; de n'are ce mâncà, atunci

1. *Graiul nostru* cit., p. 188.—Credință din jud. Ilfov: «De n'are ce mâncà, atunci îl mănâncă pe el [pe om]. Așà s'a întâmplat cu sora lui Dinu Băilă din Merii Petchi; dânsa s'a semețit... și când a ieșit afară, au sărit lupii la ea și au omorît-o».—Voronca, *op. cit.*, p. 1212, 1083.

2. Bianu, *loc. cit.*

3. *Graiul nostru*, I cit., p. 272.

4. Dat. și Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Dat. și cred. Rom. din com. Hălăngești-Zăicoiu. comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

6. Dat. și cred. Rom. din Hălăngești-Zăicoiu. comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu, etc.

7. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1910, la zi.

8. Dat. și cred. Rom. din Hălăngești-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.—Voronca *op. cit.*, p. 579, 1060.— Zanne, *Proverbile* IX, p. 296.—Candrea, Densușianu, Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 271—2.

9. Dat. și cred. Rom. din Hălăngești-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

10. Dat. și cred. Rom. din Catanele-Dolj, comunic. de d-l St. Șt. Tuțescu.

11. Candrea, Densușianu, Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 275.

12. Voronca, *op. cit.*, p. 1083: «Numai de Filipi [gospodinele] nu torc, căci *se torc* lupii la casă; — cum tragi firul din furcă, așà se trag ei. O babă a zis că nu se teme, că doar n'ar venì la ea pe cuptor, — și a tors. Lupii au făcut la cuptor bortă și au mâncat-o. Femeile ce torc, spun că n'au chip să iasă iarna afară, căci necontenit le umblă lupii pe lângă case».

13. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 271—2.

îl mănâncă pe [om]» [1]. «Şi de-ai vedeà pe mă-ta moartă, în drum, să nu dai din casă în zilele astea : *foc*, *sare*, *mălaiu*, *varză acră*... în sfârşit nimic, căci *Sf. Petru* porunceşte câinilor lui să mănânce vitele celui care nu va ţineà zilele astea» [2].

Prin jud. Vâlcea se zice că *gunoiul* nu trebue dat afară din casă : el se strânge la un loc până ce trec zilele Filipilor, căci dacă s'ar scoate afară, *lupii* ar scociorî acest gunoiu spre a aflà un *cărbune* în el ; se ştie că lupii nu *leagă*,—şi deci nu se pot prăsì, până când nu mănâncă vreun cărbune din vatră în zilele de Filipi [3].

In aceste zile nu-i voie *să se sgârie* cevà şi nici *să se pieptene* sau *să se răghile* cânepă [4] sau *să se împletească lână*, căci altfel se vor primejduì *oile* [5].

Prin jud. Dolj, în aceste zile nu *se coasă*, căci înţepând cu acul, «se înţeapă *bubatul* (vărsatul)» [6] ; împletitul pomenit aduce acelaş neajuns [7].

Prin unele părţi, asemeni din jud. Dolj, în aceste zile se fierbe *porumb* şi se împarte prin vecini *turtă* coaptă în vatră, în spuză. Copiii, se zice că n'au voie să mănânce boabe de porumb, ca *să nu se bubeze* : «atât se va face *bubatul* de mare, cât de mari sunt şi boabele de porumb» [8].

---

1. *Ibidem*, p. 188.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89. — *Albina, Supliment* I, p. 878 : «Dar eu mă crucesc tare de Pilipii ăştia ! De unde or fi mai ieşit şi ei, că'n calendar nu-i nici pomeneală de Filip ori de Pilip. Şi cât sunt de ţinuţi, Doamne, Pilipii ! Şase zilişoare în rând femeile nu dau *gunoiul* afară, încât se strânge o târnă de gunoiu după uşă. Nu împunge una odată cu *acul* şi nu pune mâna pe nimic, că «e rău de lup»! Iţi iea lupul oiţele din bătătură ! Să te păzească Dumnezeu să isprăveşti de moară'n Pilipi, să ţi se stângă focu'n vatră, ori să-ţi lipsească cevà din casă, că nu te lipeşti de vecine, de te-or vedeà mort de foame ori îngheţat *scuţ*. Afurisite lighioane trebue să mai fie şi lupii ăştia ! Vezi dumneata, de unde să ştie ei c'ai ţinut Pilipii, ca să se uite cu jind la oiţele şi la porcii dumitale, fără să le poată mâncà ? iar pe ale mele, care n'am ţinut Pilipii, să mi le mănânce ?!... Că dacă ţi-o fi curtea *haişte* şi vitele pe bătătură, lupul atât aşteaptă...».

3. Cred. Rom. din Goruneşti-Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

4. Antonovici, *op. cit.*, p. CLXXIV—CLXXV.

5. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.

6. Idem.

7. *Şezătoarea*, *VI*, p. 32.

8. Dat. şi cred. Rom. din com. Hălângeşti-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

Este bine însă, să se spele *rufele* cu *apă* clocotită, căci numai astfel se poate opărì gura *gavătului*,—lupului [1].

Prin jud. R.-Sărat, în această zi se lipeşte gura *sobii*, ca să se lege şi gura *lupului*, şi prin urmare să nu strice vitele [2]; tot astfel se urmează şi prin Bucovina, când femeile «*ung* vetrile, gura cuptorului, borţile prin păreţi», zicând că după cum toate acestea se astupă, tot astfel se va astupà şi gura lupului şi se vor unge ochii lui, ca să nu vadă prada [3].

Femeile cari trebue să scoată *cloştele* cu pui afară [4], pun câte o piatră prin cuptor şi altele pe horn, ca să se împietrească gura *uliului*, şi să nu-i mănânce puii [5].

Bărbaţii însă, pot să lucreze orişice, afară de un singur lucru: să nu dea găuri cu *sfredelul* sau *burghiul*, pentrucă altfel îi fură *lupii* vitele [6].

Prin unele părţi din Dolj, în tot timpul celor trei zile, cât durează pe acolo Filipii, se ţine atârnată de lemnul *coşului* o *secure*, cu scop ca întreaga familie să fie ferită de pagube [7].

Credinţele de până aici, cu privire la Filipii cari apără gospodăriile de *lupi*, le găsim şi la Macedo-Români, în legătură cu sărbătoarea dela *Sânţii Surghinaţi*, care cade tot pe vremea Filipilor şi care, după socotinţa mea, este identică cu aceasta:

---

1. Dat şi cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic de d-l Şt. St. Tuţescu.—*Şezătoarea*, VI, p. 32.

2. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru*, I. p. 270.

3 Voronca, *op. cit.*, p. 1212.

4. Primăvara, pe vremea scosului de pui.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 428.

6. Dat şi cred. Rom. din com. Goruneşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

7. Dat şi cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, comunic de d-l N. I. Dumitraşcu. — *Revista Tinerimii române*, III, p. 448—9, două credinţe din jud. Dolj: «Dacă ai pierdut niscaivà vite şi ţi le apucă noaptea în pădure, ca să nu ţi le mănânce lupul, iea *securea* cu ochii închişi şi pune-o pe *coş*, căci atunci şi lupul va trece cu ochii închişi, când se va întâlnì cu vitele şi nu le va vedeà ca să le mănânce»; «Când cinevà pierde vitele, atârnă o secure de lemnele coşului, scoate trei *cărbuni* roşiţi din foc, şi pune o *oală* cu gura la vale peste ei; se mai iea *pieptenii daracului* şi-i încleştează unii cu alţii zicând: Aşà să stea încleştate gurile fiarelor. Astfel scapi vitele de primejdie». Şi o altă credinţă: «La lăsatul postului de brânză, să legi (înnozi) fiarele de pe coş, înainte de a te culcà, ca să legi gura fiarelor sălbatece, să nu-ţi mănânce vitişoarele.»

«*Sânţii Surghinaţi* sunt în număr de 12, cu începere dela 11 Noemvrie sau din ajunul sfântului Minà.

Despre aceşti sfinţi se crede următoarea superstiţie: Dela 11 Noemvrie şi până la 23 ale aceleiaş luni, se păstrează, *se ţin* următoarele: Toate *foarfecile* se leagă cu o sfoară, crezând că prin modul acesta se leagă gura *lupilor*, ca să nu mai poată mâncà vite;

Nu încep lucru cu nici un instrument, ca să nu sugrume *lupii oile*;

Nu se piaptănă pe cap, ca fiind *părul* încâlcit, lupii să se încurce prin păduri, să se piardă într'însele şi să nu poată da de urma locurilor unde pasc turmele;

In fiecare zi femeile se ocupă cu torsul lânii cu furca, ca să se sporească turmele lor şi ca lupii să se prindă în curse.

Aceste precauţiuni şi altele durează până la finitul acelor 12 sfinţi»[1].

Prin alte părţi, de asemenea macedeo-române, în zilele dela 11—14 Noemvrie «nu este bine să desfaci deloc *foarfecile*, că se deschide gura *lupului*». A închide gura lupilor, înseamnă a-i face să nu poată mâncà vitele din turme. Aceasta stă în legătură cu credinţa superstiţioasă următoarea: când lupul se deşteaptă din somn, din *lojarul* său cu gura închisă, se zice că nu poate mâncà de loc vite în acea zi. In cazul acesta poate trece chiar prin turme şi nu va puteà să le facă nici un rău.

Ca să poată să-şi deslege gura, trebue să se culce din nou în lojarul său, sau să adoarmă şi numai dacă se scoală din somn cu gura deschisă, aşà va puteà gustà carne în acea zi»[2].

La această sărbătoare a Filipilor, socot că s'a referat bănăţeanul D. Ţichindeal, când scrie la 1802:

«Romanii ţineau sărbătoarea *Leprecalia* pentru ca să nu le mânce lupii oile. Aceasta o ţin Românii până în ziua de astăzi, Noemvrie 12, 13, 14, 15, 16, 17, sărbătorile lupilor, şi nu îndrăznesc a tăià nimic cu *foarfecile*, ca să nu le mânce lupii oile»[3].

După ce trece sărbătoarea Filipilor, femeile se feresc de a lăsà

1. P. Papahagi, *Din lit. pop. a Arom.*, (vol. II din Mat. folk.), p. 316.
2. *Ibidem*, p. 315.
3. Dositei Obradovici, *Sfaturile a înţeleajerii cei sănătoase*, Buda 1802.

afară limbile de *meliţe* şi *meliţoaice* cu cari au meliţat cânepa, pentru ca să nu se bată cu dânsele *strigele*, până ce pământul se cutremură. Aceasta o observă până la St. Andreiu cu necurmare [1].

II. **Postul Crăciunului.**

In ziua de 14 Noemvrie *se lasă sec* de *Dulcele toamnei* sau de *Postul Crăciunului*, care începe a doua zi.

După credinţa poporului român din Bucovina, acest post a fost poruncit de *Maica Domnului* bătrânului *Crăciun* pentrucă a tăiat mânile bătrânei *Crăciunoae*, nevasta sa, care moşise pe Maica Domnului [2]. Tot prin Bucovina se mai spune că acest post se ţine în cinstea Precuratei care fugià şi se ascundeà de ruşine că se simţià fără vină grea, cu Mântuitorul Hristos [3].

Ca şi la lăsatul secului de *Postul mare*, şi acum, dar acum mai ales, când oamenii au de toate, se fac petreceri «cu puşti, pistoale, cu mâncare şi băutură, între rubedenii» [4].

Prin Oltenia se obişnueşte ca după masă toate *oalele* să se pună cu gura în jos, pentru ca să fie feriţi cei din casă de orice pagubă [5].

Prin Transilvania, după lăsatul de sec se adună toate oasele şi celelalte rămăşiţe dela mâncăruri, se pun într'o faţă de masă şi a doua zi se aruncă afară spre răsărit, zicându-se:

— *Paserile* cerului! Eu vă dau vouă hrană din masa mea, cu care să fiţi *îndestulate* şi dela holdele mele oprite!

Cu acest chip se crede că *vrăbiile*,—mai ales, — nu vor strică ogoarele [6].

Prin unele părţi, datina lăsatului de sec se amestecă cu sărbătoarea *Filipilor*; lucru se vede lămurit din aceste şire:

«De lăsatul secului, ţaranul serbează aceste trei zile, adică *ajunul*, lăsatul secului şi *spolocania*. Ei zic că le ţin pentru *lupi*, ca să nu le facă frică (?) la vite sau să nu-i întâmpine pe dânşii la

1. *Şezătoarea*, VI, p. 48.
2. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 43.
3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.
4. Dat şi Cred. Rom. din com. Ştefăneşti-Vâlcea, comunic. de d-l G. Fira.
5. Marian. *Ornitologie*, I, p. 401.
6. *Voronca*, op. cit., p. 43—4.

drum. Aşà-i obiceiul, că fie omul cât de sărac, tot se pregăteşte pentru o zi ca aceea de lăsarul secului şi face *demâncare* [de] carne, de brânză, mai niţel plăcincioare, iar a doua zi, de spolocanie, se duc la crişmă şi beau toată ziua ca să spele gura! Care-i cu uşorul, n'are habar, dar gospodării cu gloată fac un cuptor de turte, de le lasă acasă la copii, mai pun câtevà în traistă, şi după ce au mai pus şi nişte *răcuşori*, — cepe,—femeile ieau furca în brâu şi se duc la crâşmă ...»[1].

In sfârşit pomenim şi de datina pe care fetele de prin unele părţi ale Bucovinei o urmează, aducând de acum înainte, în fiecare zi a postului, câte o *surcică*, cu cari, în ziua de *Ajunul Crăciunului*, vor fierbe *crupe* fără sare. Aceste crupe le vor pune pe masă, pentru ca seara, venind umbra *ursitorului* lor, pe cahlă, să aibă ce ospătà[2].

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 94.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 55.

OVIDENIILE.

I. Filipul cel şchiop.

Cel din urmă dintre cei şase sau şapte *Filipi* se serbează odată cu *Ovideniile*, în ziua de 21 Noemvrie, sub numele de *Filipul cel şchiop, Pilipul cel schiop* (*Pilipu' ăl şchiop*) saŭ *Filip şchiopul*, în acelaş fel ca şi ceilalţi Filipi, dacă nu cu o grijă încă mai mare, căci acest Filip este «cel mai mare dintre toţi Filipii»[1].

Deci şi într'această zi, nu pentru că-s Ovidèniile, se vor *unge*, —lipì cu lut,—cuptoarele şi pereţii, pentru *a se unge*[2] ochii *lupului*[3]. Tot în legătură cu această credinţă, se unge pe-alocuri şi uşa sau gura cuptorului, zicându-se :

> Eu nu ung *uşa* [sau *gura*] cuptorului,
> Da ung ochii duşmanului,

cu credinţă că cel ce va face acest lucru, nu va fi vorbit de lume de rău, după cum nici jigăniile nu-l vor primejduì[4].

II. Ovideniile.

Ovidèniile se mai numesc la sing. şi *Ovidènie*[5], *Ovèdenie*[6], *Obrejènie* prin unele părţi din Oltenia[7], *Obedènie*[8] prin jud. Muscel, *Vovedènie*[9] sau *Vovidènie*[10].

---

1. *Rev. pentru arh., ist. şi filog.* An. II, vol. III, p. 388. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92. — *Albina*, V, p. 455. — R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89: «Acest Pilip este «cel mai rău dintre toţi».

2. Zicala: «a unge ochii cuivà cu cevà», însemnează a-i da te miri ce pentru a-l face să-ţi îndeplinească o voie; ex.: la dreptate-i greu de mers, cá cel ce are, *unge ochii* juratului şi dreptatea trece la cel protivnic.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 1112.

4. *Ibidem*, p. 888.

5. Moldova şi Ţara-Românească.

6. *Calendarul ilustrat pe 1910*, la zi, pentru Oltenia.

7. Revista *Tinerimea română*, III, p. 449.

8. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.

9. Marian, *Immormântarea*, p. 33.

10. Comunic. de d-l I. Preutescu, com. Bălţăteşti, jud. Neamţ.

In această zi *s'a vedit*[1] *lumea* pe care *Dumnezeu* a blagoslovit-o la *Blagoviștenie*. De aici urmează credința că această sărbătoara se ține pentru *ochii* ce *văd*, «pentru *vederi*». In acest scop, unii oameni sfințesc în această zi câte un fuior, cu ajutorul căruia la nevoie se șterge pe ochi, cu apă.

Tot într'o zi de Ovidenii, cred unii Români din Bucovina că s'a născut Domnul *Hristos*. Deci, ca și la Crăciun, unii ca aceia ce cred, zic că *cerul* se deschide[2] și *vitele* vorbesc. Noaptea se petrece cu lumină și cu foc aprins. Prin împrejurimile Cernăuților spre această zi se pune într'o strachină *apă* «la privighiat». De strachină se lipește o *lumânare* aprinsă. De cu seară, oamenii fac o sută de *mătănii*, la miezul nopții altă sută și în zorii zilei alta. Această *apă privighiată* este «de mare ajutor», dacă se spală cinevà cu dânsa, — pentru sănătatea trupului și pentru adăpost împotriva răutății omenești.

Tot în acest timp, prin alte părți bucovinene, ferestile, ușile și locurile de culcare se ung cu *usturoiu*, ca să nu se lipească de casă farmecele, căci dela Ovidenii încep și fermecătoresele să vrăjească.

Prin Oltenia, în această zi «se iea o crecuță cu șapte *prune* și câtevà *alune* și se păstrează la un loc neumblat, căci sunt bune de *friguri* și de alte *boale*, în cursul anului[3]».

Pretutindeni nu se muncește nimic. Prin Bucovina se spune că «Vovidenia o țin și Turcii».

Dela această zi și până la *Sf. Gheorghe*, femeilor nu le mai este îngăduit să bată cămeșile — rufele, la spălat — cu maiul, «pentru cei înecați, căci *Maica Domnului* nu-i poate scoate cu volocul ce-l face din *fuiorul* dela *Bobotează*; când bat femeile [cu maiul], [cei înecați] mai în fund cad».

Să nu se uite că bătutul cămașelor se face la apă curgătoare și că în pomenitul răstimp de vreme este îndestul de frig, ca să poată femeia spălà rufele sale afară!

Tot dela Ovidenii, și tot prin unele părți din Bucovina, se crede că incepe *iarna*[4].

---

1. A se verificà în *Povestea lumii de demult*, p. 19 și în indice-glosar: *a se vedì*.

2. I. Otescu, *op. cit.*, p. 55: Se deschide cerul «și atunci se văd frumusețile cerului numai de cei prea buni la Dumnezeu,—ciobanii cari nu au văzut ochi de femeie».

3. Revista *Tinerimea română*, III, p. 449. Jos se însemnează: *Obrejenie* (20 Noemvrie)!

4. Voronca, *op. cit.*, p. 887—8, și pentru părți de mai sus.

Prin Oltenia se zice că dacă *ninge* în această zi, acesta este un semn că iarna va fi grea [1].

Prin jud. Covurluiu se crede că dacă în această zi va fi senin, — soare — atunci *vara* va fi secetoasă ; de va fi *nor* și liniște, peste an vor fi *boliști* [2]. Alți oameni zic că «în seara de Ovidenii se *noro-cește* anul ce urmează : dacă pe cer vor fi stele, senin, frumos, anul vor fi rău, iar dacă va fi ninsoare, *vâjgăraie*, nu ger sec sau promoroacă, anul va fi bun» [3].

Despre făcutul și împărțitul *covașei*, vom pomenì când se va vorbì despre *Andreiu de iarnă*.

III. **Lumina de veci.**

Ziua de Ovidenii este însemnată și așteptată de gospodine mai ales ca să-și poată da de pomană *lumina de veci*, *lumânarea* care nu se va stânge niciodată pe lumea cealaltă.

Prin Bucovina se dau de pomană lumânări aprinse, căci «Ovidenia este numai pentru *lumini*», adăugându-se pe lângă dânsele *colăcei, apă* [4], și câte odată încă și alte lucruri «de ale gurii și îmbrăcării» [5].

Prin jud. Tecuciu și Tutova, *lumina de veci* poate să fie sau o *lumânare albă* de ceară sau de spermațetă [6], sau o *candelă* cu untdelemn, și numai în lipsă de acestea se duc la biserică spre a se aprinde sau spre *a se împărțì* [7] lumânări de ceară galbenă.

Mai ales au grijă Româncele spre a aprinde lumânări și a da de pomană pentru sufletul celor înecați, — deci morți «fără lumânare» la căpătâiu, — morți în întunerec, ca să-și aibă și dânșii pe lumea cealaltă calea luminată. Grija aceasta e o grijă creștinească, și prin urmare cade nu numai în sarcina mamei, surorii, fiicei sau nevestei ori rudeniilor mai îndepărtate ale acelui mort fără lumânare, ci și într'a tuturor gospodinelor creștine. Lumânările ce se

---

1. *Calendarul ilustrat pe 1910*, la zi.
2. Cred. Rom. din com. Țuțcani, jud. Covurluiu, comunic. de d-l I. O. Zugravu.
3. Cred. Rom. din com. Jorăști, jud. Covurluiu, comunic. de Păr. I. C. Beldie.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 887 și 890.
5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 95.
6. Pronunție populară : *spirmințăti.*
7. *A se împărțì*, a se da de pomană.

aprind pentru aceşti morţi sunt în formă de toiaguri; ele se fac cât o statue de om, cât uşa casei sau cât uşa împărătească dela biserică şi apoi se învârtesc ca melcul. Dacă nu se isprăvesc de ars în ziua de Ovidenii, urmează a se aprinde şi în alte sărbători, în timpul liturghiei. Alteori se dau de pomană cu o ulcică da apă [1].

Prin unele sate din jud. Tutova, cu 2—3 zile înainte de această sărbătoare, fiecare gospodină îşi cumpără lumânări de ceară sau de stearină şi oale de pământ, pe cari le dă de pomană pline cu apă sau cu *bragă*, despre al cărui chip de pregătire vom vorbì mai încolo [2].

Pomenile acestea se mai numesc şi *moşii de Ovidenii*, când, prin Ţara-Românească se fac şi prasnice pentru *copii*, — de bună samă că numai cu bucate de post.

Prin jud. Muscel, în această zi «toţi acei cărora nu le trăesc *copiii*»[3] se roagă la Ovidenie, să le dăruească şi lor Dumnezeu copii şi să le trăească,—poate tocmai spre a aveà pe cine să lase în urmă, după răposare, cu grija *luminii de veci*.

SF. ECATERINA.

Ziua de 25 Noemvrie, *Mucenica Ecaterina*, se ţine prin jud. Muscel, şi mai cu seamă de către femei, prin nelucru, sub numele de *Sf. Ecaterina*, *Caterina* sau *Catalina* [4] iar prin jud. Neamţ sub cel de *Catrina* [5].

Prin Bucovina se crede că această sfântă a fost nebună; de aceea se posteşte, ca să apere pe cei ai gospodăriei de *boli* şi *nebuneală* [6].

Prin jud. Neamţ, nu se lucrează în această zi, căci altfel s'ar primejduì casele prin foc [7].

1. Culegere din jud. Tutova.—Marian, *Immormântarea*, p. 33.—Voronca, *op. cit.*, p. 887.
2. Dat. Rom. din com. Costeşti, împărt. de d-ra Maria I. Mircea.
3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.
4. *Ibidem*, p. 90.
5. Comunic de d-l V. Ştirbu Vânători.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 279; de sigur că e greşita datarea 24 Noemvrie.
7. Cred. Rom. din com. Vânători, jud. Neamţ.

ANDREIU-DE-IARNĂ.

I. Sf. Andreiu.

Cu privire la persoana *Sfantului Andreiu*, *Sânt-Andreiu*, *Andreiu-de-iarnă*[1], *Moș-Andreiu*[2] sau *Sf. Andreà*[3], aflăm următoarea povestire prin jud. Suceava:

Sf. Andreiu a fost copilul unei femei, pe care mama sa, din cine știe ce pricină, l-a pus într'o albiuță și i-a dat drumul pe apă. O altă femeie l-a găsit plutind în această albiuță, l-a luat, l-a dus acasă și l-a crescut.

Intr'un rând această mamă vitregă îl pusese să păzească grădina plină cu popușoi, când tatăl său, sărind în grădină ca să-și vadă sămănăturile, a fost ochit de fiul său, cu pușca, și astfel omorît pe loc.

Văzându-și această faptă nelegiuită, Andreiu a plecat la un preot ca să se spovedească. Preotul, ascultându-i spovada, i-a spus că pentru o astfel de mare greșeală, nimic nu l-ar puteà curăți de păcat, decât doar focul.

— Ești bun de aruncat în foc, fiule!

Andreiu, auzind aceasta, a luat un ciomag și a dat una în cap preotului, pornind după aceasta să-și spună păcatele la alt preot, cu care s'a întâmplat acelaș lucru.

După aceasta, cel de trei ori ucigaș a mers la un călugăr. Călugărul, cum a auzit de aceste fapte grozave, l-a luat după sine, l-a dat prin înșelăciune într'o groapă de fântână, l-a încuiat acolo, iar cheia a asvârlit-o într'un râmnic, ca nimeni și niciodată să nu mai dea peste dânsa.

Trecură după aceasta ani mulți, — o sută de ani, — când se

---

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.—In unele părți i se zice și *Andreiu-cap-de-iarnă*.

2. Prin unele părți din Țara-Românească.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 113.

întâmplă ca nişte pescari să pescuească'n râmnicul acela. Ei prind peşte mai mult şi dintr'însul dădură o parte şi călugărului care închisese pe Andreiu în groapă. Călugărul taie peştele pentru mâncare şi în lăuntru găseşte cheia dela groapă. Işi aduce aminte de acel ucigaş numit Andreiu şi merge să vadă ce s'a îmtâmplat cu dânsul.

In groapă, Andreiu erà tot viu.

Călugărul s'a minunat mult de această întâmplare întâiu; apoi l-a scos afară, i-a pus pe umeri o pereche de dăsagi plină cu bolovani, i-a dat cinci *oi* albe şi cinci oi negre şi i-a zis:

— Mergi şi le paşte. Când cele cinci oi albe se vor face negre şi cele cinci oi negre se vor înălbì, atunci să ştii că Dumnezeu ţi-a iertat păcatele tale. Până atunci însă, nu!

Andreiu îşi iea oile şi pleacă să le păzească.

Mergând astfel pe drum, iată vede înaintea sa un om călare. Cum ajunge în dreptul lui, Andreiu îl opreşte şi-l întreabă unde se duce. Acela erà un hoţ. Şi hoţul acesta îi răspunde lui Andreiu:

— Mă duc înainte; am omorît trei sate şi mai am unul.

Auzind Andreiu aceste cuvinte, nu s'a mai putut stăpânì; a luat deci ciomagul şi l-a izbit pe hoţ în cap, lăsându-l mort pe loc. Dar după aceasta, când s'a uitat la oi, a văzut că cele albe se făcuseră negre, iar cele negre se înălbiseră.

In chipul acesta, vechile lui păcate fuseseră ispăşite; iar Andreiu s'a făcut sfânt [1].

In veacul al XVIII, prin Moldova se auziau şi alte povestiri cu privire la Sf. Andreiu care, umblând prin părţile noastre, pentru propovăduirea dreptei credinţe, ar fi făcut,— după spusa unui călător rus,— o bisericuţă în Şerbeşti sau Troianu din jud. Covurluiu [2].

II. Noaptea strigoilor.

In credinţele poporului român de pretutindeni, în noaptea de către Sf. Andreiu, 30 Noemvrie, ies sau umblă *strigoii*.

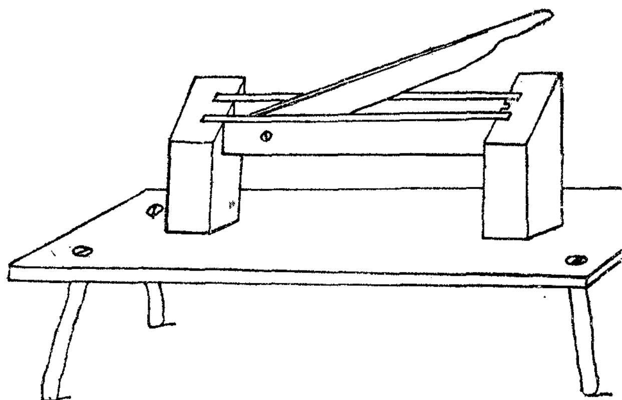
Strigoii şi *strigoaicele* sunt duhuri de barbaţi sau femei moarte, cari în această noapte se întruchipează aievea şi ies din mormânturi. Tot *strigoi* se mai chiamă şi unii oameni sau femei vii, cari

1. R. Marinescu în *Şezătoarea*, II, p. 163—4.—O variantă se publică chiar acum în *Calendarul Revistei «Iôn Creangă» pe 1914*, p. 101—5.

2. *Etym. magn. rom.* ad. voc.

au *coadă* [1] şi cari în această noapte îşi părăsesc culcuşurile lor, fără ca să aibă vreo ştiinţă despre aceasta, şi ies sau umblă pe afară.

Prin unele părţi se crede că aceşti strigoi ieau *coasele* şi *limbile*

O înfăţişare de meliţă rară. După cea văzută în com Goleştii-Badii, jud Muscel.

de meliţă pe cari le găsesc pe-afară, prin curţile oamenilor şi se duc pe *hotare*, unde se bat cu ele. De aceea, în această noapte, femeile mai ales au grijă ca asemenea lucruri să nu rămână pe afară [2].

1. Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, comunic. de d-l I. Preutescu : «In noaptea de Sf. Andreiu umblă strigoii ; deci e bine ca în acea seară să întorci *vasele* de bucătărie cu gura în jos şi să ungi ţâţâna *uşii* cu *usturoiu*. Strigoii sunt acei ce au coadă.»—A celor din com. Vânători, jud. Neamţ, comunic de d-l V. Ştirbu : Seara, spre Sf. Andreiu, se fac cruci cu usturoiu pe la fereşti, uşi, şuri, ocoale, hambare, meliţoaie, ca să nu vie *strigile*, cari ieau limba dela meliţoaie şi se bat la *hotare*. S'au văzut lupte între strigoi de către unii săteni».

2. Cred. Rom. din jud. Neamţ : Strigoii şi strigoaicele sunt un fel de oameni cari au *coadă* şi la Sf. Andreiu se ung cu un fel de unsori, ies pe hornă şi merg pe la *crucile drumurilor* unde se bat cu limbile meliţei.—Cred. Rom. din jud. Covurluiu : «In noaptea spre Sf. Andreiu, toţi strigoii şi strigoaicele ies din morminte, încalecă pe meliţoaiele şi meliţele de *bătut* cânepă, ieau limba acestor meliţoaie şi meliţe în mâni, drept sabie şi se duc la hotare, unde se bat. A doua zi, ducându-se cinevà la hotare, găseşte pietrile pline de sânge curs din cei răniţi.—Credinţă din jud. Suceava : «Către ziua de Sf. Andreiu, toţi strigoii, şi cei morţi, şi cei vii, s'adună în crucile drumului şi se bat cu limbele meliţcaielor, până la cântatul cocoşilor, când se duc cei morţi la casele lor, iar cei vii fug cari încotro, osteniţi, păliţi şi sgâriaţi, aşà că-i poate cunoaşte un om înţelept că ei au avut val în noaptea aceea şi că-s strigoi (*Etym. magn. rom.* ad. voc.)—Voronca, *op. cit.*, p. 594 : Cu limbile dela meliţă se bat strigoaicele ca cu săbiile la Sf. Andreiu.

Prin unele sate din jud. Botoşani, oamenii strâng în această noapte meliţoaicele, aruncându-le prin locuri neştiute de alţii,—fără numai ai casei pot şti locul, căci se tem ca să nu vină strigoii. După credinţele locale, strigoii vin în această noapte şi fură limba meliţoaielor, după care se duc şi se bat între ei la hotarul întâiu, dacă-s mulţi, la hotarul al doilea, dacă-s mai puţini, ori la al treilea, dacă-s încă mai puţini [1].

Prin alte părţi se zice că strigoii fac hori pe la răspântiile drumurilor, unde joacă cu străşnicie, până la cântatul cocoşilor [2].

Lupta această dintre aceste duhuri pare că are ca pricină o nelămurită neînţelegere între strigoii morţi şi cei vii:

«In Moldova dăinueşte credinţa că strigoii morţi ies din morminte la Sf. Andreiu, se întâlnesc la un loc cu strigoii vii, adică cu strigoii oameni şi se bat cu *cociorbele*, până cântă cocoşii, — cei din urmă cunoscându-se a doua zi după sgârieturile ce le au pe faţă. Babele sau oamenii strigoi, înainte de a ieşì din casă, pe horn, se ung pe tălpi cu untură [3].

Adeseori strigoii trag şi *clopotele* pe la biserici [4].

Când strigoii morţi nu au cu cine să se răsboească, se duc pe la casele oamenilor, unde cearcă să sugă sângele celor ce au nenorocul să le cadă în mâni. Pentru ca să nu se poată apropià de case, oamenii, — e grija gospodinelor mai ales, — mănâncă *usturoiu* în această seară, se ung pe corp tot cu usturoiu, sau numai pe frunte, în piept, în spate şi pe la încheieturile trupului. La casă ung cercevelele ferestrelor, pe unde strigoii ar puteà să intre sau să se uite în casă, făcându-se semnul crucii, şi tot astfel urmează şi la uşă şi hornă [5], pe unde deasemenea se crede că strigoii pot intrà şi ieşì din casă.

---

1. Dat. şi cred. Rom. din com. Vlăsineşti, comunic. de d-l D. Gr. Furtună.

2. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 267.—*Etym. magn. rom.*, cred. din jud. Iaşi [cu toate că prin aceste părţi nu se aude vorba *Drăgaică*]: Inspre Sf. Andreiu, strigoii şi strigoaicele se strâng cu toţii pe la răspintenea drumurilor şi joacă drăgaica.

3. Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina* I, p. 172.

4. *Şezătoarea* I, 249.

5. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 172: Oamenii se feresc de strigoi, făcând cruci cu usturoiu, pe la uşi, ferestre şi toate încuietorile.—Voronca, *op. cit.*, p. 548: Spre Sf. Andreiu se ung ferestrele cu usturoiu.—*Şezătoarea*, I, p. 126: Spre Sf. Andreiu umblă strigoii; ca să scăpi de ei, trebue să

Pe alocuri, usturoiul este tăvălit mai întâiu prin *funingină.* Unii, tot spre acest scop, astupă *băgeaga* şi *cahla,* — hornul.

Aceste credinţe le aflăm în următorul descântec de *plămădirea inimii,* boală ce o capătă omul atunci când strigoiul intră pe undevà în casă; boala constă în sdrobirea oaselor, ş. a.:

A plecat *strigoaica*
Din casă în casă,
Din coş în coş
Şi-a găsit
Toate casele 'ncuiate,
Toate uşile astupate,
Numai la N.
Casa descuiată,
Uşa destupată,
Coşul desfundat.
In casă cum intră,
La N. aleargă,
Inima-i fură,
Oasele-i sdrobì,
Sângele-i sorbì.
Maica Precesta
După strigoaică se luă.
— Maicelor,
Impărăteselor,
Să daţi lui N. (M-ei)inima la loc,
Oasele la loc,
Iar N. să rămâie curat,
Luminat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca şorţul Maicei Precesta[1].

«La noi acasă,—ne scrie d-l M. Lupescu,—în Spătăreşti, ţinutul Sucevei, se crede că *strigoii,* cari-s tot oameni, însă cu coadă, nu pot suferì mirosul de *usturoiu.* Inspre Sf. Andreiu se strâng ori în ţintirim ori în anumite locuri de prin păduri, prin case pustii ori pe ziduri ruinate şi fac sfat; pe urmă se împrăştie după rele în lume. Adeseaori între ei se întâmplă bătălii şi vin pe la case de ieau limbile dela *meliţuici,* de se bat. Ca să nu se întâmple în gospodării răutăţi din pricina strigoilor, mama ungeà cu usturoiu clampa uşii, scara, stâlpii hornului, *câhneaţa,* crucile dela fereşti, boii şi vacile la coarne, meliţoiul şi meliţuica, cleştele, cociorva, lada şi toporul, iar noi *căsaşii* mâncam *mujdeiu*... şi ne ferià Dumnezeu de

---

ungi casa pe la uşi şi ferestre cu usturoiu. — *Şezătoarea,* I, p. 152: Spre Sf. Andreiu se fac cruci pe la fereşti cu usturoiu, se ung coarnele vitelor şi mânâncă [oamenii] cu toţii usturoiu, de care miros fug strigoii.—Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.—Voronca, *op. cit.*, p. 548, pentru jud. Botoşani: Usturoiul e al lui Sf. Andreiu. De aceea se mânâncă atunci usturoiu, şi se ung uşile, ş. a. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Bartolomei. — Cred. Rom. din Bucovina, comunic. de d-na Elena Voronca: «Ele (strigoaicele cele vii) strică vacile, fac pe ursită la femei de le omoară; mai ales spre *Sf. Andreiu* pot face multe, că *Sfântul Andreiu le e tare de ajutor.* De aceea nu-i bine ca oamenii să ştie când e *Sf. Andreiu;* preotul nu spune ziua ceea cu adevărat, căci ele or face multe rele».

1. Culegere din com. Ruşca, jud. Fălciu, comunic. de d-l Popescu-Huşi.

strigoi. In seara spre Sf. Andreiu, mi-aduc aminte că şi tata, şi mama, şi slugile, şi noi cu toţii, băteam *metane* mai mult ca în alte sări».

Prin jud. R. Sărat împotriva strigoilor şi *străgilor*, cari ieś de prin morminte şi vin de pocesc pe oameni cu felurite boale, lucrurile pomenite mai sus se ung cu 9 fire de usturoiu, mâncând în acelaş timp şi fiecare om din casă câte un fir, «că vor scăpà de pocitura strigoilor, cărora nu le place usturoiul şi cari, pentru aceasta, nu se pot apropià de casa unui om» [1].

Pe unde nu se ştie de strigoii vii sau cei întrupaţi, cari umblă în această noapte după răutăţi, lumea se teme de strigoii-duhuri sau de duhurile rele [2].

Dacă strigoii nu găsesc nici un loc pe unde să intre în casă, atunci caută să cheme afară pe cei din lăuntru.

«Strigoiul vine şi strigă la fereastă :

— Ai mâncat usturoiu ?

Dacă omul răspunde, îl muţeşte, iar dacă tace, se duce întreabă-şi» [3] şi cearcă pe la cei ce n'au mâncat usturoiu.

Dacă nici cu chipul acesta nu izbuteşte, cearcă ajutorul lucrurilor din casă, ca să le deschidă uşa : vreun vas (oală, strachină) sau opaiţul de pe horn. Pentru aceasta, toate lucrurile din casă trebuesc întoarse în această noapte cu susul în jos. Câte odată opaiţul se strică [4].

---

1. D. Lupaşcu, *Medicina babelor*. Bucureşti 1890, p. 171.

2. Cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu : In noaptea Sfântului Andreiu ies strigoii. E groază mare în sat de frica lor... Se ung uşile şi ferestrele spre a nu se apropià *duhurile rele* de casă...

3. *Şezătoarea*, I, p. 245.

4. Dat. şi cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu : Se sparge opaiţul (ciobul) şi se întorc vasele cu fundul în sus, ca nu cumvà venind strigoii, să ceară vasele neîntoarse şi să le deschidă uşa, căci altfel intră strigoiul în casă şi e vai de aceea ;—a celor din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu : se zice din bătrâni că în ajunul lui *Moş-Andreiu*, ies strigoii şi ca să fie feriţi de acea boală (?), să întoarcă toţi vasele cu fundul în sus, şi atunci nu mai îndrăznesc în casă.—C. D. Gheorghiu, *op, cit.* «Prin jud. Iaşi, înainte de a se înserà spre Sf. Andreiu, strică opaiţul, căci există credinţa că odată, oarecare întorcând toate celea din casă cu fundul în sus, a uitat de opaiţ şi când colo, venind strigoiul şi cerând dela fiecare lucru în parte să-i deschidă uşa, a ajuns şi la el şi atunci opaiţul, nefiind şi el întors, s'a dus şi a deschis strigoiului».

Tot spre a ferì de strigoi, este bine ca'n această seară nimeni să nu-şi *mături* casa, să nu lepede *gunoiul* şi să nu-şi facă *lăutaore* [1].

Am arătat că în afară de strigoi, în această noapte mai umblă după rele alte *duhuri* vătămătoare, printre cari se numără şi *dracii* sub felurite înfăţişări, încât cu drept cuvânt Alecsandri, în *Noaptea sfântului Andreiu*, zice :

Sgomot trist în câmp răsună,
Vin strigoii, se adună,
Părăsind a' lor secrii.
Voi creştinelor popoare,
Faceţi cruci mântuitoare,
Căci e noaptea 'ngrozitoare,
Noaptea sfântului Andriiu !

Iar mai departe :

Iată-l, iată *Satan* vine,
Răsbătând prin verzi lumine,
Pe-un fulger strălucitor.
Umbre, *stăfii* despletite,
Cucuveici, *Iele* sburlite,
Şi *Rusalile* pocite
Il urmează ca un nor...

Indemnând apoi :

Voi cu suflete curate,
Cu credinţi nestrămutate,
Oameni buni, femei, copii,
Voi creştinelor popoare,
Faceţi cruci mântuitoare,
Căci e noaptea 'ngrozitoare,
Noaptea sfântului Andriiu.

Şi cu toate acestea, cei ce-s tari de fire, pot înfruntà această lume de duhuri. Mai mult chiar, pot trage unele foloase. Să se ducă, ne spune o credinţă din jud. Covurluiu, unul ca acela într'o răspântie de drum, să aşeze acolo pe chirostii un ceaun cu apă, să-i dea foc şi când va vedeà că apa a început să clocotească, să arunce în ceaun sau în cazan o *mâţă neagră*, în care se întrupează diavolul. Indată ce mâţa va începe să fiarbă, omul cel tare de îngeri va vedeà cum împrejurul lui se vor adunà dracii unul câte unul şi

1. Cred. Rom. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

vor începe să-l roage ca să stingă focul. Acel om să tacă şi să aştepte până ce la urma urmelor va veni însuş Scaraoschi. Acela îl va rugà mai mult, va făgăduì multe de toate, şi în chipul acesta lui i se poate cere ori şi ce, căci dracul dracilor este silit să dea [1].

Toate aceste credinţe sunt ilustrate în popor prin felurite povestiri,—fireşte, numai simple întâmplări fatale sau viziuni.

Iată, ca pildă, câtevà :

Un om se făceà strigoiu după moarte, fiindcă dormise toată vieaţa afară în noaptea sfântului Andreiu. El veniă la nevastă-sa acasă şi sta până la cântători. Femeia, după sfatul unei babe, răspunde într'o noapte la chemarea strigoiului :

— Mă duc lă nunta lui frate-tău, că se însoară cu soră-ta.

— Nu se poate! răspunse strigoiul.

Iar femeia :

— Nu se poate cei morţi la cei vii, dar aceasta se poate.

Şi pe loc strigoiul a crăpat.

A doua povestire :

Un om veniă cu un *tăbultoc*,—sac,— de făină dela moară. La nişte cruci de lemn, vede nişte chipuri jucând :

— Dumnezeu să vă îmmulţească jocul, zise omul!

— Dumnezeu să-ţi îmmulţească făină din sac, ziseră strigoii.

Şi de atunci făina din sacul acelui nu s'a mai isprăvit, până când a spus taina aceasta şi altor oameni. Atunci făina şi-a pierdut vraja.

A treia povestire :

Un om aveà ca femeie o strigoaică ce purcese grea. Inspre Sf. Andreiu, femeia îi spuse bărbatului său, să iea o limbă de meliţoiu şi să se ducă la crucile drumului să dea cu limba de 9 ori în pământ şi să zică: «dau, dar nu taiu!».

Omul se duse, dar zise: «dau şi taiu».

Când s'a întors acasă, găsì pe nevastă-sa tăiată.

A patra povestire :

O femeie moare în seara de către Sf. Andreiu. Bărbatul său o iea şi o mută pe laiţă. Atunci a văzut ieşindu-i o pară pe gură: para erà sufletul ei de strigoaică [2].

In sfârşit, tot pentru ilustrarea acestor credinţe, dăm în cele

1. Cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vârlezeanu.
2. *Şezătoarea*, I, p. 248—9.

ce urmează a cincea povestire culeasă şi scrisă în Moldova: «Sara lui Sf. Andreiu», care nu-i altcevà decât un vis plin de vedènii:

«... Lângă un pod stricat erà o casă părăsită. Toader se vârî într'însa, spre a se mai oploşì de frigul ce-i intrase în oase, se aşeză pe nişte paie; dinţii îi începură a clănţănì, genele i se prind una de alta şi deabià mai puteà răsuflă. Peste puţin adormì greu.

De odată Todirel, înspăimântat, sare din locul unde dormià, drept în picioare, la huietul unor tropote ce le auzì; şi vede o roată mare de oameni în jurul lui, un huiet grozav şi nişte glasuri miorlăitoare. Când ieà sama mai bine, vede o bătălie mare împrejurul lui, în care se scărmănau o mulţime de bărbaţi şi de femei, cu capul ca de om, cu părul tot roşu, la trupuri goi, picioarele de cai şi [cu] cozi mari, [cari] se încolăciau împrejurul trupurilor lor. Fiecare aveà în mână câte o coadă de mătură, o cociorbă sau o frigare, cu cari se băteau unii pe alţii, alungându-se, când afară, când în casă, când peste casă.

— Pieriţi, dracilor!, strigă Toader speriat şi voind a fugì de-acolo.

— Stăi! strigară toate dihăriile acelea într'un glas; — eşti în mâna noastră!

Şi de-odată îl apucară de subsiori şi începură a-l purtà în mijlocul bătăilor, şi-l aruncau mereu în sus şi'n jos, când într'o parte, când într'alta.

Apoi se ridicară cu toţii spre cer, purtând şi pe Toader prin înălţimea nourilor, iar în urma lui se zărì o mare arşiţă de foc, în care se jucau felurite dihăniii, capre, porci, bursuci, lupi şi tot felul de fiare sălbatece. Apoi iarăş cu toţii se lăsară spre pământ şi se opriră la o moară părăsită, în care se auzià o hodorogeală grozavă. O masă mare erà întinsă în mijlocul şurii, iar pe ea un săcriu în care erà lungit un mort. Când intrară dihaniile şi cu Toader, mortul începù a se înroşì şi a se mişcà, până ce sărì în picioare. Şi se începù o bătaie cruntă.

Una câte una cădeau dihăniile celea de pumnii şi buşiturile ce le dădeà mortul, până la cea din urmă, care se păreà a fi căpitanul lor şi cu care mortul aveà să se lupte mai crunt; dar la urma urmei căzù şi căpitanul. După asta, mortul se apropià şi de Toader şi începù a-i zice blând:

— Băiete, să nu ai nici o teamă, că eu nu sunt strigoiu, ci-s om ca şi tine.

Toader rămase mai mort decât morții.

— Nu te teme, adăugì iar mortul; — și eu sunt unul ca și tine, care eram să pic în ghiarele acestor strigoi; sunt om pământean și în curând vom merge amândoi să ne vedem țara și casa; am fost și eu adus aici ca și tine, așezat în cel săcriu în care m'ai văzut, de patru ani acuma, fără să știe nimenea de mine. In fiecare seară a Sfântului Andreiu mă treziam din somn și eram nevoit să mă bat cu iști căpcăuni, cari voiau să-mi sugă tot sângele din mine; și azi, fiindcă ai fost și tu aici, vederea ta m'a îmbărbătat și am înfrânt pe strigoi. Dar în curând are să vie o babă fărmăcătoare, care de te-ar aflà aici, te-ar face în mii de bucăți și ți-ar fierbe oasele într'un cazan cu smoală. Inchide dar ușa și stăi în colțul casei.

Mortul luă o ulcică, o înturnă cu gura în jos și o vârî în horn.

Un țipăt groaznic se auzì în afară și un vălătuc mare începù a se izbì de toți pereții și ușile; și apoi intră în horn și începù a se sbate în fundul ulcelei din vatră.

— Costache, Costache! Dă-mi drumul în casă că nu ți-oiu face nimica, bolborosì glasul care se înțelegeà că vine din ulcica pe care mortul o întorsese cu fundul în sus.

— Ehe-hei, babă cloanță! Fugi, fugi, că-ți frig oasele, strigă Costache, vârînd o frigare în horn.

In vreme cât se muncià cu frigarea, deodată se auzì cântarea cocoșului.

— Am scăpat, am scăpat, strigă Costache mortul, deschizând ușa și trăgând pe Toader afară.

Trezindu-se din spaima ce-l cuprinsese, Toader se văzù în ograda casei lui, împreună cu cel ce-l scăpase.

— De-acù, cu ce te-aș puteà mulțămi, omule, zice Toader către tovarășul lui; — că dela grea primejdie m'ai scăpat.

— Cu ce să mă mulțămești, cu alta, decât doar să-mi dai inima ta să sug trei picături de sânge, să-mi mai împrospătezi vieața, care erà cât pe ce să mă părăsească, dacă nu veniai tu să-mi stai în ajutor.

— Cum să-ți dau să sugi inima mea? Atunci ești și tu strigoiu.

— Strigoiu, nestrigoiu, mie-mi trebue trei picături de sânge din inima ta, zice Costache, și scoate o custură din brâu și dă să se răpeadă la Toader să-i sângere pieptul.

— A! săriţi, ajutor, strigă cât ce putù Toader, — ajutor, că mă sfâşie strigoii!...

Şi sărì drept în mijlocul casei, şi deschise ochii mari, şi văzù lumina zilei.

Nevastă-sa alergă la dânsul, şi înspăimântată, îl întrebă:

— Da ce este, Toadere, ce ţipi, ce ai păţit?

— Strigoii îmi sug sângele!

— Ce strigoi? Visezi? Ai înnebunit, ori ce este?

— Ce? Unde-i Costache?

— Care Costache? N'avem pe aici pe nimeni Costache!

— Mortul?

— Ce mort?

— Mortul care m'a scăpat de strigoii din moară...

— Vino-ţi în fire, omule! Ai visat bazaconii. Te-ai culcat aseară de cu vreme şi se vede, unde am tot vorbit de strigoii ce umblă în spre Sfântul Andreiu, ţi s'a nălucit... Dar n'ai grijă: am uns eu bine toate ferestrele şi uşile cu usturoiu şi am mâncat cu toţii în casă la mujdei de-ajuns...

Toader îşi făcù cruce, se frecă iar bine peste ochi, înţelese c'a visat câte şi mai multe bazaconii, şi zise femeii lui:

— Noroc numai c'am uns peste tot locul cu usturoiu, c'altmintrelea tot nu scăpam noi teferi din mâna strigoilor» [1].

III. **Ziua lupului.**

Ziua *Sfântului Andreiu* se mai chiamă şi *Ziua lupului* sau *Gădineţul schiop*, serbându-se pretutideni cu nelucru, ca să nu strice lupii *vitele* şi mai ales *oile* şi *caprele* [2]. Primejdia este însă, nu numai pentru vite, ci şi pentru oamenii cari ar îndrăznì a plecà pe drumuri în în această zi, când porneşte şi *lupăria* [3].

Vitele cari mugesc spre Sf. Andreiu, caii cari nechează şi paseserile cari ţipă, vestesc lupul care se apropie de ograda omului. Deci, fiecare gospodar trebue să aibă grijă de pază [4].

Pentru ca să se apere ograda de lupi, se obişnueşte prin unele părţi,—fie aceasta ca o măsură şi împotriva *strigoilor*, — să se ungă

1. N. A. Bogdan, *op. cit.*, p. 152—5.
2. *Etym. magn. rom.*, ad voc. — Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru*, I, p. 271.
3. Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.
4. *Ibidem*, p. 329.

țărașii dela poartă, drugii și cercevelele *ferestrelor* precum și pragul *ușilor* cu *usturoiu* [1].

Prin jud. Botoșani, în această noapte se ung cu usturoiu pe lângă lucrurile pomenite încă și *fântânile*. Alți gospodari fac o *cruce de ceară* și o lipesc la vite, însă numai la cele de parte bărbătească: boi, berbeci, și anume la cornul din dreapta [2].

Prin Bucovina, cu o săptămână înainte de Sf. Andreiu, femeile se feresc de *a toarce*, «ca să nu toarcă lupii la casă» [3]. Tot pentru ca lupii să nu vină, aproape pretutindeni în această zi nu *se mătură*, nu se dă *gunoiul* afară, nu *se rânesc* grajdurile, nu *se piaptănă*, nu fac sgârieturi, nu se face pomană și nu se dă nimic cu împrumut [4].

Lupul, al cărui gât este țeapăn [5], în această zi capătă darul de a și-l îndoì. Este sprinten, și prin urmare nimic nu i-ar scăpà dinaintea lui. De aici credința hațegană că în ziua de Sânt-Andreiu «își vede lupul coada».

De casa al cărui stăpân și stăpână nu muncește în această zi, lupul nu se poate apropià; de aici: «poți să muncesc în orice zi, cât de mare, numai în această zi să sărbezi» [6]. Totuș, când soarta scrie altfel, primejdia nu se poate îndepărtà, căci peste cele hotărîte de Sf. Andreiu, nimeni nu poate trece.

In această privință iată ce ne spune o povestire:

Un vrăjitor sfătuește pe un boier ca să nu iasă din casă în seara despre Sf. Andreiu, căci va fi mâncat de lupi, — și ar fi păcat ca nici oasele să nu-i rămâie, ca să fie măcar ele îmmormântate după toată rânduеala creștinească.

Boierul se înspăimântă când auzì această proorocire. De aceea își făcù o ladă de fier, se încuià într'însa și acolo petrecù noaptea.

A doua zi, intrând în odaia aceea o slugă, spre a vedeà ce s'a întâmplat, a ridicat capacul lăzii. Atunci a văzut țișnind din lăuntru un lup. In ladă nu rămaseră decât oasele boierului [7].

1. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.— Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 315, credința din jud. Covurluiu.

2. Cred. Rom. din com. Vlăsinești, comunic. de d-l D. Furtună; — a celor din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomei.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 1060.

4. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.—*Șezătoarea*, III, p. 150.— Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.* I, p. 315.

5. Pricina, vezi-o în T. Pamfile, *Un tăciune și un cărbune*, povestea «Vodă 'mpărat».

6. Cred. Rom. dincom.Vânători,jud. Neamț, comunic. de d-l V. Știrbu.

7. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Prin jud. Neamţ se povesteşte că «un om s'a dus la moară în seara de Andreiu şi n'a venit când trebuià. Plecând neamurile a treia zi ca să-l caute, l-au găsit mâncat de lupi. Din tot trupul lui nu rămăseseră decât picioarele dela genunchi în jos» [1].

După acestea toate, credem nimerit să punem aici şi încheierile lui Haşdeu asupra acestei zile:

In basmuri, după cum gresia simbolizează muntele, tot astfel şi *pieptenele*, care prin însăş forma sa, care ar închipuì un şir de arbori, este un simbol al *pădurii*. De acì, femeile zic că nu-i bine să se pieptene în această zi; tot astfel se feresc de a umblà cu pieptenele chiar, ca nu cumvà fiara de pădure, — lupul, să-i aducă vreun neajuns [2].

IV. **Vrăji şi farmece.**

In seara de către *Sf. Andreiu* fetele şi văduvele îşi fac «pe ursită», vrăjind de peţire, de dragoste, căutându-şi de noroc, — sau făcând farmece de răutate, care trebue să se lipească de duşmani şi de casele lor.

Ca *vrăji de dragoste*, pomenim următoarele:

Prin Transilvania, com. Râpa-de-jos, se rostesc de nouă ori în şir următoarele şire:

Descântecul dela mine,
Leacul dela Dumnezeu.
A plecat *Inceputul*
Dela casa lui,
Dela masa lui,
Sănătos,
Voios,
Şi-a luat-o pe o cale,
Pe cărare.
Când a fost la miez de miez de [cale,
L-a întâlnit,
L-a întâmpinat
Nouă *urcoi*, nouă *urcoaie*,
Nouă moroi, nouă moroaie,
Nouă strigoi, nouă strigoaie,
Nouă diavoli, nouă diavoloaie,
Nouă lei, nouă leoaie,
Nouă pocitori, nouă pocitoare,
Nouă ursitori, nouă ursitoare,
Nouă *făcători*, nouă făcătoare,
Nouă *mârători*, nouă mârătoare [(*sic*) [3],
Nouă mâncători, nouă mâncătoare,
Nouă zâni,
Dela nouă stâni,
Nouă vânturi de vânt
De pe pământ,
Toate s'au strâns şi s'au adunat,
Grozav l-au încurcat
Şi în pat de moarte l-au lăsat.
S'a stârnit *Inceputul* cu glas mare [până'n cer,
Cu lacrimi lungi până'n pământ;

1. *Etym. magn. Rom.*, p. 1179 şi urm.
2. *Idem.*
3. Poate: *mirători*, cei ce *se miră* şi prin aceasta deoache, cum de altfel se întâlneşte şi mai jos.

Nimeni în lume nu-l aude,
Fără Maica Domnului
Din poarta cerului.
Ea din graiu aşà a grăit:
— Inceputule, ce plângi cu glas
[mare până'n cer,
Cu lacrimi lungi până'n pământ?
— O Maica Domnului
Din partea cerului,
Cum n'aş plânge cu glas mare
[până'n cer,
Cu lacrămi lungi până'n pământ!
Am plecat
Dela casa mea,
Dela masa mea,
Sănătos,
Voios,
Când am fost la miez de miez de
[cale,
M'au întâlnit,
M'au întâmpinat,
Nouă urcoi, nouă urcoaie,
Nouă moroi, nouă moroaie,
Nouă strigoi, nouă strigoaie,
Nouă draci, nouă drăcoaie,
Nouă diavoli, nouă diavoloaie,
Nouă lei, nouă leoaie,
Nouă smei, nouă smeoaie,
Nouă pocitori, nouă pocitoare,
Nouă ursitori, nouă ursitoare,
Nouă făcători, nouă făcătoare,
Nouă *mirători*, nouă mirătoare,
Nouă mâncători, nouă mâncătoare,
Nouă zâni
Dela nouă stâni,
Nouă vânturi de vânt
De pe pământ.
Toate s'au strâns
Şi s'au adunat,
Grozav s'au încurcat
Şi în pat de moarte m'au lăsat.
—Nu gândì nimica, Inceput!
Pe scară de aur m'oiu scoborî,
Poale albe oiu întinde,
Pe tine te-oiu cuprinde,
Cuţit de zână,
Din teacă de zână,
Cumpănă dreaptă oiu apucà,
Şi bine ţi-oiu alege,
Bine ţi-oiu culege,
De-s urcoi, de-s urcoaie,
De-s moroi, de-s moroaie,
De-s strigoi, de-s strigoaie,
De-s draci, de-s drăcoaice,
De-s diavoli, de-s diavoloaice,
De-s lei, de-s leoaie,
De-s smei, de-s smeoaie,
De-s pocitori, de-s pocitoare,
De-s ursitori, de-s ursitoare,
De-s făcători, de-s făcătoare,
De-s mirători, de-s mirătoare,
De-s mâncători, de-s mâncătoare,
De-s nouă zâni
Dela nouă stâni,
De-s nouă vânturi de vânt
De pe pământ,
Crăpe-le inima'n patru,
Cum crapă păsatul.
Pice-le cosiţele,
Curgă-le ţâţele,
Să piară,
Să răspiară,
Ca scuipatu'n cale,
Ca roua de soare,
Inceputul să rămâie curat,
Luminat,
Cum Dumnezeu l-a dat
Şi Maica sfântă l-a lăsat.
Sănătos,
Voios
Şi veselos [1].

Prin unele părţi, în această seară se adună la o casă mai mulţi flăcăi şi fete. Pe o masă pun mai multe *căciulii de usturoiu*, împrejmuite cu *tămâie*, *smirnă* şi câtevà *lumânări dela Paşti* aprinse. Pun

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 96—8.

apoi pe masă felurite mâncări cu plachie, *meşniţă*, *ghiţimani*, mălaiu şi pâne. Apoi se aşează cu toţii roată în jurul mesei, mânâncă, vorbesc şi râd în toată voia bună, până către zorii zilei, când se despart. Fetele îşi împart între dânsele usturoiul; pe care îl duc a doua zi la biserică, spre a-l sfinţì preotul. Astfel sfinţit, usturoiul se pune pe policioară la icoane, fiind bun de făcut «de dragoste» [1].

Prin alte părţi la această adunare flăcăii aduc lăutari şi băutură. Pe strachina fiecăruia se pune câte o căpăţină de usturoiu, care este păzit spre a nu fi furat de *strigoiu*, — o babă anume orânduită pentru aceasta. Cu o parte din acest *usturoiu păzit*, se ung lucrurile pe cari le-am pomenit la capitolele precedente, iar o altă parte se păstrează peste an, fiind bună de leac.

Dela această pază a usturoiului s'a născut zicala: «par'că a păzit usturoiul», ce se dă celui ce se cunoaşte că a petrecut o noapte fără somn [2].

Prin unele părţi din jud. Tutova, *paza usturoiului* sa face în chipul următor:

«Inspre Sf. Andreiu, într'o casă de gospodar se strâng 10—12 fete, având fiecare fată câte o *jemnă*,—o pâne,—trei căciulii,—căpăţini—de usturoiu, un fir de *busuioc*, legate cu un *găitan* roşu şi o sticlă cu rachiu. Lucrurile acestea se pun pe o masă într'un colţ al casei şi se acoperă cu o broboadă *roşie*. Mai de mult, broboada aceasta se făceà în casă. Astăzi se cumpără din târg. Lângă lucruri, pe masă, stă un sfeşnic c'o lumânare aprinsă, care arde de cu seară şi până în ziuă. Lângă masă,— una în dreapta şi una în stânga,— stau de strajă două babe, cari bagă bine de seamă ca să nu se fure din lucruri, ori să nu pună cinevà mâna pe ele. Ele stau acolo neclintite până dimineaţa.

La datina aceasta, pe lângă fete, se strâng şi flăcăi, mai ales cei ce trăesc bine cu fetele adunate. Ei tocmesc lăutari, cântă şi joacă cu toţii.

La miezul nopţii, fetele pun masă flăcăilor. Lăutari cântă, glumele curg, ochii scânteiază între «cei ce trăesc bine», şi apoi jocul iar începe. In ziuă iar se pune masă flăcailor, lăutarii cântă şi petrecerea îşi urmează firul.

Când s'a făcut ziua bine, un flăcău iea într'o covată ori pe o

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 98.
2. Zanne, *op. cit.*, IV, p. 167.

tablă mare toate lucrurile fetelor de pe masă (usturoiul, pânile şi sticla cu rachiu), lăutarii ies afară, hora începe, flăcăii chiuie, iar flăcăul cu lucrurile din covată, coperită cu broboada roşie, *joacă usturoiul* în mijlocul horii. Isprăvindu-se hora, flăcăii şi fetele intră în casă, fetele ieau lucrurile lor şi le împart la flăcăi. Pânea se mânâncă, rachiul se bea, iar usturoiul se strânge de leac.

Usturoiul acesta e tare bun la casă. Când vitele-s bolnave, li se dă *mujdeiu* în *borş* ori *vin* şi le trece.

Dacă se fură din usturoiu, nu-i a bine; la casa acea nu-i «Doamne-ajută» şi fetei, din partea căreia i *se pişcă* (pron. pop.: *chiscă*), — i se fură, — usturoiu, nu-i merge bine.

Usturoiul păzit, primăvara se pune în pământ şi-i bun de leac.

Furatul usturoiului se face de unii din flăcăii ghiduşi, ca să râdă ori să facă în ciuda vreunei fete.

Adesea, la petreceri de acestea, se întâmplă bătălii. Pricinile sunt beţiile şi gelozia între fete şi flăcăi.

Intr'un sat se pot face asemenea petreceri în 7, 9 ori 13 locuri [1].

Tot prin jud. Tutova, pe alocuri se sfătuesc câţivà flăcăi ce pun la cale petrecerea cu lăutari, şi hotărăsc partea de cheltueală ce trebue s'o aducă fiecare. Ei mai poftesc şi câtevà fete. Fetele, înştiinţate din vreme, gătesc de-ale mâncării. Ele aşează o masă pe care pun bucatele gătite, iar de fiecare fată pun trei căpăţini de usturoiu, un *colac* sau o felie de *pâne*, un pahar de *vin* şi o *lumânare*. O femeie mai bătrână păzeşte usturoiul spre a nu furà din el vreun flăcău. In vremea aceasta, fetele şi flăcăii joacă. Petrecerea ţine până în ziuă, când fiecare se împrăştie, fetele luând cu ele usturoiul pe care-l samănă.

Din usturoiul sămănat, păstrează şi pentru anul viitor la Andreiu. Ele au credinţa că usturoiul păzit în spre Sf. Andreiu e bun de purtat când omul pleacă la drum lung sau la negustorie [2].

Prin jud. Covurluiu, fetele mari,—astăzi şi cele mici,—cari se adună la casa uneia pentru facerea *turtei de Andreiu*, aduc apă cu gura. Pentru *colacul de Andreiu* aduc apă neîncepută. La turtă se pun în aceeaş măsură *apa, sarea* şi *făina*, măsurându-se acestea cu o coajă de nucă. Fiecare fata îşi coace turta sa pe vatră şi apoi o mânâncă, aşteptând peste noapte voinicul care va venì să-i dea apă

1. Dat. şi Cred. Rom. din com. Zorleni, comunic de d-l M. Lupescu.
2. Culegere de d-ra Maria I. Mircea, com. Costeşti.

pentru astâmpărarea setei ce-i pricinueşte turta,—în vis. Şi acela îi este ursitorul[1].

Colacul îl face din pâne dospită, punând în mijlocul lui câte un căţel de *usturoiu*. Dus acasă, colacul este aşezat într'un loc călduros, unde este lăsat vreme de o săptămână. Dacă răsare usturoiul din mijlocul colacului, fata cunoaşte că va fi cu noroc. Dacă nu răsare, fata se întristează şi spune că va fi lipsită de noroc[2].

Prin alte părţi, fetele merg în această noapte la *fântână*, aprind acolo o *lumânare dela Paşti* şi o afundă prin ajutorul ciuturei sau lumânăricii până când se luminează bine faţa apei. Când a ajuns lumânarea acolo, fata zice :

Sfinte Andreiu,
Scoate-i chipul în faţa apei,
Ca în vis să-l visez,
Ca aievea să-l văz!

Atunci apa din fântână se turbură şi fata îşi vede,—se spune, — chipul ursitului ei.

Alte fete merg afară la gard şi pun mâna pe *par*. Dela acesta începe a numără nouă pari şi pe al nouălea îl leagă cu o strămătură roşie. A doua zi dimineaţa, se duc şi văd cum este parul. Dacă este drept şi neted, cred că ursitorul, — viitorul bărbat, — le va fi tânăr, însă sarac. Dacă parul legat va aveà coaja groasă, ursitorul va fi bogat. Dacă parul va fi scurt şi noduros, viitorul bărbat va fi bătrân şi sarac. Dacă parul va aveà mai multe crăci, ursitorul va fi văduv, având şi copii.

Alte fete se duc în această noapte la coteţul *porcilor* şi strigă rar :

— Huideo amù, huideo la anul, huideo la alt an!

Dacă porcii răspund printr'un grohăit la una din aceste trei strigări, fetele vor şti când se vor mărità, adică : în grabă, peste un an sau mai târziu. Dacă porcii nu le răspund de loc, este semn că fetele mai au încă multă vreme «până le va venì ceasul»[3].

Alte fete vrăjesc cu *oglinzile*. Se pune o fată pe un scaun, având înaintea ei o oglindă, în spate altă, iar la dreapta şi la stânga, câte două sau patru lumânări. Dacă fetei i se arată cevà în oglindă, ea îşi va face unele socotinţe cu privire la viitorul ei. Astfel, de

1. In multe părţi. Vezi şi Voronca, *op. cit.*, p. 187.
2. Dat. şi cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vârlezeanu.
3. Dat. şi cred. Rom. din com. Vlăsineşti, jud. Dorohoiu, comunic. de d-l Al. Al. Leontescu.

pildă, dacă i se va păreà că vede un mort, va zice că bărbatul pe care-l va luà, va murì peste puţin timp dela căsătorie [1].

Alte fete fac în această noapte masă pe care pun bucate făcute cu *usturoiu păzit*. Când fata se pune la masă, spre miezul nopţii, bate în uşă şi zice:

Urs, ursitul meu,
Care-i dat de Dumnezeu,
Vin de stă cu noi la masă!

Atunci ursitorul vine, răsărind ca din pământ şi se pune la masă lângă fată de mănâncă şi bea ca oricare, şi care adesea, plecând, lasă câte un semn!

Alte fete, voind să ştie cari dintre dânsele se vor mărità mai întâiu, merg la *fântână* şi acolo, fiecare dintre ele iea apă cu gura, şi astfel cu apa în gură se întoarnă la o casă. Pe drum se feresc de a râde sau de a vorbì, căci astfel apa aceea nu va fi bună pentru ceeace şi-au pus în gând să facă. Acasă, fiecare fată îşi moaie câte o turtă cu acea apă, în care pun şi *usturoiu păzit* înspre Sf. Andreiu, fireşte, păstrat din anul trecut. După ce le fac, turtele sunt aşezate în faţa unui câne. Fata a cărei turtă va fi mâncată întâiu de câne, se crede că se va mărità înaintea tuturora.

Alte fete, cari doresc să se ibovnicească cu anumiţi flăcăi, caută în această seară câte o sârmă de *scripcă*,—instrumentul ce se socoteşte că are puterea minunată de a îmmuià sau potolì inima omului, — pe care o pun la gât, zicând de trei ori:

— Cum îi învârtită sârmuşoara asta, aşà să se învârtească inima lui N. după mine!

Alte fete vràjesc în foc cu câte un *răsteu* furat dela casele unde bărbatul este însurat a doua oară, dar nu este cununat.

Pentru a şti din ce parte vor venì peţitorii, alte fete ieau din casă câte nouă *linguri*, şi ieşind afară înainte de cântatul cocoşilor, se suie pe poarta ogrăzii unde ascultă: încotro vor cântà cocoşii întâiu, din partea aceea cred că le vor venì peţitorii [2], şi se înţelege, se pot gândì la cei ce sunt cu casele într'acea parte.

Prin Bucovina, în unele părţi, fetele, ca să-şi vadă ursi-

1. Dat. şi cred. Rom. din com, Vlăsineşti, jud. Dorohoiu, comunic. de d-l Al. Al. Leontescu.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 99—100.

torul, pun sub căpătâiu înspre Sf. Andreiu, 41 de fire de *grâu* menindu-le în chipul următor:

— Voi, 41 de fire de grâu,
Eu voiu adormì
Și voiu hodinì,
Dar eu mă rog lui Dumnezeu,
Să-mi trimită îngerul meu,
Să-mi arăte pe ursitorul meu,
Cel ce mi-i dat de Dumnezeu!

Peste noapte, cred fetele că-și vor vedeà ursitorul în vis arătându-li-se [1].

Alte fete, și tot prin aceste părți, samănă în această noapte, la trunchiul unde taie lemnele, *cânepă* pe care o grapă cu cămașa, ca să le vie ursitorul [2].

Prin alte părți se face de ursită în această seară cu 9 *potcoave*, 9 *fuse*, 9 *ace*, 3 *cuțite* și o *coasă*, toate înfierbântate în foc. După ce s'au înroșit, se scot afară, se *sting* în apă și apoi se descântă [3].

«*Ursitele*, pe la Sf. Andreiu umblă și vin de cearcă fetele și le întreabă prin somn:

— Dormi?

— Dorm și nici prea, îi zici.

— Vrai să te măriți, că eu îți trimit pe cutare și pe cutare; dacă vrai, să-ți alegi... Cap am, dar bani n'am, — răspunde ursita.

Atunci să răspunzi:

— Na-ți brâul meu, să-l pui în capul tău.

Dar dacă vrai pe cinevà, îi spui anume în capul cui să pună» [4].

Tot prin Bucovina, fetele fac în această seară *hapucele* de câlțișori, pe cari apoi le aprind. Dacă cenușa unui astfel de hapucel se suie în sus, atunci se crede că fata care l-a făcut și l-a aprins, se va mărità în acel an. Dacă însă cenușa rămâne jos, se zice că acea fată mai are de așteptat [5].

Prin Basarabia, unele fete umblă cu picioarele goale. Aceea care se va înțepà, se va mărità mai curând; aceea care va călcà peste o surceà uscată, va aveà un bărbat bătrân [6].

---

1. Voronca, *op. cit.*, p. 133.
2. *Ibidem*, p. 575.
3. *Ibidem*, p. 580.
4. *Ibidem*, p. 780.
5. Dat. și cred. Rom. din com. Straja, comunic. de d-l D. Dan.
6. Z. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, p. 174.

Prin unele părţi din jud. Botoşani, unele fete fură *crupe*, — urlueală, — dela o vecină, le fierbe şi seara iese afară cu strachina de urlueală şi apoi bate de trei ori cu lingura în drugul porţii. După ce mânâncă trei linguri şi bate astfel de nouă ori, ascultă. Dincotro va auzì întâiu lătrat de *câne*, dintr'acolo îi vor venì peţitorii [1].

Unele din aceste datine le întâlnim înfăptuindu-se şi în seara de către *Sf. Vasile*.

In afară de aceste vrăji de dragoste sau în legătură cu dragostea, se mai fac şi vrăji pentru a aflà *partea, norocul* sau *norocirea*.

Astfel, prin unele locuri, se măsoară bine nouă ceşcuţe de *apă*, după care se toarnă toate într'o strachină aşezată sub icoană. Acolo se lasă strachina toată noaptea, şi a doua zi se măsoară din nou apa din strachină. De va fi mai multă cât s'a pus, «măcar cu o picătură», acest fapt arată că respectivul om are noroc. Dacă va fi mai puţină, lucrul acela arată nenoroc [2].

Prin unele părţi din jud. Muscel, «în seara Sfântului Andreiu, toţi ai casei, şi în deosebi fetele mari şi băieţii, seamănă *grâu* în câte o strachină sau glastră cu pământ. Aceluia îi va merge mai bine, va fi mai sănătos şi mai norocos, căruia i-o răsărì grâul mai bine şi o creşte mai frumos» [3].

Prin jud. Olt grâul se pune în apă curată şi dacă răsare, se zice că acel ce l-a pus va aveà noroc. Tot în acest scop se pun în apă şi rămuri cu muguri, cari se aşteaptă ca să dea frunze şi flori [4].

Toate aceste datini înşirate până aici nu aduc prin practicarea lor, şi nici nu ţintesc să aducă vreun rău cuivà. Vrăjile nu caută să pricinuească vătămare, cum doresc *fărmăcătoresele* prin *farmecele* lor, prin cari unele *fac* iar altele *desfac*, adică fac răul ori desfac binele altora.

Cele dintâi, după ce descântă apa, o aruncă în calea duşmanei, ca să calce într'însa şi să se îmbolnăvească. Cea ce desface, iea cele 9 fuse, 9 ace, 9 potcoave, 3 cuţite şi o coasă, pe cari le-am pomenit şi la vrăji, le înfierbântă în foc şi le stâng în apă. Din apă bea de trei ori şi apoi se scaldă cu dânsa. Acul şi-l înfige, — de

1. Dat. şi cred. Rom. din com. Hânţeşti, jud. Dorohoiu, comunic. de d-l N. V. Hânţescu.

2. *Şezătoarea*, I, p. 128.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

4. Cred. Rom din Slatina şi vecinătate, comunic. de d-l C. Georgescu-Munteanu, stud.

sigur că foarte puţin,— în piept, cu vârful în sus, iară pe celelalte lucruri doarme trei zile [1].

Unele duşmance şi vrăjitoare ieau *mana vacilor* în această noapte. Sunt chiar şi *strigoaice* cari fac acest lucru. Pentru a-şi ferì vacile de aceste neajunsuri, gospodinele, tot în această noapte, încunjură vacile cum încunjură *soarele* pământul, presărând sământă de *mac* împrejurul lor.

Prin alte părţi şi tot în acest scop, femeile descântă *sare* şi o îngroapă sub pragul «stânilor de vite» ; apoi a doua zi o scot şi o dau vitelor ca s'o lingă, ca să fie scutite de farmecele vrăjitoarelor [2].

V. **Umplutul covaşei.**

In ziua de Ovidenii, precum am pomenit, dar mai ales la Andreiu de iarnă, femeile *umplu*, adică fac *covaşa*, în chipul următor :

Se ieau două câtimi deopotrivă, una de făină de popuşciu cernută prin sâta cea deasă şi alta de făină de grâu, se pun într'un vas, se amestecă bine şi amestecul acesta se opăreşte cu apă clocotită. După ce se face subţire, ca să curgă dintr'o sticlă, punând-o acolo, se mestecă iarăş bine, se acopere şi se lasă astfel cam două ceasuri. In acest timp se pune apă pe foc ca să se încălzească puţin şi se toarnă peste aluatul subţire care se pune într'o putină mestecându-se iarăş până ce se face subţire ca terciul sau cirul de mămăligă. Putinica nu se umple până sus, ci se lasă cam şase palme deşeartă, căci amestecul acesta *fierbând*, — fermentând, — «ar da afară». Putina se aşează la un loc călduţ unde stă până a doua zi.

Amestecul acesta, — *covaşa*, — se iea a doua zi din putină şi se pune într'un ceaun mare care se aşează pe un foc potrivit, ca să mai fiarbă şi să se mai îngroaşe. In timpul fierberii, să se mestece neîncetat, căci ceaunul se arde repede pe fund şi astfel covaşa se afumă.

Gustul acestei covaşe este dulce-acriu, sămănând puţin cu cel al bragei.

Covaşa se împarte prin vecini, cu strachina sau oala, care se

1. Voronca, *op. cit.*, p. 580.
2. Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.

aduce acasă. Pomana aceasta se face pentru ca vacile să fie lăptoase, iar laptele să fie *smântânos* [1].

Prin unele părţi din jud. Tutova, covaşa se chiamă *bragă* şi se pregăteşte în chipul următor: se iea făină de popuşoiu, se opăreşte ca pentru *mălaiu*, se coc două mălaie, iar alte două se lasă necoapte. Mălaiele coapte se lasă să se răcească şi apoi se frământă într'o putină, unde se toarnă şi cele crude, mestecându-se bine. Amestecul acesta se opăreşte cu apă clocotită, se mestecă din nou şi se pune la un loc cald, având grija de a pune şi câtevà felii de lămâie. A doua zi e bună de băut [2].

Prin unele părţi din jud. Covurluiu, se crede că fiecare om este dator să mănânce *covaşă*, în această zi, pentru ca să fie ferit de *strigoi* [3].

VI. Datine şi credinţe mărunte.

In afară de credinţele poporului român legate de sărbătoarea aceasta, arătate până aici, trebue să mai pomenim următoarele datine şi credinţe mai mărunte.

Sf. Andreiu se serbează prin unele părţi din Oltenia şi pentru a fi lumea ferită de unele boli, printre cari cea mai grozavă este *ciuma*.

Cine lucrează în această zi şi în ajunul ei, înţepând mai ales cu *acul* sau cu *sula*, se îmbolnăveşte îndată [4].

Cine *toarce*, capătă o hueală de cap, un sfârâit ca acel al fusului [5].

---

1. Culegere din com. Bârlad, suburbia Munteni. — I. A. Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.

2. Dat. Rom. din Costeşti, împărt. de d-ra Maria I. Mircea.

3. Dat. şi cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vărlezeanu.

4. Cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 578: In ziua de Sf. Andreiu.. «s'a ascuns şi a cusut pe picior un colţun. Dar l-a cusut bine (în zilelele de Duminică şi sărbători, dacă coşi cevà, coşi uşor, ca să nu ţie pe mai mult, să ai numai pe atunci) şi a căpătat un junghiu în picior. A trebuit să se puie în pat, şi a stat trei luni; i se făcuse la talpă un buboiu». Altcinevà «a lucrat la gherghef spre Sf. Andreiu şi tot anul i-a huit capul».—*Ibidem*, p. 1060: Spre Sf. Andreiu, sara, nu se toarce, căci stă Sf. Andreiu în colţ şi face sfr! sfr! cu fusul. Şi tot anul n'ai spor la tors.

Sf. Andreiu se mai serbează şi pentru faptul că el este începutul celor *12 Vineri*, în cari nu trebue să se muncească nimic până a doua zi. Unii mânâncă înspre seară o bucăţică de pâne şi beau puţină apă, ia rămăşiţa zilei o păzesc în post şi în rugăciune. De obiceiu aceasta se urmează în nădejdea împlinirii unei dorinţe, pe care omul şi-o pune în gând, cum ar fi însuratul, măritişul, scăparea de boală, ş. a. [1].

In această zi, de teama feluritelor pagube, nimeni nu dă în dar ori în împrumut cu desăvârşire nimic din casă ori din gospodărie. Numai prin jud. Muscel aflăm că Sf. Andreiu este «sărbătoare cu prasnic» [2] şi, prin urmare, o zi când se pot da bucate de pomană.

Prin unele părţi din Oltenia, în ziua de Sf. Andreiu copiii taie vergelele din *pomii* roditori, precum sunt merii, perii, cireşii, prunii, ş. a., le pun într'un borcan de apă, aproape de căldură, ca să immugurească şi să înflorească până la Sf. Vasile, când, cu ele, ca *sorcove*, îşi *vor sorcovì* părinţii şi neamurile [3].

Prin jud. Muscel se crede că «la Sf. Andreiu, creşte *ziua* cât bobul de meiu» [4].

Tot pe acolo, în noaptea Sfântului Andreiu se observă *luna*, ca şi la *Sf. Dumitru*. Dacă luna va fi plină şi cerul senin, se zice că iarna va fi moinoasă. Dacă luna va fi plină şi dacă cerul va fi întunecat, dacă va ninge sau va plouà, peste iarnă vor fi zăpezi mari şi grele [5].

Dela această zi înainte şi până la *Crăciun*, prin unele părţi din Basarabia, gospodinele nu lucrează cu nici un chip la răsboiu, ţesând *pânză*; de asemeni nu *torc*, de frică să nu se supere *Maica Domnului* pe dânsele [6].

In sfârşit, prin unele părţi, Sf. Andreiu se socoteşte ca început de iarnă, pentru care lucru i se şi zice *Andreiu-de-iarnă* [7].

---

1. Cele 12 Vineri sunt: 1-a înaintea lui Sf. Andreiu; 2-a înainte de Crăciun; 3-a la Stratenii; 4-a la 40 de sfinţi; 5-a de Blagoviştenie; 6-a la Duminica mare; 7-a la Sâmzănii; 8-a la Sf. Petru; 9-a la Schimbarea la faţă; 10-a la Sânta Măria; 11-a la Tăierea capului şi 12-a la Ziua Crucii.
2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.
3. *Etym. magn. rom.*
4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.
5. *Ibidem.*
6. Z. C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, p. 173.
7. Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecucuciu.

SF. NAUM.

La 1 *Decemvrie* [1], poporul român de prin unele părţi serbează pe «*Sf. Naum* cel învăţat». In această zi părinţii cari ştiu puţină carte îşi pun copii la învăţătură pentru ca să se facă destepţi [2].

---

1. Luna lui *Decemvrie* se mai numeşte şi *Dechemvre, Andrea, Indrea, Undrea, Luna lui Sf. Andreiu, Ningău* sau *Neios,* luna când cade neaua sau zăpada. Aromânii îl numesc,'*Ndreilu* (Marian, *Sărbătorile,* I, p. 98).

O zicală arată că:

In Undreà
Iarna-i grea,

iar un cântec muscelean, împărtăşit de d-l D. Mihalache, com. Goleştii-Badii, ne spune:

Frunză verde matostat,
Dela Jii până 'n Bănat,
Codrul mi s'a lăudat
Că-şi ţine frunza iarnà
Verde ca primăvarà.
Codre, nu te lăudà
Că ţii frunza şi iarnà
Verde ca primăvarà,
C'o venì *Vinerea mare,*
Te-i pălì, codre, pe poale;
Şi-o venì luna *Undrea,*
Toată frunza ţi-o cădeà,
Crivăţul te-o desbrăcà,
Păcat de hăinuţa ta!

La acestea se adaug şi următoarele şiruri date ca populare şi cari se aud prin jud. Vâlcea:

Dechemvrie cel cu barbă sbârlită,
Lată şi albă,
C'o fire cruntă, sperioasă,
C'o cătare nemiloasă,
El ziua de sus cerne,
Ninge şi pământul aşterne,
Face pe leneş să plângă
Şi la pieptu-i să se strângă.
Ziua-i mică şi rece,
N'o simţi de curând ce trece.
Dar în pungă, cui *n'ajungă*
I se pare foarte lungă,
Umblă cu inima seacă,
Cântă, de urît să-i treacă;
Că nu e mai grea boală
Decât când e punga goală.
(*Mat. folk.*, p. 1198).

Sau acestea:

Dechembrie
Sau *Undrea*
Care'nţeapă şi *jileşte,*
De sărac nu se'ngrijeşte,
Vai de biet Român, săracu,
Tremură până-l iea dracu!
N'are
Demâncare,
Că n'a strâns în vară.
Numai aţa mămăligii
O are în fundul pungii.
(*Albina,* III, p. 871).

ZILELE BUBATULUI.

I. Imbărburatul.

Prin *Bubat*, *Zilele Bubatului*, *Sărbătoarea vărsatului* [1], *Bàrbura*, *Bàrvura*, *Borboasele* [2], *Sărbătoarea bubelor* [3] sau *Savele Bubatului* [4], poporul român din Oltenia, Muntenia şi se pare că şi din unele părţi ale Moldovei [5], înţelege zilele de 4 şi 5 Decemvrie; prin alte părţi Bubatul ţine trei zile: 3, 4 şi 5 Decemvrie [6], iar prin altele numai în zilele de 4, 5 şi 6 Decemvrie [7]. Bubatul se serbează de către femei mai ales spre a-şi ferì copiii de *bubat* sau *vărsat* [8]. Se mai crede că bubatul *loveşte* şi pe oamenii mari cari ar îndrăznì să lucreze în aceste două sau trei zile [9].

Prin unele părţi se spune anumit că în aceste zile nu trebue *să se ţese*, *să se năvădească* sau *să se coase*, ca să nu iasă omului vărsatul «năvădit, ţepos ori des ca iţele». De asemeni femeile se feresc ca să opărească *rufele*, pentru «ca să nu li se opărească vărsatul» pe ele şi să rămână astfel *ciupite* sau «mâncate de vârsat» [10]. Femeile cari coasă, se primejduesc ca să le ieasă vărsatul veninat [11].

---

1. *Albina*, *V*, p. 455.
2. *Etym. magn. rom.*, p. 2517.
3. *Dicţionarul limbii române*, Tom. I, partea I, p. 661.
4. Culegere din jud. Vâlcea, împărt. de d-l G. Fira.
5. Culegere din jud. Tecuciu; denumirea însă de *Bubat* n'am aflat-o, — cele două zile numindu-se deosebit: Sf. Vârvara şi Sf. Sava.
6. Cred. Rom. din com. Goruneşti, jud. Vâlcea, împărt. de d-l C. M. Popescu.
7. Cred. Rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, împărt. de d-l G. Fira. — *Etym. magn. rom.*, p. 2517: *Sf. Varvara* se serbează la 4 Decemvrie, urmată de Sf. Sava...
8. G. Grigoriu-Rigo, *op. cit.* I, p. 181.
9. Tuţescu şi Danilescu, *Monogr. com. Catanele*, p. 128. «Bubatul sau Varsatul este o boală ce vine dela Dumnezeu. In zilele Bubatului nu se lucrează, căci astfel bubatul umple pe cel ce începe un lucru».
10. Patriciu, Slaviu, *Braşoave*, p. 190.
11. *Albina*, *V*, p. 455.

In afară de această sărbare, părinţii au grijă să-şi apere copiii ca să nu mănânce în aceste zile *porumb* copt, căci întâmplându-li-se să le iasă bubatul, acesta va fi mare cât boabele de porumb. Tot astfel se feresc să-i lase să mănânce *fasole* ori seminţe de *dovleac*; despre aceste din urmă se crede că vărsatul ce-ar lovì pe cei ce le-ar mâncà, va fi lat ca sămânţa dovleacului [1].

Prin aceste părţi, mamele obişnuesc *să-şi îmbărbureze* copiii, mânjindu-i sau ungându-i pe faţă cu *miere* [2], cu apă în care s'a topit *zahăr*, cu zeamă de *dulceaţă*, sau în lipsă cu *dovleac* copt, ca să fie feriţi copiii cu totul de bubat, ori dacă s'ar întâmplà să se îmbolnăvească, bubatul să fie dulce ca mierea, zaharul ori dovleacul [3].

Prin jud. Olt, înainte de a se unge faţa copiilor cu dulceaţă sau miere, se spală cu apă în care s'a spălat o *icoană*, cu credinţă că faţa copiilor se va face curată ca icoana şi vor fi feriţi copiii de orice urîţenie a feţei [4].

Prin jud. Buzău îmbărburatul, «barbura sau borboasele», se fac în ziua de 4 Decemvrie în chipul următor: «fiecare femeie însemnează pe faţa copiilor chipul crucii cu degetul arătător muiat în miere sau zahăr disolvat... Pe de altă parte, nu se dă copiilor de mâncare mere, pere, prune, nuci, cartofi, gulii sau bob, pentru ca să nu iasă vărsatul mare ca aceste poame» [5].

Dovleacul care se coace pentru a slujì la îmbărburare, nu se coace în *spuză*, ca să nu iasă vărsatul des ca spuza [6].

---

1. Ţuţescu, Danielescu, *op. cit.*, p. 128.—Patriciu, Slaviu, *op. cit.*, p. 190: «In aceste zile poporul se fereşte ca de foc şi nu lasă copiii să mănânce boabe de fasole, porumb fiert ori alte feluri de boabe, având credinţa că de vor mâncà orice soiu de boabe, o să le iasă pe corp vărsatul ca boabele.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90: «In aceste zile nu se mănâncă fasole, că se *fasuleşte* vărsatul; nu se mănâncă boabe coapte, că se coace vărsatul».— Pe alocuri totuş pare îngăduită mâncarea boabelor fierte, căci numai astfel bubatul ce va ieşì, va fi moale (*Şezătoarea*, II, p. 23).

2. Dat şi cred. Rom. din com. Truşeşti, jud. Botoşani, împărt. de d-l C. Atanasiu: In ziua de Varvara se îmbărburează copiii, ca să fie feriţi de *friguri*.

3. Dat. şi cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.

4. Dat. şi cred. Rom. din oraşul Slatina, împărt. de d-l C. Ceorgescu-Munteanu.

5. *Etym. Magn. Rom.*, p. 2517. — Vezi şi *Conferinţe populare*, Buc. 1913, p. 90.

6. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

Unele femei nu ung toată faţa copiilor, ci numai îi *îmbrezează* în frunte, în obraz şi în bărbie; alte femei îmbărburează în frunte, în obraz, în barbă, pe piept, pe dosul şi pe faţa palmelor şi în alte părţi, rostind cuvintele:

— Cruce prin cruce să iasă![1].

Prin jud. R.-Sărat, împotriva vărsatului se descântă chiar, cu *căline*[2]. Prin jud. Prahova, cu călinele se îmbărburează[3].

Imbărburatul apără împotriva *frigurilor de Barbură*, după cum se crede prin jud. Vlaşca[4], sau împotriva *frigurilor*, după cum am pomenit cu privire la jud. Botoşani.

Tot pentru paza copiilor, prin unele părţi se fac turte cu nucă pisată, unsă pe deasupra cu miere *sor*[5] cu apă zaharită. Ele se chiamă *turtele Barburii*[6]. Uneori se fac numai două turte, dintre cari una, unsă cu miere sau cu dulceaţă, se dă de pomană la copii, iar cealaltă se pune în *streşina* casei. Lângă casă se mai pune şi o cofă cu *apă*, cu credinţă că atunci când va trece vărsatul pe lângă acea casă şi se va abate pe la dânsa, să mânânce din turta pusă la streşină, să bea apă din cofă şi să plece mai departe, la altă casă[7].

Turta sau *azima* care se dă de pomană, trebue să fie caldă, ca şi vărsatul să fie cald, moale şi dulce[8].

Prin unele părţi din Oltenia se dau trei turte de pomană. Ele trebue să fie crude[9]. In jud. Vâlcea, în fiecare zi de Bubat, — 4, 5, 6 Decemvrie,—se fac câte trei turte de pâne, se ung cu miere sau, în lipsă, cu zahăr topit şi se dau la copii de pomană împreună cu *făsui*, — boabe nefierte puse pe o farfurie, — şi câte un *fuior de cânepă*.

Când se dă întâia turtiţă, se zice:

— Să fie bubatului ălui mare: să fie bun ca pânea şi dulce ca mierea!

La a doua turtiţă se zice:

1. R. Codin, Mihalache, *op. cit.* p. 90.
2. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.* I, p. 272. — C. Rădulescu. Codin, *O samă de cuvinte*, p. 41.
3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 2517.
4. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.* I, p. 158.
5. *Sor, sau.*
6. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.* I, p. 158.
7. G. Crigoriu-Rigo, *op. cit.* I, p. 181.
8. *Albina*, V, p. 455.
9. *Calendar ilustrat* pe 1910, la zi.

— Să fie bubatului ălui mijlociu: să fie bun ca pânea şi dulce ca mierea!

Iar la a treia, se încheie:

— Să fie bubatului ălui mic: să fie bun ca pânea şi dulce ca mierea! [1]

In sfârşit, prin jud. Botoşani, mamele cari au copii ce n'au zăcut de vărsat, îi feresc în aceestă zi de a mâncà fructe uscate [2].

Povestirea despre nenorocirea întâmplată unei femei, care a făcut altfel decum se arată mai sus, nu lipseşte:

«Erà o femeie, Rada, — se spune prin unele sate din jud. Muscel,—pe care a cărat-o păcatul de a lucrat în aceste două zile. Şi odată a pus-o boala jos, că *Sfântuleţul* nu doarme. In *vipia* boalei ea aiurà şi i se păreà că *Sf. Sava* şi cu *Barbura* şed la fereastră şi-i cer sufletul. Şi, ci-că, pân' a închis ochii de veci, ea tot a aiurat vorbind într'una:

Sfântu Sava, Barburà,
Eu sunt Rada bărbată! [3].

II. **Sărbătoarea grâului.**

Aici pomenim, după d-l T. Filipescu, următoarea datină practicată prin unele sate de colonişti români din Bosnia:

«La Sf. Barbara se fierbe de dimineaţă grâu, porumb şi fasole într'o oală şi se duc la râu ca acolo să le arunce babele în apă. Fetele şi feciorii se spală, când ajung la pârâu, cu apă şi încing acolo hora, până când babele varsă grâul fiert (sârb. variţa sau svareno žito) în apă şi căntă:

Dobro jutro vodice studenice.	Bună dimineaţa, apă rece,
Donjela sam vam malo senice;	V'am adus puţin grâu,
Za onu pticu Bogomolicu,	Pentru paserea care roagă pe [Dumnezeu,
Koja Boga moli, da nam žito rodi,	Care roagă pe Dumnezeu, să ro- [dească grâul,
Da bude klas ko popov pas,	Să fie spicul ca brâul preotului
A snop kolik pop.	Şi snopul ca preotul [4].

1. Dat. şi cred. Rom. din com. Truşeşti, împărt. de d-l C. Atanasiu.
2. Dat. Rom din com. Truşeşti, împărt. de acelaş.
3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.
4. *Coloniile române din Bosnia*, Bucureşti 1906, p. 135—6.

III. Vârvara.

Sărbătoarea dela 4 Decemvrie, închinată Sfintei mucenice Barbara, se numeşte în popor *Vârvàra*, *Varvàra*, *Bàrbara* [1], *Bàrbura* [2], şi numai pe la oraşe *Sf. Barbara*, sau *Săn-Vărvara*, cum îi zic Românii din Munţii apuseni ai Transilvaniei [3].

Această sărbătoare este foarte mult păzită de femei, mai ales în Bucovina şi Moldova; «ea este mai mare peste *bube*» [4].

Despre Sf. Varvara pomenim următoarele povestiri:

Prin Bucovina se spune că erà odata un împărat, care se semeţià aşà de mult, încât se socotià alături cu Dumnezeu. Aveà nişte ochi împăratul acesta aşà de pociţi, că numai dacă îi ridicà asupra oştirilor duşmane, erà deajuns ca să le nimicească cu totul.

Acest împărat aveà o fată pe care o chemà *Varvara*. De frumoasă ce erà, împăratul o ţineà pururi închisă într'o odaie, în care lumina zilei nu venià decât pe o ferestruică. Pe acolo a pătruns un ostaş la dânsa şi a învăţat-o rugăciunile legii creştine, nouă pe atunci.

Intr'o zi, tatăl ei o aude închinându-se lui Dumnezeu şi-i zise cu asprime:

— Cum de îndrăzneşti a te închinà lui Dumnezeu, când ştii prea bine că eu sunt Dumnezeul mare?

Şi fata îi răspunse:

— Aceasta nu este adevărat. Dumneata nu eşti decât un rob neînsemnat a lui Dumnezeu care te ţine întocmai cum ţine pe toată lumea.

Auzind-o grăind astfel, împăratul cel crud a închis-o şi a început s'o *muncească*; dar oricât de greu i-ar fi fost întunericul şi chinul unde tatăl său o aruncase, razele soarelui tot pătrundeau până la dânsa şi o mângâiau.

Intr'un rând, Varvara a scăpat şi a luat-o la fugă, văzând că oştirea tatălui său o urmăreşte; ajungând la poalele unui deal şi temându-se de păgâni, s'a rugat lui Dumnezeu ca să-i desfacă dealul sânul său şi în chipul acesta să fie scutită de chinurile la cari urmà să fie osândită de părintele ei.

---

1. Impărt. de d-l I. Preutescu, com. Bălţăteşti, jud. Neamţ.
2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.
3. Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 105.
4. Culegere din jud. Tutova şi Tecuciu.

Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea, dealul s'a despicat pentru ca să-i facă loc, dar un cioban a văzut minunea aceasta și a spus catanelor. Catanele au săpat dealul cu hârlețele și au dat peste fecioară. Dumnezeu însă, când a fost aproape de-a pune dușmanii mâna pe dânsa, a tras-o la cer prin *curcubeu*.

In cer, Sf. Varvara se află și acum cu trupul, zic unii, ca mireasă a lui *Isus Hristos*, iar alții spun că e mireasă *soarelui*. Pe părinții săi Dumnezeu i-a *izărit* în fundul pământului, așà cum erau îmbrăcați [1].

Alții spun că chipul Sfintei Varvara este *steaua* care se vede lângă lună [2].

A doua povestire care se aude, ca și cea de mai sus, tot prin Bucovina, sună precum urmează :

«Un om își făceà mămăliga dintr'o dimerlie de făină și de-abià se săturà cu ea. Dumnezeu a văzut asta și a trimis pe Sf. Varvara să-i deie saț. Ea a mers și l-a găsit făcând mămăligă.

— Dă-mi și mie o bucățică să mânânc, a zis Sf. Varvara.

— Dacă n'am de unde, zise omul.

— Da acolo în sac ce-i ?

— Acolo-i numai o demerlie de făină și-mi trebue mie.

— Dă-mi măcar un pumnișor.

După ce i-a dat, ea s'a dus deoparte să-și facă mămăliguță. A răsturnat-o, și-l îmbie și pe dânsul să mânânce, dar omul nu voià. Cu mare greu s'a pus la masă și atunci s'a trezit sătul.

— Da oare ce să fie asta, că m'am săturat numai cu o fărămitură ? Altădată mâncam o mămăligă de o demerlie și tot nu-mi ajungeà.

— Pentrucă n'aveai saț, zice Sf. Varvara, — și de aceea m'a trimes Dumnezeu pe mine ca să-ți dau saț.

Ea a dat la om saț, că până atunci nu aveà ; și de atunci se dă de pomană» [3].

Sf. Varvara este «ajutorul femeii», care pune mâna de sprijin la *nașterile* grele, la *boli* și la orice *primejdii*. De aceea, unele femei și fete, cari sunt grăbite după măritat, dau la această sărbătoare liturghie la biserică, postesc și dau de pomană [4].

1. Voronca, *op. cit.*, p. 1244.
2. *Ibidem*, p. 1142.
3. *Ibidem*, p. 216.
4. *Ibidem*, p. 278—9.

«Pretutindeni Romànca, de îndată ce se simte *groasă,* duce la biserică liturghie şi lumânări, se pune sub patronajul vreunui sfânt, —mai cu seamă *Sf. Varvara* sau *Maica Domnului,* îi arde candela, şi în fiecare seară se închină mai cu credinţă şi mai cu inimă smerită, rugând uşurare. Cele mai multe, de cum se simţesc însărcinate, se măsoară pe pântece de jur împrejur; pe măsura aceea potrivesc feştila şi fac lumânare groasă ca de două degete, punând-o să ardă la Maica Domnului sau la Sf. Varvara. Şi aşà în fiecare lună fac câte o lumânare pe măsură, pe care o duc la biserică; unele fac lumânăre pe măsură, la trei, la şase şi la nouă luni, iar de n'are putere [1], atunci bine e să dea măcar în luna a noua, ca Dumnezeu să ştie cugetu-i bun, s'o ierte, să-i primească darul şi să-i trimită uşurare» [2].

Prin unele părţi se crede că Sf. Varvara curmă chinurile grele ale *morţii* [3].

Prin Bucovina, ea se ţine şi pentru *furturi* [4].

Una din acele trei stele cari stau lângă lună deapururi, se zice că-i *Sf. Varvară.* Cu tovarăşele sale, Sf. Varvara păzeşte *luna* de *Antihârţ* care caută s'o mânânce, pricinuind astfel întunecimile. Aceste stele, pe lângă această slujbă, ajutoră lunii să meargă pe cer [5].

Pe alocuri, se pune în această zi *apă* în oale şi în acestea se aşează rămuri de măr, vişin şi alţi pomi, unde se lasă până la *Florii.* Dacă aceste rămurele înfloresc până atunci, este semn că anul va fi mănos; dacă nu vor înflorì, este semn că anul va fi secetos [6].

Prin Bucovina se spune că dacă Sf. Varvara cade într'o Marţi, atunci Crăciunul şi Sf. Gheorghe vor cădeà tot Marţia [7].

«La Macedo-Români,—zice Hasdeu,—nu există forma *Barbura,* ci numai cea grecească. Prin etimologia poporană dela *varvar,* această a căpătat acolo un caracter de răutate, pe care nu-l are de loc la

1. Adică n'are înlesnire, mijloace, cu ce să-şi facă lumânarea.

2. E. Sevastos, *Naşterea* (lucrare neisprăvită), p. 101.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 100—1 : Sf. Varvara e sărbătoare cu primejdii pentru femeile îngreunate ori pentru *moarte* năprasnică ; asemeni cui trage mult a moarte şi nu poate murì, să-i cetească acaftistul sfintei şi se va uşurà.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 741.

5. *Ibid.*, p. 1142.

6. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 307.

7. Ceeace numai pentru Crăciun e adevărat: această sărbătoare cade în aceeaş zi ca şi Sf. Varvara.

Daco-Romani: ea omoară femeile cari lucrează în ziua ei şi pe cari apoi *Sf. Sava*,— printr'o altă etimologie poporană,— le *însăvovează*, iar *Sf. Neculai* le'ngroapă. De aci locuţiunea: «Varvara u'nvărvără, Sava u'nvsăvănă, ş'aĭ Nicola u'ngrupă» [1].

IV. **Sava.**

Sf. Sava, care se prăznueşte la 5 Decemvrie, se numeşte aproape pretutindeni *Sava*.

Prin Muscel se crede că *Sava* e o femeie sfântă care a zăcut de *vărsat* şi care, din pricina vărsatului care i-a ieşit într'un ochiu, e chioară. Această credinţă — fireşte — e în legătură cu bubatul.

Prin jud. Prahvoa, pentru vindecarea *lingoarei* sau *tifosului*, se ieau în această zi [2] trei *lumănări* de ceară curată şi «se pun în credinţă» la o icoană a Sfântului Sava ori a altui sfânt, unde se lasă cât ţine slujba. «Pe urmă se opresc şi se leagă în casă şi unde e cinevà bolnav de strigă aiurea, înnebuneşte, strigă a lingoare, se duce şi cere apă şi aprinde o lumânare întâiu, şi pe urmă, dela această lumânare se aprind şi celelalte două lumânări. Şi din fiecare să se pice trei picături, de se fac cu totul nouă picături. Pe urmă se dă bolnavului să înghiţă de trei ori apă şi apoi să se spele, iar picăturile de ceară din apă se pun sub perina de culcare» [3].

---

1. *Etym. magn. rom.*, p. 2517—8.

2. *Materialuri folkloristice*, p. 700: «Se iea trei lumânări şi'n ziua de Sf. Sava, [dela care mai sunt] trei zile până'n Sf. Neculai» (*sic*).

3. Voronca, *op. cit.*, p. 1142.

SF. NECULAIU.

I. Sf. Neculaiu.

Sfântul Neculaiu (*Nicolai*, *Nicolae*, şi cărtureşte: *Nicòlae)* se mai numeşte prin unele părţi din Transilvania şi *Sân-Nicoară* sau *Sâ-Micoară* [1].

Prin Bucovina se crede că Sf. Nicolai este al doilea sfânt făcut de Dumnezeu [2], că stă alături de Părintele ceresc [3] în stânga Lui, şi că în noaptea de către *Sf. Vasile*, Dumnezeu şi cu Sf. Neculaiu stau la masă, arătându-se lumii în lumina mare, atunci când *cerurile* se deschid de trei ori [4].

Sf. Neculaiu orândueşte *soarele*; cu privire la acest rost însemnat, iată ce scrie d-l G. Coşbuc, spijinindu-se pe credinţele poporului nostru:

«Soarele e pus de Dumnezeu să lumineze pământul, dar el, îngrozit de răutăţile câte le vede pe pământ şi sătul de acelaş drum veşnic, într'una vrea să fugă şi să scape de vederea pământului. Aşà cum umblă el de-a curmezişul peste pământ, dela răsărit spre sfinţit, tot îşi schimbă drumul şi fuge cu răsărirea, când spre miază-zi, când spre miază-noapte, că, doară-doară va puteà ajunge odată să facă sfârşit pământului şi el să stea să se odihnească pe cer şi să nu mai aibă de încunjurat pământul. Iar sfârşitul pământului va fi atunci când soarele va ajunge să răsară dela sfinţit şi să sfinţească la răsărit, adică tocmai întors de cum e astăzi.

Dar Dumnezeu nu voeşte lucrul acesta şi de aceea a pus străjer la miază-noapte pe *Sân-Nicoară* şi la miază-zi pe *Sân-Toader*, ca să ţie calea soarelui şi să-l abată din cale.

Şi ci-că primăvara ajunge soarele în fuga lui pe la Sân-Toader

---

1. *Albina*, I, p. 419. — Marian, *Sărbătorile*, I, p. 117.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 11.
3. *Ibidem*, p. 1238.
4. *Ibidem*, p. 128.

şi atunci iea cu el *nouă babe rele* şi aduce *ploi* şi *ninsori* şi prăpădenii de vreme rea, că doară—doară va scăpà nevăzut de Sân-Toader pe o vreme ca aceea. Şi mai-mai să-l scape Sân-Toader, căci soarele apucă să fugă înainte; dar atunci Sân-Toader, cu *nouă cai* are să se iea după soare şi-l fugăreşte, îl aleargă să-l prindă. Şi fuge după soare treisprezece săptămâni, şi abià îl ajunge colo departe-departe spre miază-zi. Şi cum îl ajunge, îl şi întoarce dela miază-zi spre răsărit.

Şi se întoarce soarele şi merge, merge spre răsărit, dar când ajunge la locul lui cel orânduit de Dumnezeu, nu se astâmpără ci fuge înainte spre miază-noapte, că doară va puteà fugì pe de cealaltă parte. Şi atunci îi iese în cale Sân-Nicoară şi-l prinde, şi-l trimite îndărăt. Şi soarele iarăş face ce a făcut, şi tot aşà, o pate într'una cu Sân-Toader şi cu Sân-Nicoară.

Dar odată şi odată tot o să scape el de păzitorii lui; dacă nu de Sân-Toader, dar de Sân-Nicoară tot o să scape, că Sân-Toader e tânăr şi are cai, dar Sân-Nicoară n'are cai şi e bătrân» [1].

Ziua dată de Dumnezeu în stăpânire este *Joia* [2].

Cu privire la acest sfânt, poporul nostru cunoaşte următoarele povestiri:

Intâia se aude prin Bucovina şi se apropie de cea a Arhanghelului Mihail, cel ce a scos zapisul din mânile Necuratului, şi sună precum urmează:

«*Dumnezeu* a făcut contract cu *Nifărtache*, ca cei vii să fie ai lui Dumnezeu şi cei morţi ai lui Nifărtache. Dar văzând Dumnezeu că e rău, a trimis pe *Sf. Neculai* să întrebe cine poate luà contractul acela dela el. Sf. Neculai a stat treizeci de ani la poarta iadului. Il vede Nifărtache şi trimite pe un drăcuşor la dânsul, să-l întrebe ce vrea. Când a ajuns drăcuşorul departe, Sf. Neculai l-a făcut praf.

— Ei, da mânios e, zice Nifărtache; — ian du-te tu, dară să nu te apropii de el, a zis altui drac.

1. De bună seamă că e o greşeală în redactare. Nu Sf. Neculaiu aţine calea soarelui la miază-noapte, ci Sf. Toader. Sf. Neculaiu stă la mieză-zi, deoarece pe la 6 Decemvrie, soarele răsare de către miază-zi, iar dela această zi, după credinţa poporului, soarele, alungat de Sfântul Neculai, înce pe să răsară tot mai spre miază-noapte, până pe la Sf. Toader, care îl opreşte şi-l alungă spre miază-zi.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 261.

Acesta l-a întrebat de departe şi Sf. Neculai i-a spus. Atunci Nifartache i-a răspuns:

— Numai acel ce se va naşte din Duh sfânt va puteà să-l iea. Dumnezeu a trimis duhul său de s'a născut Domnul Hristos. Când a fost Domnul Hristos de treizeci de ani, a mers şi l-a luat şi de atunci au rămas oamenii să fie judecaţi după păcatele lor»[1].

A două povestire se aude în jud. Suceava şi are următorul cuprins:

«A fost odată ca nici o dată, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povestì.

Ci-că erà odată un om sărac, lipit pământului. In bordeiul lui făcut în pământ şi rău coperit, nu erà decât o laiţă goală şi îngustă, un cuptor spart, în care când şi când ardeà câte un tăciune de foc, prin fundul căruia şoarecii jucau tananica, şi într'un cuiu de lemn deasupra unei fereşti mici şi cârpite cu hârtie în loc de geamuri, în perete, erà acăţată o icoană veche mâncată de cari, afumată şi cu boielile şterse, la care se închinà creştinul dimineaţa şi seara: iconiţa aceasta purtà chipul lui *Sf. Nicolae.*

Nevoieş ca vai de capul lui, singur pe lume, căci femeia şi cei doi copii îi muriseră de holeră, *omănaşul* nostru ajunsese la aman; n'aveà măcar nici cu ce să-şi ţie zilele, ba n'aveà chiar nici ce să mănânce. Lihnit de foame, cu maţele chiorăind, bolnav de vătămătură şi de care adesea suferià, ghebos şi cu mânile băgate în brâu, se trase până la crâşmă, ca să roage pe crâşmar să-i împrumute câtevà parale, făgăduindu-i că-i va lucrà pentru ele, sau când se va *închipuì,* le va da cinstit înapoi. Crâşmarul însă nu-i dete nici un ban; ba chiar nici de-ale gurii nu-i dete nimic, măcar că vedeà că pentru ea voià creştinul să se îndatoreze; el, nici una, nici două, îl înteţì la muncă, căci bogatul nu crede celui sărac. Bietul om ar fi muncit el, că doar nu erà crescut în divan de puf, şi cu munca trăise şi pân' atunci, însă nu găsià la nimeni de lucru, ştii, ca iarna, când omul risipeşte ce-a strâns toată vara.

Amărît până în suflet, mai flămând decum erà, se întoarse înapoi la bordieşul lui, blăstămându-şi zilele şi ceasul în care l-a făcut maică-sa.

Da el să se culce, — aş! Haina de foame nu-l lăsà de loc în pace; trebuià — vorba celuia — «să dea deadreptul, nu ca cu sărăcia, să poţi încunjurà satul». Fel şi formă se gândeşte el ce-i de

1. Voronca, *op. cit.*, p. 37.

făcut. Incotro se întorceà, încotro se abăteà cu gândul, tot de sărăcie şi de goliciune dădeà; să moară de foame, ca piţigoiul de ciudă, îi mai rămăsese sărmanului om!

Cum pe gânduri erà dus, ce să facă şi ce să dreagă ca să se puie la cale cu duşmanul ce-l scoteà din casă, vede în cuiu icoana la care se închinà. Fără multă chibzueală, pune mâna pe ea, o şterge de colb, face câtevà cruci, o sărută, îşi iea sumanul în spate şi suflând din pumni — căci uitasem să vă spun că erà iarnă, — iese pe uşă cu gândul ca să se ducă la crâşmar şi să puie icoană zălog pentru cevà de-ale gurii.

Crâşmarul, de odată se mai codià, dar văzând că bietul om e la aman, scoase din tejgheà o pâne uscată ca lemnul, şi o dete omului pentru icoană cu învoeală cu peste vreo săptămână să-şi scoată zălogul.

Omul, luând pânea, o înghiţì 'n câtevà înghiţituri, trase duşcă apoi o ulcică de apă spre a o îndesà pe gât, şi după ce făcù câtevà cruci mulţămită Cerului că-şi mai astâmpărase puţin *sicreata* de foame, ieşì şi se duse acasă, căci amurgise bine. A doua zi disdedimineaţă apucă în lume ca să se vâre la sâmbrie unde va găsì, lăsând bordeiul în ştirea Domnului.

Crâşmarul din sat aveà o sumedenie de băieţi răi şi obraznici, de ocărau pe om. Intr'o zi, satanele, fără ştirea crâşmarului, se vârîră în tejgheà, unde obicinuit el ţineà zăloagele de prin sat, lăsate pentru băutură, şi văzând icoana Sfântului Neculai, — o scândurice netedă şi bună de jucat, o luară de unde erà pusă, îi acăţară un proţap de aţă şi o târâiau prin casă, puind pe ea jucăriile lor şi trăgându-le cu sania.

Tocmai atunci intră şi crâşmarul cu un drumeţ ce se abătuse pe acolo ca să bea un pahar de rachiu, căci erà ostenit de cale şi lihnit de foame.

Pe când drumeţul îmbucà din merindele ce aveà cu el, trăgeà cu coada ochiului şi la copii cum se jucau, şi văzând că săniuţa lor e o icoană, nu-l răbdă inima şi zise crâşmarului:

— Bine, măi creştine, de ce laşi băieţii să-şi facă râs de o icoană? Deşi-i afumată, veche şi roasă de cari, dă! tot icoană este, că doar nu degeaba a stat în biserică 40 de zile şi a sfinţit-o popa!

— Mă, dracilor, de ce v'aţi apucat? răcnì crâşmarul la copii. Fa *Palaghie!* de ce pustia nu bagi de samă de ce s'au apucat satanele?

Femeia răspunse că fusese învăluită cu treabă, că n'a luat sama cu ce se jucau ei şi că a fost bucuroasă că se joacă ei în de ei, fără să-i mai huească în cap.

— De unde o ai?, zise drumeţul, care-şi puse'n gând s'o cumpere dela crâşmar şi să scoată din locul batjocoritor un lucru sfânt,—că de ar fi a dumitale, ai pune-o în rând cu celelalte.

— Dela un rău de câne de-aici din sat. A pus-o acum vreo patru săptămâni zălog pentr'o pâne, că-l luà naiba de foame, şi s'a dus dracului şi n'a mai venit să-şi scoată odorul.

— Şi cât ceri pe ea, să mi-o dai mie; că dacă şi-a pus el icoana zălog pentr'o pâne, nu purtà grijă, că nu mai vine să şi-o scoată.

— Dă-mi un *puişor* [1] şi naţi-o!

Drumeţul plătì puişorul, luă icoana, o şterse bine de glod, căci erà toată plină, cum o târâiseră băieţii pe jos şi după ce plătì şi băutura, ieşì şi se duse.

El erà tânăr şi frumos, voinic şi dârz. Muncià ca slugă la un negustor dintr'un sat şi erà om cinstit şi slugă credincioasă, cum nu prea găseşti azi.

Cum ajunse acasă la stăpân, puse icoana într'un cuiu, deasupra patului unde dormià el, fără a mai povestì cevà despre ea, şi-şi căută de lucru.

Trecuseră săptămâni dela cele povestite, şi'ntro zi vine la negustorul unde şedeà băieţanul un moşneag ogârjit şi bătrân ca lumea. El se rugă de negustor să-l primească şi pe dânsul la casa lui, că-i iarnă, şi n'are unde să se oploşească; pentru binele ista, se îndatoreşte să-i facă orice treabă, după puterile lui; de sâmbrie, nici vorbă nu fu.

Negustorul, se vede, erà om milos, căci primì pe moşneag printre casnicii lui. Mâncarea tot aveà să i-o plătească moşneagul cu munca, că deşì erà alb ca varul, dar erà roş şi voinic, — voinicie, se înţelege, ca la oameni bătrâni.

Dela venirea moşneagului, dugheana negustorului gemeà de lume. Cu moşneagul parcă venise şi norocul negustorului. Muşteriii nu-şi dădeau rând. Unul ieşià, trei-patru intrau.

Vindeà şi negustorul, şi femeia, şi băieţanul şi tot nu mai puteau dovedì; ba câte odată şi moşneagul le venià în ajutor, căci muşteriii curgeau.

---

1. 15 parale.

Intr'o săptămână, negustorul rămase fără marfă. Piperul, lulelele, ciubucele, mărgelele, covrigii, roşcovele... şi tot ce aveà mai de samă negustorul, nu mai rămaseră, dugheana erà mai goală de marfă. Trebuià numai decât să plece cinevà după alta. Cum muşteriii curgeau la dugheana lui, îi trebuià lucru mai bun, marfă mai scumpă, mai de preţ.

Pe cine să trimită? Băietanul erà el vrednic, nu-i vorbă, dar tot nu se făceà lucrul ca atunci când e stăpânul.

Să se ducă el, nu puteà, că mai făceà şi alte negustorii de unde nu puteà lipsì. Ce erà de făcut? Marfă trebuià să aibă, că altfel pierdeà muşteriii.

Sfătuindu-se într'o seară cu femeia, îşi luară de samă să trimită tot pe băietan; cu el însă să meargă şi moşneagul, fiind om bătrân şi cu *glagori* 'n cap.

Pregătiţi de drum cu cară şi cu bani de-ajuns, moşneagul şi flăcăul porniră după marfă. Peste trei zile ajunseră într'un târg depărtat. Aici se răpăd după marfă, dar negăsind pe gustul lor, fiind rea şi scumpă, pornesc înainte. După vreo câtevà zile, — că atunci nu mergeai iute ca azi cu *carul de foc*, ajung în alt oraş. Nici aici nu dau de marfă cum căutau ei.

Se hotărăsc atunci să treacă'n altă ţară. De bilet de drum nu te întrebà atunci ca azi şi deci n'aveau nevoie de el. In ţara străină ajung într'un oraş bogat şi frumos; şi cum trag la gazdă, băieţanul lasă pe moşneag să caute de boi şi de cară, iar el fuge să tragă o roată prin târg. Dă, pe semne erà şi el negustor, abotnic de-a şti şi a aflà cum stau şi cum merg toate.

Umblând el ochind prin târg, vede într'un loc o îmbulzeală de oameni: un huiet şi nişte soldaţi trâmbiţau şi băteau darabana. După ce se potolì huietul şi încetară trâmbiţele, un crainic împărătesc strigă cât îi luà gura:

— Cine la noapte va *străjuì* în biserica împărătească, va primì răsplată dela împăratul un sac cu galbeni.

Băieţanul, fără să mai întrebe cevà pe crainic, când auzì că e vorba de un sac cu galben, zimţişori rotunzi, buni de făcut negustorie cu ei, se duce de istoriseşte moşneagului tot ce auzise.

— Ei, drăguţul moşului, nimeni n'are să se ducă să străjuească în biserică, căci acolo se petrec de multă vreme lucruri ascunse. De vei ascultà de mine, numai dumneata vei puteà sta la noapte de strajă.

Apoi moşneagul dăscălì pe băietan ce trebue să facă. El se duce mai întâiu la împărăţie, căci se vede că ei nemeriseră după marfă tocmai în oraşul unde şedeà împăratul, şi spusese crainicului împărătesc că vrea să-şi cerce norocul şi că la noapte va sta'n biserică de strajă; vestea aceasta fu primită cu mare bucurie de împărat, care-i dete blagoslovenie să-şi cerce norocul.

Iute apoi fuge'n *medean* şi cumpără un sac de pâne uscată ce-i ieşise înainte, căci se făceà seară. Se duce la biserică, o dumică mărunt cu cuţitul şi o presură prin prejurul bisericii, prin pridvor, prin clopotniţă, prin biserică, până la uşile împărăteşti, iar el se puse la cetit psaltirea, evanghelia şi vieţile sfinţilor celor mari. Aşà îl învăţase moşneagul să facă, dacă vrea să scape teafăr. El îi mai spuneà să fie voinic şi cu îndrăzneală ; şi dacă e puiu de lele, să se ducă, iar de nu, să nu-şi mai cerce norocul, că l-or găsì [pe el alţii] ţeapăn în biserică.

Când pe-amurg, numai ce aude împrejurul bisericii o *ronţăeală*, un *hodorogit* şi o miorlăeală, ca cum ar fi fost o potaie de urşi. Cu cât huietul se apropià, cu atât băietanul cetià mai cu foc, că deşì erà slugă, ştià şi carte; învăţase psaltirea şi ceaslovul să se facă popă, dar nu-i cântase cocoşul să mănânce colaci. Din pridvor şi clopotniţă, ajunse în biserică. Băietanul cetià într'una la psalmi şi evanghelii cât un mitropolit, şi matahala ce se ospătà cu pânea dumicată, înaintà spre el. Când să puie laba pe dânsul, numai ce se aude cântecul unui cocoş şi pace! nu se mai aude nimic; matahala pierì şi biserica rămase curată.

Să nu mă întrebaţi cinevà ce erà acea mătăhală, că nu vă spun, până ce nu veţi auzì sfârşitul din poveste, că de aici tot mai este. Cum se crăpă de ziuă, oamenii împărăteşti veniră să vadă ce s'a făcut cu băietanul, şi când l-au găsit viu, nevătămat, în braţe l-au dus la împărat. Impăratul, după ce l-a dăruit cu sacul cu galbeni, şi după ce l-a întrebat cine-i şi de unde, l-a rugat cu lacrămi în ochi ca să străjuească şi a doua noapte'n biserică.

Băietanul, cam pe gânduri, făgăduì împăratului, tot pe aceeaş plată, să rămâie în biserică şi noaptea a doua. Să temeà însă să nu-l probozească [1] moşneagul care, pentru greşeli, se făceà pară de foc şi într'una-l morocănià.

Moşneagul însă se bucură când îl văzù pe băietan. Il învăţă

1. *Dojenească.*

ce-i de făcut şi'n noaptea a doua. Şi cu sfatul lui, o scoase băietanul la bun capăt şi pe aceasta.

Impăratul se ţinù şi el de cuvânt dând băietanului plata cinstit, dar rugămintele lui ajungeau la ceriu către băietan, ca să străjuească şi noaptea a treia. Povestì băietanului pătăraniile ce avusese cu matahala, zicându-i că dacă l-a învrednicit Cel-de-sus să scape viu nevătămat în două nopţi, îl va ajutà şi'n noaptea a treia, căci trebue acum să se aleagă într'o parte.

Băietanul nu se prinse de-odată; el nu vru să făgăduească până mai către seară, căci voià să întrebe pe moşneag ce-i de făcut. Luă sacul cu bani şi se duse la el, povestindu-i şi întâmplările nopţii a doua precum şi rugămintele împăratului care-i făgăduise una din cele două fete şi împărăţia toată, de-l va scăpà din primejdia nopţii a treia.

Moşneagul, bun la inimă şi cu dragoste fiiască către băietan, îl sfătuì ce trebue să facă pentru a scăpà şi din primejdiile nopţii a treia şi se duse după trebi, iar băietanul se duse în medean, şi cum îi ieşise înainte un sac cu păsat, îl şi cumpără îndată, îl duce la biserică, şi fiindcă mai erà vreme, dete o fugă şi înştiinţă pe împăratul că e hotărît să rămâie în biserică şi'n noaptea a treia.

Când auzì împăratul astă veste, nu mai puteà de bucurie, căci ce-i mai dulce în lumea asta decât a trăì îmbelşugat în toate! Băietanul iute se întoarse la biserică şi se puse pe treabă.

Presără păsatul, — meiul, — cum presărase pânea în noaptea întâia şi bucii dumicaţi în noaptea a doua, iar el se puse la cetit; de astă dată nu mai cetià în strana mare, ci pe sfânta masă în altar. Cetià băietanul cu aşà duh plecat şi cu atâta smerenie, de păreà că-i un pălimar.

Cum amurgì bine, începù să se audă pe cărarea ce duce la biserică, prin pridvor, prin clopotniţă, în biserică şi în toate părţile acelaş sgomot, aceeaş ronţăeală ca şi în serile trecute. De astădată dihania, pe care băietanul n'o văzuse la chip, erà mai silitoare şi mai mâncăcioasă.

Gătind de lucru prin biserică, numai se trezeşte băietanul că ea deschide uşa altarului. Când îl vede, sare la el să-l prăpădească. Băietanul, galben de frică şi rece ca ghiaţa de spaimă, stăteà cu ochii bolditi şi se uità cum ea deschide uşa. Odată cocoşul cântă şi matahala, mai înainte ca el să înceapă, pune laba pe flăcău. Flă-

căul o loveşte c'un băţ ce-i dăduse moşneagul, ea rămase încremenită locului, ca o stâncă, fără să se poată mişcà din loc.

Răcnià sluţenia de se cutremurau ferestrele; din loc însă nu se puteà urnì.

Matahala aveà forma unei femei înalte şi păroase, părul până'n picioare de lung, cu ochii ca de foc, din cari ieşiau scântei, şi din gură pară de foc. Erà neagră şi atât de urîtă, de nu-ţi mai venià să te uiţi la ea.

Băietanul stătù cu ea'n biserică, fără să se clintească din loc, până dimineaţă.

Când veniră oamenii împăratului şi-l găsiră iarăş teafăr, ba încă păzind acea dihanie spurcată, îşi făcuseră cruce şi alergară de spuseră împăratului cele ce văzură.

Fuga împăratul şi împărăteasa la biserică. Matahala când i-a văzut, se smucià, răcnià şi se svârcolià ca broasca'n gura şarpelui; de geaba se chinuià spurcata, că din loc nu se puteà urnì.

Când şi-au văzut împăratul şi împărăteasa fata în aşà stare,— căci ea erà blăstămată de o *zînă* a se face aşà şi a-i mâncà şi pe ei, — începură a plânge, de curgeau lacrămile lor pârău.

Se dădù veste'n toată împărăţia, şi adunându-se preoţii, mitropoliţii şi patriarhii, începură o slujbă frumoasă şi un sobor cum nu mai fusese.

Când erà în toiul slujbei, iacă şi moşneagul vine la biserică. Cum îl simţeşte sluţenia, tot spre el da ca să-l prăpădească; se vede că pocita îi cunoşteà puterea. In tot timpul slujbei băietanul stăteà lângă matahala, care se mai muiase, şi pe care o cârpià cu băţul când se obrăznicià.

După ce sfârşì slujba, după ce-i cetiră moliftele de deslegare, moşneagul se vârâ prin feţele cele mari, împărăteşti, se duce la băietan, îi iea băţul din mână şi trage dihaniei de femei un băţ cât putù el. Ce să vezi! De odată ieşì din matahala pară roşie ca focul şi părul cel lung de pe trup îi căzù. Din urîtă şi *pogoană* ce erà, se făcù aşà de frumoasă, de nu mai erà alta ca ea în lume şi'n soare.

Fata împăratului rămase curată, povestì celor de faţă câte pătimise dela blăstămul zinei până atunci.

Impăratul dăruì băietanului fata şi împărăţia şi făcură o nuntă cum nu se mai văzuse niciodată. La ea fură poftiţi şi negustorul şi nevasta unde slujise băietanul.

Veselia fu mare în toate părţile.

Moşneagul după ce se sfârşì nunta, la care jucase şi el ca un holteiu, chemă la el pe flăcău, pe fată, pe împărat şi pe împărăteasa şi cu tot sfatul lor şi după ce le spuse că el e *Sfântul Neculaiu* şi că făcuse aşà cu băietanul pentru inima sa blajină, fără răutate, se apropie de fata împăratului şi-i trase trei palme.

Moşneagul se făcù nevăzut, iar din fată ieşiră trei draci negri şi urîţi de se duseră în pustiu, departe de noi să fie» [1].

O variantă a acestei povestiri o întâlnim şi în Oltenia, în următoarea cuprindere:

«Ci-că a fost un om sărac lipit pământului. De sărac ce erà, n'aveà nici mâţă la bătătură, nici căţel, nici purcel, nimic odată, nimic pe sufletul lui, decât o cergă ruptă de care se ţineau *ţarţoanele* şir, o treanţă de rogojină şi *Icoana Sfântului Niculae*.

Ăst om, după ce erà sărac, aveà şi un cârd de copii mărunţi: tot *ulcele* de fete.

— Copiii sunt sărăcie la casa omului, îşi ziceà Românul nostru; totuş în fiece an nevasta îi trântià câte-un dolofan de copil, de credeai că e *scris*, nù altcevà.

Se luase de gânduri bietul Român, care ajunsese de pomină peste ţeri şi mări.

Intr'una din zile, văzând că o să-i moară de foame [copiii], s'a dus la un cârciumar şi a pus icoana zălog pentru două ocà de mălaiu, că alt ce erà să facă? Haina o detese, cum o căpătase, pe rachiu.

Cârciumarul aruncă icoana sub tejgheà de unde o ieau copiii şi legând-o, au început a o face căruţ.

Un om al lui Dumnezeu, oprindu-se la cârciumă, să iea un rachiu, aşà din picioare, vede copiii târînd icoana prin praf,—icoană sfântă, — pe care o cumpără dela cârciumar, plătind datoria pentru care fusese zălogită. Se duse acasă şi atârnă icoana în cuiu.

In toate zilele se închină baba acelui om la ea şi se rugà să-i ajute ca să vadă negustor pe singurul fecior, după sufletul ei.

La ăst om nemereşte un moşneag, care îndemnà pe *dănacul* babei să se facă negustor, să puie prăvălie.

Se duc amândoi după marfă. Umblând ei prin bâlciu după marfă, aud toba şi [pe] unul care strigà:

---

1. Culeasă din jud. Suceava şi scrisă de d-l M. Lupescu.

— Cine se găsește să doarmă noaptea în mânăstirea de lângă curtea împărătească, va luà un sac de galbeni.

Dănacul nostru, învaţat de unchiaş, îşi iea inima în dinţi şi se duce în altar apucându-se de cetit *vanghelia.*

Peste noapte vine o matahală să-l mănânce, dar când să ajungă să pună laba pe el, cocoşul: «cucurigu!» Şi de odată piere, parc'a intrat în pământ.

Mare-i fu mirarea împăratului când află dimineaţă că dănacul e viu nevătămat. Impăratul i-a plătit, dar i-a spus că dacă va sta şi a doua noapte acolo, va primi dimineaţă cinci saci de galbeni.

A luat voinicul şi cei cinci saci.

Pentru a treia noapte împăratul i-a făgăduit împărăţia şi pe fie-sa de nevastă. Băiatul s'a dus şi şi-a luat un băţ dela moşneag; apoi a intrat în altar. Când a venit matahala, a lovit-o odată de i-au sărit ochii, [de] a rămas *oarbă buştean.*

Dimineaţa, a treia zi, când a venit cu împărăteasa şi fie-sa şi au văzut pe voinic sdravăn, au încremenit şi au lăudat pe voinic.

Pe când stau ei în biserică, vine şi moşneagul, se strecoară prin lume pân' la matahala şi-i trage trei ciomege. Din ea ies trei *draci...*

Matahala fusese fata unui craiu vestit pe pământ, şi fiindcă *întorsese* vorba părinţilor, a fost blăstămată să se facă *stafie.*

Pe fata împăratului, când o vede flăcăul aşà de frumoasă, de picà, o îndrăgeşte şi o iea de nevastă, şi fac o nuntă de se duce pomina. Naş la nuntă, mare minune de n'o fi fost moşneagul care tocmai în urmă a spus că este *Sf. Nicolae...*[1]».

O variantă a acestei povestiri o găsim în jud. Muscel, în următoarea cuprindere:

«Erà odată un biet creştin, care sărăcise nevoie mare. Nu aveà nici după ce să bea apă. Ce să facă şi încotro să apuce? Mai aveà un singur odor în casă. Ştiţi ce? *Icoana lui Sf. Nicolae.*

— Ia să vânz icoana asta; poate-mi mai împac nevoile.

Şi pleacă la târg. Pe drum se întâlneşte c'un Turc.

— Ce faci cu ala, be?

— Mi-e de vânzare, boierule!

— Păi, ce e aia?

— Sfântul Nicolae, boierule.

---

1. Culegere din com. Catanele, de d-l Şt. St. Tuţescu.

— Şi ce trebue la voi?

— Păzeşte casa şi toată averea.

— Mare minune! Apoi trebue la mine, bre, un slugă ca ala.

— Dacă-ţi trebue, cumpără, jupâne! îi zice creştinul.

— Şi ce mănâncă el? mai întrebă Turcul.

— Untdelemn, boierule.

— Păi cum îl mănâncă?

— Il pui într'o candelă şi o aprinzi; îl pui apoi în perete şi pui candela lângă el. Şi vezi? Asta e mâncarea şi băutura lui.

Turcul se miră ce se miră; pe urmă se tocmeşte, dă parale şi cumpără icoana dela Român, care-şi vede de cale îndărăt spre casă, unde-o fi fost.

Acù, Turcu n'aveà nevastă, n'aveà copii, n'aveà slugă. Mâncà la o cârciumă. Cum ajunge acasă, pune icoana în perete, după povaţa creştinului şi aprinde candela. Apoi pleacă să mănânce şi lasă uşile descuiate.

— Bre, Nicolae, zice el icoanei, — eu mă duc; tu îngrijeşte de casă, să nu mă fure cinevà.

Icoana ascultă şi tace, iar Turcul îşi vede de drum.

Când vine acasă, ce să-i vază ochii? Minune, nepoate! Nicolae păzise bine casa şi nu se furase nimic.

A doua oară tot aşà, şi tot aşà şi a treia oară, când n'a nimerit la casa Turcului nici un om cu mâna lungă.

Intr'o zi însă, cum sta Turcul şi mâncà la cârciuma de care vorbirăm, iată se apropie de el nişte tâlhari şi tocmai atunci îl înîntrebă unul din prieteni;

— Bine mă, vedem că te zăboveşti mult la cârciumă; pe cine laşi acasă de nu duci nici o grijă?

— Pe cine? Ascultă, bre! Am cumpărat o slugă; îl chiamă Nicolae. L-am pus acolo şi am lăsat deschis pe dearândul, că Nicolae păzeşte bine toată averea.

— Ia să vedem, mă, ce slugă o fi aia, zic tâlharii între ei, când aud. De-o fi mai mic, ori mai prost, să luăm şi noi câte cevà. Ştii, Turcul e putred de bogat.

— Ştiu. Hai mai repede.

Şi se duc la casa Turcului. Acolo, uşile decuiate şi în casă nici o slugă. Dar icoana şi candela aprinsă dinaintea ei.

Ii jefuesc casa, se încotoşmează cu tot ce pot duce, şi p'aici le e drumul.

Când vine Turcul și vede jaful, Doamne, Doamne! Se iea cu mânile de păr. Se vaită, caută'n sus, caută'n jos și tot cercetează el mereu, dar pe icoană tot nu se supără.

— *Be*, Nicolae, zice el,—tu ai adormit. Te-a furat somnul, pe semne, și vezi? Mi-au jefuit tâlharii casa. Așà o păzești tu?

Neculae însă ascultă și tace.

— Nu răspunzi? Uite, be Nicolae, zice,—eu te iert; tot îți dau de mâncare și nu-ți împuținez tainul. Dar bagă de samă să nu mai dormi altă dată și să fii tot cu ochii în patru.

Zice astea, pune undelemn în candelă și o aprinde, lasă iar ușile deschise și pleacă. La cârciumă, unde erau și tâlharii, spune ce i s'a întâmplat și că, de rândul ăsta, a spus lui Nicolae să nu mai doarmă. Tâlharii însă, cum aud, și pricep cine-i Nicolae. Incep să facă haz și să se tăinuească.

— Hai, măi fraților, iar la jaf. Să-i luăm ce a mai rămas; ba să-i luăm și pe Niculae!

Dau ei fuga, dar urciorul nu merge de multe ori la apă. Uitaseră oamenii că

Cine are mâna lungă,
Pierde și ce are'n pungă.

Când au sosit la casa Turcului, au cotrobăit încoa și încolo, cum le erà obiceiul și au strâns în mijlocul casei tot ce au găsit, făcând vreo trei *moloașce*. Apoi s'au repezit cu toții și au pus mâna pe icoană. Dar atunci ce să vezi dumneata, nepoate?

Intind ei în sus, în jos, la dreapta, la stânga... Aşi! De surda se trudiau. Să mai poată ei luà mânile de pe icoană? Ori să se mai cârnească din loc? Nici vorbă. Ii încremenise acolo Sf. Nicolae.

Se plâng tâlharii, sbiară, țipă, se tot svârcolesc și țin așà până seară, hăt târziu.

Atunci iată că sosește și Turcul.

— Ha, ha, ha! Voi mi-ați jefuit casa? răcnește el cât poate și tot blodogorește pe tâlhari, de intraseră ăia în frigurile morții.

Și începe să se uite urît și să puie mâna pe o pătăchie.

— Bine, be, Nicolaie! Bine că i-ai prins! Am săți măresc tainul.

Tâlharii însă plângeau, de săriă cămașa de pe ei.

— Iartă-ne, jupâne, se roagă ei, — iartă-ne, că nu mai facem

şi îţi aducem tot ce am luat, ba şi tot ce mai avem cu noi. N'am ştiut că Nicolae al dumitale ne-o pune la ciochină[1].

Se roagă ei, se roagă mult şi bine, până ce i se face milă şi Turcului, şi se roagă şi el de icoană :

— Iartă-i, be, Nicolaie, că-mi aduc tot ce au furat, ba încă mai dau şi pe deasupra !

Şi atunci, ce să vezi dumneata ! O lacrimă pică din ochii sfântului şi... minune ! Tâlharii pot să ridice mânile şi să se deştelenească. S'au dus într'un suflet acasă şi au adus tot ce luaseră şi nu luaseră. Apoi au căzut în genunchi înaintea icoanei, mulţumind cu lacrimi Sfântului Nicolae că i-a iertat şi i-a izbăvit din amorţirea şi pedeapsa în care căzuseră.

Iar de-aici înainte n'au mai furat şi s'au făcut şi ei creştini în rândul oamenilor cum se cade[2].

In sfârşit, a treia povestire, care ne arată deasemeni dragostea lui Sf. Neculaiu pentru oameni şi grija ce le-o poartă sfântul, înainte de a face vreun păcat, se aude prin jud. Tecuciu şi are următorul cuprins :

Erà un creştin odată, care aveà trei fete mari. Şi trei fete mari, ştim astăzi ce însemnează : trei pietre de moară, cari nu se pot urnì din casă cu una, cu două.

Şi omul acela erà fără seamăn de sărac, însă pe lângă sărăcie, îi mai puneà şi dracul beţe'n roate la toate treburile câte le începeà, —aşà că mai în fiecare zi se pomenià că n'are cu ce potolì foamea celor din casa lui.

Văzându-se sărmanul într'atât de strâmtorat, se gândì în toate chipurile şi nimic nu-i trecù altcevà de făcut prin minte, decât că trebue să-şi trimită fetele după câştig.

— Cum o şti !

Şi lesne se'nţelege ce vrea să zică treaba asta pentru o fată : să câştige banul cum va şti !

Dar *Sf. Neculaiu* aflase despre aceasta, aşà că în ajunul zilei

1. Zicătoare prin care se arată că cinevà e strâns ca în cleşte într'o afacere, aşà că nu mai poate face nimic în altă parte. Izvorăşte din obiceiul de a legà plosca la cochina calului.

2. Spusă de păr. Dumitru Ion din Fiereşti-Dobreşti, jud. Argeş şi împărt. de d-l C. Rădulescu-Codin ; publicată apoi şi în *Prietenul nostru*, III, p. 115 şi urm.

dintâi, când fata cea mai mare trebià să-şi pângărească cinstea, aruncă în casa omului sărac o pungă plină cu 150 de galbeni.

Găsind bănetul acesta, omul nostru s'a minunat şi a zis:

— Acesta-i norocul fetei mai mari; e-al ei câştigul acesta!

A luat-o, i-a găsit un bărbat bun,—că-i erà lesne treaba asta acum,—a măritat-o şi fata s'a dus la casa ei.

După aceasta mai trece ce mai trece şi zilele negri vin din nou. Ce să facă bietul om? Nimic alta, decât să facă vânt fetei de-a doua, după câştig.

— Să câştige ea, cum va şti!

Dar Sf. Neculaiu i-a trimis şi acesteia tot 150 de galbeni.

Se face şi nunta a doua, şi când urmà să plece în calea păcatelor a treia fată, cea mai mică, omul se pune pândar şi când Sf. Neculaiu venì la fereastră ca să svârle în lăuntru cea sută şi jumătate de galbeni, omul îl apucă de poala hainei şi-i sărută picioarele. Da Sf. Neculaiu îl îndepărtă şi-i zise:

— Nu-mi mulţămì mie, ci lui Dumnezeu, că numai Dumnezeu este purtătorul gândurilor bune.

Şi de atunci omul cel sărac, cu cele trei fete măritate, se călugărì şi slujì până la sfârşenie Sfântului Neculaiu [1].

In afară de acestea, se crede că Sf. Neculaiu este *brodariu*—podar—mare [2] şi călăuză şi sprijin celor ce umblă pe ape.

Prin jud. Tecuciu se aude următoarea povestire:

Sf. Nicolae se spune că a fost corăbier, îndeletnicindu-se cu negoţul pe apă şi cu prinsul peştelui. Intr'un rând, stârnindu-se o furtună mare, corabia lui s'a prăvălit în apă şi o mulţime de oameni s'au înecat, scăpând dintre toţi numai dânsul. Atunci Sf. Nicolae a început să se roage fierbinte lui Dumnezeu şi Dumnezeu s'a milostivit şi toţi cei înecaţi au înviat.

Aceştia, în urmă, au început să se închine lui Sf. Nicolae, l-au făcut sfânt şi astfel l-a primit şi Dumnezeu în ceata aleşilor lui [3].

---

1. Culeasă dela d-l Şerban Chiscop din com. Ţepu. Povestitorul are ca rudă pe C. Cotoranu, frânghier în Bârlad. Deci adaugă: «Cotoranu rămăsese într'o vreme numai c'un căpăstru cu care vrea să-şi facă singur samă. Şi atunci a găsit în uşă 1220 de lei».—Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, împărt. de d-l I. Preutescu: «Sf. Neculaiu este bun, milostiv, mărită fetele».

2. Voronca, *op. cit.*, p. 886.

3. Culegere din com. Ţepu.

In Ghizdăreştii Dobrogei, precum şi prin alte sate dunărene am auzit pescari rostindu-i numele în clipe de primejdie sau chemându-l într'ajutor pentru mai târziu [1].

Prin Bucovina se zice că Sf. Neculaiu a oprit apele *potopului* chiar, cari căutau, după învăluirea pământului şi prăpădirea lumii, să înnece şi corabia lui *Noe* [2].

Au înţeles, prin urmare, praznicele şi petrecerile pe cari le fac în această zi cei ce-şi petrec vieaţa pe ape, — pescari şi vâslaşi, — precum şi faptul că Sf. Neculaiu este ales ca patron al marinei.

Macedo-Românii au şi dânşii această credinţă, care rezultă din următoarea povestire:

Odată *Sf. Casian*, — cel ce-şi are hramul la 29 Fevruarie în anii bisecţi,—s'a dus la Dumnezeu şi a început să se plângă Ziditorului că oamenii nu-l cinstesc şi pe dânsul, cum cinstesc pe ceilalţi sfinţi.

Dumnezeu îl întrebă însă:

— Ai făcut vreo faptă bună în lumea aceasta? Ceilalţi sfinţi au făcut multe fapte bune şi de aceea au câte o zi de ţinere.

Nesfârşindu-şi încă vorba, iată că vine acolo *Avul-Nicolo*, — Sf. Nicolae, ud, leoarcă.

— Sfinte Neculai, îl întrebă Dumnezeu,—de ce eşti ud?

— Uite de ce, răspunse sfântul.—Din pricina vântului mare, erà gata-gata să se înece o corabie; cum am văzut-o, m'am aruncat în apă şi am scăpat-o de primejdie, iar pe oamenii ei dela moarte.

Atunci Dumnezeu se întoarse către Sf. Casian şi îi zise:

— Auzi cum fac fapte bune cei ce au ţinere? Fugi de-aici şi la fiecare patru ani, să vii şi tu odată.

Şi de atunci luna *Fevruarie* are câte 29 zile la fiecare patru ani odată [3].

Următorul colind ardelean ne spune de-asemeni despre rosturile lui Sf. Neculaiu pe ape:

---

1. *Şezătoarea*, III, p. 102: Când ai să treci vreo apă mare, fă-ţi cruce în margine, şi roagă-te lui *Sfete-Neculai*, că el este mai mare peste ape. —Voronca, *op. cit.*, p. 886: Lui Sf. Neculai să te rogi, când treci pe lângă o apă, ca să scapi de primejdie, nu *Maicei Domnului*.

2. Comunic. de d-l P. Cârstean, com. Vicovul de sus.

3. P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 20.

Colinda sfântului Nicoară :

Sfântul Sfânt Nicoară
Bun gând și-a gândit,
D'un prânz a făcut,
Câți sfinți c'a poftit
Toți că or venit.
Sfântul Sfânt Nicoară
Puse raze-a treia zi
Și-l văzură ca venì
Pe un cal porumb,
Negru de-asudat,
Albu de'nspumat.
C'un *țipău* [1] de grâu,
C'o cupă de vin.
Din țipău mișcă,
Din cupă vin bea.
Nicoară'ntrebă :
— Unde-ai zăbovit?
— Sfinte am zăbovit,
C'am îndireptat
Două luntrii pline
Cu suflete bune;
Luntrii încărcate
Cu suflete curate.
La mese întinse
Cu făclii aprinse.
Două luntrii grele
Cu suflete rele
La mese strânse
Și la lumini stânse [2].

Tot ardeleană este și următoarea variantă :

Sfântul Nicolae
Praznic și-a făcut.
Pe cine-a chemat?
Tot oameni bătrâni,
Tot de sama lui.
Și și-a mai chemat
Pe Sfântul Ion,
Naș lui Dumnezeu,
Și a mai chemat
Pe bun Dumnezeu.
Da el n'a voit,
Că el a fost dus,
Jos pe mare'n jos.
La mijloc de mare,
Nouă corăbioare,
Cinci sunt de creștini,
Patru de păgâni.
Cele de creștini
Tare se rugă,
Tare se'nchină,
Și-apoi pomenià
Pe bun Dumnezeu.
Cele de păgân,
Nici nu se rugă,
Nici nu pomenià
Pe bun Dumnezeu.
Domnul că vedeà,
Și se mănià,
Și mi le 'necà! [3].

---

1. Dela ungurescul *czipó*, pâne mică, pânișoară.
2. Impărtășit de d-l P. Ugliș. Colinda se încheie cu recitarea următoarelor cuvinte :

Haideți noi, Maică Marie,
Haideți noi la liturghie!
Și te, gazdă, 'nveselește,
Și pe noi ne dăruește
C'un colac de grâu frumos,
Din pelița lui Hristos!

3. A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde*, Brașov 1903, p. 18—9.

Prin jud. Tulcea, varianta acestui colind, purtând numele de *Colindul sfântului Nicolae*, sună astfel :

Icea în cestor curţi,
Bunul Dumnezeu [1]
Şi'n cestor domnii,
D'un prânz s'a gătit,
Toţi sfinţi mi-au chemat,
Toţi sfinţi şi părinţi,
Toţi sfinţi mi-au venit,
Toţi sfinţi mi-au sosit,
Sfinţi d'ai cerului
Şi d'ai raiului.
Sfântul Nicolae
Treabă şi-a fi avut
Şi el n'a venit.
Treaba lui cea mare
Pe *bogaz* de mare [2].
Nouă corăbioare,
Nouă ş'alte nouă :
Nouă creştineşti,
Nouă păgâneşti.
Pe cele creştineşti
El le-a vămuit
Şi le-a slobozit.
Celea păgâneşti,
Vamă le-a luat,
Vamă fără samă.
Prunduiaş de mare,
De azi înainte
Care or mai trece,
Vamă să le iei,
Vamă fără samă.
Gazda lui Hristos,
Să fiţi sănătoşi
Şi mult bucuroşi
Cu feţi
Logofeţi,
Cu-a ta jupânească,
Sănătate'n casă [3].

Prin Bucovina se mai spune că Sf. Neculai [înainte de a fi sfânt, de sigur,] «erà beţiv mare», dar aveà multă putere ; «la Sf. Neculaiu se roagă oastea când merge la bătălie, că Sf. Neculaiu şade călare pe un tun,—aşà se vede scris. Pe Sf. Neculaiu şi *Turcii* îl ţin şi s'a luat obiceiul în armată ca să se roage la sfântul ce-l ţin Turcii» [4].

Un bocet ne arată pe Sf. Neculaiu cu unele rosturi în *soarta* sufletelor pe lumea cealaltă.

Draga noastră măiculiţă,
Iubita noastră miluţă !
Eu ţi-aş mai spune cevà :
Roagă-l pe cine-i rugă,
Roagă-l pe *Sân-Neculaiu*,
Să-ţi facă parte de raiu ! [5].

---

1. Refrenul *Bunul Dumnezeu* se repetă după fiecare vers.
2. N. Păsculescu, *Lit. pop. rom.* p. 334 : *bogaz*, gârlă formată dintr'o apă mai mare.
3. *Ibidem.*
4. Voronca, *op. cit.*, p. 717—8.
5. Marian, *Immormântarea*, p. 582.

Prin munţii Sucevei şi prin unele părţi din Bucovina se crede că *hoţii* se roagă acestui sfânt, ca să le ajute în isprăvile lor [1]; de aici poate a ieşit şi numele de *Sfântu-Niculae din cuiu* sau *Sf. Niculae de pe coardă*, ce se dă biciului sau vărguţei, — *nănaşei*, — cu care părinţii ameninţă pe copiii prea obraznici, arătând biciul sau nuiaua numai cu degetul.

Gospodinele se roagă lui Sf. Neculaiu pentru ajutor, iar fetele pentru noroc. O rugăciune care se aude şi prin jud. Dolj e aceasta:

Sfinte Nicolae, chiabur mare,
Pune munţilor hotare
Şi dă ruble ferecate
Fetelor nemăritate! [2].

Barbaţii duc lumânări la biserică şi dau liturghii [3].

Prin unele părţi din Oltenia, Sf. Neculaiu se serbează pentru ajutor la *boale*, dar mai ales la lovituri [4].

Prin jud. Muscel se fac praznice [5].

Iarna, după spusa multora, începe la Sf. Neculaiu [6]. Sf. Neculaiu «e un moş bătrân cu barbă albă. Atunci trebue să-şi scuture negreşit Sf. Neculaiu barba lui cea albă, adică trebue să ningă neapărat. Iar când se întâmplă câte odată ca la Sf. Neculaiu să fie locul negru, atunci se zice:

— Hei, a'ntinerit Sf. Neculaiu» [7].

---

1. Credinţă împărt. de d-l Teofil Bizom, com. Vatra Dornei.

2. Culegere din com. Halângeşti-Zăicoiu, împărt. de d-l N. I. Dumitraşcu.—I. A. Zanne, *op. cit.*, VII, p. 179.

3. Unele femei duc şi colivă la biserică. Intr'o cărticică din 1847, cetim aceste şire: «Fata opreşte colivă din ziua de *Sf. Nicolae*, adică dela 6 Decemvrie, pe care o pune la icoane, apoi în seara despre *Sf. Vasile*, iea acea colivă şi o pune pe o masă înaintea unei oglinzi având pe masă două lumânări şi o sticlă cu vin sau cu apă; după aceasta, fata se închină rugându-se Maicii Domnului să-i arăte pe cel ce are să-i fie ei bărbat, şi aşà se culcă şi doarme fără să mai vorbească cu cineva. Şi de nu va puteà ea să se deştepte, o deşteaptă altul; este însă datoare, îndată ce se va deşteptà, să nu vorbească cu nimeni şi să meargă drept la oglindă şi tăcând să se uite şi la o parte şi la alta a oglinzii, în care crede că vede pe acela ce are să-i fie barbat, plimbându-se» (Cfr. *Şezătoarea*, XIII, p. 101).

4. Dat. şi cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

6. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 94.

7. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.—Cred. Rom. din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ, împart. de d-l I. Preutescu: Dacă ninge [în ziua lui], se zice că *Sf. Neculai îşi scutură barba.*

«La Sân-Ion se duce *neaua* (se înfrânge iarna) dacă a adus-o *Sân-Nicoară cu cal alb*, sau cu alte cuvinte, dacă a venit Sân-Nicoară pe cal alb, Sân-Ion va merge pe cal negru, adică va duce iarna» [1].

Prin jud. Suceava se zice că atunci când Sf. Neculaiu găsește Bistrița neînghețată, pune pod [2] peste ea [3].

Ziua începe să se mărească puțin : «La Sf. Neculaiu se întoarce noaptea la ziuă cu cât se sucește puiu'n găoace»,— zice poporul [4].

II. **Mugiri.**

La coloniștii români din Bosnia, aflăm că la Sf. Neculaiu se practică următoarea datină care se numește *Mugiri* sau *Blekaviţe* :

«Seara, feciorii merg cu tambure [5] și clopote pe la case, și cântă și sbiară, cerând [și neîncetând] până ce nu li se dă fasole, cartofi, etc. După ce au primit aceste daruri, ei mulțămesc și poftesc sănătate stăpânilor casei».

Nu ni se descrie în amănuntele sale această datină, însă se spune că «un asemenea obiceiu se află și la populațiunea ortodoxă rurală din ținutul Novi în Bosnia», care ne este cunoscută. Descrierea acestei datine, numită la acea populațiune *ciaroice*, vom reproduce-o, pentru a stabilì, după părerea noastră, identitatea dintre *Mugiri*, — datină la Sf. Neculaiu, — și *Capră* sau *Brezaie*, — datină la Crăciun, la Românii din amândouă părțile ale Carpaților.

«In ciaroițe... — și deci la Mugiri sau Blekavițe, — merg 5, 7 sau 9 oameni. După rol, persoanele poartă diferite nume : Prikazivalo (actorul), jarac (țapul), care poartă clopotul, motanul care cere slănină, fata (fecior îmbrăcat ca fată) care cere caier ; ceilalți sunt cântăreți. Când ajung la o casă, îndată se închide ușa înaintea lor, iar ei cântă :

— Otvor dvore dobar domacine, etc. (Deschide ușa, bun stăpân). După ce au sfârșit cântecul, stăpânul casei deschide ușa și ciaroițele intră în casă. Acuma începe hazul adevărat : Țapul sună

---

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 224.
2. Pod de ghiață ; o îngheață.
4. *Șezătoarea*, VI, p. 35.
4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.
5. T. Filipescu, *op. cit.*, p. 136.— *Tambura* e un instrument de muzică la Sârbi (Croați), pe care se cântă cântecele poporale.

cu clopotul, mugeşte şi cere sare; motanul face *miau* şi cere slănină, fata se arată ca şi când ar toarce şi cere caier, toţi cer câte un fuior de lână, pe care-l leagă de cureaua dela straiţă. Ciaroiţele capătă şi câte un blid de fasole, grâu, etc.

Când actorul primeşte darurile, el zice:

— Să vă ajute Dumnezeu şi să vă înveselească norocul bun. A cui e casa, Dumnezeu să-i ajute şi în casă să fie o bună stăpână. Câte grăunţe de sare, atâţia tovari (poveri pe cai) să aibă stăpânul!

Ceilalţi strigă în cor:

— Amin, etc.

Pe urmă îşi ieau rămas bun cu cântecul:

— Zbogom ostaj dobar domacine (Rămâi cu Dumnezeu bun stăpân).

Poporul se teme să nu-i belsteme ciaroiţele şi pentru aceea toţi îi primesc în casă şi-i dăruesc.

Ei se adună la Sf. Nicolae (6 Dec.) şi umblă în ţinutul acela 8 zile, până la *Sf. Nicolae mic*. Toţi sunt îmbrăcaţi în haine de toate zilele, — afară de fată, — pe cap pun busuioc şi câte un măr, care e împodobit cu cocoşi, — floricele de porumb. După opt zile împart darurile şi se împrăştie. Pe actor îl numesc ciaroiţele *starat*, moş. Poporul zice că ciaroiţele sunt Iude, Jidanii cari au căutat pe Hristos ca să-l omoare» [1].

Datina *Caprei* sau *Brezaiei* vom cunoaşte-o când vom descrie sărbătoarea Crăciunului. Atunci vom vedeà deplina asemănare între aceasta şi Mugiri sau ciaroiţe.

III. **Praznicul morţilor năprasnici.**

Prin unele părţi din Bucovina este datină ca a doua zi de Sf. Neculaiu să se facă praznice pentru cei morţi de moarte năprasnică, cum ar fi înecaţii, mâncaţii de lupi, ş. a., precum şi pentru cei pierduţi fără urmă prin lume. Pe alocuri se fac şi slujbe bisericeşti pentru aceştia [2].

1. T. Filipescu, *op. cit.*, p. 136—7.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 389 şi 887.

IV. Simicoară.

Simicoară sau *Sim-Nicoară*, după credinţa Românilor din unele părţi muscelene, este fratele lui *Sf. Niculae*, serbându-se a treia zi după acesta prin unele părţi, iar prin altele la o săptămână,—a doua zi de Sf. Spiridon. E deci *Sf. Nicolae mic*, pomenit mai sus. El se serbează pentru *friguri* [1].

Prin Oltenia se ţine o sărbătoare: *Sora lui Sf. Nicolae* «pentru lovituri». N'am putut aflà însă ziua sărbării [2].

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 92.
2. Culegere din com. Cătanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.

SF. FILOFTEA.

Sărbătoarea *Sfintei Filoftea*, ale cărei moaşte se află la Curtea de Argeş, se ţine numai prin partea de mijloc şi apus a Munteniei şi, după cât se pare, şi prin Oltenia.

Legenda ei, care se aude în popor, va fi, fireşte, înrâurită de povestirea Vieţilor sfinţilor. Pentru Oltenia, are acest cuprins :

«S'a auzit din bătrâni că *Sf. Filoftea* a fost o fată milostivă dela Dumnezeu. Nu erà călător să treacă pe drum şi să nu-l întrebe de a mâncat sau nu. Şi de nu mâncase, îi da să mănânce.

Intr'o dimineaţă, tatăl său plecând la arat cu mai multe pluguri, a lăsat vorbă acasă ca fie-sa să se ducă cu demâncare la oameni, la pluguri. Cum a gătit, Filoftea a plecat cu demâncarea. Pe drum s'a întâlnit cu nişte oameni flămânzi şi le-a dat să mânânce ; apoi a luat-o îndărăt acasă, că ştià ea bine ce o aşteptà, dacă s'o duce la pluguri cu mâna goală. A făcut altă demâncare şi fuga la pluguri, c'o fi leşinat oamenii de foame. Tată-său, când a văzut-o tocmai pe la chindie cu prânzul, s'a făcut foc de mânie, că de ce a venit aşà de târziu? Şi dând cu barda, de unde erà de la plug,—ca de-o asvârlită,—i-a tăiat piciorul. Şi a căzut de-odată moartă la pământ fecioara.

Indată s'a coborît o candelă la capul ei, de sus, dela Tatăl ceresc. S'au căsnit ei toţi oamenii s'o mute de pe loc, s'o ducă acasă, dar nu s'a putut, fără puterea lui Dumnezeu, s'o ridice din loc. Dacă au văzut ei şi au văzut, le-a venit în gând şi au rânduit-o la toate mânăstirile.

Preoţii s'au rugat în sobor, dar degeaba.

Au pomenit toate mânăstirile din ţara lor, şi ea nu făceà nici un semn. In cele din urmă, preoţii au rânduit-o la mânăstirea frumoasă a Argeşului. Punând acum mâna pe trupul ei, au văzut că Sfânta s'a deslipit de pământ.

Şi aşà au luat-o de acolo şi au dus-o la Argeş, în mânăstire, unde stă şi azi» [1].

Prin jud. Olt, se aude următoarea variantă :

«*Filoftea* a fost fiica unui om sărac, dintr'un sat din jud. Argeş.

Fata asta erà foarte cuminte, darnică şi milostivă. De câte ori se duceà cu mâncare la tatăl său, cu cine se întâlnià, aceluia îi da de ale mâncării, aşà că ajungeà la muncă numai cu mâncarea pe jumătate.

Odată tată-său s'a luat *aşteamătu* după ea, să vadă cui dă întotdeauna atâta mâncare.

Mare i-a fost mirarea însă când a văzut-o că împărţià mâncare la toţi săracii, la toţi copiii cari spuneau că le este foame.

Atunci tatăl său, de necaz, cum mergeà după ea, a dat cu bar̆da de-a svârlita şi a ajuns-o cu colţul la un călcâiu,—unde i se vede şi astăzi semnul.

Prin bunătate, prin cuminţenia ei, prin faptele ei bune şi milostive, s'a făcut sfântă.

Moaştele ei sunt la Mânăstirea Curtea de Argeş» [2].

Tot cam în acest fel se povesteşte şi prin jud. Muscel :

Sf. Filoftea, fiind fată milostivă, tatăl ei, om câinos la inimă, a aruncat cu bardă într'însa şi a ucis-o. Inainte de a murì, a venit un vârtej care a ridicat-o până la *vântul turbat*, de unde a căzut jos moartă.

«Pe sfânta n'au putut-o urnì din loc, nici cu cai, nici cu boi, că nu vrea să intre în nici un oraş mare, că oraşele, mai ales ăle mari, ci-că sunt păcătoase rău.

Când i s'a pomenit însă de Curtea de Argeş, s'a făcut uşoară cum e pleava.

Acì a adus-o şi acì se păstrează moaştele până'n ziua de azi.

O scot numai vara de-o plimbă prin sate şi fac slujbe şi sfeştanii pentru a plouà, atunci când e seceta mare.

In ziua de Sf. Filoftea, femeile şi fetele nu lucrează nimic în casă, că e rău de *a boală*, — boala copiilor» [3].

1. Culegere din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l Şt. Şt. Tuţescu.
2. Spusă de Marin Mogos din Bărăştii-de-Vede, împărt. de d-l N. I. Dumitraşcu.
3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

ANA ZACETENIA.

Sub numele de *Ana Zacetenia* sau *Ana Zaştenia* [1] poporul român din Bucovina înţelege sărbătoarea *Zămislirii Sfintei Ana*, care se prăznueşte la 9 Decemvrie.

In această zi, «e bine de început tot lucrul, că merge cu spor. In ziua aceasta se deapănă *tort* pe sită şi se face un călepaş, se spală bine şi se sfinţeşte şi apoi se face din el o biciuşcă. Aceasta e bună când încep fetele la *stative*, s'o lege la mână, că lucrează cu plăcere şi spor; apoi e bună să mâie *vaca* cu ea, când merge la junc, să nu meargă de multe ori» [2].

Prin com. Straja, fetele şi femeile se scoală disdedimineată şi încep o mulţime de lucruri, înainte de a răsări soarele, ca să le crească fiecare lucru ce-l vor începe peste an, precum creşte ziua de la această sărbătoare încolo [3], căci dela această zi, «*soarele* se dă înapoi spre vară», mărindu-se ziua atât de mult, «cât sare cocoşul din prag» [4]. Prin alte părţi se spune că dela Ana Zacetenia şi până la *Sf. Spiridon*, ziua şi noaptea stau pe loc şi că numai dela această dată înainte, începe ziua să se mărească cu câte puţin [5].

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 1078.
3. D. Dan, *Straja*, p. 93—94.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 420, 616.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.
5. Voronca, *op. cit.*, p. 763.

SPRIDON, FĂCĂTORUL DE MINUNI.

Intâia povestire a *Sfântului Spiridon*, pe care poporul îl numeşte *Spridon, făcătorul de minuni*, sau numai *Spridon* [1] prin Bucovina şi Moldova, sau *Spiridon* prin alte părţi, se aude prin jud. Putna şi sună precum urmează :

«Erà odată o vreme când *faraon* ţineà fierul cu mâna în foc şi nu se frigeà. Atunci, la faraon, ducându-se un călugăr, el îl puse să ţină fierul în foc cu mâna. Insă călugărul frigându-se, nu putù.

Faraon se culcà între două surori ale lui. El puse şi pe călugăr să doarmă între dânsele.

După asta călugărul făcù cu una din ele un băiet. Atunci Dumnezeu trimise un glas din cer şi spuse să i se puie numele copilului *Spridon, făcătorul de minuni*.

Copilul *ceala* făcându-se mare, pornì prin lume să se sfinţească cu mai mulţi oameni: Jidani, Sârbi şi alţii. El pornì la drum, călare pe un *măgar* şi mai luă cu dânsul şi un *cal*. Şi băietul ceala aveà straie rele, tare rupte, opincile sparte, căciula tot aşà, şi tovarăşilor lui de drum tare le erà ruşine cu dânsul aşà cum erà.

Merseră ei pe drum cât 'o fi mers, şi numai se făcù noapte.

Dacă au înnoptat, au mers acolo pe drum. Ei mergând cu toţii după sfinţenie la un împărat şi căindu-se că luaseră cu dânşii pe băietanul ceala, ca să se scape de dânsul, noaptea, se sculară, tăieră capul măgarului şi al calului, le lăsară aşà şi fugiră. Sculându-se băietul dimineaţa şi văzându-se singur, şi capul calului tăiat, cum şi al magarului, din fugă, fără să bage de samă, luă capul calului şi-l puse magarului şi pe al magarului îl puse calului. După asta încălecă şi se luă după dânşii şi-i ajunse.

Pentru asta, se vede şi azi la măgar o dungă la gât.

Dacă i-a ajuns, a trecut înaintea lor.

Pe urmă, merse el, merse, şi iar s'a făcut seara. Dacă s'a făcut seară, s'a culcat iar cu tovarăşii lui de drum. Atunci ei, iarăş noaptea,

---

1. De aici *Spridonia*, Eforia spitalului Sf. Spiridon din Iaşi.

ca să-i facă rău, ca să nu se mai ducă la împărat, să se sfinţească, ci numai ei, s'au apucat şi au jupoiat caii de piele dela genunchi în jos până la glesne şi pe urmă au fugit înainte.

Când se sculă băiatul, adică Sf. Spridon, pornì iar după dânşii şi-i ajunse la împărat, unde trebuià să se facă sfinţi. Impăratul, cum îl văzù, îl întrebă :

— Unde ţi-s, măi, pieile dela picioarele cailor?

— Am trecut, răspunse el, prin nişte tină şi le-am suflecat ismenele.

— Ai, Doamne, ne-ai înşelat şi am venit până aici, răspunseră *Jidanii*.

— Până nu-ţi înşelà, să nu trăiţi!

După asta întrebă pe Sârbi.

— Da' voi ce căutaţi?

— Alelei, Doamne, n'am mâncat nimic acasă!

Impăratul ridică atunci în sus o cărămidă mare, care n'o puteà ridicà nimene. Spridon băietul, care până atunci se făcuse mai prost şi umblà làturile, acum se apropie de împărat.

Impăratul îl întrebă :

— Da tu, măi prostule, ce cauţi aici la mine?

— M'am luat şi eu după oamenii aceştia.

După aceasta, împăratul îi întrebă pe toţi oamenii ce se duseseră la dânsul ca să se sfinţească, din câte lucruri îi făcută acea *cărămidă*. Acel care va şti să răspundă, se va face sfânt, făcător de minuni.

— Ii făcută din două părţi, răspunseră oamenii aceia.

— Ba-i din trei părţi alcătuită, răspunse prostul.

— Bine, daca-i făcută din trei părţi, zise împăratul, — să-mi arăţi cari-s.

El atunci o luă în mână, o strânse, şi *focul* se ridică în sus, *apa* căzù în jos şi în mână rămase cu *lutul*.

Atunci împăratul, văzând aşà, îi dete numele de *Sfântul Spridon, făcătorul de minuni*.

Şi aşà a fost povestea acestui sfânt»[1].

O variantă a acestei povestiri se aude şi prin jud. Muscel, în următoarea cuprindere :

«Ci-că au plecat odată la drum *Sf. Spiridon* cu *Sf. Petru* şi cu

1. Impărtăşită de d-l N. Mateescu, înv. în Moviliţa.

Simnicoară. Apucându-i noaptea pe drum, ei au tras la un han, să mâie noaptea acolo.

Au băgat la grajd caii și măgarul,—că Sf. Spiridon erà călare pe măgar.

Fiindcă Sf. Spiridon însă erà om *sec*, ceilalți din tovarăși se hotărîră să plece peste noapte singuri, iar pe Spiridon să-l lase la han. Și ca să nu-i mai poată prinde de pe urmă, să-i taie măgarul și să-l lase pe jos.

Așà făcură. Dar noaptea, când intrară pe întuneric în grajd, în loc să taie capul măgarului, înnimerì la unul din caii lor și-i taie gâtul.

Când văzură greșeala, tăiară și măgarul, lăsându-i morți, cu capetele alături, iar ei încălecară amândoi pe acelaș cal, cel care rămăsese sdravăn și... să te păzești.

Când se deșteptă Spiridon și văzù șiretenia tovarășilor lui..., fuga la grajd, să-și încalece măgarul și să-i prindă din urmă.

Incă nu se luminase bine de ziuă. Când intră în grajd și văzù vitele omorîte, se luă cu mâinile de păr. Cum însă el erà sfânt, luă capetele de alături și le puse la gâturi, și minune, se și lipiră și înviară dobitoacele pe cum fuseseră. Atât numai că mai de întuneric, mai de *rătuneală*, sfântul puse capul calului la măgar, și p'al măgarului la cal. Incălecă pe cal, luă și măgarul alături, și... sbughe-o după tovarăși.

Când îi ajunse, ăia se mirară ca de altă *bàia*.

— Ce, mă păcătoșilor, voi credeați că eu o să mă prăpădesc fără voi? Uite că eu tot ăla sunt, iar voi tot niște prăpădiți rămâneți și niciodată n'aveți să călcați în urmele mele și să faceți ce oiu face eu.

— Și ce brânză mare poți face tu, iar noi nu putem?

— Puteți face voi dintr'un lucru trei lucruri deosebite, dintr'odată?

— Asta nu se poate.

— Ba se poate, prea se poate.

— Cum?

— Uite cum; și zicând aceasta, luă o *cărămidă* și când o strânse puternic în mână, fumul și vâlvoarea se ridicară în sus, apa *giurui* în jos, iar huma îi rămase în mână.

Dela întâmplarea cu capetele cailor și cu cărămida, îi zice *Făcătorul de minuni*.

Şi aşà calul d'atunci a rămas cu capul mic,—faţă cu mărimea lui, fiindcă e capul măgarului, pe când măgarul, dimpotrivă, are capul foarte mare şi urechile foarte lungi, pentrucă n'a fost dela început ale lui, ci ale calului» [1].

A doua variantă a acestei legende se aude şi prin Bucovina, în următoarea cuprindere:

Odată *Sf. Spridon* a trebuit să plece la sesie de călugări cu alţii, căci şi el erà călugăr. Ceilalţi călugări însă, cari aveau ură pe dânsul şi cari-i ziceau că-i nebun, s'au apucat şi au tăiat capetele la cei doi cai ai lui, socotind astfel că sfântul nu va aveà cu ce merge şi fi silit să rămână la mânăstire.

Sf. Spiridon însă, cum a văzut aceasta, s'a apucat repede şi a pus capetele cailor la loc, i-a înhămat la trăsură şi a plecat spre sesie, băgând de seamă tocmai pe drum că lucrurile s'au întâmplat altfel decum a voit el, şi anume capul calului alb erà pus la cel negru şi capul celui negru la cel alb.

Fireşte, când călugării au văzut lucrul acesta, s'au minunat foarte, dar au tăcut.

La sesie, Sf. Spiridon a luat o cărămidă şi a strâns-o în mână. Din cărămidă, focul s'a ridicat în sus, apa a căzut jos şi lutul a rămas în mâna sfântului.

Dela această minune a Sfântului Spiridon a rămas *crucea*.

— Aceasta-i crucea! Nu-i aşà cum ziceţi voi, numai «în numele Tatălui, al Fiului», ci aşà: în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului duh, amin!

Şi rostind aceste cuvinte, sfântul şi-a unit cele trei degete şi şi-a făcut semnul crucii [2].

A treia variantă a acestei povestiri se aude prin Oltenia; ea ne povesteşte minunea capetelor tăiate şi apoi a *urdei*, în loc de a cărămizii:

«Ci-că [atunci] când a fost chemat la sobor, Sf. Spiridon a plecat la drum, a mers, a mers până ce l-a apucat noaptea şi s'a oprit să se odihnească la un conac. Alţi sfinţi l-au ajuns de pe urmă la acel han, unde au rămas până dimineaţă.

Culcându-se toţi, peste noapte, când a fost să se revarse zorile, cei cari veniseră în urmă, s'au sculat pe furiş, ca să nu simtă sfântul. Sf. Spiridon a rămas culcat.

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 92—3.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 763.

Merg ei, ce merg, şi unul, ca să nu meargă şi Sf. Spiridon deopotrivă cu ei la sobor, s'a dus îndărăt la han, de-a tăiat capul calului şi pe al măgarului, că Sf. Spiridon umblà călare pe cal, iar sluga pe măgar.

Oameni răi, — ce să le faci!

Când s'a deşteptat Sf. Spiridon, 'a văzut că ăilalţi plecaseră fără a-l vestì şi pe el. Până să se desbrace, a trimis sluga să puie şeile pe cai. Care nu-i fu mirarea, când sluga ducându-se, găsì dobitoacele cu capetele tăiate şi moarte mortăciune.

S'a întors o slugă îndărăt şi i-a spus tărăşenia:

— Ne-a tăiat caii, le-a tăiat capetele.

Sf. Spiridon a spus:

— Dă fuga de le pune capetele la loc şi pune şeile, c'am zăbovit!

Din grabă, sluga a pus capul calului la măgar şi pe al măgarului la cal, a pus şeile şi au plecat înainte.

Când a ajuns la sobor, unde erau chemaţi sfinţii, Sf. Spiridon şi-a arătat minunile.

A luat *urda* şi când a strâns-o în mâni, jos a curs apa, sus focul, iar în mână a rămas noroiul, — gunoiul...» [1].

Minunea schimbării capetelor se aude şi prin jud. R.-Sărat [2].

A doua povestire se aude prin jud. Tecuciu şi sună, pe scurt, astfel:

«Pe Sf. Spiridon cuvine-se să-l serbăm, pentrucă e o zi într'un an, şi e mare făcător de minuni.

El a luat capul boului şi l-a pus la cal şi pe al calului la bou.

Odată a fost strâmtorat de ceilalţi sfinţi, că de ce e sfânt?

— Sunt sfânt, a răspuns Spiridon,—pentrucă aşà vrea Domnul: sunt mare făcător de minuni.

— Una de probă, strigară ceata sfinţilor.

Şi Sf. Spiridon luâ o piatră şi-o strânse până când piatra slobozì jos apă.

Ceilalţi sfinţi se minunară şi-l primiră între dânşii» [3].

A treia povestire ne arată pe scurt că Sf. Spiridon fiind pot-

---

1. Culegere din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l Şt. St. Tuţescu.
2. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *Graiul nostru* I, p. 625: Sf. Spiridon «a luat capul dela cal şi l-a pus la măgar».
3. Culegere din com. Ţepu, împărt. de fratele meu Vasile.

covar, din greşeală a tăiat odată picioarele unui cal pe când îl potcovià, dar îndată i-a pus piciorul la loc [1].

A patra povestire, în legătură cu schimbarea capetelor, se aude prin jud. Vâlcea. Ea ne arată cum Sf. Spiridon a tăiat capul *dracului* şi al unei femei, schimbându-le apoi unul cu altul,—lucru care de altfel îl face şi *Sf. Petru* după alte povestiri :

«Sfetele Spiridon, făcător de minuni, ci-că umblà cu Sfetele Petre p'o cale. Da Sfete Spiridon se abătù într'o *leasă* de mărăcini şi dete peste dracul călare pe muiere. Sfete Spiridon, de mare ciudă, şcoase sabia şi le reteză capul la amândoi, şi plecă lăsându-i *cărăbăniţi*. Se duce Sfete Spiridon, ajunse la Sfete Petre şi-i spuse tărăşenia.

Da Sfete Petre îi fu milă şi zise :

— Rău făcuşi, Sfete Spiridoane, şi poate să se mânie cumvà Dumnezeu pe noi ; ar fi bine să te'ntorci, să le pui capetele la loc ; roagă-te la Dumnezeu, şi cum eşti făcător de minuni, o să învieze.

Sfete Spiridon s'a întors iute îndărăt, şi, de grabă, a greşit capetele : a pus capul dracului la muiere şi pe al muierii la trupul dracului şi i-a înviat aşà. Şi de atunci, toate muierile câte se trag din blăstămata aia de muiere, sunt cu cap de drac, da nu se cunosc din celelalte. Şi ce crezi că muierile ălea lepădate de suflet, cari scot pe dracul, cari fac vrăji şi învrăjbesc oamenii, fac de sparg casele Românilor, îşi omoară copiii, beau buruieni să nu mai facă copii şi câte feluri de lucruri nelegiuite,—ce, crezi că ălea sunt curate ? Nu te mai gândì, că alea au cevà din partea diavolească» [2].

A cincea povestire, care se aude prin jud. Tutova, cuprinde unele părţi comune povestirilor de mai sus ; are însă şi părţi nouă precum şi alte amănunte, înrâuriri ale împrejurărilor de astăzi. Cuprinsul acestei povestiri este următorul :

«Aşà, se zice că *Sfântul Spiridon* e născut numai din tată ; ce fel, vom vedeà noi iaca acuş.

Pe vremea aceea ci-că erà un oarecare *Arie*, păgân, care cutezà, Doamne păzeşte, să zică că Hristos nu-i Dumnezeu. Or mai fi ei şi-acù, nu-i vorbă, da eu zic să ne ferească Dumnezeu de aşà oameni, că, credeţi : *secetele* acestea nu-şi au rostul lor ? Ehehè, ştie Dumnezeu ce face şi lighioanele acelea de oameni, — că mai bine nu le-aş zice, nu rămân nepedepsite de mâna lui Dumnezeu.

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 271 ; jud. R.-Sărat.
2. *Şezătoarea*, III, p. 33.

Şi cum spuneam, Arie acesta, decât: tare şi mare că Hristos nu-i Dumnezeu şi că el a fost ca orişicare om, a trăit, a murit şi că de-atunci s'a isprăvit cu el. Da vezi c'au mai fost şi oameni de-ai lui Dumnezeu şi n'au lăsat ei cu una, cu două, să li se spurce credinţa cu asemenea *polime*. Ehehè, ştie el Dumnezeu cum va învârtì lucrurile.

Şi erau nişte călugări prin părţile acelea. Călugării aceştia erau tare evlavioşi şi cu frica lui Dumnezeu. Auziseră ei de aşà îndrăzneală a lui Arie, cel cu inima neagră de răutate, şi au plecat cârduri-cârduri să bată pe Arie cu cuvântul. Cà poate păgânul să scoată din gură asemenea vorbe, fără teamă de mânia lui Dumnezeu? Mulţi se minunau chiar că-l mai rabdă Ziditorul pe faţa pământului.

Se duceau călugării pusderie, pe jos, încât mergeau zile întregi pân'ajungeau să-i vină minţile la loc şi să-l ierte Dumnezeu, că nu-şi dă seama de ce face. Apoi fiecare îşi dădeà părerile, şi nimeni nu erà care să mai ţină de partea lui Arie, dar el tot nu se lăsà.

Printre călugării cari mergeau la Arie, iată erau doi, din locuri tare cu îndepărtare, şi aveau de trecut munţi şi văi adânci şi codri prin cari n'ar fi îndrăznit să plece orişicine. Şi treceau călugării aceştia printr'o pădure, iar în pădurea asta erà un crâşmar la o răspântie de drum, unde poposiră şi cei doi drumeţi ai noştri, rupţi de oboseală.

La crişma asta erau o mulţime de fete. Da dă! Călugării noştri îs călugări, da şi călugării îs oameni; şi apoi omu-i supus păcatelor. Aşà că, iute, călugării se cam temeau de ispită.

— Unul *'ce*:

— Măi frate, ştii tu una?

— Oiu şti, dacă mi-i spune, răspunse celalt.

— Păi, uite ce, măi frate, zise el din nou; eu, când m'oiu culcà la crâşmar, am să-mi leg deasupra la coardă o basmà cu apă rece, aşà că dacă m'o duce ispita să păcătuesc, Dumnezeu o să slobozească apa, şi eu o să mă trezesc; şi atunci scap de păcat.

— Că bine te gândişi, frate, adaose celalt;—eu mă tem şi mai mult, ca să scap, am să pun deasupra mea, pe coardă, un hârb cu cărbuni aprinşi, că, de se va întâmplà să păcătuesc, Dumnezeu va vărsà hârbul cu cărbuni peste mine, eu m'oiu trezì şi oiu scăpà de păcate!

Ajung călugării la crâşmar. Erà noapte, şi cum erau ei oste-

niţi, n'au aşteptat mai mult: a făcut fiecare după cum îşi zise mai înainte şi se culcară fără nici o grijă.

Acù, nici mai rămâne vorbă că fetele dela crâşmă i-au mai râs, i-au mai năcăjit, ca să-i adulmece, dar în zadar: călugării îşi ţineau firea şi nu se dădeau ei aşà de lesne. In sfârşit, adorm. Da fetele tot pe capul lor.

Cam pe-aproape de miezul nopţii, sări unul *arsa* din aşternut: căzuse hârbul de cărbuni peste el, şi nu degeaba doar, că un diavol de fată erà pricină.

Se desmeticeşte bietul călugăr, îmbrânceşte diavolul de lângă el, se scoală şi fuge afară cu antereul pe umăr. Se îngrozise bietul călugăr de păcatul care erà cât pe ce să-l facă, dar scăpase. Smulge din antereu nişte bumbac, se şterge, şi făcându-l şumuiog, îl supune în streşina casei crâşmarului. Apoi se duse şi trezindu-şi tovarăşul, îi spuse din fir-a-păr toată păţania, că se îngrijiră amândoi. Apoi se hotărîră să pună şeile pe cai numai decât şi să plece, c'aceea-i casa şi sălaşul diavolului.

Aşà şi făcură. Au încălecat amândoi şi au plecat.

Da dac'or fi ajuns, nu ştiu. Da bumbacul din stresina crâşmarului a făcut o minune mare. Vezi dumneta, aşà a vrut Dumnezeu. Mai întâiu, şumuiogul a început a se rotunjì şi a se rotunjì, de se făcù întocmai ca o *gogojlie* de mătasă, şi într'însa un băieţel mititel-mititel, cât şi gândacul de mătasă. Şi vezi că gogojlia ceea creşteà şi se neteziă pe fiecare zi, iar băiatului nu-i erà mai bine ca în pântece de femeie. Azi o leacă, mâni o leacă, poimâni o leacă, până ce la nouă luni, băietul erà gata să iasă.

Iaca aşà a vrut Dumnezeu! Doamne, şi să mai îndrăznească cinevà să zică ce ziceà şi Arie! Bateţi-vă cu mâna peste gură mai bine şi minunaţi-vă de toate câte nici prin creştet nu-ţi vine să le crezi, şi totuş aşà s'au întâmplat.

Aşà, peste nouă luni, băietul sta gata să nască. Incepù a răcnì colo'n streşină. Femeia crâşmarului pe semne că măturà prispele, că aude scâncitul. S'a spăriet de-odată şi a fugit de a spus crâşmarului.

— Ia du-te, Române, că nu-ş' ce se tot aude scâncind în streşină.

Lasà crâşmarul pe mâna femeii tejgheaua şi alergă fuga. Puse scara, se suì şi când colo, ce să vadă? Băietul spărsese gogoşlia şi acù se tot svârcolià prin paie. Da crâşmarului de-odată, parcă nu-i venià a crede ochilor şi urechilor.

— Ehehe?... *Mătăluc*ă erai?... Ce *gâgâlice*!...

Il luă crâşmarul pe sus şi-l aduse neveste-sei.

— Iacă, nevastă, cu ce ne mai dărui Dumnezeu!

— Aista erà, zise bucuroasă femeia.

— Asta!

— Să-l creştem, Români, făcù femeia, — că, cum creştem pe Ionică, nu ne-o prăpădì Dumnezeu de l-om creşte şi pe-aista! Cine ştie ce netoată netrebnică de fată l-o fi ascuns aici!

A doua zi disdedimineaţă, crâşmarul luă băietul în braţe şi se duse de-l boteză, punându-i numele *Spiridon*.

Iacă, aveau o bucurie. Făcuseră doar o faptă bună şi le râdeau inimile când îi priviau pe amândoi, pe Ionică şi pe Spiridon jucându-se.

De-atunci vremea trecù încet-încet, hai-hai, şi Ionică şi cu Spiridon se făcură flăcăi. Venì vremea să-i scrie la miliţie. Şi Ionică al crâşmarului, cum erà el cu câtevà luni mai mare decât Spiridon, erà gata să plece 'ntâi, la poruncă. Năcaz pe bietul crâşmar şi pe crâşmăriţă, — ca părinţii.

Da Spiridon, *'ci*:

— Tată, lasă-mă să mă duc eu în locul lui Ionică, şi nu mai purtaţi nici o grijă.

— Du-te, puiul tatii, făcù bucuros crâşmarul.

Aşà dar Spiridon îşi luă ziua bună dela toţi şi într'o bună dimineaţă plecă la miliţie.

Da bietul Spiridon ci-că erà tare uricios; şi *ofiţerilor* le erà silă să-l mai bage'n rând cu alţii; de aceea îl dăduseră ajutor bucătarilor.

Intr'o zi, pe când Spiridon îşi spălà blidele, ci-că de unde şi până unde, un soldat fruntaş, *chipurile*, găsise cu cale să-şi bată joc de dânsul.

Spridon:

— Măi, cată-ţi de treabă!

Şi, «măi aşà, măi în colo», dar pace, — cum e scaiul cela, se ţineà de el.

Venise un ofiţer să vadă ce-i pe acolo şi-şi lăsase calul în seama lui Spiridon; şi Spiridon, văzând că fruntaşului nu i-i de dată, ci i-i de nadă, unde nu-mi înfâşcă piciorul calului şi când mi-l pocnì pe fruntaş odată, cela căzu lat. Apoi Spiridon se duse repede şi puse piciorul calului la loc, de nici nu se cunoşteà măcar.

Da ofiţerul îl văzuse.

Implinise câtevà luni de miliţie Spiridon, şi acu-i venì şi lui dor de părinţi. Şi dor, şi dor, de nu mai aveà nici un spor pe ce puneà mâna.

Hai că într'o bună dimineaţă se înfăţişează înaintea ofiţerului.

— Să trăiţi, domnule ofiţer, mi s'a făcut dor de părinţi!

— Ei, şi ce vrei, Spiridoane?

— Să-mi daţi drumul pe-acasă, o leacă?

Da ofiţerul, care ştià puterea lui Spiridon, 'ci:

— Ascultă, măi Spiridoane: Tu ai fost băiet vrednic, şi pentru asta, iată eşti slobod de-acù pentru totdeauna!

Şi Spiridon s'a răsucit într'un picior şi dus a fost.

Crâşmarul, crâşmăriţa şi Ionică, nu mai puteau de bucurie.

Spiridon, cât în copilărie, cât prin armată, deprinsese binişor *ciobotăria* [1]; de aceea cumpără cuie şi piele şi se aşeză frumos la *banc*, lângă geam, la lucru. Şi cântà şi lucrà.

Şi de atunci a rămas obiceiul ca *ciobotarii* să lucreze la geam. Ei au chiar obiceiul de a sărbătorì cu mare evlavie pe Sf. Spiridon, unindu-se mai mulţi şi petrecând.

Da să vedem acum ce se petreceà cu cei doi călugări, cari încă nu încetau de a se duce la Arie. In tot anul trebuià neapărat să treacă pe acolo.

Intr'o zi, pe când Spiridon lucrà cântând la geam, iată că zăreşte călugării ceia trecând drept pe lângă geamul lui. Spiridon le *făcù chip* să steie.

— Unde mergeţi, voi, le zise el.

— La sfatul lui Arie, zise ei.

Auzind Spiridon de Arie acela, mai nu-i venià a crede că se poate aflà un astfel de om nebun. Crezù vreme bună să se ducă şi el pân'acolo ca să-l vadă.

— Mai staţi că merg şi eu, le zise Spiridon.

---

1. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu, comunic. de fratele meu Vasile: «*Sf Spridon* a fost de meserie ciobotar şi de aceea e patronul *ciobotarilor*». — Şi prin Bârlad, Sf. Sipridon e în mare cinste la cismari. Chiar în anul acesta am auzit recitându-se la această zi câtevà versuri dintr'un cântec mai mare:

Taică, sfinte Spiridoane,
Fă-ţi pomană şi cu noi:
Rupe ghete la cucoane,
La boieri şi la ciocoi!...

Da călugării, ci-că, văzându-l aşà de urît, o şi luară la fugă, că le erà ruşine să meargă alături de el. Nu-i vorbă, tovărăşia călugărilor nu-i prea aduceà mari foloase lui Spiridon, dar oricum, tot e mai bine cu tovarăşi decât singur la drumul cel lung.

Aşà se sculă Spiridon repede, îşi luă ziua bună dela părinţi, încălecă pe o *drâglă* de iapă şi porni după călugări.

Călugării aceia au mers ei, au mers, da dela un timp au ostenit şi s'au aşezat la un eleşteu, pe mal, ca să se odihnească. După ce au *deşăuăt* caii, se tolăniră pe iarbă, ca să mai aţipească câte o leacă.

Iaca şi Spiridon. Descalecă şi el, dă iepii un capăstru în cap, ca să se mai îndepărteze şi se apropie de cei călugări. I-a văzut că dorm, a tăcut şi s'a culcat şi el lângă dânşii.

Nu trecù mult şi călugării se treziră. Când au văzut pe Spiridon lângă ei, au rămas trăsniţi.

— Măi frate, zise unul, — să-i înglodăm iapa, că de-o merge urăciunea asta cu noi, ne face de ruşine.

— Păi, la asta mă chitiam şi eu, răspunse celalt călugăr.

Da Spiridon îi auzià.

Călugării se scoală, şi, mai cu trudă, mai cu năcaz, înglodează iapa lui Spiridon. Bucuroşi acù, vin ei fuga şi se culcă fără nici o grijă.

Spiridon, cum a simţit c'au adormit, s'a sculat binişor, şi păşind încet, s'a dus la cai, scoase cuţitul din brâu, şi cu mare dibăcie se apucă de belit caii dela copite în sus, până peste genunchi, răsfrângându-le pielea, ca şi cum ar fi fost suflecaţi. Dar nu se mulţămì numai cu atâta: le beli şi botul până peste urechi, de rămaseră caii cu dinţii rânjiţi, de să te sperie şi nu altă cevà! După asta, venì la călugări, le mâncă brânza de prin racle, le descărcă puştile şi le asvârlì pe foc şi apoi se culcă şi el.

In zori, tot Spridon se trezì întâiu şi începù a scormonì prin cenuşă:

— I!... sculaţi măi, că uite mi s'a înglodat iapa; şi caii voştrii uite cum s'au suflecat ca s'o scoată... şi râd de iapa mea... Ia te uită cum îşi află joc... I, măi, alergaţi...

Apoi Spridon luă un ciomag şi începù a scormonì prin cenuşă!

— Bă... ia uite, mă, ce mai de ciolane prin focul nostru!

Pe semne erau ţevile puştilor.

Căutară călugării prin racle, ca să găsească brânză ca să mă-

nânce, dar le aflară deşerte. Ciuda lor nu erà proastă! Unul altuia îşi făceau din cap ca şi când şi-ar fi zis: «Mai, d'apoi ştii că cu ştrengarul ista de Spridon nu-i de şagă!».

Dacă văd ei şi văd că n'au încotro cârnì, o luară pe jos şi s'au dus.

Spridon, în urma lor, se duce la iapă, răcneşte de vreo două ori la ea, o scoate, încalecă, mai iea şi o cărămidă şi o puse în traistă.

După multă vreme, ajunge şi el acolo, unde erà o mulţime de călugări. In fruntea lor, Arie, pe un jălţ de aur, stăteà şi căutà să le dovedească lucrul pe care l-am auzit: că nu-i sfântă Treime, că Isus nu-i Dumnezeu.

Cei mai mulţi, măcar că nu se dumeriau ce spuneà Arie, erau de partea lui. Puţini de tot erau cei cari mai rămăseseră ne adulmicaţi de Arie, dar şi aceştia, ce folos, dacă nu puteau ca să-i dovedească rătăcirile lui Arie.

Iacă numai se înfăţişează şi Spridon colo, scoate cărămida ceea din traistă şi se iea rămăşag cu Arie. El spuneà că este Sfânta Treime, Arie ziceà că nu-i.

Arie, *ci*:

— Măi Spridoane!; iaca, dacă-mi dovedeşti că este Sf. Treime, să ştii c'ai câştigat rămăşagul şi eu mă lepăd de credinţa mea!

Atunci Spridon îşi făcù cruce, luă cărămida ceea în mână şi când o strânse, focul se ridică în sus, apa se scurse în jos, iar lutul rămase în mână.

Când a văzut Arie aşà minune,—ci-că s'a dus şi de ciudă s'a înecat, că nimeni nu-l putuse răpune până la Spridon.

Şi de atunci s'a dovedit că este *Sf. Treime*, iar Spridon s'a făcut Sfânt» [1].

A şasea povestire se aude prin jud. Dolj, în următoarea cuprindere:

«Intâiu Sf. Spiridon n'a fost sfânt; erà om ca toţi oamenii. Da-i plăceà lui Dumnezeu să umble cu el câte odată pe pământ.

Aşà umblând ei odată pe un drum, au dat peste un câne mort,—se şi umflase. Văzându-l Spiridon, zise către Dumnezeu:

— Vezi, Doamne, ăst câne împuţit?

— Il văd.

---

1. Spusă de bătrânul Constantin Negru din com. Ciureşti, împărt. de d-l Gh. V. Şuşnea.

— Ei, pielea ăstuia o să fie odată faţă de masă, ca să mănânci pe ea.

— Ce spui, Spiridoane!

— Aşà, Doamne!

— Atunci să ştii, Spiridoane, că dacă o fi aşà, am să te fac sfânt mare!...

Şi s'au tot dus, cât s'or fi dus, şi apoi s'au despărţit.

Au umblat aşà, cât or fi umblat, nu se ştie, şi iar s'au întâlnit şi au mers amândoi cât or fi mers prin lume, şi înnoptând, au tras la un creştin de om. Omul le-a pus ca să mănânce cu toţii şi pe masă a pus un fel de muşamà.

Când mâncau, Spiridon a zis:

— Doamne, să-ţi spun o istorie?

— Ce istorie, Spiridoane?

— O istorie.

— Spune-o!

— Vezi muşamaua asta de pe care mâncăm?

— O văd...

— Ei, asta e făcută din pielea cânelui pe care l-ai văzut odată, de mult, de mult, într'un drum; ţi-aduci aminte?

— Mi-aduc! Asta e pielea lui?

— A lui, Doamne!

Şi atunci Dumnezeu a zis:

— Ziua de astăzi să fie a ta, Spiridoane, să fie sfântă, şi cine o lucrà în ziua asta, fie el cismar, ori tăbăcar, sau cojocar, să nu se mai scoale! Aşà, Spiridoane, dac'ai spus adevărul....

Şi de-atunci se zice că Spiridon a rămas sfânt, «Sfântul Spiridon» [1].

In sfârşit iată şi cea din urmă povestire, *Sf. Spiridon orb*, care se aude prin jud. Dolj:

«Sf. Spiridon, spun bătrânii, când erà cismar aveà după uşă o cutie cu cenuşă.

Când se duceà omul să-i iea măsură, să-i facă ghete, călcà cu piciorul în cenuşă.

Aşà oricine veniă să poruncească cevà, *s'ajungeà* din preţ şi-l trimeteà după uşă unde erà cutia pusă cu cenuşă şi călcà cu piciorul, iar arvuna i-o lăsà pe masă. El se uità la om. După ce

1. Spusă de d-l Şt. St. Badea, Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l N. I. Dumitraşcu.

plecă omul, luà măsura urmei din cenuşă şi-i lucrà încălţămintea.

Odată a venit o femeie şi a poruncit o pereche de ghete. După ce i-a dat arvuna, şi-a ridicat rochia, să-i facă ghetele până la genunche. El n'a băgat de samă: a crezut că ea a şi plecat, şi când a ridicat coada ochiului şi a văzut-o, din greşeală s'a înţepat la ochiu. Şi de aia a rămas orb de un ochiu» [1].

Prin jud. Tecuciu se spune că Sf. Spiridon a fost ciobotar în sat. Intr'o zi, venì la dânsul o femeie cu o ciobotică, pentru dres. *Spiridon* ciobotarul, cum o văzù, îi luă ciobotica din mână, şi când i-a dat una, i-a retezat gâtul. Şi de ce? Pentrucă Spiridon, ca ori şi care ciobotar de astăzi, nu primià pe nimeni să-i vină cu încălţămintea desperechiată, de teamă ca să nu-i moară nevasta.

In urmă, văzând Spiridon ce a săvârşit, a luat nişte doftorii de ale lui şi ungând gâtul femeii, i l-a pus la loc; apoi suflând asupra ei, i-a dat duh şi femeia a început să sufle.

Asta-i întâia minune a lui Sf. Spiridon, patronul ciobotarilor, cari, de ziua lui, ferit-a sfântul să lucreze, ci duc această zi mai mult în petrecere şi veselie [2].

Ziua de Sf. Spiridon, 12 Decemvrie, se serbează pretutindeni. Prin Oltenia se ţine mai ales de femei, crezând că-i «greu de lovituri» [3].

Prin jud. Neamţ se povesteşte că doi stoleri n'au ţinut socoteală de această sărbătoare şi au muncit în această zi. «Seara ca de obiceiu, după lucru, s'au dus la crâşmă, dar aceasta fiind dintr'alt sat, au purces călări: unul pe un cal alb, celalt pe un cal negru. Lăsară caii afară şi intrară în lăuntru. Beau ce beau, dar când să iasă afară, ce să vadă? Capul calului negru, la calul alb, şi capul celui alb, la cel negru. Mult se minunară ei de această minune, până ce într'un târziu îşi aduseră aminte că munciseră în ziua de Sf. Spiridon, făcătorul de minuni» [4].

Prin jud, Muscel, se zice că în această zi creşte ziua cât sare *cocoşul* peste gard [5].

1. Şt. St. Tuţescu, *O parte din Sfinţii poporului*, p. 30.
2. Culegere din com. Ţepu.
3. *Calendarul ilustrat pe 1910.*
4. Culegere din com. Bălţăteşti, împărt. de d-l I. Preutescu.
5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.

SF. MODEST.

Cu privire la *Sf. Modest*, pe care nici calendarul nu ni-l dă măcar, cetim această relaţiune, fără a cunoaşte regiunea din care a fost culeasă :

«*Sf. Modest*, ce se serbează în ziua de 18 Decemvrie, — de altfel în această zi se cinstesc Sf. Sebastian şi Zoie, — e prăznuit pentru boale la *vite* şi paza lor ; pentru aceasta, oamenii aduc pe popă acasă, se roagă lui Dumnezeu în genunchi şi fac aghiasmă ; pe urmă preotul iese şi stropeşte cu aghiasmă ograda, ocolul şi toate vitele, rugându-se lui Dumnezeu ca să le ferească de boale ; după aceea strâng aghiasma rămasă şi din când în când stropesc vitele ori le-o dau în tărâţe» [1].

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.

IGNATUL.

I. Ignatul.

Sărbătoarea zilei de 20 Decemvrie se numeşte în popor *Ignatul* sau *Ihnatul* [1], *Ignatul porcilor* [2] sau *Inătoarea* [3].

Cu privire la patronul zilei, iată legendele pe cari le-am putut află:

Intâia se aude prin jud. Dolj şi sună precum urmează:

«Mai de mult, oamenii tăiau porcii în ziua de Ignat, — le da cu securea în cap. Aşà Ignat, cu ta'-său, s'au apucat să taie şi ei porcul. Când a vrut să dea Ignat cu securea în capul porcului, nemereşte în cap pe ta'-său şi-l omoară!.

El, ce să facă? L-a omorît, l-a omorît!... Incepù a se văità: că ce-a greşit de-a omorît pe ta'-său?!

Il îngroapă, îi face pomană şi pleacă în lume.

Spuse şi la mic, şi la mare, şi la tânăr, şi la bătrân, că ce să facă, ca să scape de păcat?

Şi pe drum s'a întâlnit cu un popă bătrân. I-a spus tărăşenia: iată aşà, aşà, aşà,—cum făcuse. I-a spus popa ca să facă un *cinuleţ* [4] la o apă curgătoare şi să treacă pe toţi călătorii fără nici o plată. Şi la marginea apei să-şi facă un cămin ca să şeadă acolo. Şi a mai spus:

— Iea un tăciune de tufă şi-l înfige în pământ. Dacă s'o prinde până la trei ani, bine; îţi iartă Dumnezeu păcatele; dacă nu s'o prinde, să ştii că nu ţi le iartă.

Aşà a şi făcut: şi-a făcut cinul şi căminul, şi-aduse nevasta, copiii, se aşează la o apă,—şi treceà şi ziua şi noaptea pe cine venià.

Trecù azi, trecù mâine, aproape trei ani, şi când se pomenì

1. Aproape pretutindeni.

2. Jud. Vâlcea.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94: Ignatului i se mai zice şi *Inătoarea*. Inătoarea e o femeie lacomă şi urîtă, care mănâncă lumea».

4. *Cin*, luntre.

într'o noapte, viscolià și băteà un vânt, și ei, mâncare, na... nimic... Se pomenește strigând de dincolo de apă:

— Măi Ignat!

El răspunde:

— Aud, frate.

— Vino, frate, de ne trece, că pe astfel de vreme ne 'necăm.

Se suì în cin și trecù. Când dincolo, nu găsì pe nimeni și trecù iar îndărăt, văietându-se cum că se îneacă oamenii până a ajunge el... Și când să intre în casă, aude iar strigând:

— Mă Ignat, mă!

— Aud, frate, aud!

— Vino, frate, de ne trece, că ne 'necăm, vai de capul nostru!

Și iar trece dincolo, și când dincolo, nu găsì pe nimeni. Și începù iar a se văietà și olicăi, că ce se făcură?

— Eu m'am pus să ispășesc păcatele lui tata, și eu mai multe am făcut!

Și când să între în casă, iar aude strigând:

— Uu-u-u, mă Ignat, mă!

— Aud, frate, aud!

— Vino, frate, de ne trece, că ne 'necam și alta nimic!

Și iar trecù cinul. Când ajunse dincolo, găsì doi moșnegi bătrâni. Ii luă în brațe, îi sărută, — că unde scăpaseră de înec, — îi puse în cin și îi trecù dincolo, acasă la el. Acolo începù să le spuie cum că el s'a apucat să ispășească păcatele lui ta'-său și acum mai mari păcate a făcut; că de aseară pân' acum două rânduri de oameni se 'necară. Și moșnegii i-au răspuns.

— Lasă, mă Ignate, c'o vedeà Dumnezeu!

Și acei moșnegi nu erau decât *Dumnezeu* și cu *Sf. Petre.*

Intrară în casă. Ignat se uită încolo, se uită pe dincolo, nici un scaun. N'a avut ce să le puie ca să șeadă, că erau săraci; și i-a dat lui Sf. Petre vigul de cioareci și lui Dumnezeu trâmba de pânză. Copiii plângeau de foame..., plângeau, de ziceai... aaaș!...

Da uncheșii:

— Mă Ignate, ia împacă, mă, ăi copilași; ce au de tot plâng așà?

— Păi, știți ce? plâng de foame; văzură pe mumă-sa arzând țăstul; și nouă ne e rușine să spunem ce avem de gând să băgăm în el, le-a răspuns Ignat.

— Ori ce-ați aveà, nu ne împăcați până nu ne-ți spune.

Nevasta a făcut ce-a mai făcut prin casă și când s'a uitat

Dumnezeu şi cu Sf. Petre într'altă parte, a lăsat ţăstul jos, gol. Când îl văd copiii lăsat, încep şi mai tare să plângă.

Mamă-sa le zise încetişor:

— Las' cu *muica*, că vă scoate ea acum pâinea din ţăst, şi o să mâncaţi, şi o să vă culcaţi.

Şi de unde, că erà ţăstul gol.

O 'ntrebă Dumnezeu că ce au în tăst? Ea îi răspunde:

— Nu e nimic, l-am lăsat aşà ca să zică copiii că e pâine, pân' or adormì.

Şi Dumnezeu:

— Ia împacă copiii, că prea plâng; caută în ţăstul ăla, că trebue să aveţi cevà subt el; nu se poate...

I-a răspuns Ignat că:

— Nu, că nu avem nimic subt tăst...

— Ia lasă; caută sub ţăst de împacă copiii; nu vezi cum plâng?

Şi când se duce nevasta lui Ignat de ridică ţăstul, o pâine de de cele dospite, mare-mare ce de-abià aveà loc subt ţăst de mare ce erà. După ce-o scoate, o frânge şi o împarte la copii. Se pun copilaşii şi mănâncă şi se mai pun şi ei, cei bătrâni.

In timpul acesta, odată s'au aprins nişte lumânări înaintea lui Dumnezeu. Cum a văzut aşà, Ignat repede s'a priceput că este Dumnezeu. Şi a început să le sărute tălpile picioarelor, şi poalele ţoalelor, şi mâinile.

...— Că, [uite] cum a venit Dumnezeu în casa mea şi n'am avut ce să-i dau să mănânce şi pe ce să şează, sărăcuţul de mine, Doamne!

Şi Dumnezeu:

— Lasă, mă Ignate, că ai împlinit toate,—şi să mergi cu noi.

— Să merg, Doamne, dar copiilor ce le fac?

— Lasă-i, am eu grijă de ei, răspunde Dumnezeu.

Şi au plecat: Ignat cu Dumnezeu şi cu Sf. Petru.

Mergând ei aşà, au dat pe la cărbune şi acù erà prins. Făcuse nişte rădăcini în pământ şi nişte lăstari până la brâu. Şi au luat-o înainte. Pe drum Dumnezeu îi zise:

— Astăzi sunt trei ani de când ai omorît pe ta'-tău. Să ştii că ţi-ai ispăşit păcatele. De-acum înainte să fii harnic să nu mai faci.

Şi au mers tot înainte,— câţi ani or fi mers, nu se ştie,— că s'au întâlnit c'o trăsură, cu nişte telegari de cai, de credeai că

sboară, nu altcevà; şi'n trăsură, unde se lefăiau nişte boieri. In urmă le veniau samare încărcate cu marfă scumpă...

Negustori mari!

Şi a zis atunci Dumnezeu:

— Mă Ignate, cunoşti tu pe cinevà din negustorii ăia? A?

— Nu cunoscui pe nimenea, Doamne!

— Vezi, mă? Aia fură feciorii tăi!...

— Taci, Doamne!

— Ai tăi fură, măi Ignate!

Auzind aşà, Ignat vru să le sărute picioarele şi mâinile. Şi ce să le sărute, că şi pieriseră!

Luând-o Ignat îndărăt, se întâlneşte iar cu trăsura. Işi luă inima în dinţi de-o opri şi-i întrebară:

— Eu pe dumneavoastră parcă v'aş cunoaşte; da, de! Nu ştiu de unde să vă ieau; v'asemuiu cu nişte copii.

— Ce copii, omule?

— Cu nişte copii ai miei cari i-am părăsit la apa cutare.

— Păi noi suntem copiii ăia de cari spui dumneata; noi suntem copiii lui Ignat.

— Mâncà-v'ar taica, voi sunteţi copiii mei!

Şi au plecat cu toţii înainte!» [1].

In ziua de Ignat, nu este îngăduită, mai ales pentru femei, nici o muncă, şi mai cu samă în casă, fiindcă se crede a fi primejdie pentru *boale* şi alte supărări, printre cari ar fi şi aceea că porcii ar rupe *cămăşile* întinse pe gard, la uscare [2].

In această privinţă, iată o povestire musceleană referitoare la o femeie nesocotitoare:

«Ci-că o creştină, în loc să ţie ziua asta, s'a apucat să toarcă. *Inătoarea*, — fiindcă erau uşile încuiate, s'a lăsat pe coş şi a intrat la femeie în casă zicându-i:

— Hai, surată, să-ţi ajut şi eu.

---

1. Culeasă din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l N. I. Dumitraşcu.

2. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt. St. Tuţescu.—Candrea, Densusianu, Speranţă, *Graiul nostru*, I, p. 272, cred. din jud. R.-Sărat: Dela Ignat şi până la *Crăciun* nu-i bine *să torcă*. — R.-Codin, Mihalache, *op, cit.*, p. 94.—*Calendarul ilustrat pe 1910*: Ignatul e rău de *lovituri*.—Voronca, *op. cit.*, p. 55: In Moldova de sus nu se toarce dela Ignat până după *Bobotează*, ca să meargă bine *vitelor* şi să vină *peţitori* fetelor.— Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

Femeia a crezut-o. Au tors amândouă până au isprăvit. Pe la miezul nopţii, Inătoarea zice surată-sii :

— Fuga de caută un hârdău, că până la ziuă să şi coacem tortul.

Femeia se duse să caute prin vecini, spunând cu cine a isprăvit tortul.

— Fugi, fă, că aia e Inătoare şi vrea să te opărească pe tine în hârdău şi să te mănânce.

Ea nu se încredinţă, până nu-i spuseră toate vecinele în acelaş chip.

— Păi dar, zise femeia, — cum să scap?

— Pune scara la capul casei, suie-te pe coş şi cântă *cocoşeşte* de trei ori pe coş: «Cucurigu-gagu!», că ea cum o auzì *cocoşul*, o şi şterge la sănătoasa. Pe urmă intră'n casă şi stinge focul să nu mai vază lumină, că dacă o vedeà, vine iar la tine!

A făcut femeia cum au învăţat-o vecinele şi a scăpat de Inătoarea» [1].

Prin multe părţi se taie *porcii* în această zi. «Chiar de n'ai tăià un porc, taie cel puţin o pasere, — îndeamnă o credinţă muscelană, — găină, raţă, gâscă; ori la vreme, de-ai înţepà creasta la o găină neagră ca să dea sângele, că aşà e bine: să vezi *sânge* în ziua de Ignat, că numai atunci vei fi ferit de boale» [2].

Prin unele părţi, lucrul, adică munca este îngăduită, însă numai după ce femeia a văzut sânge [3] de orice soiu de vietate, ori sânge de *porc* negru. Dacă nu văd gospodinele sânge, prind o *găină* neagră, îi împung creasta cu un ac, ca să-i dea sângele, să-l vadă şi apoi se apucă de lucrul de care au nevoie.

In această privinţă, iată următoarele povestiri muscelene:

«Ci-că erà o femeie, pe care o chemà Rada. In seara spre Ignat, ea s'a apucat să toarcă nişte caiere de cânepă. Pe-aproape de miezul nopţii, pe când Rada încă lucrà, s'a pomenit cu Sf. Ignat la fereastră, că a 'nceput să se răstească la ea zicându-i:

Rad', Rad',
Suie-te 'n pat,
Că eu sunt Ignat!

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94—5.

2. *Ibidem*, p. 93.

3. Cred. Rom. din com. Truseşti, jud. Botoşani, împărt. de d-l C. Atanasiu.—*Albina*, V, p. 455.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95.—*Albina*, V, p. 1302.

Adică : Radă, Radă, culcă-te! Nu mai toarce!

Ea însă, n'a ascultat, — a lucrat înainte.

A doua zi a şi pus-o boala jos. Şi ci-că, pân'a 'nţepenit-o Dumnezeu, ea a aiurat într'una :

Ignat, Ignat,
Ce-am avut,
Am depănat!

Adică : ce-am tors, am depănat pe râşchitor.

Mai erà una care *periase* la câlţi în ziua de Ignat. D'atunci însă a lovit-o boala şi în curând s'a dus de pe lumea asta. Până a a murit, a aiurat zicând :

Ignat, Ignat,
Zi bună de periat![1]

A treia povestire se aude prin jud. Ialomiţa şi ne spune că o femeie, care nu ştià că în această zi nu trebue să toarcă şi să coasă, ca să n'o *găsească* pe ea, sau pe cinevà dintr'ai ei, să se'mbolnăvească sau să 'nebunească, a depănat de pe fuse pe râşchitor şi de aceea a 'nebunit. Ea ziceà 'ntruna :

Ignat, Ignat,
Dela uşă, pân' la pat,
Şapte fuse-am depănat![2]

Ignatul îl ţin şi *femeile însărcinate*, ca să nască pruncii întregi la trup şi la minte [3].

Prin jud. Teleorman, în această zi nu se lucrează lucruri femeieşti, ca să nu *icnească*, — să nu geamă, — ca porcul [4].

In sfârşit, se mai spune că Ignatul îşi are rânduit să moară negreşit un om la ziua lui [5].

II. Tăiatul porcilor.

Prin unele părţi, *porcul* se taie în ziua de Ignat [6], căci în

---

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94.
2. Cred. Rom. din com. Urziceni, împărtăşite de d-l Dobre Ştefănescu.
3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94.
4. Cred. Rom. din com. Principele Ferdinand, împărt. de Păr. Fl. A. Drăghici.
5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.
6. D-l N. I. Dumitraşcu scrie, pentru jud. Romanaţi : «Fiecare Român îşi taie porcul său, hrănit cu îngrijire din vară. In zorii zilei se aud sute de *guiuciri*. Fumuri groase se văd înălţându-se aproape din fiecare curte dela ţară».

această zi, după cum am arătat, fiecare om trebue să vadă sânge și să zică:

Ignat,
Ignat,
Porc umflat![1]

Porcii sunt îngrășați cu grăunțe, făină, tărâțe, bostani, ș. a., până'n această zi[2], iar noaptea ei vor visà dacă vor fi tăiați ori ba[3]. Prin unele locuri se zice că în noaptea despre Ignat, porcii visează mărgele roșii la gât[4].

Prin jud. Dolj, pe unde porcii se taie în ajunul Crăciunului, se zice că Ignatul prevestește porcii că vor fi tăiați la Crăciun, cu vorbele:

Porc gras, o măciucă'n cap
Și te culcă'n pat!

De aceea, din ziua de Ignat și până la Crăciun, porcii stau toți triști[5].

«Porcul care n'a fost tăiat în ziua de Ignat, d'acì încolo nu se mai îngrașă, nu mai pune carne pe el și nu mai mănâncă, căci în ziua de Ignat și-a visat cuțitul.

Cei mai bătrâni, ținând cu sfințenie la obiceiurile cele vechi, dacă taie porcii în ziua de Ignat, și atunci când se întâmplă ca porcul să fie negru, după ce l-au înjunghiat, când curge sângele gârlă, au grijă să pună o strachină cu *meiu* dedesubt, ca să scurgă sângele în el. Iar după ce se usucă meiul acela, îl macină și afumă

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.

2. O zicală: «Nu se'ngrașă porcul la Ignat» se referă la cel ce vrea să isprăvească cevà în grabă, fără să se fi pregătit din vreme. — D-l D. Ștefănescu, Urziceni-Ialomița, scrie: «Săteanul român, adevărat creștin, în tot postul Crăciunului nu mănâncă carne, ori, cum zice, *de dulce*, ci numai de post, adică fasole, varză, murături, pește, ceapă, praz, cum și alte mâncări de post. Crăciunul îl așteaptă cu multă bucurie și fiecare în post îngrașă câte un *porc*, ca să aibă în ziua de Crăciun caltaboși și cârnați proaspeți. In ziua de Ignat ei taie porcii; unii însă nu voesc a-i tăià în post, zicând că *se spurcă*, adică se ung toate vasele, și e păcat a se spurcà în post».

3. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

4. Cred. Rom. din com. Idrici, jud. Fălciu, împărt. de d-l G. Arteni.

5. *Albina*, I, p. 396.

cu el, peste an, copiii, ca să le treacă de *guturaiu*, de *spaimă*, de *nălucă* şi de alte alea» [1].

Prin jud. Teleorman, pe unde porcii se taie în această zi, după ce s'au înjunghiat, se aşterne câte un sac peste ei, iar deasupra încalecă un copil, ca să nu se strice carnea până la Crăciun [2].

Untura care se scoate dela un porc negru tăiat în această zi este bună de folosit la multe vrăji, mai ales în ceeace priveşte bunul mers al *oilor* [3]. Prin jud. Vâlcea se păstrează o bucată de carne de porc negru tăiat în această zi şi la *Bobotează* este dusă la biserică spre *a fi botezată* de preot; cu această carne se ung cei ce au durere de *picioare*, pe locurile pe unde simt junghiuri [4].

Prin jud. Neamţ *untura* de pe *chişcă* şi *maţele* de porc tăiat în această zi se foloseşte când se ivesc *bolişti* în porci [5].

Prin Banat, mai de mult, se ungeà cu grăsime de porc tăiat în ziua de Ignat, trupul unui mort bănuit a fi *strigoiu*, după ce i se mai străpungeà scăfârlia cu un ac, punându-i-se apoi în sicriu şi un băţ de trandafir sălbatec, — *măcieş*, — ca să se încurce cu haniele într'însul, şi astfel să nu mai poată ieşì afară [6].

Falca porcilor tăieţi în această zi se va strânge, la vremea cuvenità, spre a se folosì la nevoie pentru vindecarea bolii numită *fălcar*, — un soiu de umflătură a fălcilor, — încălzind-o cu încetul la foc şi apăsând cu dânsa peste umflătură [7].

Deoarece prin cele mai multe părţi, datina tăiatului porcilor o găsim la Crăciun—*Crăciunul sătul*,—în amănunţime vom descrie-o şi noi când va fi vorba de această mare şi bogată sărbătoare creştinească.

---

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.— Cred. Rom. din com. Urziceni, jud. Ialomiţa, comunic. de d-l Dobre Ştefănescu: «Se zice că porcii puşi la îngrăşat şi pe cari oamenii nu i-au tăiat până'n ziua de Ignat, nu mai mănâncă, din pricină că văd sânge în mâncare».

2. Dat. şi cred. Rom. din com. Balaci, împărt. de d-l A. M. Nour.

3. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 231.

4. Dat. şi cred. Rom. din com. Goruneşti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

5. Dat. şi cred. Rom. din com. Vânătorii Neamţului, jud. Neamţ, împărt. de d-l V. Ştirbu.

6. Marian, *Immormântarea*, p. 84.

7. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

INDICE ȘI GLOSAR.

C

D

H

I, Î

J

L

N

O

P

T, Ţ